

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ

**ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В
УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

**Збірник тез наукових доповідей
II Всеукраїнської науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти
та молодих вчених**

ЛЬВІВ-2022

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

**ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА
БІЗНЕСУ**

Кафедра фінансового менеджменту

**ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

**Збірник тез наукових доповідей
II Всеукраїнської науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти та
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ**

25 березня

ЛЬВІВ – 2022

УДК 336.02:339.92(447)

Фінансова політика України в умовах європейської інтеграції: зб. тез наук. доп. за матеріалами II Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених, м. Львів, 25 березня 2022 р. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. – 311 с.

Відповідальні за випуск: *А.В. Стасишин*
Н.С. Ситник

Упорядники: *Н.С. Ситник*
В.Я. Дубик
У.З. Ватаманюк-Зелінська

Комп'ютерне верстання *В. Ю. Ситник*

До збірника увійшли тези доповідей здобувачів вищої освіти та молодих вчених закладів вищої освіти на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фінансова політика України в умовах європейської інтеграції», яка відбулася у Львівському національному університеті імені Івана Франка 25 березня 2022 р.

Доповіді друкуються в авторській редакції.
Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Рекомендовано до випуску Вченою радою факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 5 від 28 квітня 2022 р.).

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2022

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

СПІВГОЛОВИ ОРГКОМІТЕТУ:

Сташишин А.В. декан факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка, канд. екон. наук, доц., *м. Львів*

Ситник Н.С. завідувачка кафедри фінансового менеджменту факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка, д-р екон. наук, проф., *м. Львів*

ЧЛЕНИ ОРГКОМІТЕТУ:

- Ляш О. І. Проректорка з наукової та міжнародної діяльності Міжнародного університету фінансів НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», проф., д-р екон. наук, *м. Київ*
- Штулер І.Ю. Перша проректорка ВНЗ «Національна академія управління», проф., д-р екон. наук, *м. Київ*
- Фадєєва І.Г. Завідувачка кафедри фінансів Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, проф., д-р екон. наук, *м. Івано-Франківськ*
- Прохорова В.В. Завідувачка кафедри економіки та менеджменту Української інженерно-педагогічної академії, проф., д-р екон. наук., *м. Харків*
- Копилюк О.І. Завідувачка кафедри фінансів, економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу Львівського торговельно-економічного університету, проф., д-р екон. наук, *м. Львів*
- Дубик В.Я. Заступниця декана з наукової роботи факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка, доц., канд. екон. наук, *м. Львів*
- Ватаманюк-Зелінська У. З. Професорка кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету імені Івана Франка, проф., д-р екон. наук, *м. Львів*
- Шевчук І.Б. Завідувачка кафедри цифрової економіки та бізнес-аналітики Львівського національного університету імені Івана Франка, проф., д-р екон. наук, *м. Львів*
- Романів Є.М. В.о. завідувача кафедри обліку, аналізу та контролю Львівського національного університету імені Івана Франка, проф., канд. екон. наук, *м. Львів*
- Капленко Г.В. Завідувачка кафедри економіки і публічного управління Львівського національного університету імені Івана Франка, доц., д-р екон. наук, *м. Львів*
- Комарницька Г.О. Завідувачка кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом Львівського національного університету імені Івана Франка, доц., д-р екон. наук, *м. Львів*

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Барабаш В. Ю. ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕПОЗИТНИХ РИЗИКІВ.....	10
Баськова Ю. С. РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	12
Беднарчук В. В. ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	14
Вадяк Р. Р. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВІЙНИ.....	16
Грушка Н. В., Тригук Т. Л. МІСЦЕ І РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ.....	20
Дунець І. А. УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	23
Єдноралюк А. М. ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ	27
Капітанчук М. В. ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	29
Кваснюк М. Ю. АНАЛІЗ ФІНАНСУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ.....	33
Котік Б. С. ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	36
Кравець М. Б. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ТА МЕТОДИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	38
Лопушанський Р. В. ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	42
Мацей К. П. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	46
Миколів Ю. І. ВПЛИВ ТА РІВЕНЬ НЕПРАЦЮЮЧИХ КРЕДИТІВ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВІЙНИ.....	50

Мельничук Д. Є. КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	53
Науменко К. А. ІНСТИТУТ СТРАХОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	58
Нурієва В.Р. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	63
Пазюк О. В. СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	66
Палій Р.В. ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ.....	68
Пилат М.В. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	72
Підручняк К. П. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ В УКРАЇНІ.....	77
Сімбаг К.С. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	81
Стисько Я. В. ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВ.....	84
Фурман О.О. ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА СТАН УКРАЇНСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	87
Харко С. М. ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	90
Хмизовець В.В. ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	94
Чепіль Ю.Б. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ: ЗАГРОЗИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	97
Штундер І.М. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	100
Штундер І.М. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	104
Штундер І. М. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ КОРПОРАТИВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ.....	109
Шутко А. М. СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ.....	114

Янісів Ю.В. НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ВИДІВ РИЗИКІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ.....	116
---	-----

СЕКЦІЯ 2
БІЗНЕС ТА ЙОГО РОЗВИТОК В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРАВОВІ ВИМІРИ

Баярак Т. В. ПРЕДМЕТ ТА ОБ'ЄКТИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ДОКУМЕНТІВ ПРО ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ.....	119
Бойко О.О. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ – ВАГОМА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА....	121
Будякова О. Ю. БІОЕКОНОМІКА: РОЗВИТОК В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	123
Гаврилюк С.О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКІВ ОПЛАТИ ПРАЦІ У ПЕРІОД ВІЙНИ.....	127
Дунець І. А ФІНАНСОВІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФОРМА ЗАЛУЧЕННЯ КАПІТАЛУ.....	132
Дунець І. А. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЗАКОНОДАВЧІ НОВАЦІЇ.....	136
Кілочко О.С. ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВІ ІНВЕСТИЦІЇ В ОБЛІГАЦІЇ.....	140
Корень Д.О. ОЦІНКА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА АТ «ЛКФ «СВІТОЧ».....	143
Коробецька Г. С. МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІННОВАЦІЙНО-АКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	146
Кулик Н. Б. УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ З УРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ.....	149
Луц М.М. АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	154
Луц М. М. ІНФОРМАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	156
Маруніч К. В. БІЗНЕС В УМОВАХ ВІЙНИ: СТАН ТА ПІДТРИМКА.....	158
Млінцева А. О. ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИКА, ОСНОВИ ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ.....	162
Нурхаметова І. С. ЗАВДАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО І КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ.....	164

Огребчук В. А. ІНТЕРНЕТ – БАНКІНГ В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ.....	166
Пилат М.В. ОБЛКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	171
Підручняк К. П. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	175
Підручняк К. П. АНАЛІЗ НАЙБІЛЬШИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ СВІТУ.....	177
Полудворянін М.С. ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	180
Сіроклин А.В. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	185
Тропак А.В. СУДОВА БУХГАЛТЕРСЬКА ЕКСПЕРТИЗА В УКРАЇНІ.....	190
Хіта В. І. КОМПЛІАЄНС ПОЛІТИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	192
Хіта В. І. ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	193
Ченіль Ю.Б. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ.....	197
СЕКЦІЯ 3	
УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	
Баськова Ю. С. УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМИ СТРАХОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ.....	202
Коренга А.В. ОСНОВНІ ТРЕНДИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЛЬВІВЩИНИ.....	205
Корпан А.В. ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	208
Марчишин Б. Я. СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	210
Матюха М.М. РОЗВИТОК МЕТОДИКИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВНУТРІШНІХ РОЗРАХУНКІВ.....	212
Огребчук В.А. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ	215

Рудницька А. ПРОВІДНІ ПОСТУЛАТИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ МЕНЕДЖМЕНТУ.....	217
Савченко А. І. ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ.....	224
Саєвич Р.В. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ СУСПІЛЬНО-ВЛАДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ.....	226
Сиротчук В.О. ПРОБЛЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ	229
Фурман О.О. АНАЛІЗ ТРЕНДУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	232
Хар І.В. ПРОБЛЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УКРАЇНІ.....	236
Хіта В. І. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	239
Юсковець І.М. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	242
СЕКЦІЯ 4	
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
Болюх Д.А. МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	247
Гордусенко В.О. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ У ПОСТПАНДЕМІЧНИЙ ТА ВОЄННИЙ ПЕРІОДИ.....	250
Демковська С. Ю. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	255
Доскіч А.В. ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	257
Карняк І.Т. ПРОБЛЕМИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	262
Козачук О. В. ТЕХНОЛОГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ У СТРАХУВАННІ ТА ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	264
Кольба Р.М. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У ПОРІВНЯННІ З КРАЇНАМИ – ЧЛЕНАМИ ЄС.....	268
Медвідь С. В. ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	273

Михайлюк М.В. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	276
Олійник О.І. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	278
Олійник О. І. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	282
Підківка М. І. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ.....	285
Підручняк К.П. ПРОБЛЕМАТИКА КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	288
Полудворянін М.С. ТРУДОВА МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	290
Рогаль С.С. СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА РЕВІТАЛІЗАЦІЯ МІСТ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	293
Тишковець М.М. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ...	296
Трунько К. Ю. ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	299
Юсковець І.М. ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ.....	304
Ярка М.М. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ Е-УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	308

СЕКЦІЯ 1

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Барабаш В. Ю., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц., Петик Л. О.

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕПОЗИТНИХ РИЗИКІВ

Ризик пов'язаний з депозитними операціями банку доцільно розглядати з позиції клієнта та банку. Депозитний ризик у розрізі банку розглядається як ймовірність недосягнення очікуваної величини депозитних ресурсів через несприятливий вплив зовнішніх чи внутрішніх чинників, як то, наприклад, через неефективне використання банком залучених депозитних ресурсів, переведення клієнтом своїх ресурсів в інший банк, дострокове вилучення клієнтом депозиту тощо. З позиції клієнта депозитний ризик розглядається як ймовірність неповернення всієї або ж частини суми вкладених коштів внаслідок погіршення платоспроможності чи банкрутства банку [1].

Загалом чинники депозитного ризику можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх відносяться чинники, виникнення яких безпосередньо залежить від діяльності банківської установи, обумовлені в основному не ефективною стратегією поведінки банку на ринку депозитних ресурсів, недосконалою депозитною політикою банку, організаційною структурою банку тощо [2].

Зовнішні чинники депозитного ризику банку формуються всередині країни та поза її межами. При цьому виділяють макро і мікрорівні ризику депозитних операцій. Макрорівень визначається змінами економічної чи політичної ситуації в країні, а макрорівень – суб'єктивно мотивованою поведінкою клієнтів банку щодо вибору конкретного банку і дій щодо розміщених на депозитних рахунках коштів [2].

У роботах економістів, які вивчають проблематику ризиків, управління ризиком розглядається, як правило, в якості специфічного виду діяльності, що складається з послідовності певних етапів. Зміст етапів, складових процесу управління депозитним ризиком наведений у таблиці 1.

Особливості змісту етапів управління депозитним ризиком окремого депозиту і депозитного портфеля

Етапи управління депозитним ризиком	Особливості змісту етапів управління депозитним ризиком	
	окремого депозиту	депозитного портфеля
Ідентифікація факторів депозитного ризику	Ризик виражається в потенційних причинах невиконання зобов'язань по депозитній угоді	Ризик виражається в наслідках невиконання зобов'язань за депозитними операціями
Оцінка депозитного ризику	Полягає у визначенні масштабу втрат банку при невиконанні зобов'язань по депозитній угоді	Групування депозитів за ризиковими класами і за видами під портфелів для розрахунку ймовірності збитків за рівнем депозитного ризику
Вибір варіанта стратегії ризику	Враховуються результати кількісної оцінки рівня депозитного ризику	Враховуються результати кількісної оцінки рівня депозитного ризику портфеля
Вибір способу мінімізації ризику	Вибір інструментів зниження депозитного ризику конкретного депозиту	Вибір інструментів зниження депозитного ризику портфеля
Контроль зміни рівня депозитного ризику	Постійний моніторинг для оперативного врахування зміни рівня депозитного ризику	Оцінка портфеля за поточною вартістю, відстеження рівнів ризику на предмет наближення до критичних рівнів

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

Після визначення і зниження чинників депозитного ризику, необхідне прийняття адекватних дій для його мінімізації, що вимагає проведення оцінки депозитного ризику як за масштабом впливу, так і за можливістю настання. У практиці роботи банків зазвичай застосовують такі методи оцінки депозитного ризику:

- аналітичний метод оцінки ризику депозитних операцій. Метод застосовують для визначення необхідного резерву на можливі втрати банку;
- статистичний метод оцінки депозитного ризику, пов'язаний з вивченням статистики втрат, що мали місце при певних рішеннях. Встановлюється їх величина, проводиться імовірнісний аналіз, складається прогноз на майбутнє.
- експертний метод пов'язаний з обробкою думок досвідчених фахівців. Він застосовується за тими елементами ризику, які не піддаються кількісному обліку.
- комбінований метод поєднує експертну оцінку з розрахунками показників, що характеризують ринкову кон'юнктуру залучення банківських ресурсів.

Література:

1. Діденко І.В. Теоретичні аспекти дослідження поняття кон'юнктури депозитного ринку. Фінансовий простір. – 2015. – № 1(17). – С. 19-27.
2. Герасименко В. Ризики вкладників банку: їх запобігання та мінімізація. - Вісник НБУ. – 2012. – № 2. – С. 8-14.

3. Пернарівський О. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків. -Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 44–48

4. Потійко Ю. Теорія і практика управління різними видами ризиків у комерційних банках.- Вісник НБУ. – 2004 – №4 – С. 58–62.

Баськова Ю.С., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Сич О.А.

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Одним із основних інструментів управління діяльністю підприємства та основою формування механізму фінансової політики є фінансова стратегія, за допомогою якої вирішується комплекс проблем, пов'язаних із покращенням структури управління, удосконаленням менеджменту та маркетингу, зміною асортименту виробленої продукції, впровадженням і використанням нових технологій, своєчасною та якісною підготовкою та підвищенням кваліфікації кадрів тощо.

З формуванням фінансової стратегії пов'язана побудова цілей і задач суб'єкта господарювання, підтримання фінансових відносин між підприємством і суб'єктами зовнішнього середовища (державними органами, фінансовим ринком, діловими партнерами та іншими). Фінансова стратегія дає можливість сформувати фінансові резерви як засіб для протистояння можливим змінам зовнішнього середовища. За допомогою цієї стратегії можна оцінити результати поточної роботи та визначитися у майбутніх напрямках діяльності.

Варто відзначити, що фінансова стратегія базується на чотирьох головних поняттях і важливих складових. Такими поняттями для фінансової стратегії виступають: оточуюче середовище (механізми економічного і фінансового регулювання, напрями розвитку фінансових ринків, фінансове положення конкурентів); місія (стабільне фінансове положення підприємства, фінансове забезпечення загальної стратегії і кожної її складової); ситуаційний аналіз (фінансова експертиза управлінських рішень, аналіз сильних і слабких сторін фінансового положення підприємства); планування використання ресурсів – визначення джерел фінансування діяльності підприємства, складання бюджетів підприємства [1].

Для ефективної діяльності підприємства, з урахуванням його фінансового стану та багатьох чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ, які сприяють його розвитку, доцільним є застосування фінансових стратегій, які пропонують науковці Мартиненко В.П.,

Коляденко С.В. Стратій А. М., Гудзь О.І., а саме фінансової стратегії стабілізації, зростання, виживання та ліквідації.

Фінансова стратегія стабілізації, полягає в адаптації діяльності до умов зовнішнього середовища, усуненні загроз, зниженні ризиків роботи, підвищенні рівня ефективності взаємодії підприємства з партнерами та контрагентами. Другий вид - фінансова стратегія зростання, вона допомагає підприємству збільшити обіг капіталу, частку ринку, розширити межі фінансової діяльності та досягти позитивної динаміки розвитку в умовах стабільного зовнішнього середовища.

Фінансова стратегія виживання, застосовується підприємствами на межі банкрутства. Стратегія допомагає застосовувати швидкі дії на максимально точних розрахунках, в такому випадку запроваджується перебудова системи управління, зміна структури бізнес портфеля та джерела фінансування. Фінансова стратегія ліквідації - за допомогою неї підприємство ефективно проводить процес ліквідації, забезпечує фінансові інтереси акціонерів та кредиторів [2].

Вважаємо за доцільне виокремити підвиди загальної фінансової стратегії підприємства за функціональною ознакою, які можуть реалізовуватись одночасно в межах конкретного підприємства. Це інвестиційна стратегія, стратегія фінансування, податкова стратегія, стратегія фінансової безпеки, а також складові інноваційної стратегії підприємства в частині фінансових інновацій та стратегії корпоративної відповідальності підприємства щодо збалансування фінансових вигід працівників та засновників підприємства[4].

Базуючись на наведених видах фінансової стратегії підприємств, необхідно згрупувати всі можливі дії стосовно розроблення та впровадження фінансової стратегії на підприємстві у вигляді таких етапів [3]: розроблення фінансової стратегії; реалізація фінансової стратегії; коригування фінансової стратегії. Кожний з етапів повинен мати свої завдання та окремий план їх виконання залежно від напряму діяльності підприємства, обсягів реалізації, ринків збуту.

Отже, фінансова стратегія є невід'ємним складником та надзвичайно важливим елементом у стратегічному управлінні підприємства, вона повинна узгоджуватися і відповідати цілям, напрямам, завданням формування загальної стратегії розвитку підприємства [4]. Кожне підприємство може оцінити фінансовий стан своєї діяльності та з наведених видів стратегій обрати найбільш доцільний та ефективний, визначити ризики, як зовнішні так і внутрішні, та застосувати механізми їх уникнення.

Література:

1. Мартиненко В. П. Концептуальні аспекти фінансової стратегії підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/230068>

2. Коляденко С. В. Стратій А. М., Аналіз фінансових стратегій для підвищення конкурентоспроможностей підприємства. Економічна наука. - 2019. - Вип. 3. - С. 17—23.

3. Гудзь О.І. Формування фінансової стратегії підприємства. – Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. С. 107–110. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/24-1-2017/25.pdf>

4. Пасінович І. І., Сич О. А. Сучасні підходи до управління фінансовими потоками суб'єктів господарювання. Ефективна економіка. 2020. № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8098>

Беднарчук В.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У.З

ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні система управління регіональним розвитком змінилася. На рівні регіонів та територіальних громад почали зароджуватися нові механізми регіонального менеджменту, у тому числі стратегічні. Основним елементом системи стратегічного менеджменту є стратегічне планування, яке передбачає формулювання стратегії, що включає комплекс стратегічних програм розвитку території та заходів щодо їх реалізації.

Державна регіональна політика – це система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності. Джерелами фінансування державної регіональної політики є [1]:

- кошти Державного бюджету України, зокрема Державного фонду регіонального розвитку;
- кошти місцевих бюджетів;
- благодійні внески;
- кошти міжнародних організацій;
- кошти з інших джерел, не заборонених законодавством.

Проаналізуємо використання коштів з Державного фонду регіонального розвитку за регіонами у 2020 р. (табл. 1). Зазначимо, що найбільше проектів регіонального розвитку реалізувалось у Тернопільській області (34 шт.), а найменше в Миколаївській області (4 шт.). Проте, найбільше коштів на реалізацію проектів розподілили в Донецьку область в обсязі

441507,582 тис. грн. Відсоток виконання заходів регіонального розвитку найвищий у Полтавській області.

Таблиця 1

**Моніторинг використання коштів Державного фонду регіонального розвитку
у 2020 році**

Регіон	Кількість проектів, шт.	Передбачено у 2020 році, тис. грн.	Касові видатки у 2020 році, тис. грн.	% виконання
Україна	475	4 872 913,957	4 370 893,542	89,7
Вінницька обл.	30	143 524,497	138 415,128	96,4
Волинська обл.	13	190 294,711	162 624,809	85,5
Дніпропетровська обл.	16	292 364,414	240 272,230	82,2
Донецька обл.	32	461 695,407	441 507,582	95,6
Житомирська обл.	25	216 823,725	201 951,027	93,1
Закарпатська обл.	23	184 636,299	169 079,997	91,6
Запорізька обл.	17	157 801,328	143 681,524	91,1
Івано-Франківська обл.	31	220 350,845	210 958,184	95,7
Київська обл.	15	166 638,426	145 155,399	87,1
Кіровоградська обл.	9	87 241,822	63 874,904	73,2
Луганська обл.	24	226 796,922	205 456,875	90,6
Львівська обл.	23	235 030,934	230 264,376	98,0
Миколаївська обл.	4	104 751,098	95 758,564	91,4
Одеська обл.	11	219 961,820	191 448,422	87,0
Полтавська обл.	14	129 727,868	128 332,852	98,9
Рівненська обл.	15	186 586,362	176 732,558	94,7
Сумська обл.	24	202 236,931	142 252,898	70,3
Тернопільська обл.	34	174 835,698	150 632,262	86,2
Харківська обл.	21	247 674,307	228 164,305	92,1
Херсонська обл.	30	183 703,350	159 173,476	86,6
Хмельницька обл.	23	216 172,496	204 895,864	94,8
Черкаська обл.	12	111 440,891	96 415,187	86,5
Чернівецька обл.	11	144 976,651	132 714,676	91,5
Чернігівська обл.	13	92 683,783	89 166,970	96,2
м. Київ	5	274 963,372	221 963,473	80,7

Джерело: розроблено авторами на основі [2]

До основних сфер реалізації проектів належать: освіта; газو, тепло, електрозабезпечення; дорожньо-транспортна інфраструктура; водопостачання та інші.

Важливим етапом фінансування та реалізації проектів регіональної політики є їхнє стратегічне планування, адже наявність обґрунтованої державної стратегії регіонального розвитку сприяє гармонізації відносин між державою і регіоном щодо спільного фінансування проектів регіонального розвитку. Своєю чергою, це забезпечить:

- концентрацію ресурсів регіонів і держави на вирішенні найгостріших проблем;
- узгодження інтересів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо реалізації стратегічних завдань соціально-економічного розвитку регіонів;

– диверсифікацію джерел ресурсного забезпечення регіонального розвитку, у тому числі за умов широкого залучення приватного капіталу для фінансування спільних проєктів регіонального масштабу;

– підвищення відповідальності місцевих органів влади за ефективне використання ресурсів, спрямованих на вирішення соціально-економічних проблем регіону;

– чітке визначення зобов'язань сторін, спільну відповідальність уряду та місцевої влади за кінцевий результат реалізації визначених стратегічних завдань тощо [3].

Загалом, процес фінансування заходів регіональної політики є важливим елементом політики держави, яка спрямована на посилення розвитку вітчизняної економіки на рівні її регіонів для підвищення рівня добробуту населення.

Одним із ключових джерел фінансування заходів регіональної політики є ресурси Державного фонду регіонального розвитку, кошти якого спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проєктів у регіонах України. Зазвичай це інфраструктурні проєкти. Проте, сьогодні необхідна диференціація проєктів за сферами їх реалізації та, залежно від того, які із цих сфер мають прямий вплив на підвищення конкурентоспроможності відповідного регіону.

Література:

1. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 №156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

2. Міністерство розвитку громад та територій України. Офіційний сайт. URL: <https://www.minregion.gov.ua/>

3. Заблудська І.В., Сторнянська І.З., Семів Л.К. Механізми реалізації регіональної політики: оцінка ефективності та напрями удосконалення. Монографія. Львів. 2018. 205 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180102.pdf>

Вадык Р.Р., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Ситник Н.С.

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВІЙНИ

В цей нелегкий для України час, міжнародна співпраця для забезпечення відновлення економічної стабільності держави є як ніколи актуальною.

З часів проголошення незалежності нашої держави Україна та Польща розпочали співробітництво в різних галузях - від економіки до культури.

В умовах повномасштабної агресії росії, країни продовжують розширювати сфери плідної взаємодії, зокрема домовилися про спільні проекти: в оборонній галузі, енергетиці й регіональному розвитку.

У 2022 році під час російсько-української війни громадяни Польщі прийняли більшу частину біженців та вийшли на численні протести проти російського вторгнення в Україну.

Головною цінністю, яка сприяє формуванню та розвитку контактів між нашими незалежними державами і суверенними народами протягом останніх десяти років, залишається ідея добросусідства. Це період мирного співіснування та співпраці, який створює основи сучасних і майбутніх українсько-польських відносин у цілковито новій геополітичній ситуації. Дружні відносини України та Польщі є також зразком для інших держав нашого регіону і впливають на зміцнення його стабільності та безпеки. Це є нашим спільним внеском у зміцнення та збагачення Європи.

В сучасних українсько-польських відносинах ми знаходимо не лише спільність історичної долі, яка поєднує обидва народи, але, передусім, важливий стратегічний інтерес [2].

Українсько-польська співпраця, що спирається на єдність поглядів стосовно принципових питань майбутнього Європи, стала на нашому континенті фактом стратегічного значення. Інтенсивні добросусідські відносини між Україною та Польщею належать до важливих питань сучасної Європи. Навіть не будучи аналітиком чи дослідником цього питання, можна простежити, що з часів незалежності України – Польща не була байдужою до її суспільно-політичного життя. Одне з найкращих підтверджень цього – визнання Польщею однією з найперших України як незалежної держави.[7].

Вагомими були кроки для покращення добросусідських відносин, зокрема лібералізація в'їзду українців на польську територію та підтримка України під час російського вторгнення.

Допомога від Польщі найбільша серед країн сусідів – станом на початок вересня вона становила 5,1 мільярда євро, що дорівнює 0,88% ВВП країни і зайняла перше місце у рейтингу «Двадцять друзів України» всесвітньо відомого журналу «Forbes». Два важливі критерії в рейтингу – допомога Україні та біженцям (у млрд євро) та сума допомоги країни у відсотках до її ВВП. Найбільшу допомогу виділили США – €44,5 млрд, Німеччина – €7,6 млрд, Велика Британія – €6,6 млрд. Польща, яка надала Україні допомоги на €5,1 млрд, обігнала за цим показником Францію, Канаду, Італію та Іспанію. Щодо суми допомоги країни у відсотках до її ВВП, то найбільш щедрі – це: Естонія – 1,13% від ВВП, Латвія – 1,03% та Польща – 0,88%[5].

Після повномасштабного вторгнення економіка України за підсумками трьох кварталів зазнала падіння ВВП на рівні 30%, а державний і гарантований державою борг зріс. Графічно динаміка державного і гарантованого державою боргу України відображена на рис.1

Рис 1. Динаміка зростання державного та гарантованого державою боргу за перше півріччя 2022р.

Джерело: складено автором на основі [1]

В умовах війни, економіка України не здатна самостійно впоратись. Підтримка партнерів для налагодження фінансово-економічних відносин в умовах війни є вкрай важливою.

Польща - стратегічний партнер, з яким наша країна за час війни організувала багато спільних програм та проєктів щодо відбудови економіки під час та після та післявійни.

Важливою для України є також програма гуманітарної допомоги польського червоного хреста яка пропонує фінансову доп. Укр біженцям. Розмі

Програма гуманітарної допомоги Польського Червоного Хреста пропонує фінансову допомогу українським біженцям, які перебувають у Польщі. Розмір допомоги складає до 710 злотих на особу протягом чотирьох місяців.

Зокрема, сьогодні українські біженці можуть скористатися такими фінансовими програмами:

- щомісячна виплата 500 злотих за програмою соціальної підтримки дітей «Сім'я 500+»;
- одноразова виплата 300 злотих у рамках програми Dobry Start – для сімей, де є школярі та студенти;
- сімейний опікунський капітал (Rodzinny kapitał opiekuńczy) для сімей з двома та більше дітьми; та іншими [4].

Актуальною також залишається програма забезпечення житлом за взаємовигідною програмою «40+», де поляки можуть отримувати 40 злотих на особу за надання безкоштовного харчування та проживання українцям.

В умовах війни важливим є створення можливостей для реалізації проєктів малого та великого бізнесу між нашими державами. Насамперед це стосується агропромислового сектору та харчової промисловості.

Насамперед такий союз є вигідним та бажаним для обох країн, адже підкріплений однаковими, взаємодоповнюючими політичними позиціями на міжнародному рівні. Більше того, спільна мета розвитку та зміцнення економічних зв'язків, в тому числі через реалізацію проєктів у різних ланках бізнесу, пришвидшить відновлення всіх фінансових сфер України.

Варто зазначити, що в Україні є сформований приватний сектор, він найбільш зацікавлений відновленням держави, адже понад 20 років інвестує в українські компанії через фонди й має портфельні компанії [3].

Всесвітній економічний форум який відбувся в травні 2022 року в Давосі, було присвячено обговоренню "Плану реконструкції та відновлення України" з великими міжнародними інституційними й венчурними інвесторами та представниками Міністерства цифрової трансформації.

Для відновлення Української економіки важливою є тема залучення іноземних інвестицій. Тому для України дуже важливим є залучення польських інвесторів до спільних проєктів в період військової агресії.

Зокрема варто зазначити, що спільне інвестування проєктів є ініційованим представниками приватного бізнесу в Україні. UVCA пропонує інструменти за допомогою яких ці інвестиції можуть бути втілені у життя, а саме через інвестиційну платформу Ukrainian Re-development platform.

За допомогою цієї платформи є можливість залучення іноземних партнерів, зокрема польських, для інвестування у проєкти, пов'язані з енергетикою, очищенням води, харчовою промисловістю, будівництвом нових міст, медициною та багатьма іншими. Завдяки залученню фахівців з інвестиційної сфери – консультантів, інвестбанкірів, юристів та інших, так званих сервіс-провайдерів – кожен проєкт буде досконало підготовленим з урахуванням вимог, які постійно підвищуються [3].

Отже перспективи для співпраці широкі й взаємовигідні. Об'єднання України й Польщі в економічний кластер уже почалося і триває на різних рівнях: від урядового до локального, що є важливим для нашої держави.

Література:

1. Статистичні дані/Міністерство Фінансів України. Офіційний вебсайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
2. Українсько-польські відносини URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/ZPU/50.htm>
3. Андрій Колодюк голова наглядової ради UVCA Українсько-польська перспектива URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/22/689503/>
4. Фінансова допомога українцям в Польщі URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/477/finansova-dopomoga-ukraincyam-v-polshhi-po-710-zlotix-vid-cervonogo-xresta>
5. Рейтинг друзів України. 20 країн, які найбільше допомогли Україні з моменту російсько-го вторгнення URL: <https://forbes.ua/inside/polshcha-estoniya-ssha-ta-shche-17-krain-yaki-naybilshe-dopomagayut-pid-chas-viyeni-reyting-druziv-ukraini-vid-forbes-24082022-7895>
6. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Гукалюк А.Ф., Західна О.Р., Сич О.А., Шушкова Ю.В.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник.-Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 845 с.
7. Сучасні українсько-польські відносини: погляд експертів : збірник. аналітичних матеріалів / упоряд. В. Бусленко.

Грушка Н. В., Тригук Т. Л., здобувачі вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Мединська Т. В.

МІСЦЕ І РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ

Упродовж століть Україна неодноразово боронила свої кордони, територію, власних громадян. На кожному історичному етапі держава створювала певні структури, які аналізували та визначали внутрішні і зовнішні загрози, виконувала упереджені дії з метою недопущення демонтажу державності. Тож захист країни і її громадян від внутрішніх і зовнішніх ворогів завжди було пріоритетним завданням будь-якої держави.

На різних етапах історичного розвитку вплив держави на економіку об'єктивно змінювався. В сучасних умовах відбувається активне становлення взаємопов'язаного світового господарства, що характеризується наявністю власних автономних механізмів: особливих схем глобального менеджменту транснаціональних компаній, новітніх фінансових

технологій, зокрема, використання електронних мереж, телекомунікацій в режимі реального часу для переміщення високоліквідних ресурсів у глобальних масштабах [1]. Однак використання переваг господарської глобалізації поряд з позитивними наслідками породжує низку істотних ризиків для національних економік, і тут державне регулювання займає свій сегмент впливу. Для держави безпека економічного розвитку становить ключову складову політики.

Вивчення та глибоке осмислення світового досвіду, поєднання державного регулювання та саморегулювання економіки країни, функціонування змішаних економічних систем має велике теоретичне та практичне значення для збереження економічної безпеки в транзитивних економіках, до яких належить і економіка України.

Основне завдання держави полягає у приведенні власних функцій у повну відповідність з її економічним потенціалом, який дає можливість досягнути високого рівня економічної безпеки країни завдяки ефективній політиці уряду. Держава володіє значними матеріальними й фінансовими ресурсами, формує у суспільстві певну економічну мотивацію, заохочуючи й розвиваючи одні види діяльності та обмежуючи інші (рис. 1).

Фактично, питаннями забезпечення економічної безпеки опікуються всі гілки державної влади: законодавча, виконавча й судова. При цьому важливе розмежування їх повноважень при забезпеченні безпеки країни та регіонів. Стратегічна мета забезпечення економічної безпеки полягає у створенні прийнятних умов для життя і розвитку особи, соціально-економічної і військово-політичної стабільності суспільства та збереження цілісності держави, забезпеченні успішного протистояння впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Рис. 1. Система економічної безпеки держави

Джерело: [1]

Бюджетна безпека, виступаючи елементом фінансової безпеки, субпідрядним елементом економічної безпеки, одночасно являє собою інструмент забезпечення досягнення державної безпеки у цілому та поелементно, що є логічним наслідком зазначеної ролі бюджету в суспільстві.

Відповідно до чинних нормативних рекомендацій, бюджетна безпека трактується як стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції [2], відповідно бюджетна безпека визначається складовою фінансової безпеки, яка, в свою чергу, входить до складу елементів економічної безпеки.

Бюджетну безпеку можна розглядати з таких позицій [3, с. 259]:

- держави – бюджетна безпека уможливує подальше її існування як суверенного формального інституту, якому притаманна відповідна організація політичної спільноти під керівництвом уряду, що потребує фінансового забезпечення останнього;

- державного управління – позиція бюджетної безпеки в межах системи державної безпеки обумовлює її віднесення до базових відправних об'єктів державного управління, формуючи новий його вид як цілеспрямовану, безперервну та організовану діяльність державних інституцій в сфері бюджетної безпеки з метою її досягнення, стабілізації та зростання;

Війна з росією стала причиною критичного погіршення бюджетної безпеки України, розбалансування податкової основи наповнення бюджетів всіх рівнів, збільшила залежність від зовнішнього фінансування наростаючих військових видатків держави. В таких умовах важко прогнозувати подальший стан бюджетної безпеки, ключові загрози бюджетній безпеці України зображено на рис. 2.

Рис. 2. Ключові загрози бюджетній безпеці України

Джерело: [4, с. 169]

Отже, забезпечення належного рівня економічної безпеки неможливе без функціонального вдосконалення самої держави у цій сфері, формування державних органів, які б відповідали вимогам часу і стану економіки. Вважаємо, що подальші кроки по зміцненню бюджетної безпеки України та якісний розподіл бюджетних ресурсів сприятиме реалізації економічних функцій держави та забезпечить фінансову незалежність і самостійність у прийнятті глобальних рішень.

Література:

1. Грінченко А. Ю. Від економічного суверенітету до економічної безпеки України через механізм глобальних інституційних трансформацій. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 1(06). URL: <http://rev.kpu.zp.ua/vypusk-1-06>.
2. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
3. Свірко С. В., Тарасова Т. О. Бюджетна безпека: місце та роль в сучасному механізмі державного управління. *Вісник ХНАУ ім. В.В.Докучаєва*. 2021. №1. С. 257-273.
4. Сич О. А., Руда О. С. Інструменти забезпечення бюджетної безпеки України. *Молодий вчений*. № 9 (109), 2022 р. С. 166-171.

Дунець І. А., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Блащук-Дев'яткіна Н.З.

УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Економічний та соціальний розвиток суспільства потребує ефективної системи форм і методів мобілізації фінансових ресурсів та їх розподілу. Піднесення фінансової політики в країні стимулюється шляхом залучення коштів фізичних осіб, проте потребує високого рівня довіри від населення.

Гарантом захисту прав і законних інтересів вкладників банків та зміцнення довіри до банківської системи України виступає Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Фонд заснований 10 вересня 1998 року та існує як економічно самостійна установа, яка здійснює некомерційну господарську діяльність, захищає права кредиторів, підвищує фінансову обізнаність для забезпечення добробуту суспільства.

Фонд є установою, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків у випадках, встановлених Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [2].

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб не може бути визнаний банкрутом, оскільки окрім власних коштів має достатню кількість джерел для їх залучення як від держави, так і від іноземних кредиторів.

Джерелами формування коштів Фонду є:

- початкові, регулярні та спеціальні збори з учасників Фонду;
- кошти з Державного бюджету України;

- кредити, залучені від Національного банку України;
- кошти, що були внесені Національним банком України в розмірі 20 мільйонів гривень на день створення Фонду;
- кредити, залучені від небанківських фінансових установ та іноземних кредиторів;
- кошти, одержані від управління майном Фонду;
- доходи, одержані від інвестування коштів Фонду в державні цінні папери України, та облігації міжнародних фінансових організацій, що розміщуються на території України;
- кошти, що надійшли від банків, процедура тимчасової адміністрації або ліквідації яких здійснюється Фондом;
- кошти, отримані від виконання заходів, передбачених планом врегулювання, зокрема від продажу неплатоспроможного банку або перехідного банку, ліквідації банку та інші [2].

Початковий розмір відшкодування у 1998 році становив 500 грн. Протягом діяльності Фонду він збільшився у 400 разів. Так у 2021 році сума граничного розміру відшкодування не може бути меншою 200 000 грн, що діє для всіх банків-учасників [1].

Рис. 1. Динаміка кількості банків-учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у 2012-2021 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [1]

За даними Фонду, кількість банків-учасників стрімко зменшується. Вона також залежить від економічної ситуації в країні. Так внаслідок кризи 2014-2017 років Фонд здійснював виведення з ринку 94 банків. Станом на 2021 рік Фонд гарантування вкладів фізичних осіб має 70 діючих банків-учасників.

У 2016 році з ініціативи Фонду у партнерстві з ГО «Transparency International Україна» створено систему реалізації активів банків, що ліквідуються, - Prozorro. Продажі. З 2017 року усі аукціони Фонду переведено у цю систему, що забезпечує відкритість та прозорість процесу реалізації активів. Це стало одним із кроків, що дозволило Фонду з нуля створити

ринок проблемних активів в Україні. Усі кошти, отримані від продажу та управління активами, спрямовуються на розрахунок із кредиторами банків, що ліквідуються [1]

Таблиця 1

Показники діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, млн грн

	1 грудня 2019	1 грудня 2020	1 грудня 2021
Сума вкладів у банках-учасниках	462 917	582 387	641 224
Кошти виплачені вкладникам неплатоспроможних банків	89 714,9	90 114,4	90 965,3
Фінансові ресурси Фонду	10 432,6	15 691,6	17 068,6

Джерело: розроблено автором за даними [1]

За даними Фонду, сума вкладів у банках-учасниках протягом останніх трьох років має позитивну динаміку та станом на 1 грудня 2021 року становить 641 224 млн грн, що свідчить про поступове збільшення довіри вкладників. Фінансові ресурси фонду теж зростають, що підсилює доцільність та ефективність джерел формування коштів, які використовує Фонд. Виплачені кошти вкладникам неплатоспроможних банків протягом 2019-2021 років залишаються на сталому рівні та на 1 грудня 2021 року становлять 90 965,3 млн грн.

Для вивчення найкращого міжнародного досвіду у сфері гарантування вкладів Фонд співпрацює зі страховиками депозитів світу та міжнародними фінансовими організаціями, зокрема Європейським форумом страховиків депозитів. Асоціація страховиків депозитів Європи має на меті сприяння стабільності фінансової системи шляхом обміну досвідом і інформацією у сфері гарантування депозитів і інвестицій.

Створений у 2002 році відповідно до бельгійського законодавства Європейський форум страховиків депозитів є міжнародною неприбутковою асоціацією.

Форум представляє спільні інтереси членів, обмінюється інформацією, досвідом та поглядами, надає аналіз, оцінку та рекомендації у сфері своєї компетенції, а також співпрацює з ЄС, національними, наднаціональними та міжнародними інституціями. Зараз Європейський форум страховиків депозитів налічує 67 установ з 47 країн Європи або країни-члена Ради Європи [3].

Основною метою Європейського форуму є сприяння стабільності фінансових систем шляхом підвищення ролі та сприяння європейському та міжнародному співробітництву у сфері страхування депозитів та компенсації інвесторам, сприяння обговоренню та обміну досвідом та знаннями між його членами.

Для цього Європейський форум пропонує платформу, серед іншого:

- розробка передового досвіду на теми, що становлять спільний інтерес;
- дослідження та збір даних про страхування вкладів та компенсації інвесторам;
- дослідження транскордонних обставин, включаючи можливості для кращої співпраці між членами асоціації;

– дослідження та подальший розвиток практичного застосування Директиви ЄС щодо схем гарантування вкладів [3].

Важливою місією Європейського форуму страхування депозитів є сприяння зміцненню регіональної фінансової стабільності. Роблячи це, асоціація спирається на величезний практичний досвід своїх членів, який міститься в різних звітах та необов'язкових рекомендаціях, які публікує Європейський форум страхування депозитів.

Перспективами розвитку системи гарантування вкладів в Україні є розширення діяльності Фонду і на юридичних осіб, а не лише фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців, посилення відповідальності власників банків за доведення банку до неплатоспроможності, удосконалення чинного законодавства України та перейняття досвіду європейських партнерів, аби і надалі забезпечувати та збільшувати довіру населення до держави.

Отже, гарантом повернення вкладених коштів в Україні є Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Статистика його діяльності вказує на те, що Фонд здатен реагувати на кризи та несприятливі періоди в економіці, підтримуючи вкладників. Показники його функціонування набувають позитивної динаміки. Залучення коштів фізичних осіб здатне як підвищити стабільність фінансового сектора України, так і надати додатковий дохід населенню. Довіра платників до банків є запорукою збільшення ресурсів та стабільності банківської системи. Ефективний розвиток Фонду в Україні, його співпраця з Європейським форумом страхування депозитів та запозичення досвіду Європи є важливими для функціонування сучасного ринкового механізму, платіжної системи та грошового обігу, що сприяє покращенню соціально-економічному розвитку України. Діяльність Європейського форуму страхування депозитів направлена на сприяння взаємодії з органами влади та установами ЄС, відповідальними за підтримку безпечної та надійної фінансової системи в Європі, та участь у вдосконаленні законодавства про системи гарантування вкладів у всьому ЄС.

Література:

1. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб URL: <https://www.fg.gov.ua>
2. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України 23.02.2012 № 4452-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>
3. The European Forum of Deposit Insurers URL: <https://www.efdi.eu>

Єдноралюк А.М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Дубик В.Я.

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Інвестиційна співпраця із її зарубіжними партнерами є дуже важливим фактором стимулювання зовнішньої торгівлі країни, ефективність якого зазвичай оцінюють на основі аналізу інвестиційної привабливості України. За допомогою такого аналізу як іноземний інвестор, так і державні регулятори можуть адекватно оцінити правильність інвестиційного рішення не тільки для цілей конкретного проекту, а й у світлі впливу на інші види зовнішньоекономічної та виробничо-господарської діяльності.

Війна в Україні спричиняє глобальні перебої в торгівлі та інвестиціях, впливаючи на автовиробників у Європі, власників готелів у Грузії та на Мальдівах, а також впливаючи на споживачів продуктів харчування та палива в усьому світі. Хоча бідні верстви населення світу, які витрачають значну частину своїх доходів на найнеобхідніше, є найбільш уразливими, жодна країна, регіон чи галузь не залишилися байдужими до цих зривів.

Новий звіт Світового банку «Вплив війни в Україні на світову торгівлю та інвестиції» показує, що світова торгівля впаде на один відсоток, що призведе до зниження світового ВВП трохи менше ніж на один відсоток. Виробничі експортери, такі як В'єтнам, Таїланд і Мексика, спостерігають різкий спад, особливо в енергоємних секторах [4]. Нетто-експортери зернових культур, включаючи Туреччину, Бразилію та Індію, а також викопного палива, такі як Нігерія та країни Близького Сходу, бачать сплеск свого експорту, послаблюючи негативні наслідки війни. Економічні ударні хвилі поширюються п'ятьма каналами: товарними ринками, логістичними мережами, ланцюгами поставок, прямими іноземними інвестиціями (ПІІ) і такими секторами, як туризм.

Війна приходить у важкий для світової економіки момент. Відновлення після рецесії, спричиненої пандемією, уповільнювалося, оскільки з'явилися нові варіанти коронавірусу, а уряди стримували витрати. Зростання інфляції спонукало Федеральну резервну систему та інші великі центральні банки підвищити процентні ставки. Збої у світовій торгівлі та інвестиціях стримають зростання в країнах, що розвиваються, і посилять ціновий тиск.

Війна та пов'язані з нею санкції розірвали ключові транспортні зв'язки між Росією та Україною та рештою світу, порушивши торгівлю в цілому. Сполучення Росії з європейськими портами було розірвано, а експорт товарів в інші напрямки обмежений. Чорноморські порти України були заблоковані або окуповані, в результаті чого в країні залишилося мало шляхів для експорту товарів. Авіаційні вантажні перевезення між Європою та Азією тепер мають бути змінені, щоб уникнути російського повітряного простору.

Залізничний транзит через Росію сповільнюється через перевірки дотримання санкцій, і подальші раунди санкцій можуть призвести до повної зупинки залізничного транзиту [1, с. 38].

Збої в глобальних і регіональних ланцюгах постачання спричинили дефіцит ресурсів і підвищення цін. Україна є ключовим постачальником сировини, включаючи кабелі запалювання для автомобілів, неоновий газ для напівпровідників і залізну руду для металургійних заводів. Компанії, що виробляють транспортне обладнання, машини, електроніку та продукти харчування, особливо залежать від російських металів, хімікатів, добрив та інших товарів. Росія та Україна не є основними гравцями у світових мережах ПШ, але війна, тим не менш, має вплив на деякі країни та галузі. Зокрема, Вірменія, Молдова та Киргизька Республіка сильно залежать від російських інвестицій. Європейські країни, включаючи Фінляндію, Німеччину та Норвегію, мають великі частки в енергетичному секторі Росії [4]. Туризм також постраждає, особливо в країнах, що розвиваються. Грузія та Чорногорія дуже залежать від росіян та українців. Зниження світового туризму принаймні тимчасово загальмує відновлення галузі після пандемії, оскільки регулярні рейси зриваються, а споживачі переглядають свої плани подорожей. Дехто побоюється, що війна призведе до руйнування глобалізації – двигуна зростання та розвитку протягом останніх 30 років [3, с. 119].

Отже, в Україні переважна більшість рішень щодо прямих іноземних інвестицій чи інвестиційних проектів ґрунтується на різних мотивах, з урахуванням різних критеріїв. Обсяг залучених іноземних інвестицій свідчить про ступінь інтегрованості країни у світову економіку, сформовану систему зовнішньоекономічних зв'язків, відкритість економіки та рівень інвестиційної привабливості. Проведений аналіз показує, що найбільші іноземні інвестори з невеликої кількості країн; в іноземному капіталі чітко простежується група офшорних інвестицій; у галузевій структурі інвестицій переважають напрями, орієнтовані на швидку окупність і низьку технологічність; обсяг накопичених інвестиційних ресурсів за останні роки суттєво зменшився, що свідчить про обережність інвесторів та бажання швидко піти з ринку за будь-яких несприятливих умов; технологічні країни переважно обходять внутрішні інвестиції. Заходи щодо оптимізації та збільшення потоків та покращення структури прямих іноземних інвестицій в економіку України спрямовані на розвиток експортної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання, що передбачає їх технологічне оновлення, залучення до міжнародних ланцюгів створення вартості та використання існуючих зовнішньоторговельних мереж.

Література:

1. Платонова І. О. Експорт як чинник економічного зростання України в умовах міжнародної інтеграції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Вип. 24. Ч. 3. С. 37-41.
2. Платонова І. О. Теоретичні засади механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 13-14. С. 125-129.
3. Прушківська Е. В. Основи розвитку новітніх форм міжнародного бізнесу в умовах глобалізації. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2018. № 2. С. 119–125.
4. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://data.worldbank.org>

Капітанчук М. В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Попович Д. В.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ефективність роботи системи охорони здоров'я безпосередньо впливає на стан здоров'я всього населення країни. Тому покращення здоров'я людей за мінімальних витрат – основна мета функціонування будь-якої системи охорони здоров'я. Система охорони здоров'я України значно відстає від розвинених країн світу за різними показниками, включаючи тривалість життя та смертність, ефективність боротьби з інфекційними та хронічними захворюваннями тощо. Поширення пандемії COVID-19 ще раз підтвердило недостатню ефективність функціонування медичної галузі, а саме її організацію, фінансування та якість наданих послуг. Тривалий час боротьба із хворобою була важкою через недостатню кількість коштів для лікування як у держави, так і у громадян.

Система характеризується низькими показниками не лише у забезпеченні охорони здоров'я, а й у доступі до послуг, де одним із основних бар'єрів є фінансове питання, рівність та справедливість, високий рівень корупції, а також відсутність реалізації заходів, спрямованих на стимулювання оздоровчого потенціалу населення країни. Складна політична та економічна ситуація, запровадження воєнного стану в країні є додатковими факторами, які створюють перешкоди для підвищення ефективності функціонування системи охорони здоров'я. Низький рівень ВВП не забезпечує належної фінансової підтримки, а геополітична та економічна нестабільність останніх років, військові дії сьогодення призводять до неспроможності трансформації цієї системи до рівня світових стандартів медичної допомоги.

Ринок добровільного медичного страхування в Україні наразі знаходиться на стадії розвитку: протягом останніх декількох років зацікавленість населення даним напрямом зростає, ринок «заповнений» страховими компаніями, але все ж частка добровільно застрахованого населення досить низька в порівнянні з іншими країнами. Дослідження показують, що на сьогоднішній день понад 95% громадян не мають медичного страхування. Тобто перспективи розвитку системи медичного страхування в Україні великі, адже є багато потенційних споживачів страхових послуг. Для того, щоб краще зрозуміти, яким шляхом потрібно рухатись нашій країні у час реформ галузі медицини, розглянемо зарубіжний досвід, де медичне страхування було запроваджено ще сторіччя тому.

В розвинутих країнах виділяють чотири основні моделі для систем охорони здоров'я залежно від джерела фінансування: модель Беверіджа, модель Бісмарка, змішана модель та модель «з власної кишені». На практиці більшість країн не дотримуються суворо однієї моделі, проте можна помітити певні прояви конкретної моделі в системі охорони здоров'я, які сильно переважають.

Характерною рисою моделі Беверіджа є значна роль держави. Основним джерелом фінансування служать податкові надходження. Медичні послуги для всього населення надаються на безкоштовній основі. Таким чином, кожному, хто є громадянином-платником податків, гарантується однаковий доступ до медичної допомоги. Приватне страхування і соціалізація грають доповнюючу роль. Згідно з цією системою, більшість медичного персоналу складається з державних службовців, але є також приватні лікарі, які отримують гонорари від уряду [1]

Поширеною критикою цієї системи є тенденція до довгих списків очікування. Оскільки кожному гарантовано доступ до медичних послуг, вільний доступ без жодних обмежень може потенційно дозволити пацієнтам вимагати медичні послуги, які є непотрібними або марнотратними. Результатом буде зростання витрат і підвищення податків. Також існує критика щодо фінансування під час надзвичайного стану. У разі нестабільної (надзвичайної) ситуації в країні, як війна чи медична криза, фінансування медичних послуг може зменшитися, оскільки державні надходження зменшуються, що посилює фінансовий тягар, властивий великому потоку пацієнтів.

Дана система використовується Сполученим Королівством, Іспанією, Новою Зеландією, Кубою, Гонконгом.

Медичне страхування в моделі Бісмарка є обов'язковим для всіх найманих працівників, які несуть відповідальність за фінансування своєї системи медичного страхування через «лікарняні фонди», створені шляхом обов'язкових відрахувань із заробітної плати. У більшості європейських країн обов'язковим медичним страхуванням охоплено практично все

населення. Постачальники медичних послуг та лікарні, як правило, є приватними, хоча страхові компанії є державними. Незалежно від кількості страховиків, уряд жорстко контролює ціни, а страховики не отримують прибутку. Ці заходи дозволяють уряду здійснювати подібний контроль за цінами на медичні послуги, як у моделі Беверіджа. Модель Бісмарка також зазвичай має значно вищу доступність, менший час очікування та, завдяки конкуренції – вищу якість та більше орієнтовану на споживача медичну допомогу.

Серйозним недоліком цієї страхової моделі є те, що вона залежить від демографічної ситуації в країні. На сьогоднішній день саме демографічні зміни в структурі населення розвинених європейських країн – старіння населення, дисбаланс між пенсіонерами та працівниками і падіння народжуваності – стають основними причинами кризи сучасних систем страхової медицини. Також, постає питання як залишатися конкурентоспроможними в залученні міжнародних компаній, які можуть віддати перевагу місцям найму працівників без цих обов'язкових відрахувань від заробітної плати. [1]

Модель Бісмарка використовується Німеччиною, Бельгією, Японією, Швейцарією, Нідерландами, Францією.

Змішана модель медичного страхування поєднує різні аспекти як моделі Беверіджа, так і моделі Бісмарка. У цій системі держава виступає єдиним платником за всі медичні послуги, що відображає роль держави згідно з моделлю Беверіджа. Кошти збираються через державну схему страхування, в яку платить кожен громадянин. Однак більшість постачальників медичних послуг є приватними компаніями, як у випадку з моделлю Бісмарка. Універсальне страхування не приносить прибутку і не відмовляє у медичній допомозі.

Перевага змішаної моделі полягає в забезпеченні доступу до медичної допомоги для всіх громадян та охоплює більшість процедур незалежно від рівня доходу. Баланс між державним страхуванням і приватною практикою дозволяє лікарням зберігати незалежність, а також зменшує внутрішні ускладнення зі страховими полісами. Фінансові бар'єри для лікування, як правило, низькі, і пацієнти зазвичай можуть обирати постачальників медичних послуг [2].

В основному, дану модель критикують за довгі списки очікування та затримки у лікуванні, які вважаються серйозною проблемою політики охорони здоров'я. Стабільність та довгострокове існування даної моделі також може порушити старіння населення та використання медичних ресурсів понад міру.

Змішана модель використовується Канадою, Тайванем, Південною Кореєю.

Лише розвинені країни – можливо, трохи більше ніж 40 із 200 країн світу – створили системи охорони здоров'я. Більшість країн на планеті надто бідні та неорганізовані, щоб надавати будь-яку масову медичну допомогу. Основне правило в таких країнах склалося так,

що багаті отримують медичну допомогу, а бідні залишаються хворими або помирають. Охорона здоров'я все ще залежить від доходу. В таких країнах більшість населення може отримати медичні послуги за моделлю «із власної кишені», так як просто недостатньо фінансових ресурсів для створення медичної системи, подібної до трьох описаних вище моделей.

У сільських районах Африки, Азії та Південної Америки сотні мільйонів людей все життя не відвідують лікаря. Однак вони можуть мати доступ до сільського цілителя, який використовує домашні ліки, які можуть бути чи не бути ефективними проти хвороб.

Дана модель використовується переважно в сільській місцевості Азії, Африці, Південній Америці.

Розглянувши різні системи медичного страхування зарубіжних країн та проаналізувавши досвід їх ефективності, потрібно зазначити, що немає універсальної моделі, яка буде придатною для застосування усіма країнами. Усі форми фінансування мають свої переваги та недоліки, а механізм фінансування охорони здоров'я може бути успішно вдосконалений як у рамках бюджетного фінансування, так і соціального медичного страхування. Водночас в сучасних реаліях спостерігається більший інтерес до змішаної системи. Дана модель надає потрібний рівень медичного обслуговування для населення, залишаючись під певним контролем держави, а з іншого боку – створює певну зацікавленість у населення в посиленні турботи про здоров'я, а також забезпечує відповідальність медичних працівників за якість наданих послуг.

Сьогодні як українській економіці, так і суспільству в цілому, необхідний зовсім новий підхід до вирішення проблем системи охорони здоров'я. Існуючу систему охорони здоров'я потрібно буде адаптувати до нових реалій – економічних та політичних, а також до нашої ментальності та факту, що країна пережила військові дії, оскільки основні зрушення в цій сфері відбудуться, однозначно, після перемоги над російськими окупантами.

Розуміючи важливість системного підходу до проведення реформ, вважаємо вартим уваги покращення механізму медичного страхування шляхом комплексного поєднання добровільного та обов'язкового медичного страхування через створення централізованого страхового фонду, частина якого буде наповнюватися бюджетними коштами та накопичуватись у вигляді резервного фонду (на випадок непередбачуваних ситуацій), та мережі місцевих незалежних страхових організацій, до яких можуть приєднуватися приватні страхові фонди.

Для цього необхідно розглянути можливості впровадження схеми, що містить різні аспекти двох систем. Потрібно визначити основну програму обов'язкового медичного страхування та створити чіткий перелік включених медичних послуг, що надаються

громадянам без оплати, виключивши повторення оплати страхових послуг. Новий підхід та сучасна модель фінансування системи охорони здоров'я України повинні містити прозорі та зрозумілі гарантії від держави щодо надання медичних послуг, вищу якість надання медичних послуг та відповідальність лікарів та пацієнтів. Також необхідно скоротити кількість неформальних платежів, підвищити ефективний розподіл фінансових ресурсів та покращити фінансовий захист громадян у випадку хвороби.

Вважаємо, що баланс між обов'язковим та добровільним медичним страхуванням призведе не лише до покращення надання медичних послуг, а також до вдосконалення управління всією системою та забезпечить ефективність її фінансування. Це, у поєднанні з відкриттям українського ринку медичного страхування для світових компаній, безумовно, допоможе покращити всі показники охорони здоров'я населення в Україні та зробить медичне обслуговування більш доступним для всіх громадян.

Література

1. Борисюк О. В. Розвиток медичного страхування в Україні із використанням зарубіжного досвіду. *Регіональна економіка та управління*. 2020. Вип. 1(27). С. 45-50.

2. The world has 4 key types of health service – this is how they work. World Economic Forum. 2020. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/covid-19-healthcare-health-service-vaccine-health-insurance-pandemic/>.

Кваснюк М.Ю., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Західна О.Р.

АНАЛІЗ ФІНАНСУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

Станом на сьогодні в Україні ми можемо спостерігати значний брак фінансових ресурсів для фінансування бюджетних видатків. Відповідно, така ж ситуація спостерігається у сфері охорони здоров'я. Основним джерелом фінансування системи охорони здоров'я є бюджет, але внаслідок недостатньо ефективного планування бюджетних коштів є недостатньо для фінансування видатків в повній мірі.

Фінансове забезпечення сфери охорони здоров'я може здійснюватись за рахунок Державного бюджету України та місцевих бюджетів, коштів фізичних та юридичних осіб, а також інших джерел, не заборонених законом. Рівень фінансового забезпечення розраховується на основі науково обгрунтованих нормативів. Фінансування здійснюється відповідно до бюджетного законодавства.

У 2015 р. Уряд України ініціював трансформаційну реформу системи охорони здоров'я заради забезпечення всіх громадян України рівним доступом до якісних медичних послуг та перебудови системи охорони здоров'я так, щоб у її центрі був пацієнт. Трансформація національної системи охорони здоров'я України неможлива без змін в нормативно-правовій базі. Ці зміни є однією з передумов збільшення ефективності функціонування галузі охорони здоров'я.

У 2016 році було прийнято «Концепцію реформування фінансування системи охорони здоров'я», в якій було закладено створення Національної служби здоров'я України (НСЗУ) – єдиного органу надання медичних гарантій населенню. Як наслідок зросла якість медичних послуг, передумовою чого стало створення конкуренції за пацієнтів. Співпраця з НСЗУ є єдиним для медичного закладу способом отримати кошти з Державного бюджету. За 2018-2019 рр. було переведено усі медичні заклади, з 2020 р. здійснювався перехід на новий механізм фінансування і спеціалізовані медичні заклади.

Порівняно з 2020 роком, видатки на охорону здоров'я у 2021 році зросли на 36,8% і становили 159,2 млрд. грн. Передбачені Держбюджетом на 2021 р. видатки для МОЗ України включають фінансування апарату Міністерства (35,2 млрд. грн.), Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (116,2 млн. грн.) та Національної служби здоров'я України (НСЗУ) (123,8 млрд. грн.). Щодо Програми медичних гарантій, на неї передбачено 123,5 млрд. грн.[1].

В Державному бюджеті на 2022 рік було закладено 225 млрд. грн.[2]. Порівняно з 2021 роком, фінансування збільшено на 14,3%. Так, на реалізацію Програми медичних гарантій враховані видатки в обсязі 157,5 млрд. грн. для: первинної медичної допомоги з урахуванням кількості населення, яке уклало декларацію з лікарем; реімбурсації вартості лікарських засобів з урахуванням збільшення кількості пацієнтів, які отримують ліки за кошти державного бюджету або з незначною доплатою; екстреної медичної допомоги за новою організаційною моделлю, спроможною забезпечити вчасне, якісне та ефективне реагування на випадки невідкладних станів; вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) амбулаторної та стаціонарної медичної допомоги з урахуванням пріоритетних послуг та станів; паліативної медичної допомоги та медичної реабілітації[1].

За даними Міністерства фінансів з січня по червень 2022 року видатки загального фонду державного бюджету разом з трансфертами за 6 місяців здійснено в обсязі 82,2 млрд грн.. Ця сума становить 85,8% відносно планової. В умовах воєнного стану медицина, безсумнівно залишається однією з пріоритетних галузей в формуванні державної політики. Основну частину видатків спрямовано на реалізацію програми державних гарантій

медичного обслуговування населення. На рис. 1 зображено розподіл витратів Національної служби здоров'я України за основними статтями витрат.

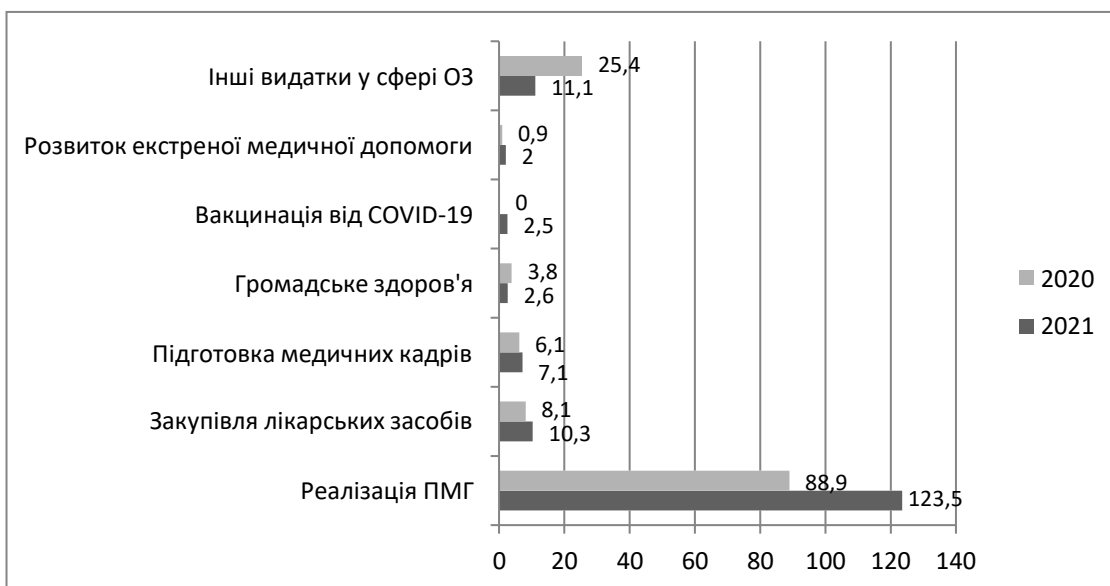

Рис.1 Видатки Національної служби здоров'я України у 2020-2021 рр., млрд. грн.

Джерело: складено автором на основі [3]

Також ситуацію зі станом фінансування та функціонування системи охорони здоров'я України загострила проблема з пандемією COVID-19, яка досі лишається актуальною. За даними НСЗУ медичну допомогу пацієнтам з COVID-19 надавали у 2021 році надавали 529 закладів. Вони отримали від НСЗУ 7,052 млрд. грн. У подоланні епідемії було задіяно 2832 команд. Відносно загальної кількості ліжко-місць закладів 50,6% становить частка COVID-ліжок.

Провівши аналіз офіційних даних Кабінету Міністрів України, можна зробити висновок, що з 2018 по 2022 рік видатки на охорону здоров'я зросли в реальному вираженні на душу населення. Одним з факторів, які вплинули на зростання стало зниження чисельності населення на 2,88% протягом аналізованого періоду. Невелике збільшення бюджету системи охорони здоров'я може відбутись завдяки дискреційним блоковим трансфертам, які є непрозорими, неефективними та опосередковано спрямованими на охорону здоров'я. Проте, більш ефективним інструментом буде зниження рівня державного боргу, та, як наслідок, вивільнення додаткових бюджетних коштів. Також, можливим є переглянути частку бюджету, яка зараз спрямована в сферу судової влади та безпеки, коли це дозволять політичні та економічні умови.

Література:

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» від 09.12.2021р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>

2. Закон України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» від 14.09.2022р. .
Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>

3. НСЗУ: Порядок реалізації Програми медичних гарантій у 2021 році URL:
<https://www.kmu.gov.ua/news/poryadok-realizaciyi-programi-medichnih-garantij-u-2021-roci>

Котік Б.С., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Смолінська С.Д.

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах розвитку інтеграційних процесів, забезпечення функціонування ефективної фінансової політики є одним із основних завдань для будь-якої держави. Ключова роль на сьогодні належить створенню умов для сталого економічного розвитку України, який безпосередньо залежить від раціонального та ефективного використання обмежених фінансових ресурсів [1].

На нашу думку, фінансова політика – це складова економічної політики держави, яка являє собою комплекс заходів органів державної влади для забезпечення економічного розвитку та посилення фінансової спроможності країни.

Основні напрями фінансової політики України наведені на рисунку 1.

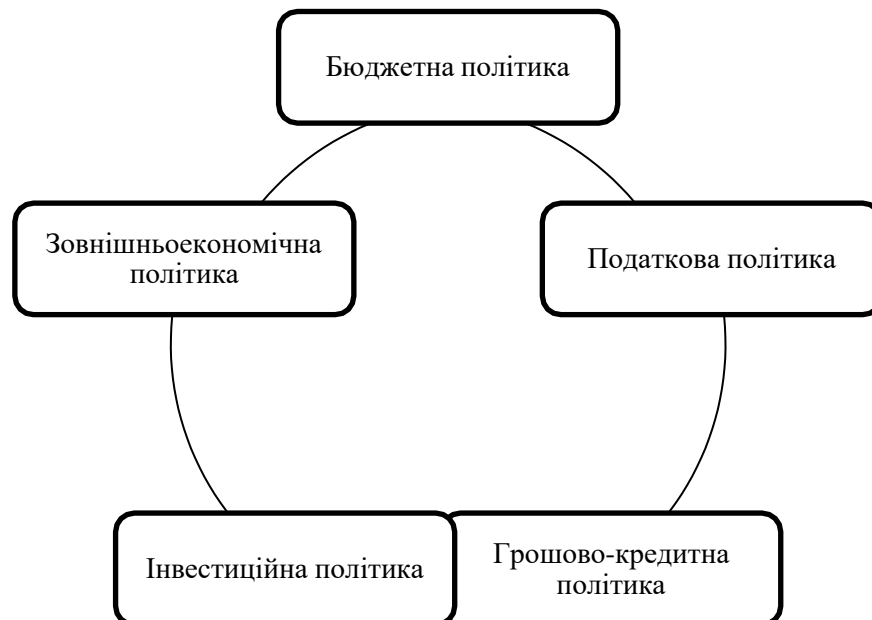

Рис. 1. Ключові напрями державної фінансової політики України

Джерело: розроблено авторами самостійно

Для ефективного розвитку фінансової політики важливо забезпечити погодження її монетарної та фіскальної складових. Фінансова політика повинна бути спрямованою на задоволення інтересів широких верств населення. Успіх фінансової політики перебуває в

площині макроекономічного зростання на основі розвитку реального сектора економіки, що приводить до розширення бази оподаткування, і зміцнення стратегічних позицій України на міжнародній арені. При аналізі проблеми адаптації фінансової політики до умов глобалізаційних і євроінтеграційних процесів, основну увагу необхідно приділити наступним аспектам, які вкрай важливі з погляду підтримки стабільності фінансової системи й усієї економіки країни [2].

В умовах євроінтеграції наведені напрями потрібно розвивати відповідно до стандартів Європейського союзу та сприяти співпраці із міжнародними організаціями.

Трансформаційні процеси у фінансовій політиці України почалися з прийняття євроінтеграційного курсу в економічній політиці загалом. Розвиток інтеграційних процесів в Європі відіграє суттєву роль у фінансовому просторі. Грошово-кредитна та бюджетно-податкова політика орієнтована на подолання кризових явищ в економіці України та перспективи співпраці з європейським співтовариством, а також розроблення напрямів стимулювання інвестицій та залучення їх в економіку України [3].

Слід зазначити, що в Україні немає органу державної влади, який реалізовує, регулює та координує фінансову політику загалом. Тому це є однією із проблем реалізації фінансової політики в умовах євроінтеграції. Оскільки Національний банк України, Міністерство фінансів України та Державна фіскальна служба здійснює заходи лише в свої сфері.

Існує ще одне проблемне питання інтеграції України в Європейський союз, воно проявляється через брак кваліфікованих фахівців у сфері забезпечення європейської інтеграції. Тому у післявоєнний час ключовим напрямком підготовки України до вступу в ЄС має бути підготовка та підвищення кваліфікації фахівців у цій сфері.

Протягом 2018-2020 років в Україні проводилось реформування у бюджетній сфері, що мають породити такі зміни:

- збільшення інвестиційної привабливості держави;
- підвищення рівня української конкурентоспроможності економіки;
- зростання наукового-технологічного потенціалу регіонів.

Введення в Україні воєнного стану також передбачає перехід країни на особливі умови функціонування. В цих умовах серйозною проблемою є необхідність збереження фінансової та економічної стабільності країни [3]. Оскільки внаслідок воєнної агресії посилились інфляційні процеси та нестабільність національної валюти, що негативно впливає на всі напрями фінансової політики України.

Держава для впливу на економічний розвиток, досягнення стійкого розвитку економіки об'єктивно змушена застосовувати весь набір наявних у неї інструментів і методів фінансової політики: грошово-кредитне регулювання, міжбюджетне й бюджетно-податкове

регулювання тощо, а також урахувати цілу низку факторів: соціальних, політичних, демографічних, екологічних, технологічних, інфраструктурних. Причому, якщо розглядати євроінтеграційний шлях розвитку України й можливість переходу національної економіки до інноваційного типу, акцент у формуванні фінансової політики все більше зміщується в бік бюджетно-податкового регулювання [2].

Проте, за сучасних умов функціонування важливими заходами органів державної влади є: забезпечення стабільного функціонування фінансової системи, стабілізація ситуації на фронті, забезпечення фінансової стійкості держави, наповнення бюджетів усіх рівнів, ефективне співробітництво з міжнародними організаціями та урядами держав.

Література:

1. Алексєєва Н., Табакова Т. Фінансова політика України в умовах інтеграційних процесів: домінанти, ризики та виклики сучасності. Вчені записки. №17. 2016. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/22833>
2. Петрушевська В.В. Адаптація фінансової політики України до умов глобалізаційних і євроінтеграційних процесів. Проблеми економіки. №2. 2014. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2014-2_0-pages-131_137.pdf
3. Курило О.В. Фінансова політика України в умовах євроінтеграційних процесів. Економіка і суспільство. Вип. 19. 2018. С. 1085-1088. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/162.pdf

Кравець М. Б. , здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н. доц.. Гончарук С.В.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI ТА МЕТОДИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У сучасних умовах господарювання економічна ситуація в Україні характеризується значною часткою неплатежів. Певною мірою цей факт пов'язаний із впливом наслідків світової економічної кризи, проте в країні негативні тенденції підсилюються ще й незадовільним станом контролю за виконанням договірних зобов'язань на підприємствах. Розрахунки з контрагентами є важливою складовою фінансово - економічної діяльності будь-якого підприємства, вони нерозривно пов'язані з вхідними та вихідними грошовими потоками, які складають основу процесу забезпечення безперервної діяльності суб'єктів господарювання. Затягування строків отримання платежів та погашення зобов'язань приводить до сповільнення операційного циклу та зниження ділової активності підприємства. Крім того, вартість грошей з урахуванням фактора часу має тенденцію до

зниження, що в свою чергу негативно впливає на їх покупну спроможність і призводить до скорочення ресурсів підприємств. Одним з головних завдань, які постають перед управлінською ланкою вітчизняних підприємств, є постійний моніторинг розмірів дебіторської заборгованості, строків погашення, аналіз її структури. У зміцненні фінансового стану і платоспроможності підприємств значна роль належить контролю за станом розрахунків та динамікою дебіторської заборгованості [1].

Дослідженням проблем аудиту дебіторської заборгованості займалися такі вчені як Давидюк Т. В., Волянюк І. А., Венгерук Н. П., Москалюк Г. О. та інші. Але на сьогодні існує ряд невирішених проблем, тому головним завданням постає висвітлення основних проблем, що стосуються аудиту дебіторської заборгованості, та надання рекомендацій стосовно їх вирішення. Проблемність питання аудиту дебіторської заборгованості полягає в тому, що після переходу бухгалтерського обліку в Україні на використання міжнародних стандартів з'явилося багато нових моментів у веденні бухгалтерського обліку, яким раніше не приділялося багато уваги, так як вони практично не застосовувалися у діяльності підприємств України.

Контроль якості аудиту дебіторської заборгованості забезпечує користувачів фінансової звітності інформацією про законність, повноту, достовірність, реальність дебіторської заборгованості.

При проведенні аудиту дебіторської заборгованості слід враховувати фактори ризику з можливими порушеннями в відображенні операцій в обліку, а саме тому необхідно використовувати певні аудиторські процедури, аудиторські докази, які забезпечать якість проведення аудиту.

Аудит дебіторської заборгованості слід розглядати як окремий об'єкт аудиторської перевірки. Повинні бути визначені: мета перевірки, завдання перевірки, етапи перевірки, якісні характеристики аудиторських процедур, методика проведення.

Сучасна економічна ситуація України та військові дії на нашій території зумовлюють необхідність реформувати українську промисловість. Перехід від падіння до зростання українського промислового виробництва потребує вироблення стратегії після кризового, післявоєнного розвитку виробництва, спрямованої на забезпечення глибоких якісних зрушень у системі економічних відносин. Серед пріоритетних напрямків даної стратегії українські фахівці з економічних питань відзначають фінансове оздоровлення підприємств, і, насамперед, подолання затяжної і глибокої кризи неплатежів. Фінансова незалежність та участь вітчизняних господарюючих суб'єктів у міжнародних економічних відносинах зумовлюють необхідність безперервного забезпечення виробничого циклу оборотними засобами. Розвиток принципово нового підходу до проблем платіжно-

розрахункових відносин між суб'єктами ринку зумовлює необхідність досліджувати похідну уповільнення даних відносин – дебіторську заборгованість. Стан розрахунків з дебіторами на вітчизняних підприємствах є напруженим, що проявляються у значних сумах заборгованості і тривалих термінах її погашення. Надання економічним суб'єктам повної господарської самостійності у виборі ринків збуту продукції, постачальників і підрядників, у пошуку джерел фінансування змушує особливу увагу приділяти розрахункам з різними контрагентами. Облік дебіторської заборгованості є одним з найбільш складних та суперечливих питань, що зумовлено проблемою неплатежів.

Серйозним наслідком платіжної кризи не тільки в Україні, але і в будь-якій іншій державі, є виникнення простроченої дебіторської заборгованості. Облік цієї заборгованості, контроль за термінами її погашення, правильне і своєчасне віднесення такої заборгованості є основними завданнями бухгалтера суб'єкта господарювання. І тому, здійснюючи аудит дебіторської заборгованості клієнта, аудитору необхідно перевіряти правильність її віднесення, щоб не допустити безпідставного зменшення оподаткованого прибутку підприємства.

НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [2] трактує методологічні принципи формування дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку та її розкриття у фінансовій звітності. А перевірка дотримання даних принципів є однією з головних умов проведення якісного аудиту дебіторської заборгованості. Незважаючи на діюче нормативне регулювання, існує ряд проблем щодо обліку та аудиту дебіторської заборгованості. Крім того, облікові регістри, що використовуються при веденні бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості не надають всю необхідну інформацію керівництву суб'єкта господарювання для прийняття ефективних управлінських рішень. Для вирішення даної проблеми необхідно розробити такі облікові регістри ведення обліку, які будуть накопичувати інформацію про розрахунки з дебіторами, деталізуючи узагальнені дані дебіторської заборгованості, враховуючи вид заборгованості в загальній її структурі. Оплата дебіторської заборгованості являє собою форму реструктуризації активів, що полягає в переведенні дебіторської заборгованості в ліквідні форми активів. Основними видами оплати дебіторської заборгованості (рефінансування) є облік векселів, форфейтинг та факторинг. На сьогодні найбільш популярними формами рефінансування дебіторської заборгованості у світі є факторинг і форфейтинг, але в Україні вони майже не використовуються через відсутність необхідної правової бази та відпрацьованої методики обліку, тоді як їх застосування призвело б перетворення дебіторської заборгованості у грошові активи [3].

Загальна криза неплатежів, яка характерна для сучасної української економіки, змушує сумніватися в об'єктивності, своєчасності і корисності отриманих результатів аудиту.

Для проведення якісного аудиту дебіторської заборгованості необхідно правильно спланувати та вибрати адекватну стратегію здійснення перевірки. Важливою є програма аудиторської перевірки та виборі доречних аудиторських процедур.

До основних проблем проведення аудиту дебіторської заборгованості слід віднести:

1. Застосовування у вітчизняних умовах традиційної за кордоном методики аудиту дебіторської заборгованості не завжди доцільно через відсутність необхідного обсягу вірогідної і доступної інформації щодо розрахунків з різними дебіторами. Крім цього, використання вітчизняних методик не дає змоги однозначно оцінити стан дебіторської заборгованості та ступінь його впливу на фінансово-господарський стан підприємств [4].

2. Відсутність у плані та програмі аудиторської перевірки етапу з аналізу основних показників дебіторської заборгованості.

3. Відсутність врахування особливостей господарської діяльності кожного окремого замовника, виявлення різноманітних факторів, що мають вплив на незалежну думку аудитора [3].

4. Відсутність на більшості підприємствах відділів внутрішнього аудиту.

Для вирішення наведених вище проблем пропонуємо наступне:

1. Включити у план та програму аудиторської перевірки етап з аналізу основних показників дебіторської заборгованості для здійснення оцінки сфери розрахункових відносин клієнта та надання рекомендацій щодо подальшого успішного фінансового розвитку підприємства.

2. Застосовувати розширений спектр аудиторських процедур, зокрема аналітичних, для врахування особливостей господарської діяльності кожного окремого замовника при проведенні аудиту та складання аудиторських висновків.

3. На підприємствах, по можливості, створити відділи внутрішнього аудиту, що сприятиме зменшенню загальної суми дебіторської заборгованості [4].

Проведення аудиту дебіторської заборгованості є дуже актуальним тому, що це стимулює суб'єкт господарської діяльності до більш ретельного та регулярного проведення інвентаризації дебіторської заборгованості, до активного проведення заходів щодо її стягнення. Проблемність питання аудиту дебіторської заборгованості полягає в тому, що після переходу бухгалтерського обліку в Україні на використання багатьма підприємствами міжнародних стандартів з'явилось багато нових моментів у здійсненні бухгалтерського обліку, яким раніше не приділялася значна увага та вони не застосовувалися практично в

діяльності суб'єктів господарської діяльності України. А тому в сучасних умовах потрібно приділяти чималу увагу аудиту розрахунків з дебіторами [5].

Таким чином, проведення аудиту дебіторської заборгованості на підприємствах різних форм власності відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки сприяє підвищенню достовірності даних у розрахунках та впорядкуванню інформації. Запропоновані практичні рекомендації вдосконалять діючу методику аудиту дебіторської заборгованості, підвищать її ефективність, що забезпечить своєчасність, повноту та юридичну обґрунтованість розрахунків з дебіторами.

Література:

1. Береза С. Л. Проблема визначення дебіторської заборгованості в обліку. Вісник ЖДТУ. Сер. : Економічні науки. 2003. № 4. С. 32–37.

2. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» від 29.09.2020 р. № 588. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>

3. Іванова Н. А., Ролінський О. В. Організація і методика аудиту : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2008.

4. Анеліна Ю. Ю. Проблеми покращення якості аудиту фінансової звітності та напрями його вдосконалення в умовах міжнародних стандартів. Управління розвитком. 2011.

5. Марченко О. М. Організація аудиту дебіторської заборгованості // Майбутнє – аудит : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 1 грудня 2008 р.). Кривий Ріг : Видавничий дім, 2008. С. 174–175.

Лопушанський Р. В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Смолінська С. Д.

ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок повномасштабної війни росії проти України призвів до глобальної кризи, яка значною мірою вплинула на фінансовий сектор країни, зокрема банківський. Важливим показником, що характеризує діяльність банків є їх ліквідність. Забезпечення ліквідності банків на високому рівні є надзвичайно важливим для постійної та ефективної діяльності банківської установи. Тому питання ліквідності є актуальними для банківського сектору, особливо в період сьогоденних політичних та фінансових загострень.

Згідно з банківською термінологією ліквідність банку – це його спроможність забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, завдяки збалансованості

між строками та сумами погашення розміщених активів і строками та сумами виконання зобов'язань, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів [1].

Для оцінки ліквідності вітчизняних банків в умовах воєнного стану проведемо аналіз показників ліквідності на прикладі двох державних банків – АТ «Ощадбанк» та АТ «Укресімбанк». Для цього, насамперед, необхідно визначити відповідність між коефіцієнтами їх ліквідності до початку та під час війни та нормативними значеннями, встановленими НБУ (табл. 1).

Таблиця 1

**Значення нормативів ліквідності АТ «Ощадбанк» та
АТ «Укресімбанк» у 2020-2022 роках**

Показник	АТ «Ощадбанк»				АТ «Укресімбанк»				Нормативне значення
	2020 р.	2021 р.	2022 р.		2020 р.	2021 р.	2022 р.		
			01.03.	01.10.			01.03.	01.10.	
LCR _{ВВ} – Коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами, %	360,03	257,98	259,54	312,28	342,83	193,21	195,38	172,05	≥ 100
LCR _{ІВ} – Коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті, %	232,97	149,62	157,56	217,46	370,85	163,38	140,19	209,42	≥ 100
NSFR – Коефіцієнта чистого стабільного фінансування, %	-	181,02	179,91	167,01	-	122,01	118,10	129,44	≥ 90

Джерело: складено на основі [2-4]

Проаналізувавши дані, наведені у табл.1, можна стверджувати, що на початку повномасштабної війни значення нормативів ліквідності обох банків залишались значно вищими за їх нормативні значення. Більше того у березні цього року в обох банків збільшилось значення коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR_{ВВ}). Незначною мірою зменшились значення коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR): на 1,11% в АТ «Ощадбанк», а також на 3,91% в АТ «Укресімбанк».

На початок жовтня 2022 року значною мірою зросла величина таких показників як: коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (АТ «Ощадбанк») – на 52,74%; коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті в АТ «Ощадбанк» на 59,9% та в АТ «Укресімбанк» на 69,23%; коефіцієнта чистого стабільного фінансування (АТ «Укресімбанк») – 7,43%. Значення інших показників ліквідності за період воєнного стану зменшились незначною мірою в обох банках, проте залишались вищими за нормативні значення.

Дана тенденція свідчить про те, що вітчизняним банкам вдалось забезпечити ліквідність на високому рівні, попри нестабільну ситуацію в країні. Далі проаналізуємо завдяки чому банки змогли зберегти власну ліквідність та певною мірою підвищити її рівень.

Протягом другого та третього кварталів 2022 року банківський сектор за підтримки НБУ зміг пристосуватись до роботи в умовах воєнного стану. Одним із заходів НБУ, пов'язаним із підтримкою ліквідності вітчизняних банків, було запровадження бланкового рефінансування для покриття можливих відпливів коштів населення, ліміт рефінансування встановлено у розмірі 30% довоєнного обсягу вкладів домогосподарств.

Тому для ґрунтовнішого аналізу забезпечення ліквідності банками України дослідимо, як змінилась структура зобов'язань банків в умовах воєнного стану, порівняно із довоєнними роками (рис. 1).

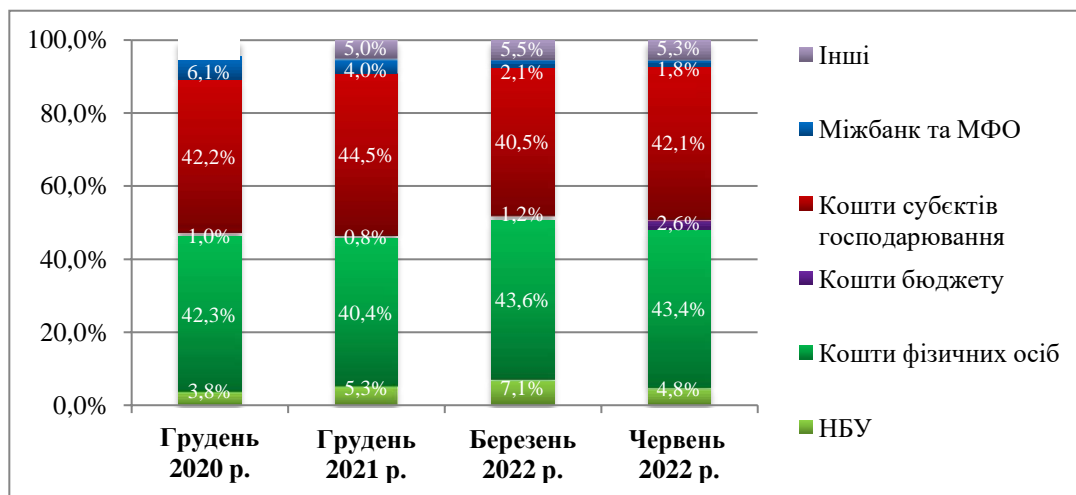

Рис. 1. Структура зобов'язань банків України у 2020-2022 роках

Джерело: складено на основі [5]

Таким чином, проаналізувавши дані, відображені на рис.1, варто відмітити, що попри обмежене НБУ бланкове рефінансування, на початку березня вітчизняні банки в очікуванні відпливу коштів швидко отримали близько 25 млрд грн даних кредитів. Хоча вже за два тижні почали їх повертати, що було вмотивоване зростанням коштів клієнтів та значно меншою вартістю депозитів порівняно з кредитами рефінансування. У червні частка кредитів НБУ в зобов'язаннях банків України знизилася до 4,8% (на 2,3% порівняно із березнем 2022 року). Тому через незначний попит та відсутність потреби НБУ обмежив доступ до бланкового рефінансування.

Також можна побачити те, що населення зберегло довіру до банків, тобто загроза суттєвих відпливів коштів із початком війни не реалізувалася. Банківське фондування навпаки зросло, насамперед, завдяки припливу гривневих коштів на рахунки населення. Так від початку введення воєнного стану у структурі зобов'язань банків України зросла частка

коштів фізичних осіб на 3%. Поряд із тим ставки за депозитами населення знижувалися, як і в період коронакризи, сягаючи нових історичних мінімумів. Банки суттєво знизили, насамперед, ставки за поточними коштами, а згодом і за строковими, адже не відчували загрози ліквідності. Ця ситуація лише підтверджує довіру населення до банків. Підвищення НБУ в червні ключової ставки до 25% стало сигналом для поступового підвищення депозитних ставок.

Зокрема частка коштів суб'єктів господарювання знижувалися перші декілька тижнів після повномасштабного наступу. Відпливи були зумовлені виплатами зарплат і податків та значним зниженням надходжень. Поступове економічне відновлення вплинуло на накопичення гривневих коштів на рахунках підприємств, так у червні цього року частка коштів суб'єктів господарювання, порівняно із березнем, зросла на 1,6%.

Таким чином, ризик ліквідності під час війни не реалізувався, адже загальний обсяг банківського фондування зріс за рахунок гривневих поточних рахунків населення, які є високоліквідними ресурсами банківських установ. Поряд із цим підвищення облікової ставки НБУ вимагатиме від банків підвищення депозитних ставок надалі. Це збереже привабливість гривневих вкладень та гарантуватиме стабільність гривневої бази фондування в умовах економічної невизначеності.

Отже, здійснивши оцінку ліквідності банків України в умовах воєнного стану, можна зробити висновок, що банківська система вдало протистоїть викликам війни. Банки зберігають ліквідність завдяки тому, що: вклади населення зросли та є стабільними; кошти підприємств на початку війни скоротилися, але згодом почали зростати; банки зберігають значний запас високоякісних ліквідних активів.

Це стало можливим завдяки злагодженим зусиллям банків, зокрема своєчасній реакції Національного банку. У результаті банки підійшли до кризи зі значним запасом ліквідності, операційно стійкими та ефективними. Поряд із тим, що ліквідність банківського сектору зараз не викликає тривоги, ризик ліквідності все ще може реалізуватися в майбутньому під час війни, тому нехтувати ним не потрібно.

Література:

1. Глосарій банківської термінології. Національний банк України : веб-сайт. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123427&cat_id=123216.
2. Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції АТ «Укресімбанку». «Державний експортно-імпортний банк України» : веб-сайт. URL: <https://www.eximb.com/ua/bank/financial-information/other-financial-information/other-financial-information-2022.html>.

3. Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції АТ «Ощадбанк». АТ «Ощадбанк» : веб-сайт. URL: <https://www.oschadbank.ua/pokazniki-dialnosti>.

4. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Національного банку України від 28.08.2001 р. №368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>.

5. Огляд банківського сектору, серпень 2022 року. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-serpen-2022-roku>.

Мацей К.П., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Ситник Н.С

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Страховий ринок є одним із найважливіших елементів ринкової інфраструктури та фінансової системи. Відтак, наявність розвиненого страхового ринку та ефективної системи страхування сприяють забезпеченню фінансових гарантій для різних суб'єктів господарювання, збереження соціальної стабільності у суспільстві та економічної безпеки держави в цілому. У сучасних динамічних умовах глобалізації та інтеграції України в європейське та світове співтовариство виникає об'єктивна потреба поглиблення досліджень проблем розвитку страхового ринку в Україні та пошуку методів щодо покращення його функціонування.

Ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків в Україні, який складається з двох типів страхування – СК «Life» та СК «non-Life». Страхові компанії (далі СК) «Life» – страхові компанії, що здійснюють страхування життя, СК «non-Life» – страхові компанії, що здійснюють страхування видів, інших, ніж страхування життя. На відміну від розвинених країн, страховий ринок України характеризується високою часткою компаній загальних видів страхування. Отож слід звернути увагу на кількість страхових компаній протягом 2019- 2021 років (табл.1).

Кількість страхових компаній в Україні за 2019-2021 рр.

Кількість страхових компаній, од	Станом на			Абсолютне відхилення, 2021/2019, од.	Темп приросту, 2021/2019, %
	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021		
Загальна кількість	233	210	156	-77	-33,05
у тому числі:					
СК «Life»	23	20	13	-10	-43,5
СК «non-life»	210	190	143	-67	-31,9

Джерело: розроблено автором за даними [2-4]

Як видно із табл.1 динаміка кількості страхових компаній характеризується значним скороченням з 233 до 156 у 2021 році.

Основні закономірності функціонування страхового ринку України відображає обсяг страхових премій та страхових виплат компаній. Проведений аналіз основних показників діяльності страхових компаній України впродовж 2019-2021 років свідчить про зміцнення вітчизняного страхового ринку. Серед позитивних чинників слід назвати тенденцію до збільшення обсягів надходжень валових страхових премій протягом аналізованих років (табл.2).

Динаміка валових страхових премій та рівня валових виплат страхового ринку України за 2019-2021 рр.

Показник	2019	2020	2021	Темпи приросту, %	
				2020/2019	2021/2020
Валові премії life, млрд грн	4,6	5,0	5,9	8,7	18
Валові премії non-life, млрд грн	48,0	40,2	43,01	-16,2	7,0
Рівень виплат life, %	12,5	12,6	13	-	-
Рівень виплат non-life, %	38,5	33	38	-	-

Джерело: розроблено автором за даними [2-4]

Динаміка обсягів валових страхових премій та виплат є важливою характеристикою розвитку страхового ринку і відображає ступінь виконання ним специфічних функцій, пов'язаних із захистом, фінансуванням, забезпеченням впевненості та зменшенням ризиків, є показником, що впливає на довіру споживачів до страхових продуктів, які пропонуються на ринку.

Попри те, що динаміка розвитку страхового ринку загалом є позитивною, все ж рівень популярності страхування є набагато нижчим порівняно із розвиненими країнами Європи.

Однією з причин є економічна нестабільність, а також слабкий розвиток фондового ринку, високий рівень інфляції.

На розвитку сучасного страхового ринку України істотно відобразилися наслідки кризи, що розпочалась у 2014 році. З року в рік скорочується кількість як страхових компаній, що здійснюють страхування життя, так і страхових компаній, що здійснюють страхування інших видів, відмінних від страхування життя. Відсутність єдиної державної стратегії, нестабільність економічної ситуації в країні та низький рівень довіри до страховиків серед населення негативно впливає на розвиток страхування в Україні.

Враховуючи європейський вектор, слід зазначити, що процес інтеграції страхового ринку України до ЄС передбачає наближення та уніфікування діяльності страхових компаній, покращення якості їхньої роботи.

Інтеграційні процеси вимагають від України, покращення умов страхування: удосконалення державного регулювання страхової діяльності; поліпшення якості обслуговування, використовуючи новітні технології; розширення асортименту страхових послуг, що зумовлено появою нових видів ризиків; збільшення обсягів статутних фондів страхових компаній, що сприяє фінансовій стійкості, платоспроможності та конкурентоспроможності; підвищення витрат на проведення експертизи, оцінки об'єкта страхування згідно з європейськими стандартами. Це потребує реформування вітчизняної системи нагляду за страховою діяльністю з урахуванням вимог ЄС до національних органів нагляду, приведення у відповідність класифікацію видів страхової діяльності в Україні, а також адаптування національного страхового ринку до європейських вимог [1].

Процес інтеграції в страхуванні – це поєднання зворотних дій як національного так зарубіжних страхових ринків. Виходячи на європейські ринки, вітчизняні страхові компанії стикаються із низкою проблем. Однією із основних є те, що рівень розвитку страхових компаній України є не задовільним для європейського споживача. Проте, західним страховим компаніям не потрібно буде докладати величезних зусиль задля завоювання популярності на українському ринку. Для аналізу позитивних та негативних аспектів, що стоять на шляху інтеграції вітчизняних страхових компаній доцільним є використання SWOT-аналізу (табл.3).

SWOT- аналіз інтеграції страхового ринку України до умов ЄС

Сильні сторони	Потенційні можливості
<ul style="list-style-type: none"> - поліпшення управління ризиками в страхових компаніях; - нагляд, пов'язаний з ідентифікацією ризиків; - гармонізація механізмів розрахунку і методів дії при визначенні рівня платоспроможності страховика; - інтеграція страхових ринків ЄС; - поліпшення якості законодавчої бази; - підвищення рівня захисту застрахованих. 	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення іноземних інвестицій у страховий ринок; - зменшення тарифів на надання страхових послуг; - запровадження європейських стандартів з класифікації ризиків у страхуванні; - можливість захисту інтересів споживачів страхових послуг згідно з процедурою розгляду досудових спорів; - сприяння захисту економічної конкуренції на страховому ринку України; - запровадження корпоративного управління діяльністю страхових компаній; - можливість уникнення витіснення українських страхових компаній з ринку ЄС; - зміцнення ринкових позицій учасників страхового ринку; - удосконалення системи правового забезпечення страхового ринку.
Слабкі сторони	Потенційні загрози
<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень капіталізації страхового ринку; - складність контролю стандартів якості надання страхових послуг; - монополізація страхового ринку України; - відсутність ефективних механізмів захисту інтересів вітчизняних страховиків; - складнощі у порядку ліцензування страхової діяльності; - високий рівень оподаткування та відсутність прозорості податкової політики; - невідповідність показників діяльності страхових компаній резидентів та нерезидентів. 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатній рівень прозорості діяльності страховиків; - занепад та зникнення національних страховиків; - підвищення конкуренції для вітчизняних страховиків на внутрішньому ринку; - недосконала процедура перерахування страхових премій страховикам - нерезидентам.

Джерело: складено автором

На наш погляд, на основі проведеного SWOT-аналізу, вступ України до ЄС стане стимулом для реалізації можливостей страховому ринку, створення стабільного вітчизняного законодавства, його розбудови до європейських стандартів якості надання страхових послуг. Рівень розвитку страхового ринку в Україні багато в чому також залежатиме від загального економічного розвитку, політичних рішень керівництва держави та соціальних настроїв населення.

Література:

1. Русул Л.В. Вплив євроінтеграції на розвиток страхового ринку України/Л.В. Русул, Н.Р.Дарабан//Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.2017.№17.
2. Підсумки страхового ринку України за 2021 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/news/22/05/30/41284>
3. Результати аналізу звітності страховиків за 2020 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%
4. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/files/file00668.pdf>

5. Ситник Н. С., Кравцова О. В. Оцінка фінансової безпеки страхового ринку в сучасних умовах. *Бізнес Інформ*. 2019. №10. С. 219–225.

Миколів Ю.І., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н. проф. Ситник Н.С.

ВПЛИВ ТА РІВЕНЬ НЕПРАЦЮЮЧИХ КРЕДИТІВ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Банківська система є ключовим елементом фінансової системи країни. У період воєнного стану відбувається збільшення впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища на всі сфери діяльності, зокрема, на банківську систему України. Одним з складників фінансово-економічної безпеки нашої держави є безпека банківських установ, тому важливого значення набуває питання забезпечення фінансової безпеки банків і проведення загального моніторингу за показниками банківської діяльності в Україні [4]. Визначальним фактором для економічного розвитку України є стабільна роботи банківської системи, зокрема банківського кредитування. В умовах політичної та військової нестабільності діяльність банківського сектору зазнала негативних наслідків інфляції та загально-економічної дестабілізації, де жоден що жоден банк у своїй діяльності не зміг уникнути проблемних кредитів, зокрема непрацюючих.

Непрацюючі кредити (NPLs) входять до числа найбільш системних порушень договірних відносин, які впливають на економіку шляхом їх нераціонального розподілу кредитів та зниження довіри учасників ринку, що в кінцевому підсумку уповільнює зростання економіки країни.

Згідно з класифікацією НБУ, непрацюючий кредит (NPL) – це актив, за яким прострочення погашення боргу перевищує 90 днів (30 днів для банків-боржників) або за яким боржник неспроможний забезпечити виконання зобов'язань без стягнення забезпечення. Це визначення відповідає рекомендаціям Міжнародного валютного фонду щодо врегулювання питань NPLs. Висока частка NPLs – результат кредитної експансії минулих років, коли стандарти оцінювання платоспроможності позичальників були низькими, а права кредиторів недостатньо захищеними.

На даний час в Україні досить великий ринок NPL, який виник у результаті проведення експансіоністської кредитної політики, коли стандарти оцінювання платоспроможності позичальників були низькими, а права кредиторів недостатньо захищені. Варто зазначити, що обсяги NPL різко зросли у 2008 році та у 2015-2017 роках внаслідок девальвації національної валюти, спаду економіки, окупації частини території України, виведення неплатоспроможних банків з ринку та націоналізації «Приватбанку», практика кредитування

пов'язаних осіб, що припинили обслуговувати кредити під час кризи, впровадження нового підходу для визначення NPL тощо [1].

Сьогодні Національний банк України з метою забезпечення стабільності та ліквідності банківської системи на період воєнного стану зробив певні зміни в низці нормативно-правових актів. Було встановлено тимчасові особливості оцінки кредитного ризику для підтримки банків, а саме було надано гнучкі умови кредитних канікул для позичальників у період невизначеності. Дані зміни тривали приблизно до червня 2022 року, так як поступовим відновленням економіки країни, банки повернулись до загальноприйнятих підходів щодо оцінки кредитних ризиків для раціональної оцінки своїх збитків [2].

Одним з найбільш проблемних викликів та ризиків для банківської системи є оцінка об'єкту застави на територіях, які зазнають наслідків військової агресії. Вагомою причиною унеможливлення оцінювання реального стану предмета застави є недостатність наявної інформації у банків про втрати чи значні пошкодження застави. Саме це необхідно враховувати під час оцінки кредитного ризику. Водночас НБУ запровадив деякі пом'якшення вимог до оцінки кредитного ризику, що стимулюватиме банки своєчасно проводити реструктуризацію кредитів для підтримки платоспроможних позичальників [3].

Для аналізу показників банківського кредитування, важливою є оцінка рівня непрацюючих кредитів в Україні.

За даними на рисунку 1 з березня 2020 року до січня 2022 року показник частки непрацюючих зменшувався, що є позитивним для ефективної роботи банківської системи у напрямі кредитування.

За 2021 рік банкам вдалося скоротити обсяги непрацюючих кредитів на 85,2 млрд грн і зменшити їх частку NPL з 41% до 30%. За даними НБУ, «це сталося через списання зарезервованих банками непрацюючих кредитів та активізацію кредитування». Варто зазначити, що у більшості країн ЄС частка непрацюючих кредитів не перевищує 5% і лише п'ять країн мають вищий показник. Вихід банків з російським капіталом з ринку дозволив ще більше знизити частку непрацюючих кредитів, які на початок березня 2022 року склали 26,6 млрд грн за даними НБУ [5].

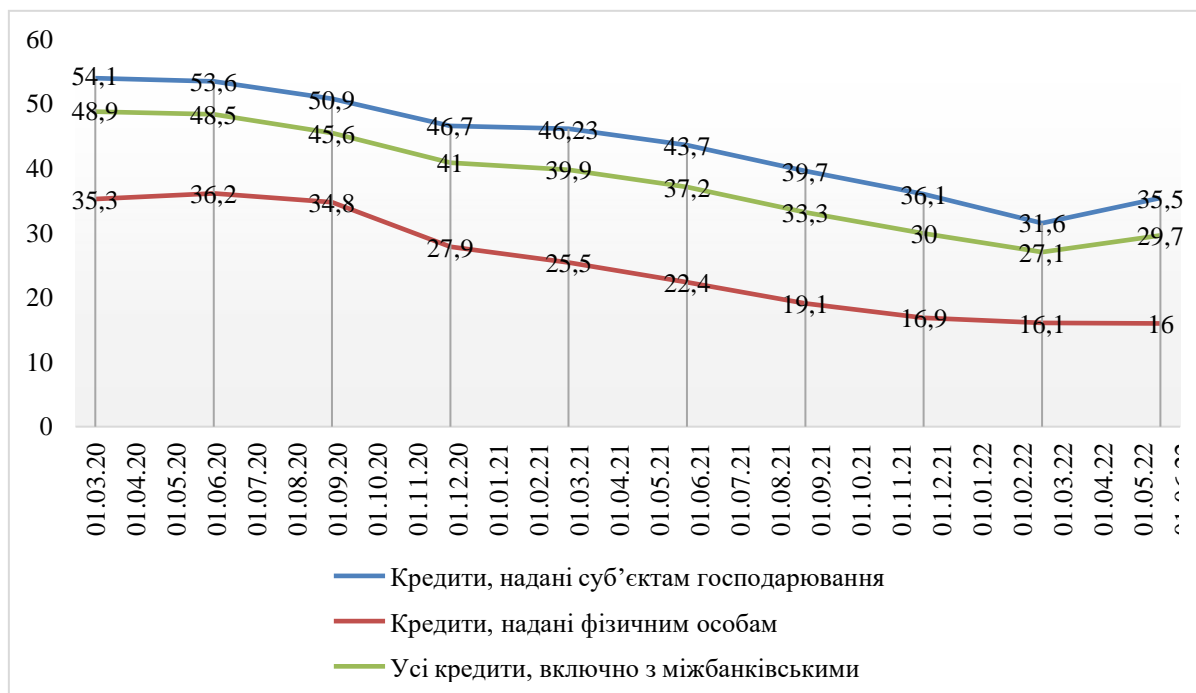

Рис. 1. Частка непрацюючих кредитів у портфелях банків

Джерело : складено автором на основі [5].

Протягом 2017-2021 років величина непрацюючих кредитів корпоративного сектору економіки зменшилась за цей час на 188,7 млрд грн, в той же час станом на на 1 січня 2022 року їх залишається досить високою – 36,1%. Варто зазначити, що кредитування фізичних осіб у країні було менш проблемним порівняно з юридичними, хоча частка непрацюючих кредитів також залишалася значною та досягла майже 17% на початок 2022 року.

Майже весь портфель непрацюючих кредитів населення – це валютні кредити, тому банки активно застосовували реструктуризацію (переведення цих кредитів у гривні), а також їх продаж колекторським компаніям, що дало можливість істотно зменшити обсяг цих кредитів порівняно з 2018 роком.

З початком повномасштабної війни з боку росії знизилась можливості населення та бізнесу обслуговувати свої кредити, що призвело до значної втрати заставного майна, відповідно обсяги і частка непрацюючих кредитів зросла до 29,7% на 01.06.2022 р. [2].

Врегулювання непрацюючих кредитів, які вийшли на системний рівень, є складним процесом. Проблеми зазвичай виникають після кредитного буму або тривалих періодів низького зростання в структурно слабких фінансах систем, або внаслідок зовнішніх негативних викликів, таких як повномасштабна війна. Непрацюючі кредити витісняють нове кредитування, підриваючи як прибутковість, так і платоспроможність банків [3].

Значне зростання обсягу непрацюючих кредитів є вкрай негативним явищем для банку, оскільки безпосередньо впливає на ліквідність банку, шкодить його кредитному рейтингу, веде до зниження довіри клієнтів, що у сукупності може призвести до подальшої

неплатоспроможності та виведення з ринку установи, тому наявність значного обсягу непрацюючих кредитів вимагає від банків формувати значно більший обсяг резервів.

Література:

1. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 580 с. https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Blashchuk_Petyk_13_end.pdf
 2. Змінено окремі підходи до оцінки банками кредитного ризику <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zmineno-okremi-pidhodi-do-otsinki-bankami-kreditnogo-riziku>
 3. Мордань Є. Ю., Журавка О. С., Діденко К. В., Кравченко Я. І. Фінансова Безпека Банківської Системи України: сутність та оцінка. Бізнесінформ. 2021. №1. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/82655/1/mordan_financial_security.pdf;jsessionid=f38662cb3b196c1541b9ec9f6225a32a
 4. Ситник Н.С., Башко Л.М. Фінансова безпека банків як передумова стабільного розвитку банківської діяльності України. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор» 2018р. Випуск 6 (49). <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/43.pdf>
- Статистичні дані національного банку України 2020 https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/banking_sector_review_2020-05.pdf?v=4

Мельничук Д. Є., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц. Капленко Г.В.

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В останні роки Україна, як ніколи раніше, активно намагається долучитися до процесів європейської інтеграції та глобалізації. Західна Європа є еталоном для нашої держави, а тому ціллю для наслідування. Для цього перш за все слід побудувати економіку за європейським зразком. Це реалізується за допомогою різноманітних методів регулювання усіх секторів економіки. Основним важелем впливу на ланки фінансової системи держави є фінансова політика, яка повинна орієнтуватись на досвід зарубіжних країн.

Загалом, фінансова політика є складним інструментом макроекономічного регулювання, що безпосередньо забезпечує виконання державних функцій. У широкому розуміння фінансова політика – це механізм державного регулювання соціально-економічних процесів та явищ на основі арсеналу фінансових інструментів, засобів, форм і методів розподілу та перерозподілу ВВП і національного доходу через фінансову систему

країни. Фінансова політика охоплює монетарну і фінансову політику. Монетарна політика реалізується у сфері грошового ринку, регулюючи пропозицію грошей та їх фінансову вартість. Фінансова політика охоплює бюджетну та податкову політику [1].

Формування та реалізація фінансової політики держави відбувається згідно з її тактичними і стратегічними цілями. У даний період розвитку України основною стратегією державотворення є інтеграція у європейське співтовариство та вступ до Європейського Союзу.

Європейська інтеграція – це складний та суперечливий соціально-економічний процес налагодження тісного співробітництва європейських держав, що виявляється у посиленні всебічної взаємозалежності держав, передусім в економічній сфері, та подальшого зближення цивілізаційно споріднених національних спільнот [2]. 1 вересня 2017 року була підписана Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, цілями якої є:

- ❖ сприяти поступовому зближенню Сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, а також поглиблюючи зв'язок України з політикою ЄС;
- ❖ забезпечити необхідні рамки для посиленого політичного діалогу в усіх сферах, які становлять взаємний інтерес;
- ❖ сприяти, зберігати й зміцнювати мир та стабільність у регіональному та міжнародному вимірах;
- ❖ запровадити умови для посилених економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та підтримувати зусилля України стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки;
- ❖ посилювати співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод;
- ❖ запровадити умови для дедалі тіснішого співробітництва в інших сферах, які становлять взаємний інтерес [3].

Виходячи з напрямків фінансової політики, а також з положень Угоди асоціації України з ЄС, в рамках інтеграції Україна повинна здійснювати такі заходи економічного регулювання:

- 1) згідно з статтею 346 – «Співробітництво в галузі управління державними фінансами спрямовується на забезпечення розвитку бюджетної політики і надійних систем внутрішнього контролю та зовнішнього аудиту, що базуються на міжнародних стандартах та відповідають основоположним принципам підзвітності, прозорості, економності, ефективності та результативності» (основний напрям бюджетної політики);

2) відповідно до статті 352 – «Сторони розвивають співробітництво і гармонізують політику щодо протидії та боротьби із шахрайством і контрабандою підакцизних товарів» (основний напрям податкової політики) [3].

Виходячи із вищезазначених положень, від впровадження фінансової політики (бюджетної та податкової) очікується наступне:

- ✓ удосконалення системи державного внутрішнього контролю;
- ✓ забезпечення розвитку надійних систем зовнішнього аудиту;
- ✓ оптимізація процедури відшкодування ПДВ;
- ✓ покращення законодавчого забезпечення у боротьбі з ухиленням від сплати податків;
- ✓ загальне покращення інвестиційного клімату.

Відповідно до вимог процесу євроінтеграції Україна зобов'язана проводити реформи, які повністю знищать залишки економіки Радянського Союзу, та перетворять її на високорозвинену державу європейського регіону.

На початку існування України як незалежної держави основним напрямком фінансової політики вважалось стримування інфляції на мінімальному рівні або навіть зведення її до нуля. Проте досвід країн ЄС свідчив про те, що довгострокова дефляція або дуже низька інфляція погіршує економічне становище, приводячи його до дисбалансу. Тому Україна продовжує стримувати інфляцію, проте не на найнижчому рівні.

Враховуючи, що країни Європейського Союзу перебувають на найвищому рівні інтеграції між собою, то їх політика повинна здійснюватись задля досягнення цільового позитивного ефекту. До прикладу, при зміні маси грошової одиниці в обігу в рамках монетарної політики в одній державі ЄС, процентні ставки та інфляція зростатимуть і в інших країнах єврозони. Тому країни Європейського Співтовариства приділяють більшу увагу фіскальній, а не монетарній політиці. Оскільки Україна планує в найближчому майбутньому стати повноцінним членом Європейського Союзу, то повинна також переорієнтуватись в більшій мірі на заходи бюджетно-податкової політики.

Основним напрямком фіскальної політики держав європейського угруповання є виконання вимог Маастрихтської угоди, згідно якої вводяться певні обмеження стосовно політики. Зокрема, країни повинні утримувати бюджетний дефіцит на рівні не більшому ніж 3% від річного обсягу ВВП, а обсяг державного боргу не повинен перевищувати 60% ВВП .

Для фінансової політики України це повинно також бути першочерговим завданням, оскільки обсяги бюджетного дефіциту в останні 2 роки значно почали зростати, що імовірно пов'язано із пандемією коронавірусу, до якої українська економіка була зовсім не готова, а тому це жорстко по ній вдарило. Це можна побачити на наступному рисунку:

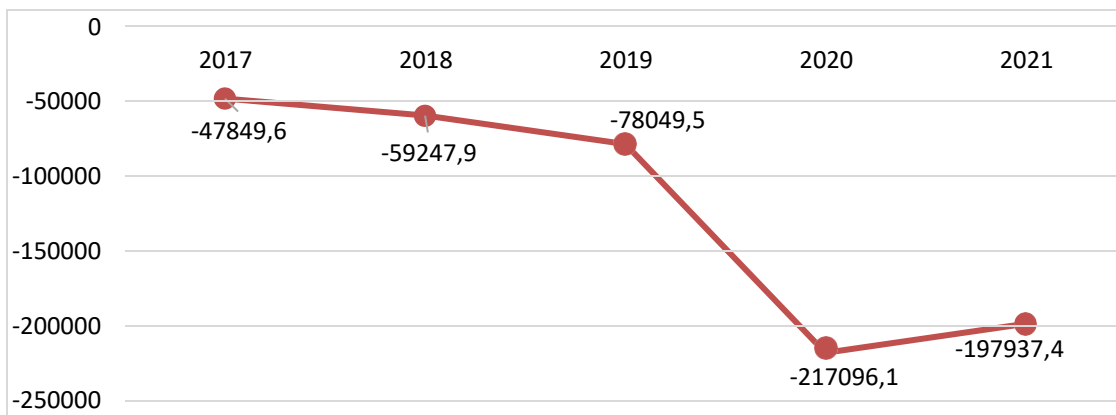

Рис. 1. Сальдо бюджетного дефіциту у 2017-2021 рр., млн. грн.

Джерело: розроблено автором за даними [5]

Отже, Маастрихтська угода зобов'язує європейські країни реалізовувати фіскальну політику за певних обмежень. Це спрямовано на те, аби убезпечити весь союз від негативних наслідків, пов'язаних із зростанням бюджетного дефіциту в одній або декількох країнах-членах Європейського Союзу.

Рівень розвитку вітчизняного фінансового ринку є вкрай низьким, на торговельних майданчиках обертається незначна кількість активів. Що стосується ринку банківських послуг, то й у даному напрямку інтеграція є досить слабкою, що також пояснюється недостатньою розвиненістю цього сегмента фінансового сектора. Іншими словами, особливу увагу в процесі євроінтеграції України необхідно приділити розвитку вітчизняного фінансового ринку, оскільки саме цей напрямок фінансової політики зможе забезпечити виконання перерозподільної й стабілізуючої функції фінансів у державі. Адаптація фінансової політики до умов євроінтеграційних процесів передбачає чітке визначення цілей такої політики (табл. 1) [4].

Таблиця 1

Цілі фінансової політики в умовах адаптації до євроінтеграційних процесів

Головна мета	Стабільний соціально-економічний розвиток держави
I рівень	розвиток фінансового сектору економіки; розвиток реального сектору економіки; розвиток міжнародних економічних зв'язків; підтримка соціальної стабільності у суспільстві; підвищення рівня якості життя населення;
II рівень	розвиток інструментів фінансового ринку; пільгове кредитування; розвиток інновацій; підвищення інвестиційної привабливості; стимулювання регіональних виробників; оптимізація валютного курсу та цінової політики; розвиток міжнародної торгівлі й оптимізація митного регулювання; виконання зобов'язань держави перед суспільством; забезпечення соціальними гарантіями; зростання доходів на душу населення;

III рівень	удосконалення законодавства з питань регулювання фондового ринку й банківської системи; створення основ для виробництва високотехнологічного обладнання (податкове стимулювання й пільгове кредитування); упровадження фінансових методів розвитку кадрового потенціалу; інвестиції в науку; використання механізмів кредитування експорту, страхування експортних кредитів, надання державних гарантій; фінансове сприяння держави вітчизняним експортерам; ефективний перерозподіл фінансових ресурсів у формі: надання соціальної допомоги, пенсій, субсидій, дотацій, прогресивної шкали оподаткування громадян; збільшення частки соціального страхування в загальних бюджетних видатках на соціальні цілі; забезпечення адресності соціальної підтримки населення.
------------	---

Джерело: [4]

Отже, фінансова політика для української економіки є ключовим напрямком розвитку та контролю в рамках європейської інтеграції. Через реалізацію заходів фінансової політики уряд повинен вивести країну на рівень європейської високорозвиненої держави, щоб згодом Україна стала повноцінним членом Європейського Союзу. Завдяки чітко визначеним цілям та зарубіжному досвіду можна уникнути багатьох труднощів та макроекономічних нестабільностей при реалізації фіскальної та монетарної політики. Зокрема, застосовувати у більшій мірі бюджетно-податкову політику, як більшість країн європейського угруповання. Завдяки правильно визначеній меті та застосуванню європейського досвіду в реалізації фінансової політики Україна швидко стане високорозвинутою державою у складі ЄС.

Література:

1. Конспект лекцій з дисципліни «Фінанси». Методичні матеріали кафедри фінансового менеджменту: <https://financial.lnu.edu.ua/department/finansovoho-menedzhmentu>
2. Мартинов А. Ю. Європейська інтеграція. *Енциклопедія історії України*. Інститут історії України, Київ: видавництво «Наукова думка». 2005. 672 с.
3. Євроінтеграційний портал: веб-сайт. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/>
4. Петрушевська В. В. Адаптація фінансової політики України до умов глобалізаційних і євроінтеграційних процесів. *Проблеми економіки № 2*. 2014.
5. Міністерство фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/ua/>

Науменко К. А., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Попович Д. В.

***ІНСТИТУТ СТРАХОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ***

Розвиток страхового ринку з точки зору його ефективності неможливий без розвитку його інфраструктури, яка забезпечує процес створення страхового продукту, його реалізацію, а також подальший супровід після продажу до закінчення терміну дії страхового договору. Інфраструктура страхового ринку включає в себе страхових посередників. Вони в свою чергу поділяються на страхових агентів та страхових і перестрахових брокерів, які виступають продавцями страхових послуг на ринку. Окрім того, до представників страхового посередництва можна віднести актуаріїв, андеррайтерів, сюрвейерів, диспашерів, аджастерів, аварійних комісарів, які покликані створити страховий продукт, а також ефективно оцінити ризики та наслідки страхових випадків.

Зміст страхового посередництва визначено в Директиві Європейського Парламенту 2002/92/ ЄС від 9 грудня 2002 року «Про страхове посередництво», в п. 3, ст. 2 якої зазначено, що «страхове посередництво означає діяльність з представлення бізнесу, пропонування та виконання інших підготовчих робіт для укладення договорів страхування, або укладення таких договорів, або допоміжну діяльність в адмініструванні та виконанні таких договорів, зокрема при настанні страхового випадку» [1, с. 8].

Традиційно посередників на страховому ринку поділяють на три групи:

- 1) прями страхові посередники: страхові агенти, страхові брокери та перестрахові брокери;
- 2) непрямі страхові посередники:
 - професійні оцінювачі страхових ризиків: андеррайтери, сюрвейери;
 - професійні оцінювачі страхових збитків: аварійні комісари, аджастери, диспашери;
- 3) нестрахові посередники – забезпечують реалізацію механізму страхового захисту та надають консультаційні, інформаційні, рекламні, кредитно-банківські, аудиторські, нотаріальні та інші послуги суб'єктам страхових відносин [2, с. 266].

Варто зауважити, що лише для прямих посередників основним видом їх господарської діяльності є посередництво. Основна діяльність непрямих і нестрахових посередників безпосередньо не пов'язана із залученням клієнтів, тому їх можна віднести до посередників на страховому ринку лише зі значним ступенем умовності. Непрямі страхові посередники, виконуючи свої функції щодо оцінювання ризиків і збитків, суттєво впливають на ставлення клієнтів до страхового захисту та прийняття рішення про страхування. Нестрахові

посередники виконують забезпечувальну роль і є невід'ємною складовою процесу реалізації страхових послуг.

Варто погодитися з позицією науковців і практиків стосовно того, що інститут страхового посередництва представлений трьома інституціями: страховими агентами, страховими і перестраховими брокерами. При цьому, посередницька діяльність на страховому ринку здійснюється страховими агентами і страховими брокерами, тоді як на ринку перестраховування – перестраховими брокерами. Тобто страхове посередництво на перестраховальному ринку передбачає лише брокерську діяльність, яка має свої відмінності, що розрізняють діяльність страхових і перестрахових брокерів.

Відповідно до чинного Закону України «Про страхування» [3] прямими посередниками на страховому ринку є:

- страхові агенти – це фізичні або юридичні особи, які діють від імені та за дорученням страховика й укладають договори страхування, одержують страхові платежі, виконують роботи, пов'язані зі здійсненням страхових виплат і страхових відшкодувань;

- страхові брокери – це юридичні або фізичні особи, які зареєстровані у встановленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності та здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у страхуванні від свого імені на підставі брокерської угоди з особою, яка має потребу у страхуванні як страхувальник;

- перестрахові брокери – це юридичні особи, які здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у перестраховуванні від свого імені на підставі брокерської угоди зі страховиком, який має потребу в перестраховуванні як перестраховальник.

Враховуючи чинне законодавство України, страховими брокерами можуть бути:

- юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності, офіційно зареєстровані в державному реєстрі страхових брокерів України;

- громадяни-підприємці, офіційно зареєстровані в державному реєстрі страхових брокерів України;

- представництва іноземних страхових брокерів, зареєстровані в Україні як платники податків та в державному реєстрі страхових брокерів України.

Великі корпорації можуть мати свого так званого «кептивного брокера» (корпоративний брокер).

Через страхових брокерів на розвинутих страхових ринках продаються понад 70% ризикових індивідуальних полісів, ризикових полісів для страхування підприємств та організацій, а також поліси зі страхування життя. У більшості розвинених країн кількість страхових брокерів у багато разів перевищує кількість самих страховиків. Зокрема, на польському страховому ринку на 40 страховиків припадає 1200 страхових брокерів. Дуже

високий відсоток насиченості ринку брокерами у Великобританії, Нідерландах, Бельгії і Ірландії, де на одну страхову компанію припадає кілька десятків і навіть сотень страхових брокерів [1, с. 9].

Так, за підрахунками, українські брокери обслуговують незначну частку національного страхового ринку, тоді як на страхових ринках зарубіжних країн кількість брокерів значно перевищує кількість страхових компаній – в європейських країнах пропорція становить 10-18:1, у США – 230:1, у Канаді – 80:1 [2, с. 267]. На час дії воєнного стану доступ до інформації щодо кількості страхових та перестрахових брокерів обмежений, проте є актуальною інформація 2021 року, яка свідчить, що в Україні спостерігається абсолютно протилежна ситуація – 61 страховий брокер обслуговує 181 страхову компанію (з них – 19 страхових компаній «life») (дані на 30.06.2021 р.) [4], тобто один брокер припадає на три страхових компанії, при цьому їх регіональне розміщення дуже нерівномірне.

Варто зауважити, що у своїй діяльності страхові посередники стикаються з проблемами, які пов'язані з недосконалістю законодавчої бази, неврегульованістю питання брокерської винагороди та недовірою клієнтів до страхування.

Разом з тим, діяльність страхових брокерів має і ряд переваг. Зокрема, перевагами в діяльності страхових брокерів є те, що вони [2, с. 268-269]:

- мають ліцензію та реєстрацію Національного банку України;
- забезпечують страхові компанії клієнтами;
- діють в інтересах страхувальників;
- надають консультації з питань страхового захисту;
- вивчають потреби споживачів страхових послуг, оскільки є ближчими до споживачів послуг;
- сприяють удосконаленню страхових послуг і підвищенню їх якості за рахунок висування своїх вимог до страховиків;
- забезпечують підбір оптимального варіанта страхових послуг за співвідношенням «ціна – якість»;
- зменшують ймовірність використання спірних та неоднозначних трактувань в умовах договорів страхування;
- надають допомогу у разі настання страхового випадку (виклик аварійного комісара, збір необхідних документів, оформлення виплати, юридична підтримка клієнта тощо);
- вирішують конфліктні питання зі страховою компанією під час здійснення страхової виплати.

Отже, необхідною умовою прояву та використання всіх переваг незалежного страхового брокерства є існування конкурентного страхового ринку, який забезпечує вільний вибір страхувальником страховика, а страховиком виду страхування.

Противагу незалежним брокерам складають страхові агенти, які є представниками страховика, що зацікавлені в укладанні максимальної кількості договорів страхування і не є зацікавленими у справедливому врегулюванні страхових випадків. Особливістю діяльності страхових агентів на вітчизняному страховому ринку є відсутність чіткого законодавства щодо отримання ліцензій та створення реєстраційної бази, а також відсутність вимог до рівня їх професійної підготовки.

Згідно з чинним законодавством страхові агенти є представниками страховика і діють у його інтересах за винагороду на підставі договору доручення зі страховиком. Отже, у формуванні агентської мережі беруть участь особи, які не включаються до штату і залучаються до роботи на договірних засадах, тому відсутність реєстрації й ліцензування суттєво ускладнює їх облік.

Варто також зауважити, що існує суттєва різниця між агентськими мережами, що забезпечують реалізацію страхових послуг зі страхування життя та обслуговують страхові компанії, які здійснюють ризикові види страхування. Так, якщо агенти – фізичні особи в ризиковому сегменті є штатним працівниками, то в сегменті страхування життя – це особи, які діють на договірних засадах.

Особливістю вітчизняного страхового посередництва є те, що агентські організації іноді позиціонують себе як брокери та користуються їх перевагами, діючи в інтересах страховиків, а більшість страхових брокерів навпаки створюють як брокерську, так і агентську структури й укладають агентські та брокерські угоди, а значить виступають агентами-брокерами. Це пов'язано з нестабільністю вітчизняного страхового законодавства щодо оплати послуг, і таким чином страхові посередники пристосовуються до його змін, виступаючи в ролі того, хто отримує комісійну винагороду від страховика.

На сьогодні страхові брокери можуть отримувати комісійну винагороду тільки від страхувальника, а страхові агенти – від страховика. У зарубіжній практиці кожна країна має свої особливості в оплаті послуг страхових посередників, але найчастіше законодавством встановлюється вимога, що брокери отримують комісійні від страховиків та страхувальників, а страхові агенти від страхувальників. Тому для стимулювання розвитку мережі незалежних страхових брокерів необхідно переглянути підходи до оплати їх послуг.

Проте страхові посередники в будь-якому випадку не можуть надати своїм клієнтам повної фінансової гарантії у страховому захисті, тому в європейській практиці використовується обов'язкове страхування професійної відповідальності брокерів з лімітом

відповідальності 1,5 млн євро. В Україні страхові брокери іноді теж використовують страхування професійної відповідальності на добровільних засадах для убезпечення своєї діяльності та отримання конкурентних переваг [2, с. 270].

Варто зауважити, що на сучасному етапі існує гостра потреба трансформації інституту брокерів у цивілізовану складову страхового ринку, яка забезпечить його подальший розвиток.

Загалом можна виокремити ряд недоліків, які стримують розвиток діяльності страхових посередників на вітчизняному ринку страхування:

- 1) низький рівень страхової культури населення і, як наслідок, відсутність довіри до страхових посередників;
- 2) невідповідність вітчизняного страхового законодавства принципам та стандартам міжнародного законодавчого простору;
- 3) недостатнє використання у практичній діяльності багаторівневого мережевого маркетингу MLM (Multi-Level Marketing) як механізму просування послуг від страховика до клієнтів.

На сучасному етапі стоїть питання активної інтеграції українського страхового ринку у європейський простір, тому дуже важливо підвищити ефективність функціонування кожної його складової. Для того, щоб ринок страхових посередників сприяв розвитку вітчизняного страхового ринку та став його рушійною силою, необхідно вирішити наявні суперечності та проблеми, які стримують активність страхового посередництва в Україні, а саме:

- запровадити чіткі ліцензійні вимоги та критерії діяльності для страхових агентів і брокерів, які стосуються рівня професійної кваліфікації та репутації;
- сформувати централізовану електронну базу даних страхових посередників;
- вирішити наявні суперечності в механізмі отримання комісійної винагороди страховими посередниками;
- запровадити вимоги до страхових посередників щодо надання інформації клієнтам та їх консультування;
- встановити обов'язкове страхування професійної відповідальності страхових посередників.

Отже, для стабілізації страхового ринку з визначальною роллю на ньому страхових посередників важливим є удосконалити низку факторів, які впливають на роль страхових посередників. Зокрема, політика держави на основі достатньої кількості нормативних документів для роз'яснення дій брокера при суперечностях. Крім того, необхідно посилити довіру страхувальників до брокерів, що збільшить попит на їхні послуги. Відтак, необхідно прийняти положення для регулювання стосунків страхових брокерів і страхових компаній.

Вагомим питанням є підвищення страхової культури населення. Для посилення фінансової надійності інституту страхування, забезпечення рівних умов для всіх його учасників необхідно удосконалити державне регулювання і розширити сферу застосування страхових послуг, зокрема за рахунок розвитку страхового посередництва. Сприятиме забезпеченню стабілізації страхового ринку за участі страхових посередників і активне використання інвестиційного потенціалу учасників страхового ринку, визначення механізму контролю та особливостей його проведення, розвиток недержавного пенсійного і медичного страхування, інфраструктури страхового ринку.

Література:

1. Кармазіна С. С. Розвиток страхового посередництва в Україні. *Фінансові послуги*. 2016. № 3-4(117-118). С. 7-12.
2. Панченко О. І., Сорока А. В. Ринок страхових посередників в умовах макроекономічної нестабільності. *Проблеми і перспективи економіки і управління*. 2015. №3(3). С. 265-272.
3. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Дані наглядової статистики НБУ. Показники діяльності страхових компаній. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#6>.

Нурієва В.Р., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Смолінська С.Д.

ФІНАНSOVA ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Європейська інтеграція являє собою систему заходів держави в політичній, правовій, економічній (фінансовій) сферах для вступу в Європейський Союз.

Орієнтація України на євроінтеграцію розпочалась із отримання незалежності та триває по сьогодні. Цей процес неможливий без системної трансформації та впровадження інноваційних моделей розвитку, відповідно до європейських стандартів.

На сучасному етапі розвитку економіки України передбачається втілення програми соціально-економічного розвитку політики інтеграційних процесів. Метою інтеграційних процесів у фінансовій політиці України є співробітництво з різними міжнародними організаціями та фінансовими інституціями. Україна перебуває на важливому етапі пошуку свого місця в новій системі міжнародної спільноти, побудови нових відносин з європейськими структурами [1].

На сьогодні формування фінансової політики України в євроінтеграційному напрямі передбачає реформування, грошової, правової, кредитної, митної, бюджетної та податкової сфер.

Як показує практика, економічна та валютна інтеграція держав Європейського Союзу охоплює п'ять основних етапів:

–зона торгівлі, яка передбачає скасування митних зборів та інших обмежень на товарообіг між країнами – учасниками;

–митний союз, що є зоною вільної торгівлі, яка доповнена спільним митним тарифом;

–спільний ринок, зміст якого - відсутність мита на торгівлю всередині угруповання та наявність спільного митного тарифу, вільного руху капіталів, послуг, робочої сили;

–економічний союз та валютний союз (відсутність мита на торгівлю всередині угруповання, спільний митний тариф, вільний рух капіталу, послуг, робочої сили, гармонізація економічної політики, спільна валюта, єдина грошова політика) [2].

Одночасно із втіленням вище перелічених етапів, для євроінтеграції України варто розвивати фінансовий ринок. Оскільки первинною базою розвитку інтеграційних процесів у світі є фінансовий ринок. Тому фінансова політика держави займає ключову роль у цьому процесі.

Аналіз функціонування фінансового ринку необхідно розпочати із розгляду його об'єктів. Основними об'єктами сучасного фінансового ринку є інструменти, що забезпечують виконання його завдань та функцій:

–основні (до складу яких входять: валюта, кредити, дорогоцінні метали, страхові продукти, грошові кошти, цінні папери);

–електронізовані (цифрові, фінансові, активи, біржові, фінансові інструменти, фінансові інструменти OTC markets group, фінансові інструменти Forex) [3].

Важливість фінансової інтеграції пояснюється тим, що поряд із фінансовою політикою фінансовий сектор може виконувати роль механізму, що згладжує негативні наслідки асиметричних шоків. Це можна продемонструвати на прикладі моделі двох країн (А і Б), одна з яких підпала під вплив негативного шоку (зрушення попиту із продукції країни А на продукцію країни Б). Припустимо, що фінансові ринки обох країн повністю інтегровані. Шок викличе падіння (зростання) доходів компаній країни А (країни Б), що приведе до зниження (росту) котирувань їхніх акцій на фондовій біржі. Оскільки фондовий ринок повністю інтегрований, частина акцій країни А (країни Б) буде перебувати у власності в резидентів країни Б (країни А), і тому резиденти країни Б також відчують падіння вартості акцій компаній країни А. Отже, падіння доходів власників акцій компаній із країни А буде компенсовано зростанням доходів за акціями компаній із країни Б. Іншими словами, буде

відбуватися перерозподіл ризиків між резидентами обох країн. Аналогічні міркування можна привести відносно ринку облігацій, ринку іпотечних кредитів й інших банківських послуг. У всіх випадках фінансовий ринок буде розподіляти ризик між країнами – членами інтеграційного об’єднання за допомогою зміни вартості активів країн-емітентів: рівень добробуту жителів країни, що відчула вплив негативного шоку, знизиться в меншому ступені, ніж валовий дохід країни [4].

Цим зумовлюється важливість фінансової політики в євроінтеграційних процесах. Адаптація фінансової політики до вимог Європейського союзу повинна здійснюватись згідно певних принципів (рис. 1).

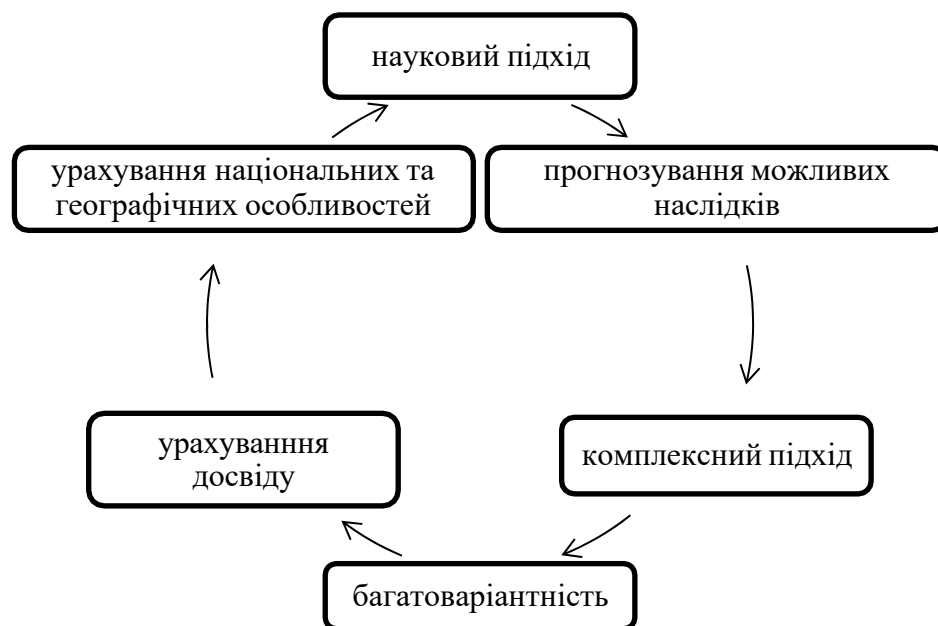

Рис. 1. Принципи фінансової політики

Джерело: складено на основі [4]

Нині Україна стикається з багатьма проблемами та потребує пошуку нових рішень для збільшення рівня ефективності фінансової політики. До ключових проблем реалізації фінансової політики України належать: нестабільність валютного курсу, високий рівень інфляції, дефіцитність бюджетів усіх рівнів, недосконалий фінансовий ринок і використання застарілих інструментів на ньому.

Сучасна модель фінансової політики України є основою для визначення характеристик її економічної політики держави та розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів на макrorівні та мікрорівні. Проте, даний механізм потребує вдосконалення та використання більш ефективних інструментів формування раціональної фінансової політики.

Література:

1. Курило О.В. Фінансова політика України в умовах євроінтеграційних процесів. Економіка і суспільство. Вип. 19. 2018. С. 1085-1088. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/162.pdf
2. Бакуменко В.Д., Вітер Д.В. та ін. Механізм регулювання інтеграційних процесів в Україні: навч. посб. Ужгород: Ліра. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/3716>
3. Кравченко А. С. Функціонування та розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації суспільства. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2020. №2. С. 35-45. URL: <https://visnyk.mnau.edu.ua/statti/2020/n106/n106v2r2020kravchenko.pdf>
4. Петрушевська В.В. Адаптація фінансової політики України до умов глобалізаційних і євроінтеграційних процесів. Проблеми економіки. №2. 2014. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2014-2_0-pages-131_137.pdf

Пазюк О. В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Копилюк О. І.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Національний банк здійснює нагляд і регулювання банків для сприяння безпеці та фінансовій стабільності банківської системи України. Банківський нагляд досягається завдяки різним прийомам, способам та методам банківського нагляду. Методи банківського нагляду - це сукупність прийомів і способів щодо виконання функцій банківського нагляду.

У літературі виділяють різні методи банківського нагляду, зокрема виїзне інспектування, безвиїзний нагляд, усне застереження, адміністративний, індикативний, нормативний нагляд, нагляд за допомогою інструкцій, урахуванням ризик-орієнтованого підходу на підставі визначеної загальної оцінки банків SREP (Supervisory Review and Evaluation Process) та їх віднесення до певної категорії.

Упровадження Національним банком України нових наглядових інструментів, що ґрунтуються на проведенні оцінки ризиків банків та якості управління цими ризиками (risk-based approach) на підставі методології SREP є новітнім інструментом банківського нагляду.

Загальні підходи до проведення оцінки банків за методологією SREP за 4 елементами такі:

Етап 1. Аналіз та оцінка бізнес-моделі: оцінка життєздатності бізнес-моделі (viability): спроможність генерувати прийнятний рівень доходів протягом наступних 12 місяців, з огляду на значення показників ефективності, відповідність структури фінансування банку

його бізнес-моделі, ризик-апетиту (схильності до ризику); та оцінка стійкості стратегії банку (sustainability): спроможність генерувати прийнятний рівень доходів протягом щонайменше наступних 3-х років згідно із затвердженою стратегією банку та бізнес-планом (у тому числі з урахуванням виконання стратегії банку в минулому).

Етап 2. Оцінка рівня організації корпоративного управління та внутрішнього контролю ґрунтується на результатах оцінювання ефективності функціонування: системи корпоративного управління в цілому; корпоративної культури та культури прийняття ризику; організаційної структури та функціонування органів управління (наглядова рада та правління банку); політики та практики винагород; системи управління ризиками; системи внутрішнього контролю; ризику AML.

Етап 3. Достатність капіталу визначення достатності капіталу (його розміру та структури) для покриття основних видів ризиків, притаманних діяльності банку: кредитного ризику, процентного ризику, ринкового ризику операційного ризику, інших видів ризику, притаманних діяльності банку.

Етап 4. Достатність ліквідності оцінка достатності ліквідних активів для покриття ризиків ліквідності та фінансування; визначення заходів, необхідних для регулювання потенційного дефіциту ліквідності [1].

Новий наглядовий процес SREP визначає таку послідовність дій:

1. Категоризація банків та принцип пропорційності нагляду, тобто розподіл банків за категоріями, з урахуванням їх розміру в банківській системі, структури та складності операцій.

2. Оцінка банку на основі методології SREP за такими елементами: аналіз та оцінка бізнес-моделі (бальна оцінка 1-4); оцінка корпоративного управління та системи внутрішнього контролю (бальна оцінка 1-4); оцінка ризиків капіталу (кредитного, ринкового, процентного, операційного) та його достатності для їх покриття (бальна оцінка 1-4); оцінка ризиків ліквідності та фінансування й достатності ліквідності (бальна оцінка 1-4).

3. Загальна оцінка SREP, яка характеризує рівень загрози для життєздатності банку та вказує на потребу вжиття наглядових дій, зважаючи на ризики в діяльності. Оцінювання ґрунтується на результатах оцінки 4-х елементів, без застосування «автоматичного» підрахунку, а застосування професійного судження є обов'язковим. Загальна оцінка враховує наявну в НБУ інформацію щодо банку: звітність, результати перевірок, результати моніторингу, самооцінку банку щодо якості корпоративного управління та внутрішнього контролю (опитувальник) та впливає на стратегію нагляду за банком, розподіл наглядових ресурсів, у тому числі на формування плану інспекційних перевірок банків.

4. Наглядові дії можуть передбачати такі заходи: вимогу докапіталізації для покриття ризиків (за результатами оцінки стійкості); рекомендації щодо покращення ліквідності, організації корпоративного управління, коригування стратегії та бізнес-плану; ініціювання інспекційної перевірки; діалог з банком, контроль виконання вимог НБУ; заходи раннього втручання (куратор), обмеження операцій (за наявності підстав).

Загальна оцінка SREP встановлюється від 1 до 4 балів та «F», де 1 – ризик низький, 4 – ризик високий. Основні інструменти для оцінки бізнес-моделі банку – це система маркерів і бальних оцінок для оцінки прогностичних показників. Значимість банку (категорія) – визначається на підставі оцінки важливості банку та його впливу на банківську систему. Рівень ризику (оцінка SREP) – визначається на підставі оцінки ефективності бізнес-моделі, достатності капіталу та ліквідності, оцінки індивідуальних ризиків та якості корпоративного управління. Розподіл банків за категоріями такий: категорія 1 – банки, які визначені Національним банком системно важливими, категорія 2 – великі банки (крім тих, що не віднесені до категорії 1), категорія 3 – малі та середні банки, категорія 4 – інші малі банки.

Література:

1. Пушечнікова А.О. SREP-аналіз як сучасна система оцінки фінансової стійкості банків: вітчизняна практика. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. 2 (68). С. 196-199.

Палій Р.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Західна О.Р.

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

Головним стратегічним завданням модернізації системи державного управління та територіальної організації влади, яка сьогодні здійснюється, є формування ефективного місцевого самоврядування, створення комфортних умов для проживання громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг. Досягнення таких цілей неможливе без належного рівня фінансового забезпечення і достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів. Саме фінансовий аспект є одним із найсуттєвіших, від якого, у великій мірі, залежить успішність функціонування територіальних громад.

Доходи місцевих бюджетів формуються в результаті акумуляції та наповнення власних і закріплених (загальнодержавних) коштів, а також трансфертів, грантів і запозичень, які

використовують для забезпечення фінансування соціально-культурних потреб органів місцевого самоврядування, котрі, при цьому, задовольняють бюджетні призначення окремих адміністративно-територіальних одиниць [1]. Також процес формування доходів місцевих бюджетів України, основним етапом якого є планування відповідних показників, повинен забезпечуватися із дотриманням органами місцевого самоврядування основних функцій бюджетного планування: відображення основних напрямів бюджетної політики; вибір раціональних шляхів бюджетного забезпечення; здійснення необхідних заходів перерозподілу бюджетних ресурсів; становлення раціональних форм мобілізації бюджетних ресурсів і визначення оптимального розподілу доходів і видатків.

Планування доходів місцевих бюджетів України здійснюється на основі прямого розрахунку із застосуванням індексу відносної податкоспроможності відповідного регіону, який визначається з урахуванням звітних даних про фактичні надходження податків та зборів до цих бюджетів за три останні бюджетні періоди перед тим роком, в якому формуються показники бюджету на плановий бюджетний період. Податкові надходження є одним із головних бюджетоутворюючих надходжень місцевих бюджетів, але і використання міжбюджетних трансфертів є неминучим. Це не свідчить про фінансову неспроможність певного регіону, а просто є наслідком діючої системи формування місцевих бюджетів України.

Нові підходи до формування місцевих бюджетів у результаті фінансової реформи та внесених змін до податкового та бюджетного законодавства відповідно впливали на структуру місцевих бюджетів та формування їх власних доходів, про що свідчить аналіз показників за період 2015–2021 рр. Частка власних доходів місцевих бюджетів становила близько 45–47% від загального їх обсягу, водночас досить значною залишається вага міжбюджетних трансфертів.

Аналіз структури доходів місцевих бюджетів України свідчить, що серед власних доходів найбільше фіскальне значення мають податкові надходження, частка яких збільшувалась упродовж аналізованого періоду з 270546 млн грн у 2019 р. (48%) до 307504 млн грн. (62%) у 2021 р. (табл. 1) [2].

Структура податкових надходжень місцевих бюджетів

Складові податкових надходжень місцевих бюджетів	2019 (факт)		2020 (факт)		2021 (факт)	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
податкові надходження, у т.ч.:	270546	48	285572	61	307504	62
• ПДФО і військовий збір	163587	29	177826	38	196913	40
• податок на прибуток підприємств	10025	2	9766	2	9442	2
• транспортний податок		0	0,6	0		0
• рентна плата	4953	1	4678	1	4631	1
• акцизний податок	13896	2	14430	3	15099	3
• екологічний податок	2149	0	2142	0	1794	0
• збір за забруднення навколишнього середовища	0,3	0	0,07	0	0,01	0
• податок на майно	36879	7	37826	8	39503	8
• збір за паркування транспортних засобів	68636	12	99	0	109	0
• туристичний збір	151	0	172	0	145	0
• єдиний податок	33599	6	37241	8	39867	8
надходження від органів державного управління (міжбюджетні трансферти)	260302	46	160177	34	161208	33

Варто відзначити позитивну тенденцію зростання власних доходів місцевих бюджетів, що свідчить про підвищення ефективності функціонування системи місцевих фінансів унаслідок посилення фінансової децентралізації [3]. Загалом зростання податкових надходжень у 2021 р. відбулося за рахунок податку на доходи фізичних осіб, що, з однієї сторони, свідчить про нарощення надходжень від справляння податку до місцевих бюджетів за рахунок розвитку економіки громад та залучення підприємств на їх території, а, з іншої, - про неповне використання і нарощення потенціалу інших податкових джерел. Передовсім такого податку як акциз із реалізації суб'єктами роздрібною торгівлі підакцизних товарів. Місцеві податки і збори займали друге місце (без урахування міжбюджетних трансфертів) після ПДФО. Однак протягом проведення децентралізації стійкої зростаючої тенденції не спостерігалось, частка місцевих податків коливалась від 22,44 до 24,75% та в основному залежала від зміни правил і ставок оподаткування, а не від ефективних дій місцевого самоврядування та оптимальної місцевої політики (таблиця 2).

Місцеві податки та зборів у структурі місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) за 2014–2021 рр.*

Надходження	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Місцеві податки та збори, млн грн	8055,15	27041,19	42261,5	52586,84	61026,7	73575,3	75686,2	89896,6
Частка місцевих податків у доходах, %	7,97	22,44	24,75	22,91	23,16	24,51	24,31	23,8
Частка місцевих податків у податкових надходженнях, %	9,22	27,53	28,77	26,16	26,24	27,20	26,5	25,9

Джерело: розраховано автором за даними Міністерства фінансів України

Від рівня наповнення бюджету згідно з планом доходів залежить ступінь виконання органами місцевого самоврядування покладених на них функцій та повноважень. У 2014 році план загальної суми доходів місцевих бюджетів України становив 115418,44 млн грн і відповідно не виконувався в повному обсязі. Відсоток виконання становив 87,6%. У наступні роки забезпечено наповнення місцевих бюджетів понад визначений обсяг доходів: планові показники доходів становили наприклад у 2018 році 260182,52 млн грн, а відсоток виконання плану —101,3%; у 2019 р. планові показники доходів становили – 295815,4 млн грн., а відсоток виконання плану —101,5%; у 2021 році планові показники доходів становили 330942 млн грн., а відсоток виконання плану —106,3%.

Аналіз показників виконання плану формування доходів свідчить про важливість удосконалення бюджетної політики у напрямі використання сучасних методів та інструментів бюджетного планування відповідно до завдань забезпечення соціального й економічного розвитку територій. Важливим завданням є удосконалення методології складання прогнозів соціально-економічного розвитку територій на середньостроковий період, що сприятиме підвищенню результативності системи формування місцевих бюджетів, що надасть можливість для прийняття дієвих управлінських рішень щодо планування показників місцевих бюджетів, прозорості бюджетного процесу [40; 41].

Література:

1. Савчук С.В. Теоретико-концептуальні засади визначення доходів бюджетів як об'єкта бюджетного планування. Наука й економіка. 2012. №1. С. 81-88.
2. <https://oblikbudget.com.ua/article/126-struktura-mstsevih-byudjetv-u-2021-rots>
3. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту „Львівська політехніка”, 2005. – 714 с.

4. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. Вісник КНТЕУ. 2018. № 5. С. 5—18. 19.

5. Чугунов О. І. Бюджети місцевого самоврядування як інструмент соціально-економічного розвитку територій. Економічний вісник університету. 2014. Вип. 23 (1). С. 262—266.

Пилат М.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц. Капленко Г.В.

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Формування досконалої фінансової політики в умовах євроінтеграційних процесів є неабияким важливим елементом для розвитку економіки України. Загалом інтеграційні процеси у фінансовій політиці мають свою мету, а саме – співпрацю з міжнародними організаціями та інституціями. У період повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави, ми твердо переконані, що європейська інтеграція є надзвичайно важливим процесом для як для економіки, так і для України в цілому. Зараз наша держава знаходиться на етапі розвитку євроінтеграції та побудови нових відносин з європейськими міжнародними організаціями та фінансовими інституціями.

На економіку як європейських країн, так само і України суттєвий вплив мають ряд факторів. Проте задля того, щоб підвести економіку нашої держави до певних міжнародних стандартів, ми повинні орієнтуватись на європейський досвід. Варто чітко простежити, як країни Європейського Союзу вирішують ряд проблем економіки та загроз для неї в цілому. Загалом свій негативний вплив на економіку зробила пандемія COVID-19. Тепер і майбутньому свій слід, що позначатиметься на країнах Європейського Союзу і, відповідно, на економіці України, зробила війна РФ проти України. Тому нам зараз неабияк важливо набиратись досвіду в умовах євроінтеграції та співпрацювати з європейськими структурами.

Загалом економічно-фінансова політика Євросоюзу має на меті:

- сприяти зростанню зайнятості населення;
- сприяти макроекономічній та фіскальній стабільності;
- покращувати ефективне функціонування економічного та валютного союзу;
- допомагати координувати національну структурну політику;
- попереджати економічний дисбаланс або корегувати його прояви;
- сприяти інвестиціям;
- сприяти процвітанню за межами ЄС [1].

Розглянемо деякі елементи економіки Євросоюзу та проаналізуємо їх стан. На рис. 1 зобразимо обсяг ВВП Євросоюзу у 2016-2021 рр. Проаналізуємо на скільки змінився рівень ВВП ЄС-27.

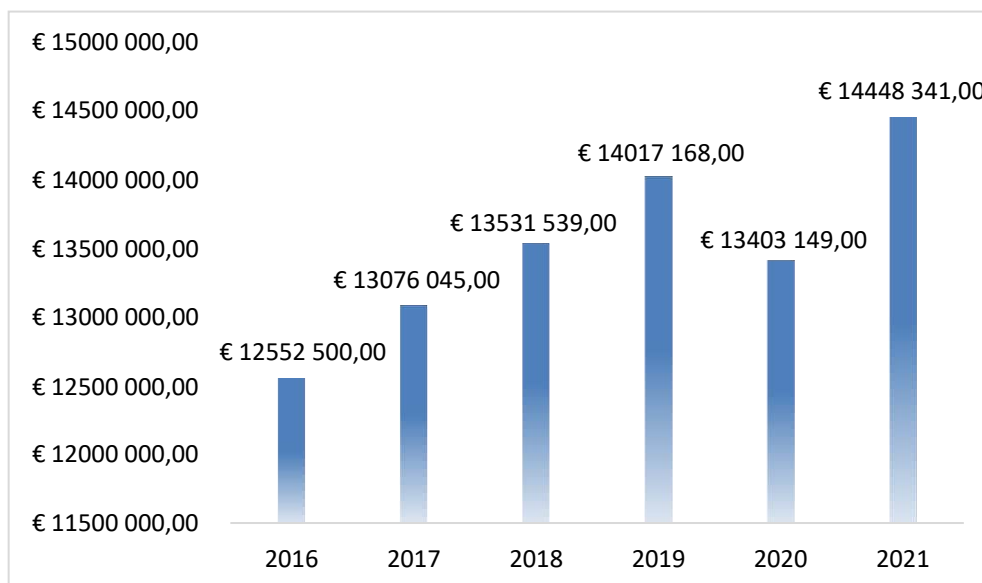

Рис. 1. Обсяг ВВП в ЄС-27 у 2016-2021 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі даних Eurostat [2]

Проаналізувавши дані Євростату про обсяг ВВП в ЄС-27, чітко бачимо, що з 2016 року по 2019 рік ВВП мало тенденцію до зростання, з 2019 по 2020 рік – тенденцію до зменшення. Відповідно, з 2020 року по 2021 року ВВП знову зросло. Зростання ВВП було поступовим, з 2016 року по 2017 рік відбулось зростання ВВП на 4,17%, з 2017 року по 2018 рік – на 3,48%, з 2018 року по 2019 рік – на 3,59%. Отже, зростання з 2016-2019 відбувалось в середньому приблизно на 4%.

Відповідно з 2019 року по 2020 рік обсяг ВВП зменшився, причиною чого, імовірно, стала пандемія COVID-19, яка значно погіршила стан економіки. Сам обсяг ВВП зменшився на 4,38%, порівняно з попереднім роком. Проте, попри ефективну фінансову політику країн Євросоюзу обсяг ВВП у 2021 році збільшився на 7,8%.

Загалом трансформаційні процеси у фінансовій політиці України почалися з прийняття євроінтеграційного курсу в економічній політиці загалом. Інтеграційні процеси в Європі відіграють величезну роль у фінансовому просторі. Україна зараз знаходиться на етапі подолання кризових явищ через політичну нестабільність, саме на це розрахована грошово-кредитна та бюджетна політика нашої держави. Для зростання економіки України варто орієнтуватись на інтеграційні процеси Євросоюзу та дотримуватись реалізації державної стратегії підвищення конкурентоспроможності національного виробництва в умовах євроінтеграції [3].

Варто зазначити, що для здійснення економічних перетворень у фінансовій системі України урядом прийнято низку надзвичайно важливих рішень, а саме – прийняття Бюджетної декларації на 2022-2024 роки. Пріоритетні напрями бюджетної політики на 2022 – 2024 роки ґрунтуються на положеннях Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, Національної економічної стратегії на період до 2030 року, програм співпраці з міжнародними організаціями, а також на засадах Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони, невід’ємною частиною якої є положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС, Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020 – 2022 роки.

У середньостроковому періоді зусилля Уряду будуть спрямовані на стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, а також підтримку макроекономічної стабільності.

Додамо від себе, що на період складання Бюджетної декларації на 2022-2024 роки не сказано нічого про напрями бюджетної політики після падіння економіки спричиненої вторгненням РФ на територію України 24 лютого 2022 року. Це спричинило значні збитки і потребує складання нової Бюджетної декларації.

Підсумуємо, що зусилля Уряду спрямовані на виконання таких основних завдань:

- посилення обороноздатності і безпеки держави;
- стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу;
- розвиток агропромислового комплексу;
- формування чистого та безпечного довкілля;
- розвиток адміністративних послуг та їх цифровізація;
- розвиток соціального захисту ветеранів війни;
- забезпечення якісної, сучасної і доступної середньої освіти, розбудову безпечної та інклюзивної системи освіти, створення сучасної системи професійної освіти та забезпечення якості вищої освіти;
- посилення енергозалежності;
- забезпечення доступу до основних медичних послуг;
- підвищення рівня прозорості в управлінні державними фінансами.

Розглянемо показники державного бюджету на 2020-2024 роки у таблиці 1.

Таблиця 1

Показники державного бюджету на 2020-2024 роки (млн грн)

Найменування показника	2020 рік (факт)	2021 рік (план зі змінами)	2022 рік (план)	2023 рік (план)	2024 рік (план)
I. Загальні показники надходжень					
Доходи (з міжбюджетними трансфертами)	1 076 027, 0	1 097 546,60	1 219 616, 8	1 333 209, 9	1 451 614, 3
Загальний фонд	877 602, 7	973 366, 7	1 078 682, 7	1 192 296, 6	1 308 006,40
Спеціальний фонд	198 424, 3	124 180, 0	140 934, 1	140 913, 3	143 607, 8
Повернення кредитів	9 517, 3	8 585, 1	10 047, 7	9 864, 5	10 250, 3
Загальний фонд	9 129, 2	8 045, 9	9 580, 9	9 531, 8	10 081,20
Спеціальний фонд	388, 1	539, 2	466, 8	332, 7	169, 1
Дефіцит "+" / профіцит "-"	217 611, 0	246 635, 5	188 006, 0	179 838, 0	179 595, 9
Загальний фонд	216 467, 8	220 861, 4	160 259, 2	151 093, 2	149 851, 1
Спеціальний фонд	1143, 2	25 774, 1	27 746, 8	28 744, 8	29 744, 8
Разом по розділу I	1 303 155, 3	1 339 254, 9	1 417 670, 5	1 522 912, 5	1 641 460, 5
II. Загальні показники видатків та надання кредитів					
Видатки	1 288 121, 4	1 335 162, 6	1 394 172, 6	1 497 007, 6	1 614 117, 0
Загальний фонд	1 099 208, 2	1 197 349, 7	1 241 601, 6	1 346 296, 7	1 460 622, 0
Спеціальний фонд	188 913, 2	137 812, 9	152 571, 0	150 710, 9	153 495, 0
Надання кредитів	15 033, 9	17 604, 7	23 497, 9	25 904, 9	27 343, 4
Загальний фонд	3 991, 5	4 924, 3	6 921, 3	6 624, 9	7 316, 6
Спеціальний фонд	11 042, 4	12 680, 4	16 576, 7	19 280, 0	20 026, 8
Разом по розділу II	1 303 155, 3	1 352 767, 3	1 417 670, 5	1 522 912, 5	1 641 460, 5

Джерело: [4]

Згідно Бюджетної декларації на 2022-2024 роки у нас подані доходи та видатки за фактом у 2020 році та за планом у 2021-2024 році. Звичайно, що у 2021 році факт приблизно збігається з планом. А ось у 2022 році план буде суттєво відрізнятись, так як відбулось падіння економіки через війну РФ проти України.

Проаналізувавши дану таблицю, можемо чітко сказати, що з 2020 року по 2024 рік доходи повинні зрости на 34,9%, а видатки зростуть на 25,3%. Якщо взяти до уваги доходи разом з поверненням кредитів, дефіцитом «+» та профіцитом «-», а видатки разом з наданням кредитів, то доходи та видатки зростуть на 338 305, 2 млн грн, що становить 25,7% від факту у 2020 році [4].

Ще одними проблемами фінансової політики є рівень інфляції, падіння ВВП та обсяг інвестицій. Загалом за прогнозами Світового банку падіння ВВП України може становити 45,1% цього року. У 2023 році економіка України зросте на 2,1 %, а у 2024 році – на 5,8%.

Інфляція у 2022 році складе 15%, у 2023 році – 19%, у 2024 – 8,4%. Частка населення, що живе за межею бідності, загрожує різко зрости – з 1,8% до 19,8%. Інвестиції 2022 року просядуть на 16,9 %. Експорт товарів та послуг скоротиться на 30,9%, імпорт – на 35,2%. Прогноз за індексом споживчих цін – 22% [5].

Сьогодні Україна стоїть набагато нижче того рівня, який потрібен для дотримання критерії членства в ЄС та партнерства з цією структурою. Проте ми вже за крок до успіху. Нам варто лише попрацювати над деякими аспектами розвитку нашої держави. Однією з проблем на сьогоднішній день є нестача кваліфікованих фахівців з питань євроінтеграції. Відповідно, наш уряд повинен провести підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської інтеграції.

Нестабільна політична обстановка теж має суттєвий вплив на фінансову політику нашої держави та економіку в цілому. Щодо індексу політичної стабільності в рейтингу Світового банку Україна зайняла 182 місце. Надзвичайний вплив матиме введення в Україні воєнного стану. Нам неабияк важливо зберегти фінансову та економічну стабільність України [3].

Отже, на сьогоднішній день в Україні надзвичайно нестабільна політична ситуація. Нашій державі надзвичайно важливо зробити акцент на проведенні ефективної фінансової політики під впливом євроінтеграції. Адже воєнний стан дасть неабиякий вплив на фінансову та економічну стабільність нашої держави. Тому нам варто співпрацювати з міжнародними організаціями та інституціями. Для зростання економіки України варто орієнтуватись на інтеграційні процеси Євросоюзу та дотримуватись реалізації державної стратегії підвищення конкурентоспроможності національного виробництва в умовах євроінтеграції.

Література:

1. Економіка, фінанси та євро: політика ЄС. *Українське право*. URL: https://www.ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/ekonomika-finansy-ta-yevro-polityka-yes/
2. Eurostat. URL: <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
3. Курило, О. В. "Фінансова політика України в умовах євроінтеграційних процесів." *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Економіка і суспільство* (2018): 1085-1088.
4. Бюджетна декларація на 2022-2024 роки. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%91%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%202022-2024%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8.pdf>

5. Падіння ВВП на 45%, інфляція – 15%, зростання рівня бідності: Світовий банк оцінив наслідки війни для України. Forbes. URL: <https://forbes.ua/news/stirimke-padinnya-vvp-dvoznachna-inflyatsiya-zrostannya-rivnya-bidnosti-svitoviy-bank-otsiniv-naslidki-viyni-dlya-ukraini-ta-rf-11042022-5368>

Підручник К. П., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к. е. н., доц. Татарин Н. Б.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ

СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ В УКРАЇНІ

Доходи страхової організації формуються від страхової діяльності, доходи від інвестиційної та фінансової діяльності та інші доходи. Розглянемо участь кожної діяльності у формуванні доходу страховика. Проаналізуємо залежність результативної ознаки від кожного напрямку діяльності страховиків (операційна, фінансова, інвестиційна тощо) (табл. 1).

Таблиця 1

Структурно-динамічний аналіз доходів страхових компаній України

за 2018-2020 рр.

Доходи страховиків	Абсолютне значення, млн. грн			Структура, %		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Дохід від реалізації послуг страхування non-life (зроблені платежі)	25166,6	30564,7	30406,9	56,91	60,48	59,96
Дохід від реалізації послуг страхування life	4209,2	5186,2	3243,4	9,5	10,26	6,4
Дохід від надання послуг для інших страховиків та інших послуг (виконання робіт)	130,6	38,4	35,5	0,29	0,07	0,07
Інші операційні, фінансові, надзвичайні доходи та суми із технічних резервів та ін. доходи	11702,9	11512,5	13889,9	26,46	22,79	27,37
Частки страхових виплат і відшкодувань, компенсовані перестраховиками; суми від суброгацій; суми винагород за перестраховування	3008,5	3235,6	3130,8	6,8	6,4	6,2
Разом	44217,9	50537,4	50706,7	100	100	100

Джерело складено за даними [1]

Оцінивши найактуальніші дані Національного банку України, варто відмітити що протягом останніх років спостерігається збільшення доходів страховиків. Доходи від реалізації послуг страхування non-life займають найбільшу частку в доходах страховиків (у 2018 році – 56,91%, у 2019 році – 60,48%, у 2020 – 59,96 %). Дохід від реалізації послуг страхування life у 2019 році зріс у 1,23 разів порівняно з 2018 роком, а у 2020 році зменшився

на 37,46%, порівняно з 2019 роком. Дохід від надання послуг для інших страховиків та інших послуг (виконання робіт) займає незначну частку в сукупних доходах страховиків, а саме 0,07% станом на 2020 рік.

Інші операційні, фінансові, надзвичайні доходи та суми із технічних резервів та ін. доходи, становлять вагому частину в доході, а саме 26%, 23% та 27% відповідно у 2018, 2019 та 2020 роках. Спостерігається тенденція до коливання частки цього доходу в сукупних доходах страховиків.

Частки страхових виплат і відшкодувань, компенсовані перестраховиками; суми від суброгацій; суми винагород за перестраховування, навпаки, зменшуються за аналізований період. Ця стаття займає незначну частину доходу страховиків.

Як і доходи страховика, витрати бувають і від операційної діяльності, і від фінансової та інвестиційної діяльності, від іншої діяльності.

Витрати в бухгалтерському обліку визначаються як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів (нарахування амортизації) чи збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення розміру власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) [2, с.196].

Найбільшу питому вагу операційних витрат становлять страхові виплати та відшкодування (табл. 2), тобто кошти, які страховик виплачує страхувальнику в разі настання страхового випадку відповідно до умов договору страхування.

Таблиця 2

Структура витрат страхових компаній України за 2018-2020 рр.

Напрямки витрат і виплат	Абсолютні значення, млн. грн			Структура, %		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Страхові виплати та відшкодування	12 863,4	14338,4	14853,5	35,13	35	34,85
Відрахування в резерви	64,2	55,9	57,8	0,17	0,14	0,14
Аквізиційні витрати	9867,3	10893,9	10524,2	26,45	26,6	24,7
Витрати, пов'язані з укладанням та пролонгацією договорів перестраховування	514,5	300,7	61,8	1,4	0,73	0,15
Витрати, пов'язані з регулюванням страхових випадків	264,3	351,5	351,6	0,72	0,86	0,82
Ліквідаційні витрати	43,1	105,1	30,9	0,12	0,26	0,08
Інші витрати, що належать до собівартості реалізованих послуг	534,9	575,3	820,1	1,46	1,4	1,9
Адміністративні витрати	3921,3	4377,3	5697,1	10,7	10,69	13,4
Витрати на збут послуг	1421,8	2574,9	2092,6	3,89	6,29	4,9
Інші операційні витрати	2179,8	2489,9	2568,3	5,95	6,08	6,02
Фінансові витрати	158,8	241,1	270,6	0,43	0,59	0,64
Інші витрати	4963,9	4638,5	5304,1	13,5	11,4	12,4
Надзвичайні витрати	0,790	0,025	0,0	0,02	0	0
Разом	36618,2	40942,6	42632,6	100	100	100

Джерело складено за даними [1]

Дослідивши дані НБУ, варто відмітити, що протягом останніх років спостерігається збільшення витрат страхових компаній України. Так, станом на 31.12.2018 сукупні витрати страховиків за всіма видами діяльності становили 36 618 216,1 тис. грн, в наступному році зросли на 11,81%, і становили 40 942 623,8 тис. грн. Станом на 31.12.2020 сукупні витрати становили 42 632 643,8 тис. грн, це на 4,13% більше ніж за аналогічний період 2019 року.

Загалом операційні витрати (найбільша частка припадає на страхові виплати та відрахування, аквізиційні витрати і адміністративні витрати) становлять 72,95% від сукупних витрат страховиків (на прикладі 2020 року).

Для наочного зіставлення доходів і витрат страховиків протягом аналізованих років відобразимо їх динаміку на діаграмі (рис. 1). Найбільші доходи та витрати страховики мали у 2020 році, а найменші – у 2018 році.

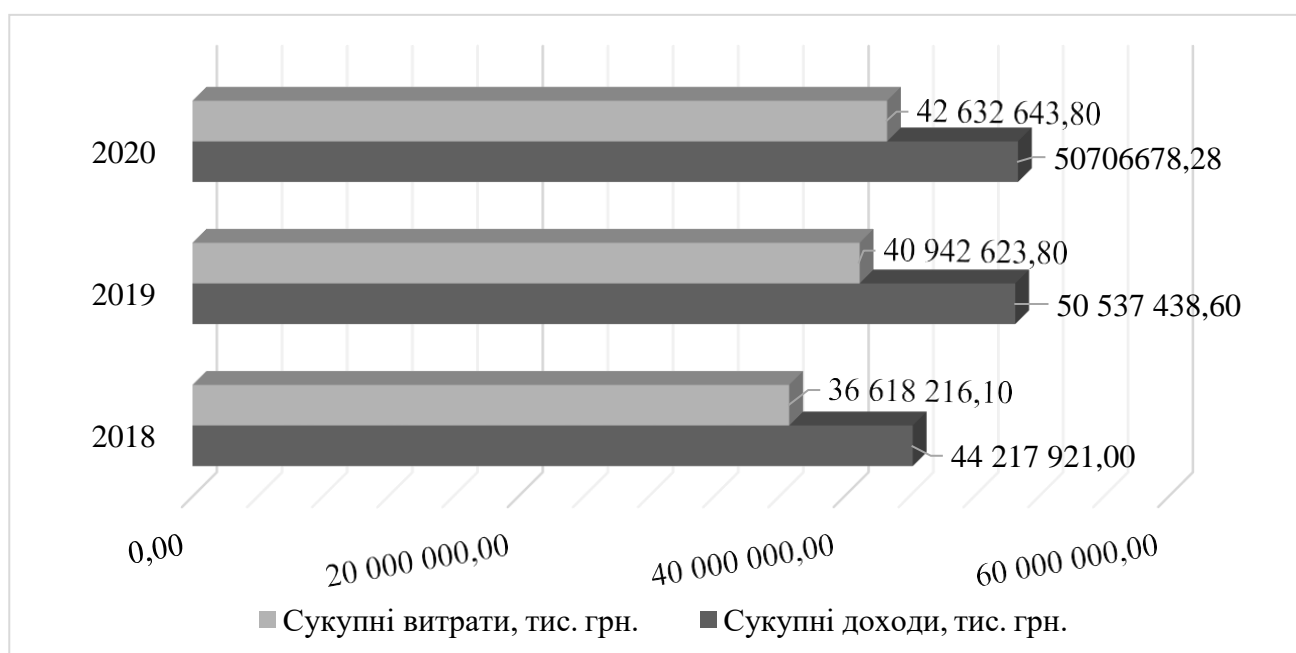

Рис. 1. Сукупні доходи та витрати страхових компаній у 2018-2020 рр., тис. грн

Джерело складено за даними [1]

У 2018 році страховики отримали найменший фінансовий результат у 7599704,9 тис. грн. Найбільший фінансовий результат у 8074034,48 тис. грн спостерігався у 2020 році.

Отже, головною особливістю діяльності страховика є те, що спочатку страхова організація акумулює кошти, що приходять від страхувальника, для формування страхового фонду, а лише після цього несе витрати, пов'язані з компенсацією збитків за укладеними страховими договорами.

Література:

1. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/>
2. Говорушко Т.А., Стецюк В.М. Страхування: навч. посіб. Львів: «Магнолія 2006», 2014. – 328 с.

Сімаг К.С., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Катранжи Л.Л.

***ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ***

На сьогочасному етапі економічного розвитку України прогнозується план соціально-економічного розвитку, що реалізує політику інтеграційного процесу. Наміром інтеграційного процесу фінансової політики України є співпраця з міжнародними організаціями та фінансовими інституціями. Країна переживає складний етап пошуку свого місця в новій системі міжнародного суспільства та налагодження нових відносин з європейськими структурами.

Співпраця з міжнародними організаціями: Європейський Союз, Митний союз, Організація Об'єднаних Націй, СОТ, а також фінансовими установами, такими як, Міжнародний валютний фонд та Світовий банк, відіграла важливу роль у розвитку інтеграції світового економічного простору. Головною метою фінансової інтеграції України є розробка заходів, що сприятимуть адаптації українського фінансового законодавства до вимог європейського та світового ринків, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори, які розвиваються в сучасних умовах.

Даною темою займалися такі видатні українські вчені як А.С. Гальчинський, В.М. Федосов, І.О. Луніна, А.М. Соколовська, Я.П. Квач, С.І. Юрій, Т.І. Єфименко, А.С. Філіпенко, В.П. Кудряшов, О.Р. Романенко, О.О. Молдован.

Процес трансформації фінансової політики України розпочався із прийняттям європейської інтеграційної програми із загальної економічної політики. Важливу роль у фінансовому секторі відіграє розвиток процесу європейської інтеграції. Фіскальна та грошово-кредитна політика зосереджена на подоланні економічної кризи в Україні та перспективі співпраці з Європейським товариством, а також на розробці шляхів стимулювання та залучення інвестицій в українську економіку. Розробка та реалізація національних стратегій підвищення конкурентоспроможності національного виробництва в умовах європейської інтеграції потребує глибокого дослідження та практичної реалізації цих результатів [2, с.16].

З метою здійснення економічних перетворень у фінансовій системі український уряд прийняв багато важливих рішень, особливо у сфері бюджетної політики 2018-2020 роки. Провідний рух бюджетної політики на 2018-2020 роки базується на положеннях Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду

до 2020 року, Коаліційної угоди, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», програм співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями. Враховуючи макроекономічну стабілізацію та початкові ознаки зростання ВВП у 2015-2017 рр. Україна вперше запровадила трирічний середньостроковий бюджет. Перехід на середньостроковий бюджет прогнозує посилення бюджетної дисципліни та впровадження ефективних механізмів управління бюджетними коштами. Це допоможе забезпечити фінансову стабільність і прискорить економічне зростання в середньостроковій перспективі. Документ роз'яснює основне завдання фіскальної політики, яке полягає в стабілізації державних фінансів шляхом поступового скорочення дефіциту державного бюджету та зменшення відношення державного боргу до ВВП при можливих ризиках [3].

Основні положення, на яких ґрунтується бюджетна політика на 2018-2019 роки:

- формування вигідного інвестиційного клімату та підтримання макроекономічної стабільності, особливо пролонгація фіскальної консолідації з метою прискорення економічного зростання;
- процвітання людського капіталу шляхом реформування систем освіти, охорони здоров'я та надання соціальної підтримки;
- здійснення реформ державного управління децентралізації та трансформації державних фінансів;
- утвердження верховенства права та боротьби з корупцією шляхом зміцнення ефективного функціонування антикорупційних органів;
- забезпечення безпеки та оборони країни, особливо для захисту її суверенітету та територіальної цілісності;

Для виконання вищезазначених завдань необхідно трансформувати економічну структуру, зокрема:

- підвищити ефективність споживання бюджетних коштів шляхом посилення зв'язку між бюджетними асигнуваннями та національними стратегічними пріоритетами та визначання результативної доречності видатків;
- здійснення реформ охорони здоров'я на основі фінансування послуг для забезпечення доступу до якісних медичних послуг;
- створення справедливої системи соціального захисту шляхом пенсійної реформи, підвищення пенсійного забезпечення, підвищення відповідальності та підзвітності системи виплат для забезпечення максимальної адресності, прозорості та доступу населення до відповідних соціальних послуг;

- підвищення заробітної плати працівникам як у державному, так і в приватному секторах та вжиття заходів для усунення тіні заробітної плати;

- збільшити додану вартість, створивши сприятливе бізнес-середовище для збільшення інвестицій в агробізнес, інновації та інші сектори;

- інтегрувати економіку України та Європейського Союзу шляхом здійснення торгівлі та економіки Положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, особливо щодо положень вільної торгівлі [3].

Суттєвим пріоритетним напрямком національної податкової системи є забезпечення її стабільності, зокрема збільшення ефективності та спрощення адміністрування податків, мінімізуючи при цьому можливості неправильного використання.

Нова бюджетна резолюція не повинна бути першим кроком у зміні підходів та відповідальності фіскальної політики. Водночас експерти відзначають як позитивні, так і негативні сторони діяльності казначейства, зокрема традиційне використання нових запозичень для покриття дефіциту державного бюджету та неможливість звільнення від податків на прибуток.

Основною задачею фінансової політики країни є створення саме фінансового ринку, який стане головним засобом перетворення заощаджень в інвестиції, перерозподілу капіталу та гарантією прозорості фінансових потоків. Звідси потрібно значно посилити нагляд за державною фінансовою політикою відносно розвитку ринків цінних паперів, ринків колективного інвестування, товарних ринків, а також за вкладенням пенсійних заощаджень.

До того ж залишається невирішеним питанням зростання економічної інфляції у фінансовому секторі, насамперед у зв'язку з підвищенням зарплат і пенсій. За даними Національного управління статистики, темпи зростання споживчих цін в Україні прискорилися до 10% у 2021 році з 5% у 2020 році та 4,1% у 2019 році. На 2022 рік прогнозується прискорення економічного зростання до 3,4%, сповільнення інфляції до 7,7%, що надає змогу повернутися до цілі 5%.

Ще одним негативним фактором, який впливає на стан бюджетно-фінансової системи є високий рівень державного боргу та державного дефіциту. Значно збільшуються видатки державного бюджету на погашення боргових зобов'язань, це призведе до зростання бюджетного дефіциту [4].

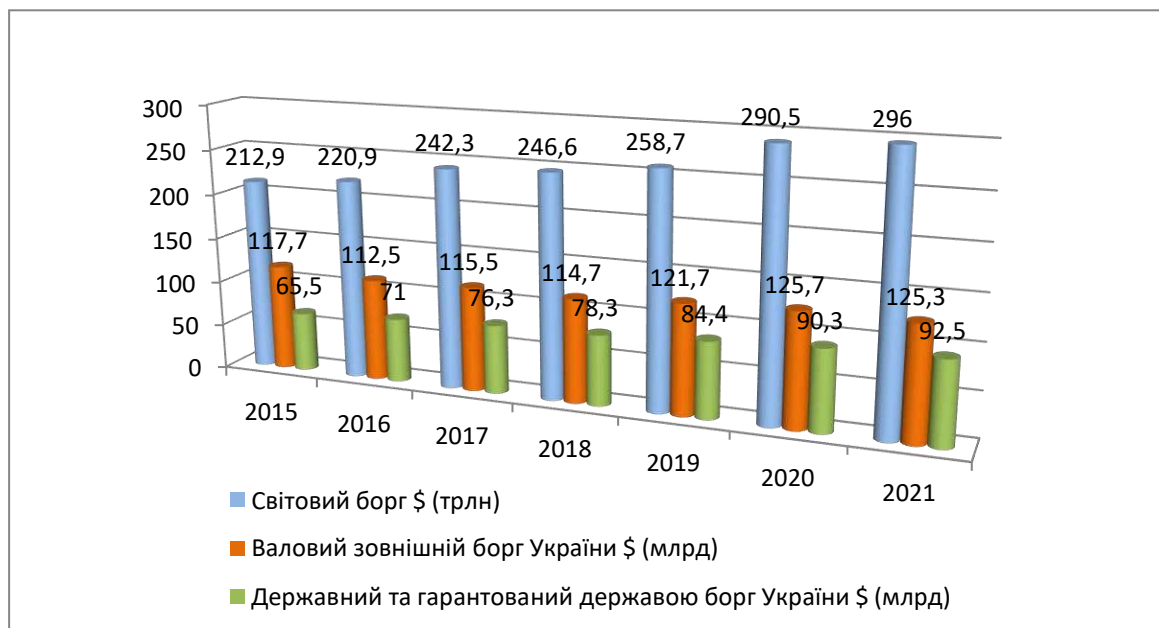

Рис. 1. Зміна розміру світового та українського державного боргу за 2015-2021рр.
Джерело: розроблено автором за даними [4]

Нестабільність економіки та політики України негативно впливає на економічну ситуацію країн, інтегрованих до Європейського товариства. Недостатність результатів внутрішніх соціально-економічних перетворень, повільний темп здійснення економічних перетворень, високий рівень корупції є одними з ключових недоліків фінансової та економічної політики держави. Спираючись на макроекономічні показники, можна побачити, що Україна не досягає рівня для дотримання критеріїв, необхідних для вступу в ЄС. Також проблемою є відсутність експертів з питань євроінтеграції, а для вступу країни до Європейського Союзу має бути підготовка, перепідготовка та саме збільшення кваліфікації з питань європейської інтеграції [1].

Література:

1. Введення євро: критерії конвергенції // Офіційний сайт Європейського союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/index_en.htm
2. Обозна А.О., Клімова М.В. Проблеми і перспективи економічного розвитку України в умовах євроінтеграції. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 3 (8). С. 30–32. URL: http://www.easterneuropeebm.in.ua/journal/8_2017/07.pdf.
3. Про основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 роки: Постанова Верховної Ради України. 2017. Ліга: закон. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DH53300A.html.
4. Статистичні матеріали по стану державного боргу України // Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс].

Стисько Я. В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Копилюк О. І.

ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

В процесі формування безпеки як банківської структури, так і банківська система в цілому стикається з цілим рядом загроз, що тим чи іншим чином впливають на рівень їх стабільності. Особливістю забезпечення рівня безпеки банків є те, що стійкістю фінансової складової банки можуть вирішувати питання забезпечення ресурсної, кадрової, інформаційної та фізичної безпеки. До типових загроз безпеці банків належать:

- у частині кредитної діяльності - зростання проблемної заборгованості в цілому, а також за окремими групами позичальників. Напрямами нейтралізації таких загроз можуть бути: перегляд кредитної політики, формування резервів під кредитні операції, диверсифікація кредитного портфеля, врахування в методиках оцінки кредитоспроможності галузевих особливостей позичальників, участь у роботі кредитних бюро (кредитування фізичних осіб), політика обмеженого зростання, контроль за позичальниками та їх фінансовим станом;

- у частині проведення операцій з цінними паперами - падіння ринкового курсу цінних паперів, що знаходяться у власності банку. У даному випадку доцільним є встановлення лімітів на операції з цінними паперами, диверсифікація торговельного та інвестиційного портфелів, консервативна політика у сфері операцій з цінними паперами, створення резервів, проведення операцій тільки з висококласними паперами;

- у частині злочинних дій - протиправні дії з боку третіх осіб (напади на касу, відділення, злам інформаційних систем, злочинні дії співробітників). Для цього організовується фізична охорона приміщень і вантажів, що інкасуються, використання спеціальних приміщень, побудова захищених комп'ютерних мереж, фінансовий контроль, ефективна робота служби внутрішньої безпеки;

- у частині забезпечення ліквідності - нездатність банку виконувати свої поточні зобов'язання. Для цього здійснюється прогнозування, заходи із забезпечення достатнього обсягу високоліквідних активів, збалансованості активів і пасивів, формування вторинних резервів за рахунок низькодохідних, але високонадійних інструментів, використання керованих пасивів;

- у частині забезпечення ефективності – низька рентабельність банків. Задля цього проводяться заходи із перегляду кредитної політики, розширення масштабів діяльності (відкриття філій і відділень), пошуку і заняття власної ринкової ніші, залучення нових клієнтів, підвищення якості менеджменту.

Важливим моментом, що гарантує ефективну роботу підсистеми фінансових методів і важелів, є те, що заходи щодо забезпечення безпеки банків не повинні зводитися до разових, які спрямовані на підвищення продуктивності праці банківських працівників, скорочення операційних і неопераційних витрат, підвищення якості обслуговування клієнтів, поліпшення ризик-менеджменту та інших подібних дій. Ці завдання потрібно вирішувати незалежно від стану, в якому знаходиться банк. Криза ж вимагає від менеджерів, як правило, нестандартних рішень, часом навіть неприйнятних для нормального стану.

Одне з основних місць в інструментарії управління фінансовими ризиками та забезпеченні безпеки банку посідає портфельний аналіз (portfolio analysis), що має ряд функціональних та організаційних модифікацій і може використовуватися як для виявлення, ідентифікації, оцінки, так і для вибору та обґрунтування методів нейтралізації конкретного ризику, небезпеки.

Серед найбільш розповсюджених у сучасній фінансово-економічній літературі є наступні модифікації портфельного аналізу:

- аналіз портфеля цінних паперів або інших ринкових активів (тобто активів, що володіють активним ринком їх вторинного обігу) - використовується для узгодження базових характеристик портфеля, як правило, рівня його доходності та ризику шляхом диверсифікації;

- на даний момент існує значна кількість теоретичних моделей для аналізу портфеля активів (слід відмітити, що подавляюча їх більшість розроблялася для цінних паперів, однак може вільно застосовуватися для інших активів) - формування оптимального портфеля інвестицій (модель Марковіца), модель Шарпа та інші;

- управління ризиками на основі портфельного аналізу у формі портфельних матриці, зокрема: матриця Бостонської консалтингової групи (портфель позиціонування суб'єкта господарювання на цільовому ринку «зростання - частка ринку») та матриця Мак-Кінзі (McKinzie) (портфель позиціонування суб'єкта господарювання на цільовому ринку «привабливість - конкурентні переваги») [1].

Слід відмітити, що портфельний аналіз може використовуватися для ідентифікації та оцінки як якісних характеристик ризику в рамках операційної, інвестиційної та фінансової діяльності установи (аналіз портфельних матриць), так і кількісних параметрів відповідних груп ризиків (аналіз цільового портфеля), крім того, функціонально-організаційні особливості портфельного аналізу дозволяють використовувати його для взаємоузгодженого одночасного аналізу різних видів фінансових ризиків, у тому числі, у випадку необхідності поєднання тих ризиків, що піддаються кількісній оцінці, та ризиків, що не можуть бути оцінені кількісно.

Загалом необхідно відмітити, що існують методи звичайного й антикризового управління, оскільки інструменти управління стабільним банком і банком, який має фінансові труднощі, відрізняються. Однак із цього не випливає, що змінюється перелік доступних інструментів. Подібний розподіл дозволяє використовувати наявні розробки у сфері фінансового менеджменту.

Усі методи та інструменти, які використовуються для забезпечення безпеки банку, можна поділити на дві великі групи: внутрішні й зовнішні. Даний розподіл базується на двох передумовах. З одного боку, банк, як і будь-який інший господарюючий суб'єкт, має економічну самостійність і тому він може самостійно вживати певних заходів, спрямованих на досягнення відповідного рівня безпеки. З іншого боку, його діяльність підлягає втручанню з боку держави, яка має інструменти впливу на діяльність банківських установ.

До основних внутрішніх методів забезпечення фінансової безпеки банку належать: фінансове планування; фінансовий аналіз; фінансове регулювання; фінансовий контроль.

Основними зовнішніми методами забезпечення фінансової безпеки банку є: банківське регулювання; банківський нагляд; банківський контроль.

Основним внутрішнім методом забезпечення фінансової безпеки банку є управління фінансами – фінансовий менеджмент. Фінансовий менеджмент банку має цілий ряд особливостей, обумовлених безпосередньо природою банківської діяльності. На відміну від підприємств, які здійснюють виробництво товарів та послуг, торгівлю, банки є фінансово-кредитними установами, а основним видом їх діяльності – діяльність на фінансових ринках. Отже, фінансові операції – це основа діяльності банків.

Особливістю будь-яких антикризових заходів є підвищений ризик проведення подібних операцій. Із цього випливає, що антикризова робота повинна проводитися систематично і спрямовуватися насамперед на виявлення криз на початкових стадіях. Отже, підсистема фінансових важелів і методів дає банку необхідний інструментарій для недопущення розвитку кризових ситуацій, а також забезпечення ефективної діяльності. Використання зазначених інструментів дозволить усувати можливі проблеми в діяльності банку та забезпечувати необхідний рівень його безпеки.

Література:

1. Шаповал Л. П. Корніяш В. С. Напрями оптимізації менеджменту фінансової безпеки комерційного банку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 9. С. 730-736.

Фурман О.О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Ситник Н.С.

***ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА СТАН УКРАЇНСЬКОЇ
ТА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ***

Повномасштабне воєнне вторгнення росії завдало великого збитку роботі компаній, що розвивалися в Україні та світову економіку зокрема. Більшість підприємств були змушені призупинити свою діяльність через нестійку економічну ситуацію, проте сфері інформаційних технологій, таки вдалося «втриматись на плаву» попри складний для нашої країни період. Так, до початку війни в Україні налічувалось близько 5000 ІТ-організацій. Чималій кількості працівників довелося перейти на віддалену роботу, особливо це стосується компаній, які розташовувалися на сході та півдні держави, і продовжили працювати та робити все можливе, щоб підтримати економіку держави. Так, українські ІТ-спеціалісти та компанії зокрема, були одними із лідерів, що займалися розробкою програмного забезпечення та аутсорсингу, проте значна частина фахівців вступили до лав ЗСУ і потреба у таких спеціалістах значно зросла.

Дослідження торгової асоціації ІТ-Ukraine показують, що близько 70% ІТ-фахівців продовжують свою роботу у «безпечних» регіонах України, і ще 16%, з яких жінки працюють за кордоном. Близько 2% приєдналися до збройних сил, тоді як 5% зголосилися допомагати в підтримці кібербезпеки та критичної національної інфраструктури [3].

Не встигла світова економіка відновитися після коронавірусу, як військове вторгнення росії на Україну спричинило моментальний розрив ланцюжків поставок та зростання цін практично в усьому світі і вплинуло на бізнес зарубіжних компаній. Адже ці країни є великими постачальниками енергоресурсів, хоча світовому ВВП сумарно їх часткане перевищує 2%.

За даними компанії норвезької компанії Scates ASA- провідного постачальника надійної та доступної чистої енергії, прибуток першого кварталу 2022 року склав 933 млн норвезьких крон (868) є обумовлений збільшенням виробництва сонячної та вітрової енергії.«На наші результати за перший квартал значним чином вплинула війна в Україні, – говорить Тер'є Пілског, генеральний директор Scates. 24 лютого росія напала на Україну і ця війна триває уже третій місяць. Ми є свідками країни в облозі та незліченних життів, втрачених у захисті свого дому. Ця ситуація призвела до серйозної гуманітарної та геополітичної кризи. Головним пріоритетом компанії є безпека та добробут наших українських колег. Заводи Scates працюють на 95%, однак ситуація залишається нестабільною, і працівники продовжують уважно за всім стежити» [1].

За оцінками Світового банку, в цьому році через війну економіка України скоротиться майже наполовину. Прогнозують, що вторгнення росії завдасть більшої економічної шкоди

Східній Європі та частині Азії, ніж пандемія коронавірусу. Віце-президент банку Анна Б'єрде заявила, що Україні потрібна «негайна масштабна фінансова підтримка». Наразі банк надіслав нам близько 1 млрд доларів допомоги та пообіцяв ще 2 млрд доларів у найближчі місяці.

Війна та санкції завдали неочікуваної шкоди світовим торговельним потокам. На росію та Україну разом припадає менше 3% світового експорту. Але бойові дії ускладнили ланцюжки поставок, підвищивши витрати на транспортування та страхування в Чорноморському регіоні. Так, після більш ніж двох років хронічного хаосу в ланцюжках поставок, викликаних пандемією коронавірусу, війна стала додатковою перешкодою для розвитку автомобільної, нафтохімічної, сільськогосподарської та суднобудівельної промисловості.

Зокрема, закриття Чорноморського паромного судноплавства в Україні призвело до скорочення приблизно 90% експорту зерна країни та половини її загального експорту. Україна є найбільшим у світі постачальником соняшникової олії, і припинення експорту уже вплинуло на світові ціни на продукти харчування. Крім цього, в Світовому банку додали, що війна унеможливила економічну діяльність у значній частині країни, а також порушила роботу сільського господарства та збирання врожаю [2].

Варто зазначити, що Україна та росія є основними виробниками та експортерами продуктів харчування, тому втрата їхнього експорту через війну призвела до різкого зростання цін на продовольство та викликала занепокоєння щодо продовольчої безпеки в усьому світі, особливо у країнах, які залежать від його імпорту. Зважаючи на цей факт, прогнозується, що у 2022 році економіка Німеччини зросте лише на 2,1% у порівнянні з 3,8%, як очікувалося раніше, а Італії складе 2,3% порівняно з попереднім прогнозом у 3,8%. У МВФ зазначили, що інфляція, ймовірно залишиться на високому рівні, ніж вважалося раніше і у 2022 році прогнозується на рівні 5,7% у країнах з розвинутою економікою та 8,7% у країнах з ринками, що розвиваються, що на 1,8 та 2,8 відсоткових пунктів вище, ніж прогнозувалося в січні.

Висока і стійка інфляція може спонукати ключові центральні банки, як-от Федеральний резерв США, вжити більш агресивних дій для забезпечення стабільності цін. Це, у свою чергу, може призвести до підвищення вартості позик у всьому світі, тим самим ускладнить відновлення економіки, особливо країнам що розвиваються [4].

Війна та пов'язані з нею санкції вже вплинула на ділові зв'язки, глобальні ланцюги поставок та фінансові потоки багатьох секторів економіки. Фінансові санкції, введені проти загарбника, були спрямовані проти окремих осіб і банків, обмежили доступ до іноземного капіталу та заморозили доступ до валютних резервів Центрального банку Росії (ЦБР) за

кордоном. Західні країни, включаючи Сполучені Штати, швидко відрізали росію від ринків капіталу, що призвело до масового переміщення активів [5].

Виключення від системи Swift фактично відрізало росію від світової економіки, адже система Swift – це глобальна мережа, яку використовують майже всі фінансові установи у всьому світі для переказу грошових сум один одному є наріжним каменем міжнародної платіжної системи.

Значні економічні витрати в умовах воєнного стану додаються до проблем із зростанням інфляційного тиску та незбалансованим відновленням після пандемії. Тому грошово-кредитна політика держави має забезпечити надійне та стабільне функціонування ринків фінансової інфраструктури.

Важливими і своєчасними для української економіки мають стати додаткові та цілеспрямовані фіскальні заходи для пом'якшення негайного впливу економічної кризи на споживачів і бізнес, особливо у зв'язку зі зростанням інфляції, що обмежує простір для маневру монетарної політики.

Важливим аспектом є забезпечення відповідного рівня доходу громадян. Адже домогосподарства витрачають найбільшу частку своїх доходів на енергію та продукти харчування. Уряди країн вже запровадили ряд заходів, щоб компенсувати наслідки значного підвищення цін на енергоносії, яке спостерігалось до початку війни. Зараз ці заходи посилюються, зокрема ухвалено рішення про зниження тарифів на електроенергію для малозабезпечених домогосподарств, зниження ПДВ на електроенергію та газ, зниження акцизів на рідке паливо та заморожування цін на електроенергію та енергоносії. У деяких країнах електроенергетичним компаніям надаються субсидії, щоб компенсувати зростання цін.

Війна яскраво показала, що багато країн ОЕСР сильно залежать від енергії викопного палива. Донедавна росія забезпечувала понад 40% європейського імпорту природного газу, який є ключовим джерелом опалення для багатьох домогосподарств ЄС, аналогічна частка по імпорту вугілля та близько чверті імпорту нафти.

Покращення безпеки енергопостачання в Європі є у середньостроковій перспективі, але значних здобутків можна досягти вже в 2022 році. МЕА розробило план із 10 пунктів щодо того, як зменшити залежність від імпорту газу з росії на одну третину до половини протягом наступного року [6].

У довгостроковій перспективі країни ОЕСР мають намір зменшити свою залежність від імпортного викопного палива, надаючи перевагу *чистим* та безпечним відновлювальним джерелам енергії, які є більш енергоефективними, що покращить їх безпеку.

Отже, найгірші економічні наслідки війна матиме для України та Росії. За прогнозами МВФ у 2022 році українська економіка скоротиться на 35%, а російська — на 8,5%. Тим часом, світова торгівля цього року виросте лише на 3% замість раніше очікуваних 4,7%, прогнозують у Світовій організації торгівлі (СОТ). Адже спричинені війною економічні потрясіння поєднуються із тривалим впливом пандемії COVID-19 і це скорочення є вдвічі більшим, ніж спричинене пандемією падіння економіки в 2020 році.

Література:

1. Звіт незалежної компанії Scatec ASA “First quarter impacted by Ukraine”, 2022. URL: <https://www.globenewswire.com/news-release/2022/05/06/2437496/0/en/Scatec-ASA-First-quarter-impacted-by-Ukraine.html>
2. BBC NEWS. War set to cut Ukraine's economy by almost half. 2022. URL: <https://www.bbc.com/news/business-61061619>
3. Doug Drinkwater. Ukrainian IT industry says it's still open for business. 2022. URL: <https://www.computerworld.com/article/3655933/ukrainian-it-industry-says-it-s-still-open-for-business.html>
4. OECD iLibrary. Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine. 2022. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4181d61b-en/index.html?itemId=/content/publication/4181d61b-en#figure-d1e125>
5. Trading economics. Ukraine GDP Annual Growth Rate. 2022. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/gdp-growth-annual>
6. Ukraine Business News. 2022. URL: <https://ubn.news/the-iea-has-drawn-up-a-plan-for-europe-to-reduce-its-gas-dependence-on-russia/>

Харко С. М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Пікулик О. І.

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У наш час економічне та демографічне зростання відбувається з шаленою швидкістю. Відповідно зростає й вплив людства на навколишнє середовище, а соціальна рівновага сильно дисбалансована. Зіткнувшись із надмірною експлуатацією природних ресурсів, екологічними та соціальними кризами, людство запропонувало концепцію сталого розвитку.

Спершу варто зазначити, що українське слово «сталий» найточніше відповідає загальній думці концепції, але не є абсолютно точним перекладом першого значення цього

терміну. «Сталий розвиток» це переклад англійського sustainable development. «Sustainable» можна перекласти також як «життєздатний», «екологічний» або навіть «невиснажливий».

Це поняття має безліч трактувань та варіацій, але найпоширенішим є визначення Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку. Сталий розвиток визначається там як розвиток, який «задовольняє потреби сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольнити свої» [1].

Простою мовою, сталий розвиток — це спосіб організації діяльності суспільства, за якою воно зможе існувати в довгостроковій перспективі. Він має на меті досягнення соціальної та економічної справедливості, збереження навколишнього середовища та відновлення використаних природних ресурсів.

Суть сталого розвитку полягає у визначенні життєздатних схем, що враховують та збалансовують економічні, соціальні та екологічні аспекти людської діяльності. Ухвалюючи рішення, громади, компанії та громадяни мають враховувати не лише перспективу 10-20 років, а й далеке майбутнє. Думка, що концепція сталого розвитку стосується лише екологічної ситуації, не правильна. Ця концепція набагато ширша, ніж просто турбота про екологію. Вона зачіпає всі сфери життя: економічну, соціальну та екологічну — тобто, екології відводиться лише третина уваги.

Центральне місце в концепції сталого розвитку займає людина сучасного та людина майбутнього. Як експлуатація ресурсів, економічний розвиток чи спрямованість інвестицій, так і освіта, охорона здоров'я, зайнятість та боротьба з голодом — за цією концепцією всі аспекти розвитку суспільства мають узгоджуватися як і з сучасними, так і з майбутніми потребами.

Головне завдання цього напрямку – донесення розумного підходу до використання ресурсів Землі, дбайливого ставлення до екології навколишнього світу. Важливість дотримання балансу між необхідністю людства в економічному, соціальному розвитку та тим, щоб при цьому не нашкодити нашій планеті.

Україна – наш дім. І якщо сьогодні не подбати про стан нашого спільного дому, то завтра нам просто ніде буде жити. А проблеми полягають в тому, що повітря в нашій країні забруднене, що ліси вирубуються, що сміттєві звалища перевантаженні відходами з пластику, що вода йде глибоко в землю, а річки міліють та заростають. Крім того, від середовища, в якому ми живемо, залежить й добробут нашої спільноти. Бідна земля – бідні люди – бідний бізнес. Підприємництво – це саме та сила, яка рухає сучасним світом, вибираючи напрямки цього руху.

Сталий розвиток будь-якої країни в сучасних умовах розвитку світової економіки є основоположною категорією, яка визначає місце цієї країни в світовому рейтингу. З метою

визначення рівня сталого розвитку окремо взятої країни, на міжнародному рівні розроблено методикку оцінки такого розвитку. Сутність зазначеної методики полягає в необхідності оцінки кожної складової сталого розвитку (економічної, соціальної, екологічної), рівня їх гармонізації та коефіцієнта стійкого розвитку [2].

Особливо активно ідеї сталого розвитку поширювалися в світі в останні 10-15 років. Велика кількість країн зробила реальні кроки по переходу до сталого розвитку. У них створені державні органи, відповідальні за сталий розвиток (ради, комісії, комітети), розроблені або розробляються документи національного рівня, що орієнтують розвиток на шлях стійкості (концепції та стратегії сталого розвитку, закони, інші нормативні та методичні документи). Дедалі більшого поширення набувають моделі сталого виробництва та споживання. Розширюється участь громадськості, вчених, бізнесу в розв'язанні проблем сталого розвитку.

У вересні 2015р. 193 держави-члени Організації Об'єднаних Націй на Саміті зі сталого розвитку одноставно прийняли нову глобальну програму сталого розвитку, що містить 17 амбітних цілей, яких світ має досягнути до 2030 р. Серед цілей сталого розвитку подолання бідності, голоду, підтримка здоров'я та поширення здорового способу життя, всеохоплюючий та справедливий доступ до якісної освіти, гендерна рівність та інші. Однак, щоб поставлені цілі стали реальними досягненнями, а не лише популістськими гаслами, недостатньо підтримки урядів – мають відбутися істотні зміни у функціонуванні глобальної та національної економік. Ці зміни передбачають посилення спроможності фінансового сектора перейти на стале функціонування та сприяти фінансовому забезпеченню сталого розвитку суспільства. За оцінками ООН досягнення цілей сталого розвитку – глобальний план подолання бідності, боротьби з кліматичними змінами, захист навколишнього середовища, вже до 2030р. коштуватиме світу щорічно від 5 до 7 трлн. дол. [3].

Розуміючи необхідність реформування фінансового сектора Європейського Союзу (ЄС) для посилення його вкладу у досягнення цілей сталого розвитку, ще починаючи з фінансової кризи 2008 р., стабілізація фінансових ринків та їх спрямування на сталий розвиток перетворилися у найважливіший пріоритет європейської політики. З 2008р. Європейська комісія прийняла понад 40 нормативно правових актів, покликаних:

- встановити нові правила для європейської та глобальної фінансових систем;
- побороти європейську боргову кризу,
- перетворити фінансовий сектор ЄС у безпечний, відповідальний сектор економічної системи, що стимулює економічне зростання;
- створити банківський союз для зміцнення євро.

З метою підвищення поінформованості українського суспільства щодо розвитку фінансового сектора ЄС та його ролі у забезпеченні сталого розвитку регіону на базі Академії праці, соціальних відносин і туризму (АПСВТ) з 2015р. впроваджується проект «Фінансовий сектор Європейського союзу як рушій сталого розвитку: європейська інтеграція, реформи, перспективи мережевої економіки» за програмою ЄС «ЕРАЗМУС+» напряму «Модуль Жан Моне». Цілями проекту є:

- Просування інноваційного погляду на фінансовий бізнес в ЄС як на стійкий сектор європейської економіки серед студентів нового покоління, професійних груп та представників громадянського суспільства в Україні.

- Підвищення якості професійної підготовки в Україні та ЄС шляхом створення нових курсів з європейських студій для широкого кола зацікавлених осіб. Набуття слухачами курсів актуальних знань про розвиток фінансового сектора ЄС, формування навичок, цінних для їх академічного та професійної зростання, підвищення їх громадянської активності.

- Формування нового типу споживачів фінансових послуг, які вимагають від фінансових установ, високої якості послуг та соціально відповідальної поведінки.

- Сприяння науковим дослідженням та допомога у отриманні першого викладацького досвіду, поширення результатів наукових досліджень для молодих дослідників фінансового сектора ЄС [3].

Для реалізації поставлених цілей проект, крім створення навчального курсу, передбачає заходи для широкого переліку категорій стейкхолдерів (студентів, молоді, академічної спільноти, практиків фінансового сектора, зарубіжних фахівців, осіб, що цікавляться проблематикою проекту): конференція, воркшопи та круглі столи, конкурс наукових робіт молодих науковців за проблематикою розвитку фінансового сектора.

До початку повномасштабної війни в лютому Україна стабільно просувалась у досягненні окремих Цілей сталого розвитку, і до того ж найбільший успіх досягла саме у скороченні бідності. За результатами добровільного національного опитування, спостерігалось зниження рівня бідності в Україні з 58,3 % у 2015 році до 43,2 % у 2018 році. Однак ці позитивні тенденції швидко змінюються: попередні прогнози ООН свідчать про те, що до 90 % населення України може зіткнутися з бідністю чи бути вразливими до бідності, якщо ця війна триватиме ще один рік [4].

Президент України Володимир Зеленський заявив про необхідність виробити чітке розуміння сталого розвитку економіки після війни, назвавши при цьому низку пріоритетів:

комфортне та вільне середовище з точки зору податків та адміністративних умов для малого та середнього бізнесу; цифровізація, безпека, судова, антикорупційна та інші реформи [5]

Йдеться не лише про великий обсяг роботи, яку необхідно здійснити, а й про переосмислення того, як розвиватиметься країна надалі, які галузі можуть стати основою економічного зростання після війни, які рішення та ресурси необхідні для того, щоб збільшити рівень виробництва готової конкурентоспроможної на світовому ринку продукції. При цьому основою для розвитку економіки країни мають стати нові ідеї та людський капітал. Кожен підприємець і кожен громадянин можуть внести свою дециму в сталий розвиток України, в поліпшення умов нашого життя та збереження екології.

Література:

1. Сталий розвиток: що це, чому це важливо. URL: <https://ucap.io/stalyj-rozvytok-shho-cze-chomu-cze-vazhlyvo-ta-do-chogo-tut-ukrayina/>
2. Що таке сталий розвиток і наскільки він важливий для підприємців. URL: <https://stina.org.ua/novyny-spilky/shho-take-stalyj-rozvytok-naskilky-vin-vazhlyvyj-dlya-pidpryyemtsiv/>
3. ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2 червня 2017 р.). – Київ: Українська Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції; Терен, 2017. – 416 с.
4. Цілі сталого розвитку. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/tsili-staloho-rozvytku-nevidyemna-chastyna-planu-vidnovlennya-ukrayiny>
5. Ukraïner – Як відбудувати країну після війни. Володимир Зеленський. URL: <https://ukraïner.net/vidbudova/>.

Хмизовець В.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Приймак С.В.

ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

У наш час надзвичайно актуальним є забезпечення збалансованого розвитку всіх підсистем суспільства, гармонізації інтересів різноманітних верств населення, створення міцного економічного підґрунтя для інтеграції України у світову економічну систему. Все це в значній мірі залежить від ефективного економічного контролю.

Економічному контролю притаманні такі функції як управління, аудит, деталізація фінансової та оперативної звітності, захист користувачів фінансової звітності та економічної

інформації. З метою успішного виконання своїх функцій в системі господарського управління контроль повинен бути об'єктивним, безперервним, оперативним, всеохоплюючим, науковим та дієвим.

Предметом економічного контролю називають господарські процеси і фінансові операції підприємств, організацій та їх структурних підрозділів, які розглядаються з позиції законності, доцільності та економічної ефективності, забезпечення збереження власності, правильності формування та використання фондів, достовірності обліку та звітності, їх повноти та відповідності встановленим нормативам. Об'єктом економічного контролю є центри фінансової відповідальності, тобто будь-яка з виробничо-організаційних одиниць, що має керівництво, яке відповідає за її діяльність. Стан та поведінка такого центру вимірюються в грошових одиницях, що дозволяє достовірно встановити відповідальність окремих керівників за результати їх господарювання [1, с. 245].

Формування єдиного ринку, розширення прав економіко-виробничих підприємств між виробниками товарів вимагають постійного удосконалення важелів контролювання. У цілому існуюча структура економічного контролю в країні за останні десятиріччя майже не змінилася. Досі залишилася організаційна роз'єднаність контролю. Проте змінилися завдання державного контролю, знизилася роль відомчого контролю. Внутрішньогосподарський контроль через невизначеність форм господарювання не завжди організований. Питання перевірки збереження майна підприємств нині встановлюється не всіма органами контролю [2, с. 153].

Також давно не оновлювалися положення про ревізійні комісії, не було корінних пропозицій зі сторони міністерств і відомств про введення таких видів внутрішнього контролю, як внутрішній аудит, самоконтроль. Для проведення контрольно-ревізійної роботи суб'єктами всіх видів контролю і підвищення оперативності в їх діяльності щодо охоплення виробничих, управлінських і господарських підрозділів ревізіями і перевітками хоча б один раз у два роки виникає необхідність вагомого штату працівників економічного контролю і аудиту. Для вирішення таких завдань велику користь принесла б коректно організована аудиторська робота. Порядок проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг, підстави для аудиту, права та обов'язки аудиторів та перелік підприємств, на яких повинен проводитись аудит, найбільш детально описані у Законі України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [3]. Проте існує багато невирішених питань, наприклад оплата праці аудиторських кадрів і створення умов для результативної роботи спеціалістів. Також потрібно враховувати те, що при набутті своїх професійних якостей аудиторів повинні

володіти і ревізійними навичками. Це буде сприяти організації більш раціональних форм аудиторських служб.

Нині під час воєнного стану набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану» від 7 травня 2022 р. №561, згідно якої заходи державного фінансового контролю здійснюються з урахуванням воєнного стану. Надання документів під час заходів державного фінансового контролю, зустрічних звірок, збору інформації та документування процесу державного фінансового контролю, реалізація матеріалів за його результатами здійснюються в паперовій та/або електронній формі. До тривалості заходів державного фінансового контролю та інших строків, визначених порядками проведення цих заходів державного фінансового контролю, не буде включатись строк, протягом якого такий захід не здійснювався у зв'язку з обставинами, обумовленими воєнним станом [4].

Отже, аналізуючи усе вищесказане, можна зробити висновки про те, що в умовах ринкових відносин підвищується роль економічного контролю та аудиту. Оскільки існують різноманітні форми власності, форми контролю також будуть різні. У наш час процес економічного контролю є ще не до кінця продуманим та сформованим. Його потрібно вдосконалювати, адже він є необхідним для стабільного і якісного функціонування економіки. Головними перевагами економічного контролю є сприяння підвищенню ринкової вартості підприємства, досягнення цілей суб'єкта господарювання на основі розвитку та вдосконалення системи шляхом прийняття і дотримання правильної саме для цього суб'єкта політики внутрішнього економічного контролю.

Література:

1. Дерев'янка С.І. Аудит. Навч. посіб. Київ :ЦУЛ. 2016. С. 245-246.
2. Гончарук С.М., Долбнєва Д.В., Приймак С.В., Романів Є.М. Фінансовий контроль: теорія, термінологія, практика. Навч. посіб. Львів. 2019. С. 153-154.
3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
4. Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05. 2022 р. №561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-%D0%BF#Text> .

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ: ЗАГРОЗИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Захист незалежності та економічного зростання національної безпеки держави, її позицій на міжнародному ринку, досягнення безпечної економічної бази в країні безумовно прямо залежить від стійкості та безпеки банків. Банківська система дотикається і має певний вплив на усі сторони життєдіяльності суспільства та учасників ринкових відносин. Це стосується власників банків, користувачів банківських послуг, персоналу банків, а також партнерів по бізнесу. На банківську систему покладено ряд завдань, таких як стабілізація грошово-кредитної системи, фінансування держави, налагодження руху фінансових ресурсів на усіх рівнях, підтримка інвестиційних процесів у країні, забезпечення конвертованості національної валюти, здійснення кредитування. У той же час, на банки мають вплив різні чинники та загрози, як зовнішні, так і внутрішні. З огляду на це, питання забезпечення фінансової безпеки банків є актуальним до розгляду.

Отож, варто зазначити, що під терміном «фінансова безпека банку» розуміють сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури й перешкоджати досягненню банком статутних цілей [1].

Різні науковці по-різному трактують сутність фінансової безпеки, але, з огляду на те, що до складу фінансової системи входять грошово-кредитний, валютний, банківський, бюджетний, інвестиційний сектори, ми вважаємо, що їх також має містити фінансова безпека банків. Основні складники фінансової безпеки подано у *рис. 1*.

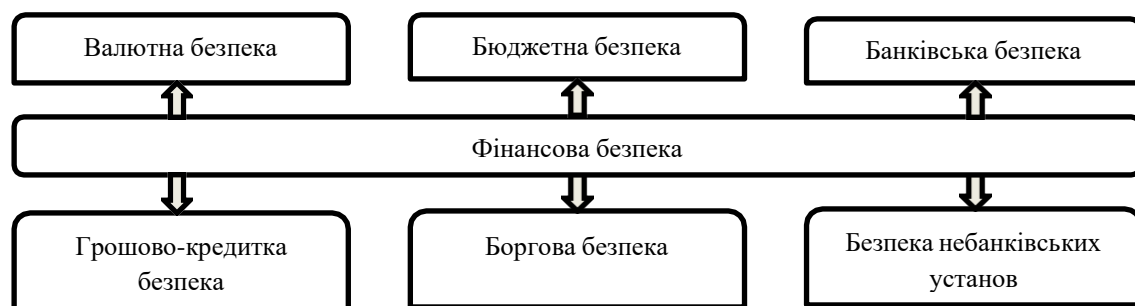

Рис. 1. Основні складові фінансової безпеки банку

Джерело: розроблено автором на основі [2]

В межах держави слід розглядати фінансову безпеку в цілому, тому, що банківська безпека напряму пов'язана з фінансовою безпекою держави. Як вже згадувалося, банківська система постійно знаходиться під впливом певних дестабілізуючих факторів. Так, виділяють

загрози зовнішнього та внутрішнього середовища. Тому варто розглянути, які існують основні фінансові небезпеки банків та їхні наслідки для фінансової безпеки самої держави:

- *Внутрішні загрози:* недостатньо кваліфікований управлінський персонал, прорахунки в стратегічному плануванні і прогнозуванні банківської діяльності, аналізі власного капіталу і прибутку; факт слабкості захисту банківської інформації і неточності в організації схоронності фінансових і матеріальних цінностей банку; недійова кредитна політика банку, яка спричинить зниження якості кредитного портфеля та конкурентоспроможності банківської установи; брак ліквідних активів як результат порушення економічних нормативів Центрального банку.

- *Зовнішні загрози:* воєнна ситуація на території України, що викликає припинення діяльності фінансових установ, виплат заробітних плат, пенсій; несприятлива загально-економічна ситуація в країні і регіонах; високий рівень інфляції та інфляційні очікування; невелика інвестиційна активність, що приводить до відсутності інвестиційно заманливих проектів; недобросовісна конкуренція, наслідком якої можуть бути штучне збанкрутування підприємств, низькі депозитні кредитні ставки з боку нестійких установ; недовершене банківське законодавство; недовіра до банків з боку споживачів банківських послуг, що може спровокувати банкрутство, погіршення репутації та сумніви зі сторони вкладників та кредиторів.

Так, динаміка кількості банків на *рис. 2* підкреслює, що ріст ресурсного фонду банків перебуває у прямій залежності від ступеня довіри суспільства до банківських установ.

Рис. 2. Динаміка кількості діючих банківських установ України за 2017-2022 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [4]

З діаграми видно, що динаміка кількості діючих банків України за 2017-2022 роки має тенденцію до зменшення. Загальна кількість чинних банківських установ знизилася на 25, а кількість банків зі 100% іноземним капіталом зросла на 6. Такий нахил до скорочення

сукупності банків свідчить про їх недостатню фінансову безпеку, оскільки вони втрачають свої конкурентні переваги та банкрутують. Натомість, діяльність банків з іноземним капіталом дає змогу залишатися конкурентними та стійкими до фінансово-економічних криз. Так, зі зростанням наявності іноземного капіталу у банківській системі, роль Центрального банку як регулятора поступово знижується, як і ефективність заходів та інструментів грошово-кредитної й валютної політики, а отже і вплив держави на макроекономічні процеси теж.

Для того, щоб уникнути згубного впливу зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих факторів на фінансову безпеку банків застосовують низку заходів: реалізація законодавчих вимог, які дають можливість банкам втілювати свої економічні інтереси та не допускають перевищення критичного щабля ризикованості їх діяльності; здійснення нагляду за операціями комерційних банків, шляхом втілення такої грошово-кредитної політики, яка позитивно вплине на обсяг і структуру грошової маси в обігу, а також на об'єм ресурсів банків; впровадження дієвого банківського нагляду відповідно до базових принципів Базельського комітету й чинного законодавства України з допомогою безвиїзного нагляду, виїзного контролю і системного аналізу діяльності банку.

Задля того, щоб підвищити ступінь фінансової безпеки банків України, необхідно застосувати такі заходи, як: підвищення ефективності діяльності та фінансової стійкості банків, шляхом покращення якості корпоративного управління; наближення діяльності вітчизняних банків до міжнародних стандартів; підвищення вимог до мінімального капіталу; стимулювання подальшої капіталізації банківського сектора; розширення переліку та посилення вимог до публічної інформації про фінансовий стан власників і структуру управління банків; посилення законодавчого захисту прав кредиторів; підтримання низьких темпів інфляції та стабільного валютного курсу; створення сприятливого інвестиційного клімату, що підвищить міжнародні рейтинги України [3].

Розглянувши та проаналізувавши основні зовнішні та внутрішні дестабілізуючі чинники фінансової безпеки банків, слід визначити головні заходи для послаблення дії низки загроз, це: підтримання низьких темпів інфляції, стабільного валютного курсу та сприятливого інвестиційного клімату в державі.

Отже, з огляду на дане дослідження, можна впевнено стверджувати, що фінансова безпека держави й банківської системи перебувають у тісній взаємодії та впливають одна на одну. Забезпечення належного рівня стабільності та стійкості банківської системи є необхідною умовою ефективного функціонування всієї фінансової системи держави.

Література:

1. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру /О.І. Барановський // Економіка і прогнозування. - 2006. - № 1. - С. 7–25.
2. Барановський О.І. Специфіка фінансової безпеки в банківській сфері. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 9. С. 17–23.
3. Крупка І. М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки. *Бізнес Інформ*. 2012. № 6. С. 168–175. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2012-6_0-pages-168_175.pdf
4. Мінфін: кількість банків в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>

Штундер І.М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Блащук-Дев'яткіна Н. З.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сьогодні банківська система в Україні виступає надзвичайно важливим індикатором розвитку економіки в цілому, адже забезпечує ефективне акумулювання грошових коштів юридичних та фізичних осіб, які мають надлишок грошових коштів та надання мобілізованих ресурсів тим суб'єктам економіки, які мають потребу в додатковому фінансуванні. Окрім того, банківська система здатна швидко відреагувати на зміну попиту на гроші і відповідно збільшити чи зменшити пропозицію грошей, тим самим зберегти баланс грошової маси в економіці. Також запровадження дієвого законодавства, яке регламентує діяльність усіх ланок банківської системи та створення сучасного механізму державного контролю й нагляду за дотриманням цих законів та за діяльністю банків у цілому, сприяє стабільності усіх сфер економіки. А тому важливо дослідити основні аспекти розвитку банківських установ в Україні та знайти шляхи вдосконалення банківської системи [1].

Важливим показником розвитку банківської системи є динаміка кількості банків. З рисунку 1 спостерігаємо, що чисельність банків скорочується з кожним роком, так на початок 2022 року в Україні діяв 71 банк – це на 13 % менше у порівнянні до 2018 року.

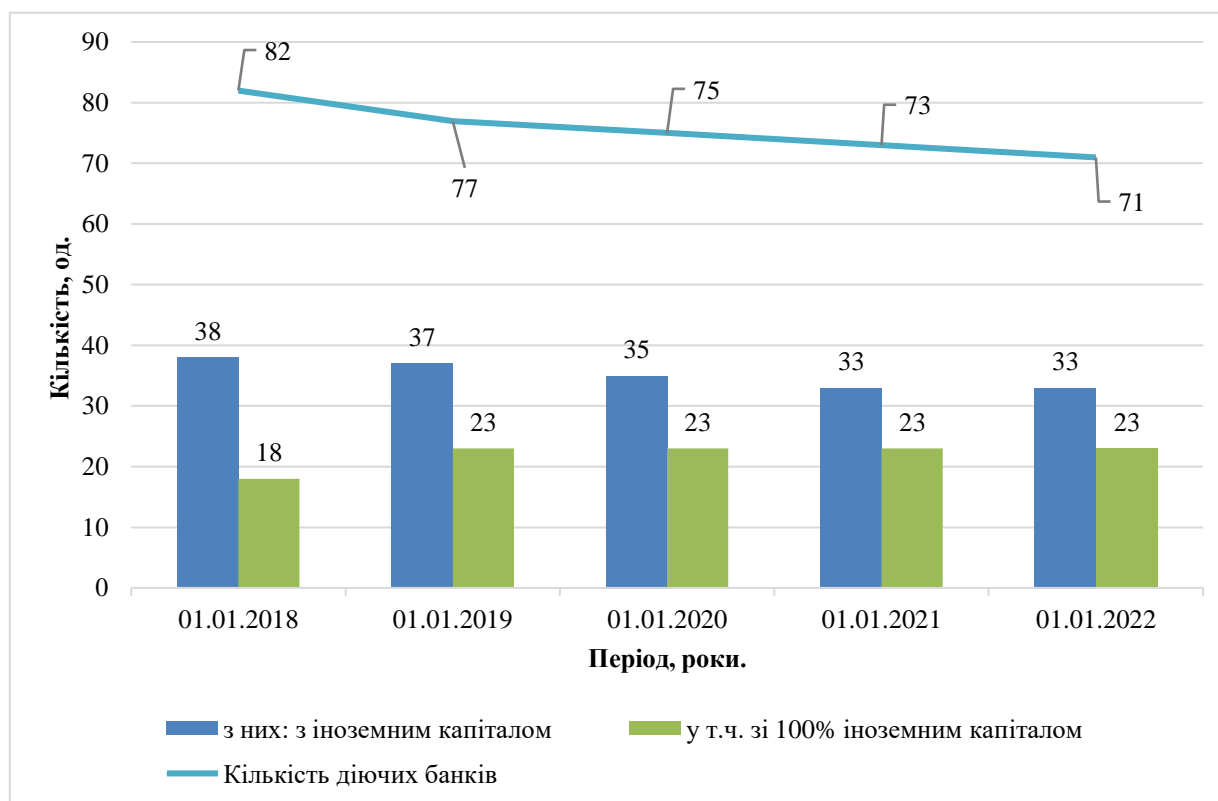

Рис. 1. Кількість діючих банків в Україні, 2018-2022 роки.

Джерело розроблено автором за даними [2].

Таке скорочення кількості банків спричинене збільшенням НБУ вимог до прозорості ведення діяльності та платоспроможності, внаслідок чого відбувається очистка банківської системи від ненадійних банків. Також в останні роки спостерігається не вихід банків з ринку, а їх злиття або ж поглинання, що сприяє консолідації ринку банківських послуг.

У структурі чисельності банківських установ банки з іноземним капіталом займають 47%, у тому числі банки зі 100 % іноземним капіталом – 32 %, а банки з національним капіталом відповідно – 53 %. Отож банки з іноземним капіталом займають значну частку у побудові банківської системи України, що сприяє посиленню конкуренції та стимулює вітчизняні банки до розробки новітніх послуг та вдосконалення існуючих, а також до побудови позитивного іміджу на ринку банківських послуг.

Також доцільно проаналізувати динаміку активів, капіталу та зобов'язань. Як бачимо з рисунку 2, за цей період усі показники продемонстрували зростання, так, активи банків зросли за 5 років на 720097 млн. грн. (54 %), а зобов'язання банків – на 625527 млн. грн. (53 %) Збільшення зобов'язань за цей період є позитивною тенденцією, на яку позитивно вплинуло саме скорочення кількості ненадійних банків, створення умов для швидкого і якісного обслуговування клієнтів. Також це свідчить про поступове підвищення довіри населення до банківської системи. Впродовж цього періоду відбулося поступове

збільшення активів банківських установ, завдяки відносно стабільним обсягам кредитування фізичних та юридичних осіб, а також через збільшення банками вкладень в цінні папери та довгострокові інвестиції.

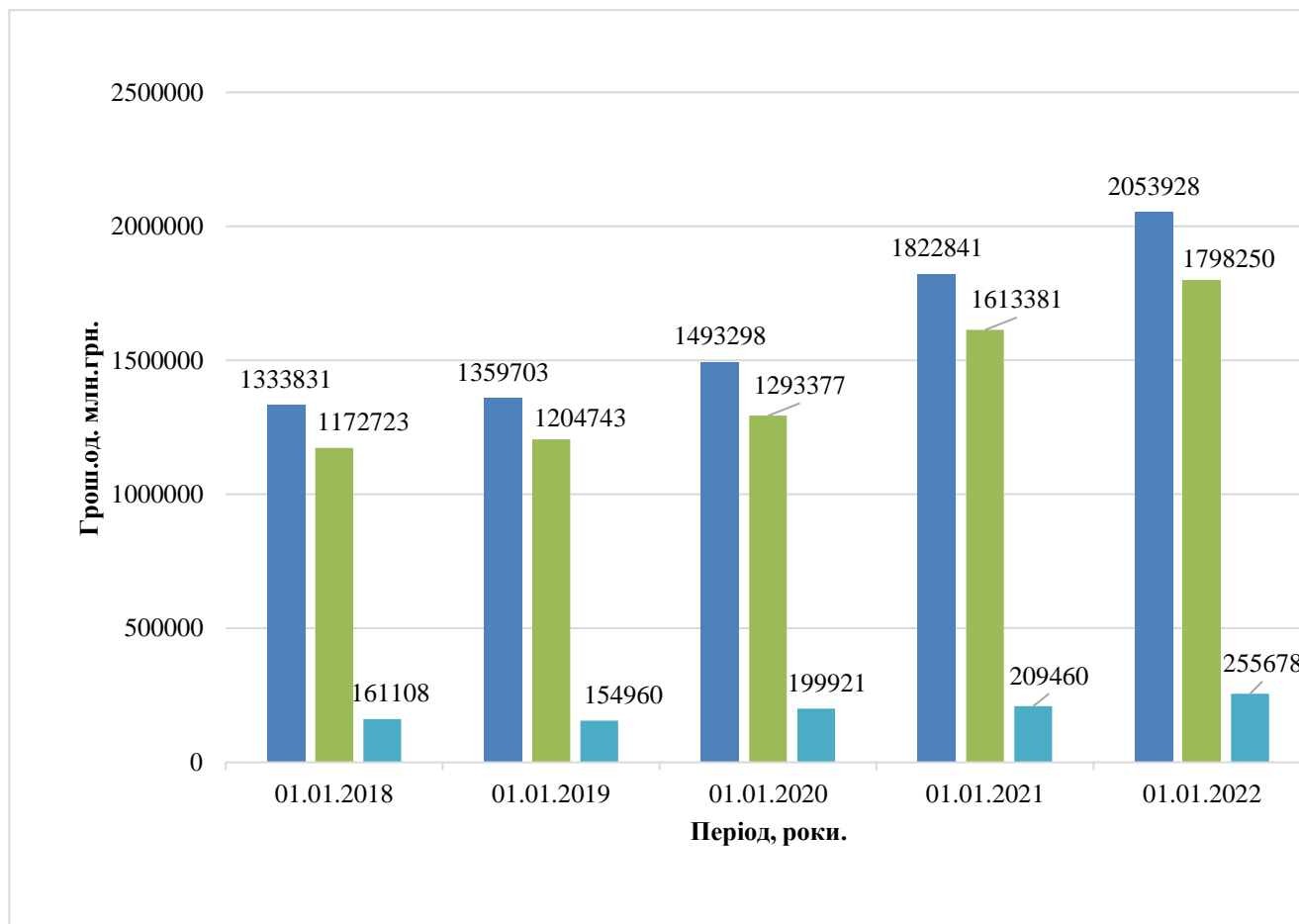

Рис. 2. Динаміка активів, капіталу та зобов'язань банків в Україні, 2018-2022 рр.

Джерело розроблено автором за даними [2].

Стосовно власного капіталу банку спостерігаємо загалом зростання на 94570 млн. грн. (59 %) на початок 2022 року проти початку 2018 року. Однак на початку 2019 року сукупний капітал банків був нижчий на 6148 млн. грн. (4 %) за відповідний показник початку 2018 року, причиною цього стало скорочення банківських установ та збитковість діяльності.

Для аналізу ефективності діяльності банківської системи проаналізуємо рівень рентабельності активів та капіталу. Наведені дані на рисунку 3 свідчать, що з січня 2018 року нормальна робота банківської системи почала відновлюватись після фінансової кризи 2014-2016 років, адже показники рентабельності активів та капіталу почали набувати додатних значень.

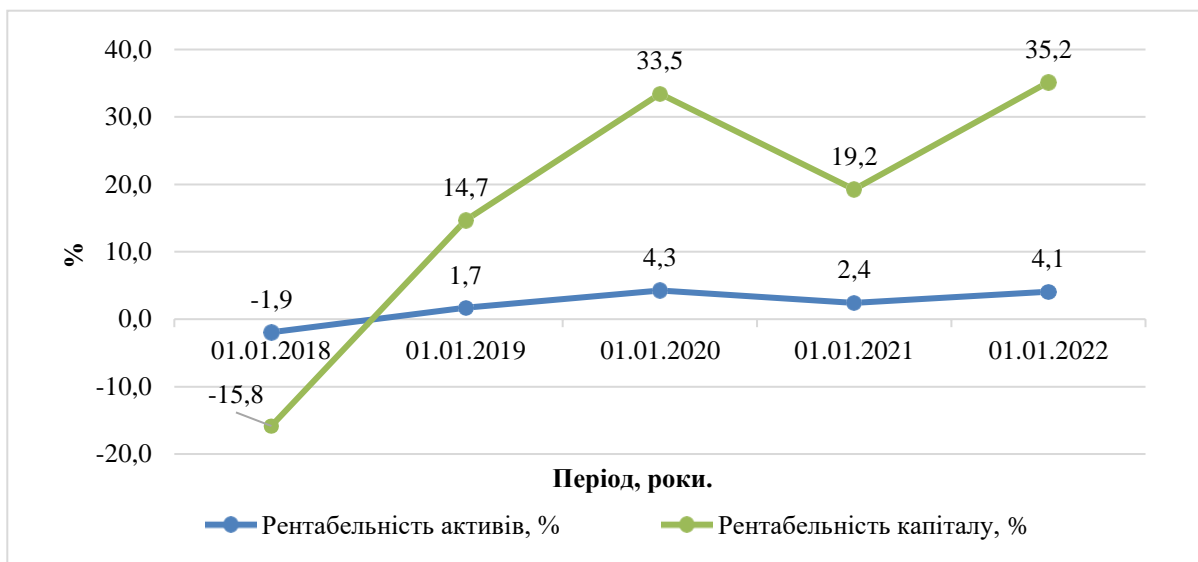

Рис. 3 Динаміка рентабельності активів та капіталу банків у 2018-2022 рр.

Джерело розроблено автором за даними [2].

Загалом норма прибутку на капітал на кінець 2021 року зросла на 51% проти кінця 2017 року, що означає збільшення економічної віддачі капіталу і покращення ефективності банківського сектору. Коефіцієнт рентабельності активів протягом 2017-2021 років підвищився на 6 %, що говорить про вдосконалення внутрішньої політики банку, професіоналізму його керівників, які підтримують оптимальну структуру активів і пасивів з погляду доходів і витрат.

Однак, можемо спостерігати, що наприкінці 2020 року рівні рентабельності активів і капіталу знизились на 1,9 % та 14,3 % відповідно. Це було спричинено наслідками пандемії Covid-19, адже велика кількість підприємств призупинили свою діяльність та не потребували залучення кредитних ресурсів, а платоспроможність домогосподарств погіршилась і вони не мали змоги брати позики, в результаті чого чисті прибутки банків зменшилися. Проте з послабленням карантинних обмежень у 2021 році поживались економічні процеси і відповідно почали зростати показники рентабельності банків.

Отож розглянувши основні показники розвитку банківської системи, можемо зазначити, що банківська система відновилась після кризи 2014-2016 років та продовжує досить динамічно розвиватись. Зокрема, позитивною тенденцією є скорочення кількості ненадійних банків шляхом злиття та поглинань, що допомагає збільшити сукупні активи окремих банків і банківської системи загалом. Також поступово зростають обсяги активів, зобов'язань та власного капіталу, що свідчить про розширення діяльності банків та збільшення кола активних користувачів банківських послуг, а тому відповідно і підвищується рівень рентабельності банківського сектору.

Проте, незважаючи на позитивну динаміку розвитку банківської системи України, їй характерна низка проблем, основними з яких є такі: все ще низький рівень довіри клієнтів та

інвесторів банку, висока частка проблемних кредитів, низький рівень конкурентоспроможності банківського сектору, низька якість надання послуг за їх високої вартості та недостатній рівень капіталізації. З метою вдосконалення банківської системи України необхідно: посилити ефективність грошово-кредитної та регуляторної політик НБУ; підвищити конкурентоспроможність державних банків і банків з приватним національним капіталом; збільшити довіру до банківської системи з боку громадян та покращити імідж банків через забезпечення стабільності курсу гривні, реорганізацію банків шляхом злиття та приєднання, удосконалення механізму гарантування вкладів фізичних осіб; зменшити реальну частку проблемної заборгованості в кредитному портфелі банків; збільшити кредитування банківськими установами малих і середніх підприємств шляхом створення доступних програм у співпраці з державою; посилити інноваційний розвиток банківського сектору [3].

Література:

1. О. Л. Гура, О. О. Крижановський. Проблеми та перспективи функціонування банківської системи України. Ефективна економіка. 2020. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/54.pdf
2. Основні показники діяльності банків. Офіційна статистика НБУ: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
3. Федевич Л. С., Ливдар М. В., Межирицька Я. В. Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку. Економіка та суспільство. 2020. № 21. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/25/24>

Штундер І.М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Шот А. П.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Негативний вплив людини на довкілля є глобальною проблемою ХХІ ст., чинником погіршення кліматичних умов та загрозою для існування цивілізації. Сьогодні надважливим напрямом екологічної політики кожної країни є розвиток ефективного екологічного оподаткування, що сприяє мінімізації шкідливого впливу на довкілля та стимулює запровадження ресурсозберігаючих технологій.

На жаль, екологічна ситуація в Україні в сучасний реаліях лише загострюється, що проявляється у нагромадженні дуже шкідливих відходів виробництва, забрудненні повітря, підземних та поверхневих вод, земель. Це зумовлює необхідність удосконалення

екологічного оподаткування, яке сьогодні має розглядатися не лише як джерело наповнення бюджету, але й як важливий інструмент досягнення екологічної безпеки держави [1].

Екологічне оподаткування – це сукупність платежів (податків і зборів), що стягуються з юридичних та фізичних осіб, які спрямовані на стимулювання раціонального природокористування шляхом стягнення певної суми коштів пропорційно негативному впливу на довкілля. Основна ідея введення екологічних податків полягає у встановленні прямої залежності між розміром податкових відрахувань та ступенем негативного впливу на навколишнє природне середовище і природні ресурси в результаті діяльності суб'єктів господарювання.

Сьогодні екологічний податок є невід'ємною складовою податкової системи України, адже виконує такі надважливі функції:

–Фіскальна функція – використання коштів від сплати екологічного податку для поповнення доходів державного бюджету;

–Природоохоронна функція – фінансування екологічних програм за рахунок податків, спрямованих на розв'язання проблем якості довкілля.

–Превентивна (стимулююча) – стимулювання екологічної поведінки платників, що має сприяти зменшенню навантаження на довкілля та забезпечувати охорону навколишнього середовища. Екологічні податки виконують роль засобу економічного стимулювання товаровиробників до активної інвестиційно-інноваційної природоохоронної та ресурсозберігаючої діяльності, адже для того, щоб зменшити екологічні платежі до бюджету, суб'єкт господарювання повинен зменшити рівень забруднення довкілля шляхом інвестування в ресурсозберігаючі, безвідходні технології, основні засоби природоохоронного призначення [2].

Відповідно Податкового кодексу України, екологічний податок – це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення, скидів безпосередньо у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензії строк.

Застосування екологічного податку зумовлено необхідністю часткової компенсації негативного впливу на природу різного роду шкідливих та небезпечних факторів, що виникають у процесі господарської діяльності суб'єктів. У зв'язку з тим, що такий вплив є об'єктивно неминучим, передбачено економічне стимулювання суб'єктів господарювання до скорочення забруднення навколишнього середовища. Досвід країн ЄС свідчить, що активне

застосування екологічного податку сприяє зниженню загального рівня забруднення природного середовища. Для того, щоб порівняти рівень охоплення економіки екооподаткуванням в Україні та в країнах ЄС, варто розглянути співвідношення надходжень від екологічного податку до ВВП.

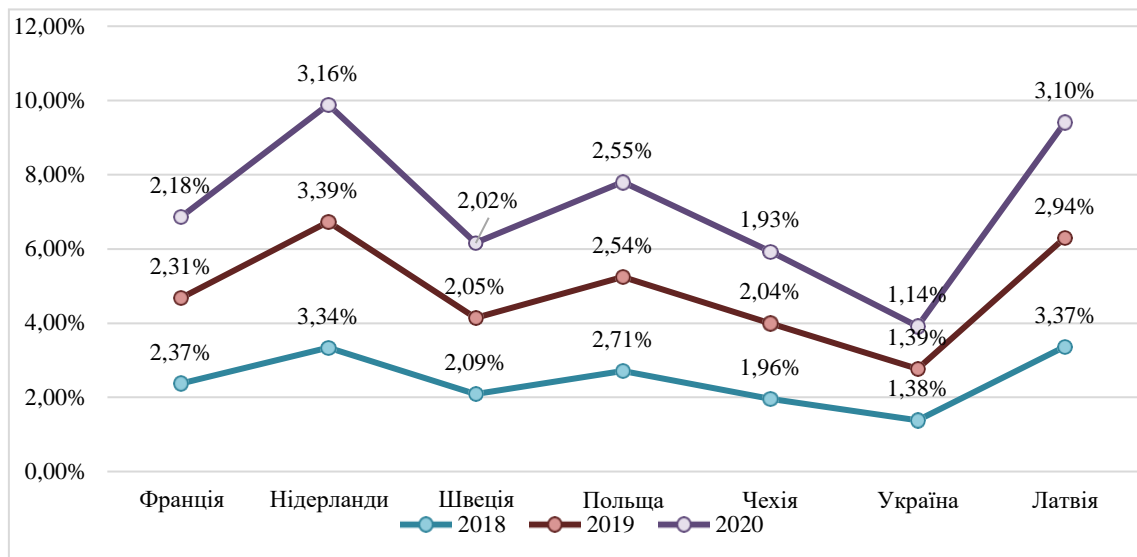

Рис.1 Динаміка співвідношення екологічного податку до ВВП у країнах ЄС та в Україні, %.

Джерело побудовано автором за даними [3].

З наведеного рис. 1 бачимо, що відношення обсягу екологічних платежів в Україні є найнижчим у порівнянні з іншими країнами Європи. Зокрема, у 2020 році цей показник становив 1,14 %, до того ж він знизивсь на 17 % проти 2018 року. Водночас співвідношення екологічного податку до ВВП європейських країн залишається стабільним або навіть зростає, що говорить про ефективність екологічної політики. Також можна спостерігати, що країни, які на початку 20 століття мали приблизно однаковий рівень економічного розвитку (Польща, Латвія, Чехія) з Україною змогли побудувати дієву систему екологічного оподаткування, не володіючи при цьому такими багатими природними надрами та ресурсами, як Україна [3]. Тому можна вважати, що неефективна система екооподаткування нашої держави, в більшій мірі спричинена такими структурними проблемами економіки, як значним рівнем впливу окремих бізнесових структур на законодавчу владу, високим рівнем тінізації діяльності, недостатністю контролю з боку податкової та екологічної інспекції. Окрім того, значною проблемою на рівні підприємств є недієва система обліку розрахунків за екологічним податком та ведення обліку забруднень, а також неналежний рівень екологічного аудиту.

Екологічним обліком називають процес розпізнавання, оцінювання, обробки та передачі екологічної інформації, який дає можливість як внутрішнім так і зовнішнім користувачам подібної інформації приймати компетентні та ефективні управлінські рішення.

Саме екологічний облік може бути рушійним методом обліку витрат на охорону навколишнього середовища та визначення такого підходу до явищ господарської діяльності підприємств, розгляду всіх засобів і процесів у безпосередньому їх русі й розвитку, єдності, взаємозв'язку та взаємоузгодженні.

Згідно з діючим Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій для обліку екологічного податку застосовують рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами» субрахунок 641.5 – екологічний податок. За кредитом субрахунку відображають нарахування екологічного податку, а за дебетом – його перерахування до бюджету. Аналітичний облік податку ведуть за видами платежів (основний платіж, штрафи, пені) із виділенням аналітичних рахунків згідно із переліком екологічних платежів: податок за розміщення відходів у навколишньому природному середовищі; податок за викиди в атмосферу забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення тощо. У бухгалтерському обліку нарахування екологічного податку відображається згідно кореспонденції рахунків, яка наведена у табл. 1.

Таблиця 1

Відображення в обліку операцій з нарахування екологічного податку

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Нараховано екологічний податок: - викиди в атмосферне повітря - за скиди в водні об'єкти - за обсяги розміщення відходів	92 «Адміністративні витрати»	6415 «Розрахунки з екологічного податку»
Сплачений екологічний податок до бюджету	6415 «Розрахунки з екологічного податку»	6415 «Розрахунки з екологічного податку»

Джерело розроблено автором за даними [4].

Сьогодні екологічний аудит став невід'ємною частиною, інструментарієм систем природокористування та господарювання. Це один із провідних ринкових інструментів екологізації не тільки виробництва, а й суспільно-економічних відносин загалом, поліпшення якості життя людини, забезпечення її прав на екологічно безпечне існування. У той же час екологічний аудит є функціонально відособленим напрямком еколого-економічної діяльності на підприємстві, який пов'язаний з реалізацією контрольних-консалтингових функцій екологічного менеджменту для прийняття оперативних та стратегічних управлінських рішень.

Метою екологічного аудитування є оцінка впливу і прогнозування екологічних наслідків діяльності господарюючого суб'єкта на навколишнє середовище, установлення відповідності його діяльності вимогам діючого природоохоронного законодавства, екологічних нормативних актів, стандартів, правил, постанов і розпоряджень державних і природоохоронних органів, визначення основних напрямків забезпечення екологічної

безпеки виробництва, підвищення ефективності природоохоронної діяльності. Екологічна діяльність підприємства пов'язана з відповідними витратами, які прямо чи опосередковано впливають на економічні показники його діяльності. Сума таких витрат у більшості підприємств значна, але на сьогодні бухгалтерський облік екологічних витрат ведеться безсистемно, вони не виокремлюються із загальної сукупності витрат. При існуючій організації бухгалтерського обліку це не дає можливості одержати достовірні дані про розміри, напрями та види природоохоронних витрат підприємств.

А тому сьогодні науковці рекомендують додати до Плану рахунків додаткові рахунки, які дозволили б більш ефективно відобразити суть екологічного бухгалтерського обліку, покращити його розуміння та важливість управлінським персоналом.

Рахунки мають показувати наступне:

- виручку суб'єкта господарювання від продажу наявних відходів;
- витрати на придбання та обробку екологічно чистої сировини;
- заробітну плату та премії за позитивну діяльність у сфері охорони навколишнього середовища;
- амортизаційні відрахування природоохоронного устаткування;
- інші витрати на охорону навколишнього середовища [5].

Окрім цього, для удосконалення регулювання екологічної діяльності підприємств, зокрема екологічної звітності та аудиту в Україні доцільно:

– запровадити обов'язкову електронну екологічну звітність для суб'єктів господарювання;

– встановити чіткий механізм координаційної та моніторингової екологічної діяльності підприємств, за допомогою екологічного аудиту та затвердження на законодавчому рівні програми екологічного аудиту з метою уникнення в подальшому надмірного антропогенного впливу на довкілля;

– переглянути функції, обов'язки та підпорядкованість Міністерства екології, його відділів та інших органів влади у сфері управління на наднаціональному, державному та регіональному рівнях. Зміцнення спроможності інших центральних органів влади, які відповідають за управління навколишнім середовищем та природними ресурсами;

– забезпечити належну розбудову потенціалу та підготовки кадрів для державних органів щодо екологічної звітності та аудиту, враховуючи принципи сталого розвитку на національному та регіональному рівнях із залученням приватного сектору та громадянського суспільства.

Література:

1. В. М. Булавинець. Екологічне оподаткування як інструмент «зелених» фінансів. Ефективна економіка. 2020. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/118.pdf
2. Варламова І.С. Екологічне оподаткування як основа сталого розвитку національної економіки. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 8. URL: <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/170.pdf>
3. Офіційний сайт Євростату. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
4. Екологічний податок у 2022 році. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7127-ekologchniy-podatok-2019>
5. Сарахман О. М. Особливості екологічного оподаткування в Україні: проблема обліку та аудиту на сучасному етапі URL: <https://rep.polessu.by/bitstream/123456789/14158/1/Sarakhman%20O.M..pdf>

Штундер І. М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д. е. н., доц. Шушкова Ю. В.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ КОРПОРАТИВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Обов'язковою передумовою побудови та ефективного функціонування ринкової економічної системи є наявність розвиненого ринку корпоративних цінних паперів. Ринок корпоративних цінних паперів – це сукупність фінансово-кредитних інститутів та соціально-економічних відносин щодо акумуляції, розподілу й перерозподілу фінансових ресурсів, які забезпечують задоволення попиту та реалізацію пропозиції на корпоративні цінні папери. У свою чергу корпоративні цінні папери – це цінні папери підприємств, об'єднань підприємств, різних форм акціонерних та інших товариств, які засвідчують майнові права й визначають характер економіко-правових взаємовідносин між сторонами та передбачають виконання зобов'язань згідно з умовами розміщення. Згідно Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» до корпоративних цінних паперів відносять емісійні (акції та корпоративні облігації) та неемісійні (векселі й товаророзпорядчі) цінні папери, характерною ознакою яких є наявність емітента, що не має відношення до державних органів управління [1].

Ринок корпоративних цінних паперів виступає важливою соціально-економічною системою, адже він сприяє акумуляції тимчасово вільних коштів та заощаджень юридичних і фізичних осіб та їх трансформації у інвестиційний капітал, який перерозподіляється у соціальну та економічну сфери; позитивній динаміці розвитку соціальної структури суспільства; структурній перебудові економіки; підвищенню достатку домогосподарств та підприємств шляхом володіння і вільного розпорядження цінними паперами [2]. Завдяки обігу корпоративних цінних паперів підсилюється конкурентоспроможність їх емітентів та фінансової системи у цілому, а отже ринок корпоративних цінних паперів можна вважати основою економічного розвитку держави.

Згідно із даними НКЦПФР впродовж 2017-2021 рр. найбільший обсяг торгів за недержавними цінними паперами на біржовому ринку України зафіксовано з корпоративними облігаціями (рис. 1), що підтверджує тезу про зацікавленість інвесторів у облігаціях під час перебування економіки у стані спаду та нестабільності (на противагу вкладенням в акції). Разом із тим, слід зауважити, що в 2020 р. торгівля усіма представленими інструментами суттєво знизилася через розгортання кризових явищ у вітчизняній економіці, зокрема через пандемію коронавірусної інфекції COVID-19. Проте уже в 2021 р. обсяги торгів облігаціями зросли у 2,6 разів, що свідчить про зростання вкладень первинних інвесторів в облігації.

Обсяги торгів акціями протягом зазначеного періоду суттєво скоротились – із 5051,6 млн. грн. у 2017 р. до 591,1 млн. грн. у 2021 р. Це було пов'язано із процедурою очищення фондового ринку НКЦПФР (впровадження нових вимог до лістингу цінних паперів, у тому числі акцій, на біржах, що базуються на європейських стандартах; допуск до лістингу лише цінних паперів високої якості); зростання прозорості операцій на біржовому сегменті. Крім того, до причин зменшення торгів акціями в Україні, варто віднести:

- по-перше, більшість вітчизняних підприємств не вбачають в них інструмент залучення фінансових ресурсів, а лише засіб контролю над діяльністю компанії;

- по-друге, впродовж досліджуваного періоду зменшилась кількість в обігу фіктивних акцій, які використовувалися для схем з оптимізації оподаткування та виведення капіталу за кордон [2];

- по-третє, низький рівень торгів акціями, зокрема у 2020 р., був додатково спричинений погіршенням фінансового становища населення під час пандемії COVID-19, а також і зупинкою чи скороченням діяльності самих підприємств.

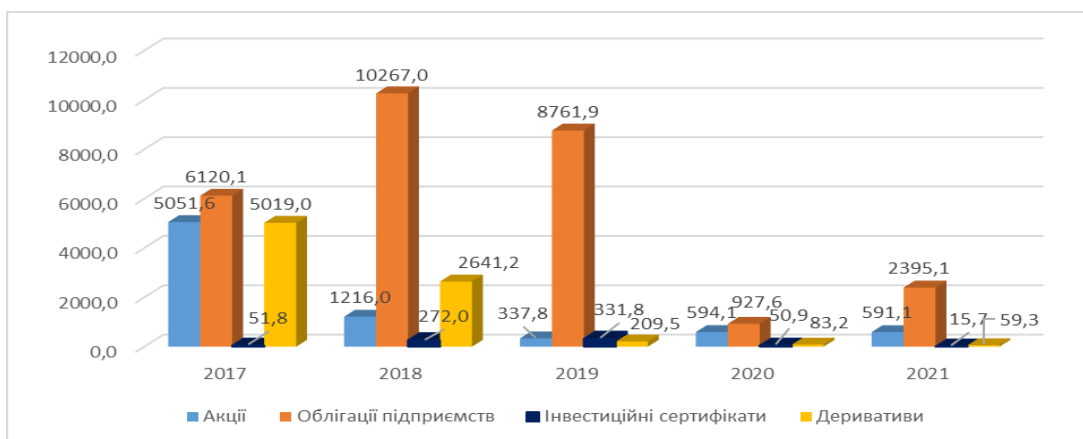

Рис. 1. Структура обсягів торгів у розрізі недержавних фінансових інструментів на біржовому ринку України у період 2017–2021 рр., млн. грн.

Джерело: розроблено за даними [3].

Для аналізу загального рівня розвитку ринку корпоративних цінних паперів, розглянемо структуру торгівлі фінансовими інструментами на фондовому ринку України. Необхідно зазначити, що на сьогодні на фондовому ринку України використовується широкий спектр фінансових інструментів таких як акції, державні облігації внутрішньої позики, облігації підприємницьких структур, інвестиційні сертифікати та ін. Зміну структури обсягу торгів на ринку цінних паперів з розподілом за фінансовими інструментами представлено на рис. 2.

Виходячи з даних рис. 2, бачимо, що торгівля державними облігаціями на ринку цінних паперів щорічно зростає, і у 2020 р. становить 82,5%.

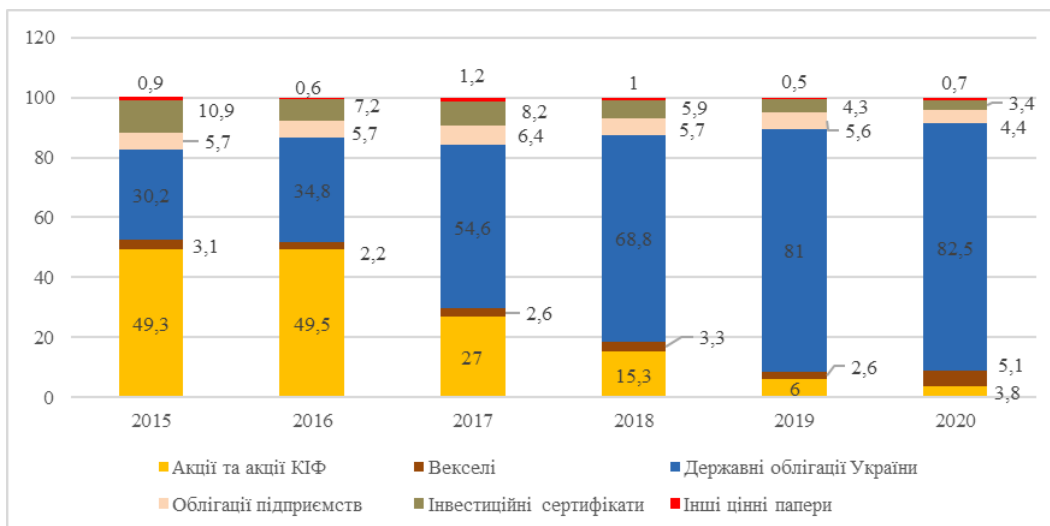

Рис. 2. Структура обсягу торгів на ринку цінних паперів з розподілом за фінансовими інструментами у 2015 – 2020 роках, %.

Джерело розроблено за даними [2].

Щодо акцій та акцій корпоративних інвестиційних фондів, то їх питома вага протягом 2016 – 2020 рр. зменшилась в 13 разів. Аналогічною є ситуація з продажу облігацій підприємств – обсяги торгів скоротились із 5,7 % у 2015 р. до 4,4 % у 2020 р.

Тобто ринок цінних в Україні сьогодні характеризується слабким розвитком, адже він не виконує класичні функції фондового ринку щодо ефективного залучення капіталу для емітентів і використовується здебільшого для обслуговування потреб державного бюджету України [2].

Основними проблемами українського ринку корпоративних цінних паперів є:

- ❖ власники, керівники підприємств і їхні менеджери здебільшого не знають і не розуміють можливостей ринку капіталу;

- ❖ більшість підприємств не відповідають вимогам “відкритості”, що також не дозволяє їм сформувати імідж потенційного позичальника;

- ❖ з десятків тисяч працюючих в Україні акціонерних товариств лише деякі мають міжнародний кредитний рейтинг;

- ❖ практично не ведеться широка пропаганда інвестиційних механізмів ринку капіталу, прикладів успішного розміщення корпоративних облігацій та акцій, переваг даного способу залучення засобів;

- ❖ в Україні слабо розвинутий вторинний ринок корпоративних облігацій, що відбивається на їхній ліквідності і збільшує ризики вкладень;

- ❖ відсутність стимулів у вітчизняних корпораціях виходити на біржовий ринок акцій через вбачання в них переважно інструменту контролю, а не способу залучення капіталу;

- ❖ досі неналежний рівень захисту прав інвесторів, у тому числі й іноземних;

- ❖ низький рівень доходів та фінансової грамотності населення унеможлиблює їх участь на ринку цінних паперів [3].

Для подальшого вирішення проблем ринку корпоративних цінних паперів в Україні найближчим часом необхідно:

- усунути недоліки в сфері законодавчого регулювання всіх елементів інфраструктури ринку корпоративних облігацій;

- відкрити міжнародні рейтингові агентства по наданню емітентам корпоративних цінних паперів кредитних рейтингів;

- розробити і реалізувати програми підтримки місцевою владою і державними службами промислових компаній по виходу на ринок облігаційних позик;

- залучити і створити базу інституціональних інвесторів (пенсійних і взаємних інвестиційних фондів, страхових компаній);

–підвищити активність великих українських компаній і корпорацій по виходу на ринок цінних паперів як в Україні, так і на міжнародні ринки;

–створити більш сприятливий податковий режим для фізичних осіб на ринку цінних паперів;

–запровадити державою більш активну інформаційну політику стосовно популяризації фінансових інструментів серед населення разом із підвищенням його фінансової грамотності [4].

Отже, ринок корпоративних цінних паперів є багатогранною соціально-економічною системою, адже він сприяє акумуляції тимчасово вільних коштів та заощаджень юридичних і фізичних осіб та їх трансформації у інвестиційний капітал, який перерозподіляється у соціальну та економічну сфери; позитивній динаміці розвитку соціальної структури суспільства; структурній перебудові економіки; підвищенню достатку домогосподарств та підприємств шляхом володіння і вільного розпорядження цінними паперами.

Однак сьогодні основними проблемами ринку корпоративних цінних паперів в Україні залишається низький рівень обізнаності управлінської ланки підприємств щодо переваг залучення капіталу на фондовому ринку, недостатня прозорість діяльності компаній, що перешкоджає формуванню репутації надійного позичальника та відсутність належної державної політики розвитку ринку корпоративних цінних паперів.

Запропоновані напрямки розвитку ринку корпоративних цінних паперів та його інфраструктури здатні дати реальний імпульс для поетапного розвитку і підвищення ефективності ринку корпоративних цінних паперів України, дозволять змінити спекулятивний характер операцій, що переважають на ньому, і реалізувати його головне призначення – створити максимальну ефективність обігу інвестиційних ресурсів в економіці держави.

Література:

1. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/>

2. Кужелев М.О., Плахотнюк В.В., Стабіас С.М. Пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності національного ринку корпоративних цінних паперів. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2018. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/915042.pdf>

3. Офіційний сайт НКЦПФР. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>

4. Карпич А.Ю., Лялькін О.С. Ринок цінних паперів в Україні: актуальні проблеми та потенційні напрями їх вирішення. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/33_2021/35.pdf

5. Шарова С. В. Проблеми ринку корпоративних цінних паперів як ефективного інструменту залучення фінансових ресурсів. URL: <http://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/18>

Шутко А. М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Сич О.А.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Як і будь яка бізнес-структура, банк зацікавлений в отриманні високих прибутків протягом поточного періоду діяльності, а також у формуванні основи майбутнього зростання. В умовах соціально-економічної кризи, пандемії коронавірусу та воєнних дій на Сході України для вітчизняних банків особливо актуальним є питання підвищення конкурентоспроможності. Як свідчать емпіричні дослідження[1], якісно сформульовані стратегії та тактики, політика та механізм реалізації мають значний вплив на стійкість банків до негативних зовнішніх подій та явищ в економіці та суспільстві. Планування та оцінка конкурентної позиції банку є найвідповідальнішою частиною банківського менеджменту, у процесі формування стратегії банку визначає вектор подальшої діяльності банку. Важливість планування полягає в реалізації необхідних конкурентних переваг банку як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Інвестиційна привабливість банківського сектора залежить від стану економіки країни, готовності будувати цифрову, правову країну без корупції, свавілля правоохоронних органів та бюрократичних перепон.

Останнім часом стратегічна модель управління банківською діяльністю домінує над тактичною, оскільки стратегія характеризує активну позицію банку на ринку банківських послуг та передбачає розробку стратегічного плану, який, у свою чергу, є підставою для визначення механізму тактичної дії. На відміну від тактичних заходів, які визначають різні лінії управлінської поведінки в цілому, конкурентна стратегія орієнтована на вибір методів, шляхів та засобів, що забезпечують стратегічний успіх або досягнення цілей банку у конкурентній боротьбі [2].

Економічна сутність терміну «стратегічне планування» полягає у визначенні загальної стратегії банку та процедур контролю на певний період (квартал, півріччя, рік), а також розробці стратегічного інформаційного забезпечення. Основні етапи стратегічного планування зображені на рисунку 1.

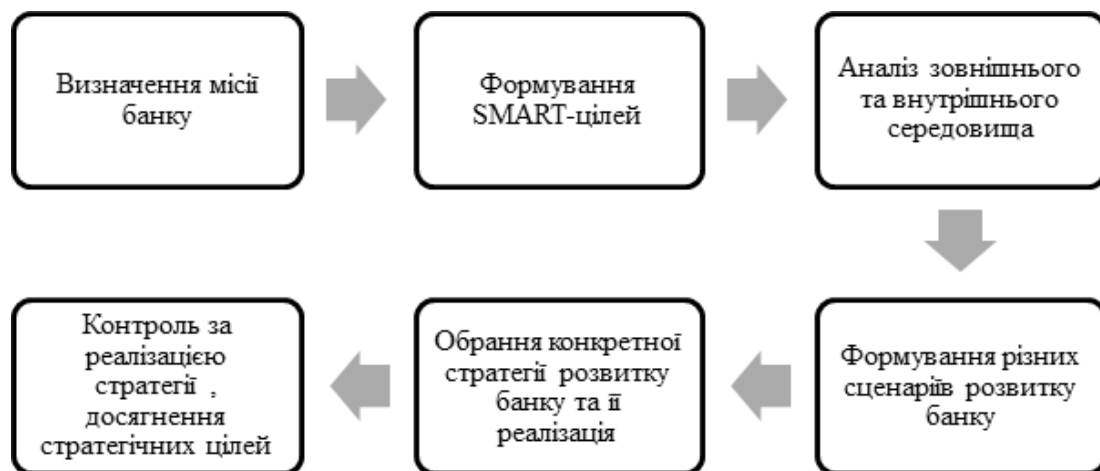

Рис. 1. Етапи стратегічного планування в банківській сфері

Джерело: сформовано авторами самостійно

При стратегічному плануванні складається перелік питань, на які необхідно отримати відповідь менеджменту банку. На етапі планування аналіз первинних даних дозволяє визначити легітимні та достовірні джерела інформації, для формування баз даних. Під час підготовки до розробки стратегічних планів необхідно проаналізувати структуру балансу установи, стан її дебіторської та кредиторської заборгованості, стан позабалансових рахунків. Структура та якість активів і пасивів має розглядатись у динаміці, визначатись питома вага прибуткових і неприбуткових активів, простроченої та сумнівної заборгованості. Структура доходів та витрат аналізується за групами, передбаченими планом рахунків та проводиться порівняння з аналогічним періодом минулого року. З'ясовується, які заходи проведені банком для забезпечення стабільної прибуткової діяльності, збільшення доходів, скорочення витрат, поліпшення якості активів. Особливу увагу аналітики повинні приділити аналізу кредитних операцій, як основного джерела доходів банківської установи. Для характеристики здатності банку залучати ресурси, визначається питома вага коштів фізичних і юридичних осіб у загальній сумі зобов'язань та визначається тенденція щодо їх збільшення чи зменшення.

Вказані аналітичні дослідження діяльності кредитної установи дають характеристику, переважно, внутрішніх факторів, що визначають результати роботи. Оскільки цього недостатньо для отримання повної та об'єктивної інформації щодо ефективності діяльності банку, то необхідна також інформація про економіку регіону, де працює кредитна установа та її відокремлені підрозділи. Такий аналіз повинен проводитися постійно. Це важливо не тільки при складанні бізнес-плану, а й при реалізації визначеної стратегії, оскільки тенденції на ринку постійно змінюються. Щодо дослідження регіональної економіки у спектрі банківської діяльності, то її варто здійснювати за такими основними напрямками: аналіз основних галузей економіки та груп населення в регіоні; оцінка динаміки цін на продовольчі товари, товари народного споживання та послуги, а також темпів інфляції в регіоні; стан

сільського господарства; оцінка місцевої промисловості за галузями; оцінка галузевої структури імпорту та експорту (галузеве сальдо за експортом та імпортом); оцінка структури безробіття; оцінка галузевої структури безробіття та пропозиції вакансій; аналіз населення регіону; оцінка житлових умов у регіоні [3].

Отже, якісно розроблена та чітка стратегія може визначити місце банку на ринку банківських послуг та інструментарій посилення його конкурентоспроможності. Процес формування конкурентної стратегії в банку зазвичай займає багато часу і вимагає від керівництва виконання ряду послідовних кроків для досягнення бажаних результатів. Лише правильне розуміння ринкової ситуації та точна оцінка переваг банку дозволяє сформулювати та вибрати результативну стратегію на банківському ринку, щоб посісти домінуюче становище банку у різних сегментах ринку банківських послуг.

Література:

1. Наумов С. Банківська система - дзеркало економіки. Погляд в майбутнє. Review Magazine KPMG. №10. 2021.С. 31-34.
2. Урсова С. С. Особливості стратегічного планування в банківській сфері. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/62091/5/Ursova.pdf>
3. Чепелюк Г. М. Стратегічний аналіз та планування розвитку банку в умовах взаємодії з чинниками зовнішнього середовища. Ефективна економіка. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7060>

Янісів Ю.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Петик Л.О.

НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ВИДІВ РИЗИКІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

В умовах глобалізації та нестабільного економічного середовища перед банківською системою постають нові проблеми, розв'язання яких залежить від рівня стійкості банківської системи і банківської установи зокрема. В існуючих умовах діяльність як зарубіжних, так і вітчизняних комерційних банків пов'язана з цілою низкою ризиків. Внаслідок цього виникає потреба в дослідженні банківських ризиків і методів управління ними, а попередження виникнення ризиків повинно стати пріоритетним напрямом розвитку будь-якої банківської системи.

У своїй діяльності банки використовують три основні методи управління банківськими ризиками, а саме: відмова від ризику, передача ризику та прийняття ризику. Механізм нейтралізації банківських ризиків - це комплекс управлінських дій, методів, прийомів, які

застосовуються банківською установою для зменшення негативних наслідків викликаних ризиком. Перелік інструментів, які використовують вітчизняні банки для управління ризиками зображено на рисунку 1.

Рис. 1. Інструменти нейтралізації банківських ризиків

Найпоширенішими та найдієвішими способами управління банківськими ризиками є методи уникнення ризиків. Сутність даних методів проявляється у відмові банків від здійснення ризикованої діяльності. Використовуючи тактику уникнення ризику, комерційні банки відмовляються від проведення певних фінансових операцій та запровадження нових продуктів та послуг, для яких характерний високий рівень внутрішнього ризику.

Базовим методом управління ризиками, які можуть використовувати банки є передача ризику. Метод трансферу ризиків полягає переданні ризику іншим учасникам ринку, тобто ризик розподіляється між іншими банками, страховими, лізинговими компаніями та іншими фінансовими організаціями. Перевагою такого методу є те, що збитки при трансфері для обох сторін є незначними. Проте, даний метод науковці не вважають безпечним. Виокремлюють такі методи передання банківських ризиків: страхування; хеджування (використання ф'ючерсів та опціонів) ; продаж активів; факторинг; договори гарантії та поруки.

Методи прийняття банківських ризиків поділяються на такі підгрупи: методи зниження банківських ризиків; методи самостійного протистояння банківським ризикам. Методи зниження банківських ризиків дають змогу банку знизити або ймовірність збитків, або величину негативних наслідків [1]. Для зниження банківського ризику використовуються методи удосконалення організаційної структури, моніторингу, диверсифікації, покращення технічних засобів, лімітування та контролю. Методи самостійного протистояння банківським ризикам дають змогу покривати збитки за рахунок власних коштів. Якщо прибутку не вистачає для покриття збитків, банки створюють власні резервні фонди [2].

Варто відзначити, що кожен комерційний банк обирає для себе методикау і алгоритм роботи з питань управління банківськими ризиками самостійно. Вітчизняні банки розробляють власну процедуру проведення аналізу та оцінки ризиків. Банківська установа,

яка претендує на стійкий розвиток, повинна мати у своєму арсеналі ефективну і діючу систему управління ризиками.

Таким чином, основним завданням для комерційних банків є створення такої системи управління ризиками, яка б локалізувала й контролювала будь-який ризик та його вплив на банківську установу. До універсальних інструментів (методів) нейтралізації банківських ризиків відносять: уникнення, передачу та прийняття ризику. В основі процесу управління ризиками в банківській сфері банками повинна бути розроблена індивідуальна власна система виявлення, оцінки та контролю різних видів ризиків, заснована на зарубіжних методиках, що одночасно враховує специфіку макроекономічного середовища здійснення банківської діяльності, сегмент ринку банківських послуг, клієнтську базу тощо [3]. Використовуючи загальні методи мінімізації основних видів ризиків банки зміцнюють стабільність та покращують надійність банківської установи.

Література:

1. Плаксіє А.В. (2016). Методи управління банківськими ризиками. *Житомирський державний технологічний університет*. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/102.pdf>
2. Дуброва Н.П., Іванченко В.В. (2015). Банківські ризики та методи управління ними. *Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет*. http://confcontact.com/2015_04_25/10/10_dybrova_ivanchenko.html
3. Тарасевич Н.В. (2020). Актуальні аспекти формування системи ризик-менеджменту в банках України. *Modern Economics*. 21, 213-218. <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7835/1/tarasevych.pdf>

СЕКЦІЯ 2

БІЗНЕС ТА ЙОГО РОЗВИТОК В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРАВОВІ ВИМІРИ

Баюрак Т. В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Чабанюк О. М.

ПРЕДМЕТ ТА ОБ'ЄКТИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ДОКУМЕНТІВ ПРО ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ

Предмет експертизи визначається тими питаннями, які поставлені компетентними органами на вирішення експертизи в зв'язку з необхідністю визначення і пошуку доказів із застосуванням спеціальних знань в конкретній галузі науки і техніки, а об'єкт експертизи конкретизує предмет дослідження певним видом експертизи. Від правильного визначення предмету судової експертизи залежить практична діяльність експерта, межі його компетенції та коло питань, які він вирішує.

Об'єктами дослідження усіх видів судово-економічних експертиз можуть бути однакові документи, однак кожна з них досліджує дані, які вони містять, у своєму аспекті. Підставою щодо розподілу судово-економічної експертизи на види повинен бути предмет експертизи та її зміст.

Судово-економічна експертиза, як офіційна діяльність державних органів влади, управління та суду, має свій предмет, чітко визначений законами, що регулюють процесуальну діяльність правоохоронних органів та їх компетенцію.

За допомогою експерта можуть бути встановлені окремі сторони фінансово-господарської діяльності, які відображені у бухгалтерському обліку. Експерт розглядає їх у тому об'ємі, в якому вони містяться в облікових даних, тому висновок експерта з економічного виду дослідження допомагає суду і органам досудового слідства у вирішенні окремих питань, які пов'язані з оцінкою фактів фінансово-господарської і виробничої діяльності.

Господарські операції є предметом бухгалтерського обліку, але експерт досліджує не самі господарські операції, а відображення їх у бухгалтерському обліку підприємства, організації, установи. Крім того, при скоєні злочинів можуть бути проведені облікові (бухгалтерські) операції без фактичного здійснення господарських операцій.

Фактичними даними для експерта є операції бухгалтерського обліку, які є засобом відображення фінансово-господарській діяльності підприємства. Бухгалтерські операції

мають важливе значення для оцінки фінансової та господарської (виробничої) діяльності підприємства, організації та установи, а дослідження цих операцій вимагає спеціальних знань, тому судово-слідчі органи звертаються за допомогою до спеціалістів в області бухгалтерського обліку.

Предмет судово-економічної експертизи визначається питаннями, які поставлені на вирішення експертизи. Виходячи з поставлених питань, експерт досліджує лише ті бухгалтерські документи про економічну діяльність підприємств і організацій, які цікавлять судово-слідчі органи і стосуються справи. Разом з тим, експерт має право встановлювати нові факти та обставини, які відносяться до предмету експертизи і мають значення по справі.

Експерт не може звузити предмет (завдання) експертизи, він повинен дати вичерпну відповідь на всі поставлені питання, або обґрунтувати неможливість їх вирішення.

Таким чином, *предмет судово-економічної експертизи* - це відображені в документах про економічну діяльність підприємств і організацій або облікових регістрах господарські операції, що стали об'єктом розслідування чи судового розгляду і відносно яких експерт дає висновок на поставлені на його вирішення питання. Предмет судово-економічної експертизи визначається завданнями, поставленими перед нею, і змістом питань, які вона вирішує в правоохоронній діяльності.

Література:

1. Воронко Р. М., Чабанюк О. М. Особливості судово-бухгалтерської експертизи та окремі питання її нормативно-правового регулювання /Р. М. Воронко, О. М. Чабанюк, М. Ю. Чік, Воронко О. С. // Вісник Львівського торговельно-економічного університету / [ред. кол.: Куцик П. О., Семак Б. Б. та ін.]. – Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2022. – Вип. 67. – 92 с. – (Економічні науки). DOI: 10.36477/2522-1205 DOI: 10.36477/2522-1205-2022-67 Електронна версія : <http://www.lute.lviv.ua/education/nauk-vydan/visnyk-ekon/> (с. 13-20)

2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

3. Економічна експертиза / звіт про науково – дослідну роботу. № держреєстрації 0120U102603. Розробка посібника «Економічна експертиза». Керівник НДР директор ДніпроНДІСЕ, д.е.н., проф., Заслужений економіст України Коваленко О. В. 2021. – 429 с.

Бойко О.О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Лобода Н.О.

***ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ – ВАГОМА СКЛАДОВА
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА***

Кожне підприємство, яке самостійно здійснює виробничу чи іншу комерційну діяльність, повинно мати певний капітал, тобто певну величину фінансових ресурсів, що є сукупність тих матеріальних цінностей, коштів, фінансових вкладень і виняткових прав, необхідних для здійснення господарської діяльності. Для цілей бухгалтерського обліку виділяють дві різні характеристики загального капіталу:

- активний, тобто діючий (що функціонує);
- пасивний, що відображає джерела фінансування та оплати діючого капіталу.

Власне, власний капітал, що є пасивною складовою капіталу, керівництво підприємств часто розглядає як щось другорядне, ставлячи на передній план сам процес виробничо-господарської діяльності. У зв'язку з цим знижується роль власного капіталу у функціонуванні підприємства, хоча якраз він і є базою для появи цієї діяльності та її подальшого розвитку.

Існує чимало підходів до визначення самої суті власного капіталу (рис. 1). Ще в ХІХ ст. професор Оксфордського університету Н. Сеніор писав: „ ... капітал отримав настільки різноманітні визначення, що можна запитати себе: чи має це слово значення, яке було б сприйняте всіма?” [1].

Отже, дослідивши сутність власного капіталу, можна стверджувати, що «власний капітал» - це:

- сукупність фінансових ресурсів (отриманих з різних джерел), які мобілізовані в процес економічних відносин з метою підвищення прибутковості та рентабельності власного капіталу підприємства [1];

- власні джерела підприємства, внесені його засновниками, або суми реінвестованого чистого прибутку, які використовуються для формування активів підприємства у грошовій або матеріальній формі [3, с. 23].

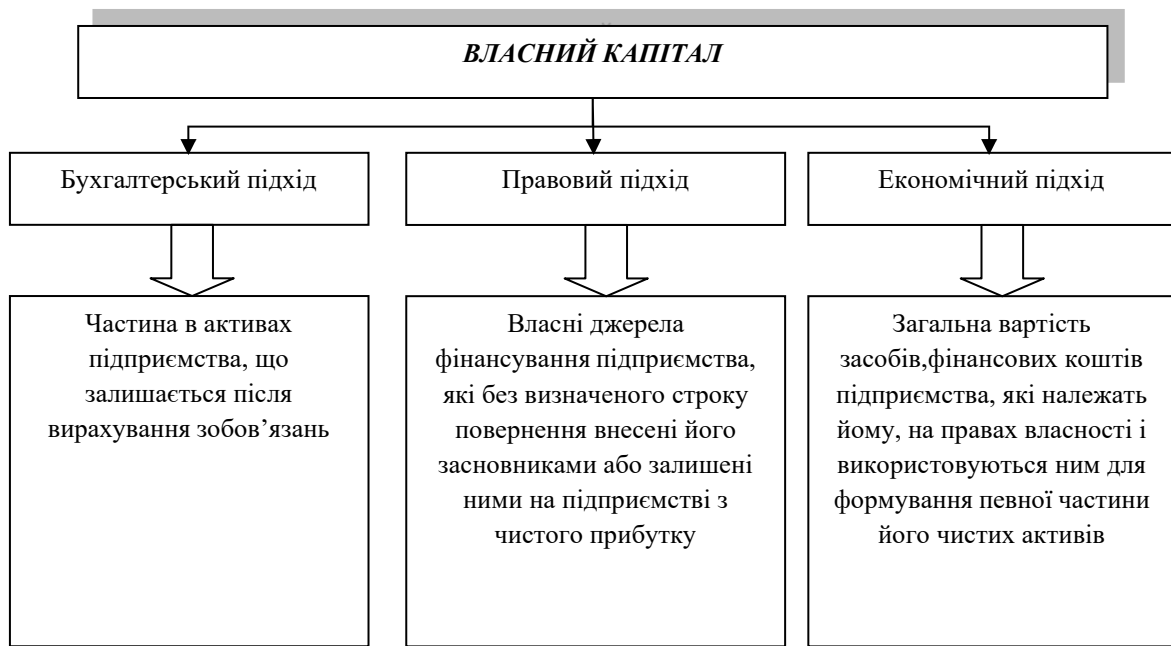

Рис. 1. Підходи до визначення власного капіталу

Джерело: [2, с. 301]

Аналізуючи роль власного капіталу в управлінні підприємством варто зазначити, що власний капітал є: об'єктом економічного управління, об'єктом власності та розпорядження, об'єктом купівлі-продажу, джерелом доходу, фактором виробництва, накопиченою цінністю, носієм фактора ліквідності та ризику, інвестиційним ресурсом.

Основними завданнями організації обліку власного капіталу є:

- організація документування операцій, пов'язаних з формуванням та використанням власного капіталу;
- розробка та впровадження графіку організації документування та документообігу власного капіталу;
- організація відображення операцій з документів у регістрах аналітичного обліку капіталів у відповідних облікових регістрах;
- організація відображення операцій, пов'язаних з капіталами у регістрах синтетичного обліку (журналах) та головній книзі;
- організація відображення у балансі і звітності операцій з власним капіталом [4].

Це є важливим, адже неякісний облік власного капіталу може викривити реальні дані підприємства, ускладнити ведення бухгалтерської звітності та викликати питання з боку зовнішніх користувачів цієї інформації.

Таким чином, капітал є однією із найважливіших складових фундаментальних фінансово-економічних категорій, у зв'язку з чим необхідно забезпечувати своєчасне, правильне документування операцій з руху власного капіталу, оперативний та поточний контроль над використанням коштів капіталу.

Література:

1. Гарасим П. М., Лобода Н.О., Гарасим М. П. Власний капітал підприємства як об'єкт обліково-аналітичної діяльності. *Економічні науки. Серія “Облік і фінанси”*: зб. наук. пр. / [редкол.: відп. ред. д.е.н., проф. Герасимчук З.В.]. Луцьк: ЛНТУ, 2015. Вип. 12 (45). Ч. 1. С. 67-73.
2. Лаврик О. Формування власного капіталу та його значення у фінансовій діяльності суб'єкта господарювання. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 1. С. 296-305.
3. Волошина В. О., Сухова А. В. Власний капітал як об'єкт бухгалтерського обліку. *Вісник СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ*. 2021. Вип. 1. С. 20-25.
4. Організація обліку: навч. посібник / Костишина М. Т., Киричук У. М., Лобода Н. О., Демко М. Я. Львів: ЛДФА, 2011. 192 с.

Будякова О. Ю., к.е.н., доц.

БІОЕКОНОМІКА: РОЗВИТОК В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

За визначенням Європейської комісії біоекономіка охоплює виробництво відновлюваної біологічної сировини ресурсів і перетворення цих ресурсів і відходів в продукти з доданою вартістю, зокрема, в продукти харчування, корми, продукти на біологічній основі та біоенергетику [1].

У Європейському Союзі найбільш активно проблематикою впровадження біоекономіки займаються науковці Центру знань ЄС з біоекономіки (European Commission's Knowledge Centre for Bioeconomy). Довгостроковий розвиток біоекономіки в країнах Європейського Союзу визначається Стратегією розвитку біоекономіки до 2030 року – The Bioeconomy to 2030: Designing a Policy Agenda [2].

За прогнозом Організації економічного співробітництва та розвитку в 2030 р., на частку біоекономіки буде припадати близько 3% ВВП розвинених країн і ц частка буде значно більшою в країнах, що розвиваються.

Європейський Союз є лідером розвитку біоекономіки у світі. Сама реалізація цієї концепції багато в чому відбувалася завдяки країнам Європейського Союзу, коли вони в середині 2000-х років, як на загальноєвропейському, так і на національному рівні почали готувати відповідні програми. Перша загальноєвропейська стратегія «Інновації для сталого зростання: біоекономіка для Європи» (Innovating for Sustainable Growth: A Bioeconomy for Europe) була прийнята в 2012 р., а в 2018 р. вийшла її оновлена версія [3].

Розглядаючи біоекономіку в Євросоюзі, можна виділити такі ключові характеристики.

1. Біоекономіка – це важлива частина способу економіки майбутнього Європейського Союзу. Одним із пріоритетів поточної європейської стратегії є посилення секторів біоекономіки, у тому числі залучення додаткових інвестицій та створення ринків. Також ця стратегія передбачає розгортання технологічних та економічних рішень, заснованих на біотехнологіях та природоподібних технологіях. Для створення економіки нового типу Європейський Союз надає значну фінансову підтримку проектам у цій галузі. Наприклад, у рамках програм Horizon Europe (2021–2027) планується відповідно виділити 3,85 млрд євро та 10 млрд євро проектам, пов'язаним з біоекономікою. Також планується створення інвестиційної платформи у розмірі 100 млн євро для підтримки біопереробки, роблячи такі проекти більш фінансово стійкими. Інвестиційна платформа повинна відіграти важливу роль на перших етапах виробництва або в ситуаціях, коли ринкові механізми не забезпечують достатніх стимулів для переходу на біотехнології.

2. Біоекономіка розглядається в Європейському Союзі як ефективний інструмент вирішення екологічних проблем, оскільки вона дає можливість зниження негативного впливу на навколишнє середовище та більш ефективного використання наявних ресурсів. Важливо, що реалізація політики біоекономіки веде до значних синергетичних ефектів з іншими екологічними політиками. Наприклад, біоекономіка відповідає парадигмі низьковуглецевого розвитку, що передбачає мінімізацію впливу на клімат відповідно до цілей сталого розвитку.

Також розвиток біоекономіки має синергетичний ефект із зусиллями для досягнення Цілей стійкого розвитку ООН. Так, наприклад, біоекономіка пропонує вирішення проблеми забруднення води, розвиток відповідального споживання, забезпечення стійкості міст. Як приклад технологій біоекономіки можна навести використання біозамінників пластику або утилізацію харчових відходів для біогазу. Остання міра має забезпечити зниження розміщення харчових відходів на європейських звалищах на 50% до 2030 р. порівняно з 2018 р., а також створення 75 млрд євро на рік додаткової вартості щорічно у 50 найбільших містах Європи при зниженні викидів парникових газів на 30 млн. тон CO₂ [4].

Розглядаючи екологічні аспекти біоекономіки, потрібно також відзначити, що оновлена у 2018 р. стратегія ЄС у цій галузі називається «Стійка біоекономіка для Європи: посилюючи зв'язки між економікою, суспільством та навколишнім середовищем» (A sustainable Bioeconomy for Europe: Strengthening the connection between economy, society and the environment). При цьому стратегія тісно інтегрує завдання циклічної економіки, а офіційне гасло біоекономіки в Європі звучить як «Біоекономіка: європейський шлях використання наших природних ресурсів» (Bioeconomy: European way to use our natural resources) [4].

3. Біоекономіка для Європейського Союзу є важливим елементом внеску у забезпечення енергобезпеки та самозабезпечення ресурсами, у тому числі сільськогосподарськими. Наприклад, у статті Кальта та ін. [5] показано, що Австрія може повністю забезпечити власну економіку чистою енергією за рахунок підвищення збирання біомаси та її утилізації, а також зниження енергоспоживання на 40%. За оцінками, використання біотехнологій також є ключовим компонентом системи відновлюваної енергетики. При цьому на її частку за планом 2030 р. на її долю за планом повинно бути 32% генерації всієї енергії Європи [3].

4. Біоекономіка в Європейському Союзі є інструментом євроінтеграції та виконання загальноєвропейських завдань кожною країною-членом. Одним із основних механізмів розвитку біоекономіки є нормотворчість на загальноєвропейському рівні. Органи Європейського Союзу активно працюють над формуванням законодавства та розробкою рекомендацій у галузі біоекономіки. Ці рекомендації надалі реалізуються на національному рівні. В свою чергу, багато країн Європейського Союзу формують свої концепції та підходи, пов'язані з біологічною економікою та біологізацією економіки. Прикладами можуть бути Фінляндія, де реалізується *forest-based bioeconomy*, або Німеччина, де в офіційних документах використовуються терміни «біологізація економіки» та «біологічна трансформація промисловості». Також на рівні регіональних стратегій з'явилося поняття «біорегіон» (*Lodz Declaration of Bioregions*). Нарешті, в ЄС була прийнята стратегія, спрямована на розвиток біоспільнот (*biocommunities*), включаючи біодерева, біоміста та біорегіони [4].

Слід зазначити, що процес розвитку біоекономіки в Європейському Союзі стикається зі своїми складнощами. Насамперед, сам процес її становлення відбувався не відразу – для початку реалізації перших програм, спрямованих на впровадження європейської стратегії з біотехнологій, знадобилося 10 років. Більше того, між запуском перших програм з біотехнологій та адаптацією стратегії в галузі біоекономіки минуло 30 років.

Такі тривалі періоди були пов'язані з інертністю управлінських практик та недосконалістю секторальних політик, задіяних у розробці програмних документів. Крім цього, успішність реалізація європейського законодавства окремими країнами нерівномірна. Вона залежить, зокрема, від якості державного управління та готовності урядів до впровадження елементів біоекономіки. Такі країни, як Фінляндія та Німеччина, краще справляються з адаптацією принципів біоекономіки, ніж, наприклад, Угорщина чи Литва. Можна припустити, що саме інституційна ефективність держави зумовлює успішність розвитку біоекономіки.

Загалом, очікується, що роль біоекономіки в Європейському Союзі зростатиме. Вона сприятиме досягненню соціальних, екологічних та економічних цілей за допомогою створення нових продуктів та технологій з високою доданою вартістю. Також вона має сприяти підвищенню конкуренції на ринку генерації енергії та видобутку сировини (за рахунок появи середніх і малих підприємств, що переробляють біологічну масу), а також збільшення різноманітності видів економічної активності. Розвиток біоекономіки нерозривно пов'язаний із застосуванням нових технологій та передових управлінських практик, що має привести до підвищення конкурентоспроможності бізнесу.

Досвід Європейського Союзу підтверджує, що першочерговими завданнями держави у сфері становлення біоекономіки є формування концептуальних засад її розвитку, законодавче забезпечення контролю, коригування та стимулювання цього процесу на всіх його стадіях, а також надання допомоги у адаптації до нього вітчизняних виробників та споживачів.

В основу концепції розвитку біоекономіки в Україні слід покласти принцип сталого розвитку. Такий підхід фактично передбачає розширення адаптаційних можливостей національної економіки, насамперед, за рахунок забезпечення комплексного, ефективного та бережливого використання виробничих ресурсів, зростання конкурентоспроможності продукції за якісними та ціновими ознаками, покращення середовища життєдіяльності.

Повинна бути розроблена державна програма розвитку біоекономіки, яка включала б його загальну стратегію та регіональні орієнтири, пов'язані із забезпеченням сталого розвитку, цільові пріоритети у вигляді спеціальних програм стимулювання виробництва видів продукції, чітко визначених з урахуванням національних потреб, аналіз можливих прогнозів у сфері виробництва та ринку після запровадження тих чи інших результатів біотехнологічних розробок, а також регламентувала поділ повноважень між державними структурами з контролю на всіх етапах виробничого процесу, склад його учасників та міру відповідальності кожного з них за дотримання норм біобезпеки.

Держава має стимулювати розвиток біотехнологічних досліджень, причому у сфері як фундаментальної, академічної науки, так і прикладної – у закладах вищої освіти. Тим часом світовий досвід підтверджує, що державної підтримки потребує не лише наукова сфера, здатна запропонувати ту чи іншу новацію, а й бізнес, причому, насамперед, великий, якому потрібно забезпечити відповідну мотивацію для комерціалізації створеної науково-технічної продукції. У зв'язку з цим необхідно законодавчо закріпити надання певних фінансових пільг підприємствам, які запроваджуватимуть високі технології та вироблятимуть інноваційну продукцію, а також створити організаційні та економічні передумови для обміну науково-технічною інформацією між виробниками продовольства.

Отже, концепція біоекономіки у Європейському Союзі сприяє вирішенню завдань різного плану. З одного боку, біоекономіка в Європейському Союзі – це новий тип економіки, що передбачає виробництво нових товарів та послуг на основі біотехнологій та сталого використання біомаси. З іншого боку, біоекономіка в ЄС є інструментом досягнення цілей сталого та низьковуглецевого розвитку, а також вносить внесок у реалізацію інших напрямів – соціальної, інтеграційної та регіональної політики. Таким чином створюється загальна Європейська інтеграція для всього простору Європи, що водночас дає можливість індивідуального розвитку для країн-членів та інших країн.

Література:

1. European Commission 2012: Innovating for Sustainable Growth – A bioeconomy for Europe. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
2. OECD (2009), The Bioeconomy to 2030: Designing a Policy Agenda, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264056886-en>
3. A sustainable bioeconomy for Europe: strengthening the connection between economy, society and the environment. Updated Bioeconomy Strategy. — L.: Publications Office of the European Union, 2018.
4. Bioeconomy: the European way to use our natural resources. Action plan. L.: Publications Office of the European Union, 2018.
5. Kalt G., Baumann M., Lauk C. et al. Transformation scenarios towards a low-carbon bioeconomy in Austria // Energy Strategy Reviews. 2016. Vol. 13–14. P. 125-133.

Гаврилюк С.О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Шот А.П.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКІВ ОПЛАТИ ПРАЦІ У ПЕРІОД ВІЙНИ

Облік розрахунків із заробітної плати завжди є об'єктом наукових досліджень, адже пов'язаний з врахуванням норм не лише бухгалтерського, а й трудового та податкового законодавства. Нормативне регулювання оплати праці є багаторівневим: ринкове регулювання; державне регулювання; колективно-договірне регулювання та внутрішнє регулювання на рівні суб'єктів господарювання. Проте можна стверджувати, що кожен із названих вище напрямів регулювання не є досконалим. Тому поняття «заробітна плата» досить часто його ототожнюють зі змістом «оплата праці» та «виплати працівникам».

Враховуючи ситуацію, яка пов'язана з військовою агресією Росії проти України, у суб'єктів господарювання виникають проблемні питання щодо порядку оплати праці та розрахунків із найманими працівниками: відсутність працівника на робочому місці (в т.ч.

служба в Збройних силах України, територіальній обороні); фінансове становище (відсутність коштів на оплату праці); виробничо-господарська ситуація (неможливість проведення діяльності або відсутність роботи). Методика обліку розрахунків по заробітній платі не змінилася, проте є зміни у підходах в організації оплати праці.

Заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило. У грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

Дані нормативні документи виділяють три складові заробітної плати (ст. 2 Закону № 108):

- основна – це винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці, тобто плата за фактично відпрацьований час або вироблену продукцію, послуги, виконання посадових обов'язків. Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок (при відрядній формі оплати праці, тобто в залежності від виробітку). У більшості підприємств – це лише сам оклад та оплата днів відрядження на основі середнього заробітку;

- додаткова – це винагорода за працю понад встановлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і особливі умови праці. У більшості підприємств – це здебільшого місячні, квартальні премії, відпускні та індексація;

- інші заохочувальні та компенсаційні виплати – це виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені норми. У більшості такі виплати або відсутні, або ж це річні премії, премії до ювілеїв й матеріальна й допомога на оздоровлення.

Бухгалтеру важливо ідентифікувати до якої складової належить та чи та виплата, аби правильно:

- заповнити статистичну звітність, а саме розділ III «Склад фонду оплати праці штатних працівників» форми 1-ПВ (квартальна), вона ж – Звіт з праці ;

- заповнити розрахунково-платіжну відомість працівника за формою П-6 та розрахунково-платіжну відомість (зведена) за формою П-7, наказ Держстату від 05.12.2008 № 489;

- визначити базу нарахування ЄСВ – на платежі, які не входять до фонду оплати праці, ЄСВ не нараховується. Хоча додатково варто керуватися Переліком виплат, на які не

нараховується ЄСВ, затвердженого постановою Кабміну від 22.12.2010 № 1170 (далі – Перелік № 1170). [2].

В умовах воєнного стану у підприємства можуть складатися такі умови роботи: ідеальна ситуація – підприємство працює у звичайному режимі; умови для роботи є, але частина працівників евакуювалась; підприємство має в штаті мобілізованих та добровольців територіальної оборони; обсяги робіт значно скоротилися; підприємство не може працювати зовсім.[3].

Так, проблеми роботодавця пов'язані з тим: де взяти кошти для виплати заробітної плати та сплати податків в умовах кризи; чи можна оголошувати «простій» і як проводити розрахунки; чи можна виплачувати заробітну плату, але не сплачувати податки; чи можна зменшити розмір заробітної плати; чи можна не виплачувати заробітну плату; чи можна і як правильно звільнити працівника; як зберегти робочі місця? Працівника цікавить: як зберегти життя і не втратити дохід; чи буде роботодавець продовжувати нараховувати і виплачувати заробітну плату; чи буде враховуватися стаж; чи може відбутися звільнення з ініціативи роботодавця; де знайти нову роботу; чи підтримуватиме держава в наслідок втрати роботи? Найбільш суттєвим є питання про звільнення, що для підприємства буде слугувати зменшенням витрат і податкового навантаження, а для працівника – втрата джерела доходу. Разом з цим, не можна не зазначити про втрати бюджету...

На вирішення питань організації відносин між роботодавцем і працівником в період воєнного стану спрямований Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (Закон №2136) ,[4] який є на сьогодні пріоритетним перед звичайними нормами трудового законодавства.

Зміни, які діють протягом воєнного стану, узагальнено в таблиці 1.

Організація праці працівників, хто продовжує виконувати трудові обов'язки у штатному режимі регулюється нормами Закону №2136.

Найскладнішими є питання по тих працівниках, які, через воєнні дії, позбавлені можливості працювати без альтернативної зайнятості. До цієї категорії працівників можна віднести тих хто:

- 1) перебувають за кордоном, і невідомо працевлаштовані вони чи ні;
- 2) перебувають за кордоном і відомо, що вони непрацевлаштовані, але не можуть працювати у віддаленому доступі;
- 3) перебувають в Україні, але їх робота не може виконуватися дистанційно (підприємство чи його структурні підрозділи не можуть функціонувати).

Зміни норм трудового законодавства в умовах воєнного стану

Показник	Мирний час	Воєнний стан
Максимальна норма часу за тиждень	40 год	60 год
Обмеження граничних норм надурочних робіт	не повинні перевищувати для кожного працівника 4 годин протягом двох днів підряд і 120 годин на рік	не застосовується
Тривалість роботи в нічний час	скорочується на 1 годину	не скорочується
Скорочення роботи на 1 годину напередодні святкових і неробочих днів	при п'ятиденному і шестиденному робочих тижнях тривалість скорочується на 1 годину	не скорочується
Перенесення святкових днів	якщо святковий день припадає на вихідний, то він переноситься на наступний день після вихідного	не переноситься
Компенсації за залучення до робіт у вихідні, святкові і неробочі дні	компенсація нараховується	не нараховується
Тривалість щорічної відпустки	залежно від категорії працівників (до 56 календарних днів)	24 календарні дні
Тривалість відпустки без збереження заробітної плати	до 15 календарних днів	необмежена кількість днів (оскільки триває період карантину)
Попередження працівника про зміну істотних умов праці	попереджається за 2 місяці	роботодавець має право не попереджувати
Звільнення працівника	з ініціативи роботодавця і працівника	з ініціативи працівника

Насамперед варто відзначити, що відсутність таких працівників, не може бути кваліфікована як прогул без поважної причини. Якщо з працівником відсутній зв'язок, роботодавцю пропонується до з'ясування причин його відсутності та отримання від нього письмових пояснень, обліковувати його, як працівника, відсутнього з нез'ясованих або з інших причин.

Для працівників, які не можуть працювати у віддаленому режимі доцільно запропонувати оплачувані відпустки (щорічні, соціальні), а також відпустки без збереження заробітної плати, що надаються в обов'язковому порядку та відпустки без збереження заробітної плати без обмеження строку, встановленого частиною першою статті 26 Закону України «Про відпустки». Звичайно, відпустка без збереження заробітної плати не може бути «примусовою», а повинна надаватися за проханням працівника.

У період дії воєнного стану порядок організації кадрового діловодства та архівного зберігання кадрових документів у районах активних бойових дій визначається роботодавцем самостійно, за умови забезпечення ведення достовірного обліку виконуваної працівником роботи та обліку витрат на оплату праці[4].

Стосовно виплат заробітної плати нічого не змінилося, її необхідно виплачувати два рази на місяць. Утримання податку з доходів фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального внеску необхідно сплачувати своєчасно. У разі неможливості виплати заробітної плати через воєнні дії виплата заробітної плати може бути призупинена, до моменту

відновлення можливості підприємства здійснювати основну діяльність. При цьому роботодавець звільняється від відповідальності за порушення строків виплати заробітної плати, якщо саме він доведе, що таке порушення сталося внаслідок ведення бойових дій чи інших обставин. Разом із цим, відповідальність за порушення термінів сплати податків та подання звітності не застосовується за умови, якщо всі обов'язки будуть виконані протягом 90 днів після закінчення дії воєнного стану. Також неможливо здійснити виплату заробітної плати без перерахування до бюджету відповідно податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального внеску.

Варто також зауважити, що у разі втрати працівником роботи і частини заробітної плати (доходу) внаслідок зупинення (скорочення) виробництва продукції (надання послуг) він може претендувати на допомогу по частковому безробіттю. Соціальною підтримкою безробітних громадян та організацією їх працевлаштування займається Державна служба зайнятості. Щоб отримати допомогу, необхідно звернутись із заявою до центру зайнятості. Існує декілька варіантів як це зробити: через Портал Дія, особисто прийти в центр зайнятості або надіслати заяву електронною поштою.

Наразі, в умовах воєнного стану, для стимулювання економіки держава здійснює політику дерегуляції та лібералізації бізнесу. Роботодавці зобов'язані виплачувати заробітну плату на умовах, які визначені трудовими договорами та у відповідності до норм чинного законодавства. Кожна виплата повинна супроводжуватися перерахуванням податку на доходи фізичних осіб, військового збору і єдиного соціального внеску. В разі неможливості виплати заробітної плати через воєнні дії виплата може бути лише призупинена до моменту відновлення можливості підприємства здійснювати основну діяльність. Але це не означає, що заробітну плату не потрібно нараховувати, якщо робота виконується. Попри воєнний стан, роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати, а також дбати про безпеку працівників. Працівники ж повинні усвідомити важливість своєї присутності на робочому місці і допомагати відновлювати економіку. Питання по розрахунках за виплатами працівникам заробітної плати в умовах війни стоїть особливо гостро. Тому саме правильний облік відіграє важливу роль для об'єктивності визначення відпрацьованого робочого часу, виконаних робіт, простоїв, неявки працівників на роботу з поважних і неповажних тощо.

Література:

1. Н.Вороная «Форми та системи оплати праці»//Електронний журнал «ПОДАТКИ & БУХОБЛІК» 06/2016 // Режим доступу // <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/june/issue-50/article-18968.html>

2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971р. 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#n1559>

3. Боденчук Л. Оплата праці в умовах воєнного стану. URL: <https://aktiv.ua/ua/materials/articles/oplatatruda-v-usloviyah-voennogo-polozheniya>

4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України №2136 від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Дунець І. А, здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к. е. н., доц. Шот А. П.

ФІНАНСОВІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФОРМА ЗАЛУЧЕННЯ КАПІТАЛУ

На даний час інвестиційна привабливість Україні є однією з актуальних соціально-економічних проблем. Інвестування характеризує розміщення грошових або інших активів, котрі повинні приносити фінансову вигоду їхньому власнику. Варто зазначити, що з процесом інвестування нероздільно пов'язані фінансові інвестиції, залучення яких надає значну кількість додаткових можливостей.

Виокремлення фінансових інвестицій є важливим процесом, оскільки з моменту визнання їх активом вони стають об'єктом бухгалтерського обліку. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції та розкриття її у фінансовій звітності визначає НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [1]. Фінансові інвестиції – це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку за рахунок відсотків, дивідендів тощо, зростання вартості капіталу або отримання інших вигод для інвестора.

До фінансових інвестицій відносяться:

- акції;
- облігації;
- депозитні сертифікати;
- казначейські зобов'язання та інші цінні папери;

Фінансові інвестиції є незалежним видом господарської діяльності для підприємств реального сектора економіки. Поширення фінансових інвестицій зумовлене необхідністю ефективного використання інвестиційних ресурсів, можливістю отримати значно більший прибуток на вкладений капітал та реалізовувати тимчасово вільний оборотний капітал.

За періодом інвестування розрізняють довгострокові та поточні інвестиції. Облік наявності та руху поточних фінансових інвестицій та еквівалентів грошових коштів, у тому числі депозитних сертифікатів, ведеться на рахунку 35 «Поточні фінансові інвестиції». За

дебетом рахунку 35 відображається придбання (надходження) поточних фінансових інвестицій та еквівалентів грошових коштів, за кредитом – зменшення їх вартості та вибуття.

Поточні фінансові інвестиції, згідно з НП(С)БО 12 [1], первісно оцінюються та відображаються обліку за собівартістю. Собівартість придбаної підприємством фінансової інвестиції, включає: ціну її придбання, комісійну винагороду, мито, податки, збори, обов'язкові платежі та інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням даної фінансової інвестиції.

Поширення фінансових інвестицій здійснюється через обіг цінних паперів, що потребує розвинутого фондового ринку. В Україні випуск цінних паперів реєструється Комісією з цінних паперів та фондового ринку (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяг та випуск цінних паперів, зареєстрованих Комісією протягом 2019-2021 років

Період	Обсяг випуску, млн грн		Кількість випусків, шт.	
	Акцій	Облігацій	Акцій	Облігацій
2019	63 539,38	11 206,09	78	88
2020	32 982,80	32949,00	71	96
2021	42 884,28	9979,08	86	113

Джерело: [3]

Так, у 2020 році Комісією зареєстровано 71 випусків акцій на суму 32,98 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2019 року обсяг зареєстрованих випусків акцій зменшився на 30,56 млрд грн. Протягом 2021 року Комісією зареєстровано 86 випусків акцій на суму 42,88 млрд грн, що на 9,90 млрд грн більше порівняно з аналогічним періодом 2020 року. Комісією у 2020 році зареєстровано 96 випусків облігацій підприємств на суму 32,95 млрд грн (на 21,74 млрд грн більше в порівнянні з 2019 роком). У 2021 році зареєстровано 113 випусків облігацій підприємств на суму 9,98 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2020 року обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств зменшився на 22,97 млрд грн. Загалом, фондовий ринок України є нестабільним та немає чітко визначених тенденцій руху. За даними табл. 1 видно, що кількість випусків облігацій в Україні протягом аналізованого переважає кількість випусків акцій, проте обсяг випуску у акцій більший. Так, за наявних умов розвитку фондового ринку України для суб'єктів господарювання все ж достатні умови для залучення такого виду поточних фінансових інвестицій.

Для обліку довгострокових фінансових інвестицій, які залучаються на період понад 1 рік, передбачено рахунок 14 «Довгострокові фінансові інвестиції». За дебетом рахунку 14 відображається вартість інвестицій (надходження, збільшення), за кредитом – їх вибуття чи зменшення вартості, а також одержання дивідендів від об'єкта інвестування, якщо облік інвестицій ведеться за методом участі в капіталі.

У разі володіння борговими інвестиціями (облігаціями) для їх оцінки на дату балансу

передбачений метод оцінки за амортизованою собівартістю фінансових інвестицій (АСФІ). Відповідно до НП(С)БО 12 [1] фінансові інвестиції (крім інвестицій, що обліковуються за методом участі в капіталі та АСФІ) відображаються на дату балансу за справедливою вартістю.

Досить прибутковим є використання боргових цінних паперів як фінансових інвестицій. Ці інструменти інвестування характеризують кредитні відносини між їх покупцем і продавцем й зобов'язують боржника погасити в передбачені терміни їх номінальну вартість і заплатити додаткову винагороду у формі відсотка. Прикладом боргових цінних паперів є облігації, депозитні сертифікати банків, векселі та інше. Активно застосовують даний вид фінансових інвестицій депозитні корпорації.

Депозитні корпорації – це фінансові корпорації, основним видом діяльності яких є фінансове посередництво і які імітують боргові зобов'язання (комерційні, іпотечні банки, будівельні товариства та інші). Основні функції депозитних корпорацій: посередництво в кредиті, акумулювання вільних коштів і перетворення їх у капітал, посередництво в платежах та створення кредитних засобів обігу (табл. 2).

Таблиця 2

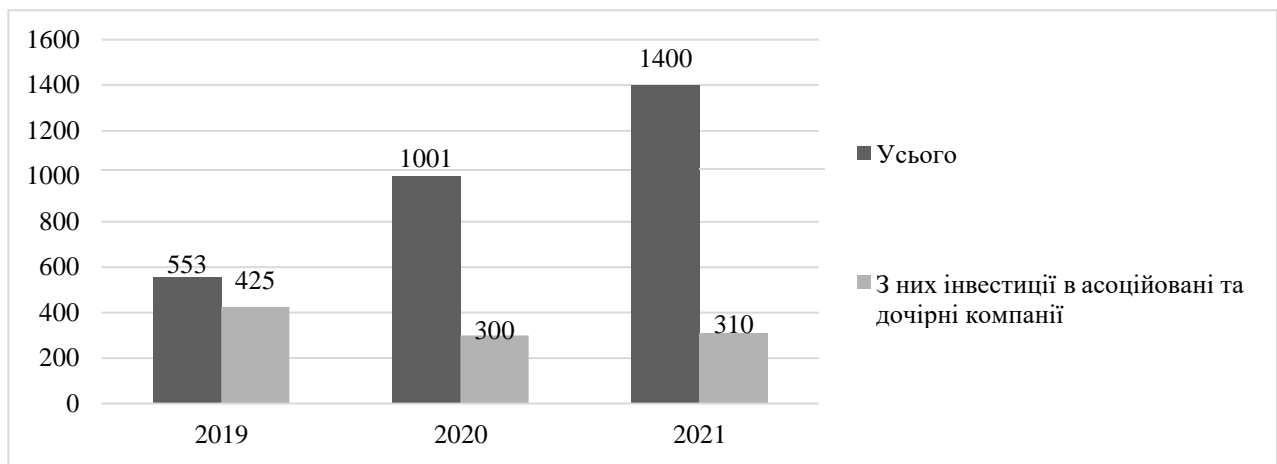
Боргові цінні папери, випущені депозитними корпораціями, у розрізі видів та строків протягом 2019-2021 років, млн грн

Види боргових цінних паперів	Період		
	2019	2020	2021
Ощадні (депозитні) сертифікати на пред'явника	2 943	2 531	1 606
у тому числі до 1 року	1 258	614	229
у тому числі більше 1 року	1 685	1 916	1 377
Облігації	437	507	630
у тому числі до 1 року	–	–	–
у тому числі більше 1 року	437	507	630
Векселі	2	2	2
у тому числі до 1 року	2	2	2
у тому числі більше 1 року	–	–	–

Джерело: [2]

Так, протягом аналізованого періоду серед боргових цінних паперів, випущених депозитними корпораціями, найбільшу частку мають ощадні (депозитні) сертифікати на пред'явника, у тому числі випущені на термін понад 1 рік. Серед облігацій протягом аналізованого періоду поширені лише на термін понад 1 рік, а векселі, які мають найменшу частку у структурі цінних паперів, випускалися лише до 1 року на суму 2 млн грн, що не змінювалася протягом 2019-2021 років.

Одним із видів фінансових інвестицій є інвестиції в асоційовані та дочірні підприємства, поширення яких протягом 2019-2021 років серед депозитних корпорацій зображено на рис. 1.

**Рис. 1. Цінні папери в активі депозитних корпорацій
протягом 2019-2021 років, млн грн**

Джерело: [2]

Так, серед депозитних корпорацій інвестиції в асоційовані та дочірні компанії зменшилися у 2020 році в порівнянні з 2019 роком на 125 млн грн. У 2021 році сума даних інвестицій сягнула позначки 310 млн грн. Протягом аналізованого періоду цінні папери в активі депозитних корпорацій мали тенденцію до збільшення та зросли у 2021 році на 399 млн грн в порівнянні з 2020 роком. Попри те, частка інвестицій в асоційовані та дочірні компанії у всього цінних паперах протягом 2019-2021 років стабільно скорочується та становить 77%, 30% та 22% у 2019 році, 2020 році та 2021 році відповідно, що вказує на зниження інтенсивності використання інвестицій в асоційовані та дочірні компанії як фінансових інвестицій серед депозитних корпорацій.

Довгострокові фінансові інвестиції в асоційовані і дочірні підприємства та у спільну діяльність зі створенням юридичної особи на дату балансу відображаються за вартістю, що визначена за методом участі в капіталі.

Отже, фінансові інвестиції розглядаються як активна форма ефективного використання тимчасово вільного капіталу або як інструмент реалізації стратегічних цілей підприємства. Фінансові інвестиції надають підприємству можливість отримати додатковий дохід, обравши для себе найбільш вигідний вид інвестування. В Україні застосовуються фінансові інвестиції через обіг цінних паперів, зокрема і боргових, та інвестування в асоційовані та дочірні компанії, яке, переважно, здійснюють депозитні корпорації. Поширення серед підприємств України фінансових інвестицій, окрім переваг та додаткових фінансових можливостей для них, розкриває інвестиційний потенціал країни загалом.

Література:

1. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» N 91 від 26.04.2000 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00#Text>
2. Офіційний сайт Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua>
3. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку URL: <https://www.nssmc.gov.ua>

Дунець І. А., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д. е. н., доц. Шушкова Ю. В.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЗАКОНОДАВЧІ НОВАЦІЇ

Акціонерне товариство у світі є одним із найпоширеніший видів господарського товариства, які є важливою ланкою у реалізації економічного потенціалу країни. Так, для України важливо розвивати законодавство у регулюванні діяльності АТ, яке б максимально сприяло врегулюванню та розвитку акціонерних товариств відповідно до світових стандартів.

В Україні основними нормативними актами, які визначають сутність і регулюють порядок створення і функціонування акціонерних товариств є Закон України «Про акціонерні товариства» та Господарський кодекс.

Згідно із Законом України «Про акціонерні товариства» [1] під акціонерним товариством розуміється господарське товариство, статутний капітал якого розділений на певну кількість акцій однакової номінальної вартості, що засвідчують корпоративні права їх власників.

Акціонерні товариства за типом поділяються на публічні акціонерні товариства та приватні акціонерні товариства. Тип акціонерного товариства визначається у статуті акціонерного товариства [1]. Публічне акціонерне товариство – акціонерне товариство, щодо акцій якого здійснено публічну пропозицію або акції якого допущені до торгів на організованому ринку капіталу. Приватне акціонерне товариство може здійснювати лише приватне розміщення акцій. Кількість акціонерних товариств в Україні, зокрема публічних та приватних, зображена на рисунку 1.

**Рис. 1. Кількість акціонерних товариств в Україні
станом на 1 січня 2016-2022 років**

Джерело: розроблено автором за даними [2].

За даними Державної служби статистики, кількість акціонерних товариств протягом 2016-2022 років має чітку тенденцію до зменшення та скоротилася від 15571 одиниці станом на 1 січня 2016 року до 7201 одиниць станом на 1 січня 2022 року. Станом на 1 січня 2016 року кількість публічних акціонерних товариств переважала над кількістю приватних АТ, у всіх інших аналізованих періодах кількість приватних АТ є більшою від кількості публічних АТ. Станом на 1 січня 2022 року в Україні налічувалося 4783 приватні акціонерні товариства та 1654 публічні акціонерні товариства.

Акціонерами товариства визнаються фізичні і юридичні особи, а також держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, або територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, які є власниками акцій товариства.

Згідно з чинним законодавством мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить 1250 мінімальних заробітних плат виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення (реєстрації) акціонерного товариства. З 1

жовтня 2022 року мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить 8375000 грн (при мінімальній заробітній платі 6700 грн).

Основні ознаки акціонерного товариства зазначені в Законі України «Про акціонерні підприємства» від 17 вересня 2008 року № 514-VI [1]:

- найвищим органом акціонерного товариства є загальні збори акціонерів, які скликаються щорічно;
- колегіальним органом акціонерного товариства є наглядова рада;

- управління поточною діяльністю товариства здійснює виконавчий орган, який підзвітний загальним зборам і наглядовій раді, організовує виконання їх рішень;
- можливість продажу акцій для різних типів АТ закріплюється законодавчо;
- можливість створення АТ однією особою;
- відсутність відповідальності за зобов'язаннями товариства.

Загальні збори можуть вирішувати будь-які питання діяльності товариства. У них беруть участь особи, включені в перелік акціонерів, що мають на це права, або їх представники. Річні загальні збори товариства проводяться не пізніше 30 квітня наступного за звітним року.

Наглядова рада здійснює захист прав акціонерів товариства і в межах компетенції, визначеної статутом та Законом України «Про акціонерні товариства», здійснює управління акціонерним товариством, а також контролює та регулює діяльність виконавчого органу. Загальні збори акціонерного товариства можуть прийняти рішення про дострокове припинення повноважень членів наглядової ради та одночасне обрання нових членів.

Акціонери публічного акціонерного товариства можуть відчужувати акції, що належать їм, без одержання згоди з боку інших акціонерів і товариства. Акціонери приватного акціонерного товариства, які мають намір продати свої акції третій особі, зобов'язані письмово повідомити про це останніх акціонерів і само товариство з указівкою ціни й інших умов продажу акцій.

Акціонерне товариство може бути створене однією особою чи може складатися з однієї особи у разі придбання одним акціонером усіх акцій товариства, проте АТ не може мати єдиним учасником інше підприємницьке товариство, учасником якого є одна особа.

Акціонери не відповідають за зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, тільки в межах належних їм акцій. До акціонерів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що обмежують їх права, у разі вчинення протиправних дій товариством або іншими акціонерами

Перелік особливостей акціонерних товариств наведений згідно з Законом України «Про акціонерні товариства» № 514-VI, який був підписаний 17 вересня 2008 року та дійсний до 01.01.2023 року. 20 серпня 2022 року опубліковано новий Закон України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022 р. № 2465-IX. Цей Закон запрацює із 1 січня 2023 року.

Закон № 2465-IX має деякі нововведення, основні зміни спрямовані на приведення норм законодавства України у відповідність до європейських практик та стандартів з метою підвищення рівня корпоративного управління та розширення можливостей для залучення інвестицій.

Новоприйнятий Закон пропонує два варіанти структури управління (однорівнева та дворівнева) та дозволяє акціонерам вільно обирати та змінювати обрану структуру. Також Законом виключені норми щодо ревізійної комісії (ревізора) в АТ, а окремі вимоги щодо застосування структури управління мають бути визначені спеціальним законом.

За однорівневої структури, функції управління та контролю покладені на один орган – раду директорів. До складу ради директорів входять виконавчі директори (функція управління поточною діяльністю АТ) та можуть входити невиконавчі директори (функція нагляду, управління ризиками та контролю за діяльністю АТ та виконавчих директорів). Водночас, для дворівневої структури характерний розподіл функцій управління поточною діяльністю та контролю між різними органами АТ. Першу функцію здійснює колегіальний або одноосібний виконавчий орган, а другу – наглядова рада.

Закон також чітко визначає три способи проведення загальних зборів акціонерів:

- очні загальні збори;
- дистанційні загальні збори;
- електронні загальні збори (наберуть чинності з 1 січня 2024 року).

Позитивним нововведенням також є закріплення на рівні Закону обов'язків посадових осіб органів АТ. Такі обов'язки включають, зокрема:

- дотримання режиму конфіденційності інформації, включаючи комерційну таємницю акціонерного товариства;
- ухвалення незалежних рішень, тобто діяти відповідно до законодавства та статуту акціонерного товариства;
- уникнення конфлікту інтересів, тощо.

Серед інших змін, Закон передбачає зменшення мінімального розміру статутного капіталу АТ з 1250 до 200 мінімальних заробітних плат та скасування мінімального розміру резервного капіталу АТ. Новий мінімальний розмір статутного капіталу становитиме 1340000 грн (на 84% менше відповідно до ще діючих норм).

Також Законом виключені норми щодо ревізійної комісії (ревізора) в АТ. Таким чином, перевіркою фінансово-господарської діяльності публічних та приватних АТ за результатами фінансового року будуть займатись виключно суб'єкти аудиторської діяльності, якщо інше не буде передбачено статутом АТ [3].

Отже, чинне законодавство України, яке регулює діяльність акціонерних товариств, адаптується до світових стандартів та спрямовує зміни у структуру управління та обов'язки посадових осіб українських АТ. Значне скорочення мінімального розміру статутного капіталу для акціонерних товариств слугуватиме поштовхом для утворення нових АТ, що

діятимуть відповідно до нововведень у законодавстві. Так, нові та діючі АТ України, що стандартами діяльності наближаються до світових, матимуть більше можливостей для співпраці з іноземними АТ.

Література:

1. Про акціонерні підприємства: Закон України від 17 вересня 2008 року № 514-VI
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
3. Офіційний сайт продуктової ІТ компанії LIGA ZAKON URL:
https://ligazakon.net/?_ga=2.254613000.1294411121.1664437401-1144797831.1633968944

Кілочко О.С. – здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н, доц. Шот А.П.

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВІ ІНВЕСТИЦІЇ В ОБЛІГАЦІЇ

На сьогоднішній день, ринок цінних паперів є одним із основних складників фінансової системи країни. Сучасний фондовий ринок є складною системою економічних відносин, що пов'язаний не лише із випуском та обігом цінних паперів, а й діяльністю всіх учасників ринку та їх відносини. Тому є важливим досліджувати облік інвестицій облігацій.

Відповідно до законодавства України, закон «Про інвестиційну діяльність»[5], інвестиції - це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний та екологічний ефект. Облігація - це цінний папір, що посвідчує внесення його власником грошей, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбаченій умовами розміщення облігацій строк та виплатити дохід за облігацією, якщо інше не передбачено умовами розміщення. Облігації підприємств розміщують юридичні особи тільки після повної сплати свого статутного капіталу, причому на суму, яка не перевищує трикратного розміру власного капіталу або розміру забезпечення, що надається їй з цією метою третіми особами. [5]

Для аналізу сучасного стану інвестиційної діяльності в Україні варто зосередитись на показниках, що її характеризують. Перш за все важливе місце відводиться такому показнику, як обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку країни (рис. 1).

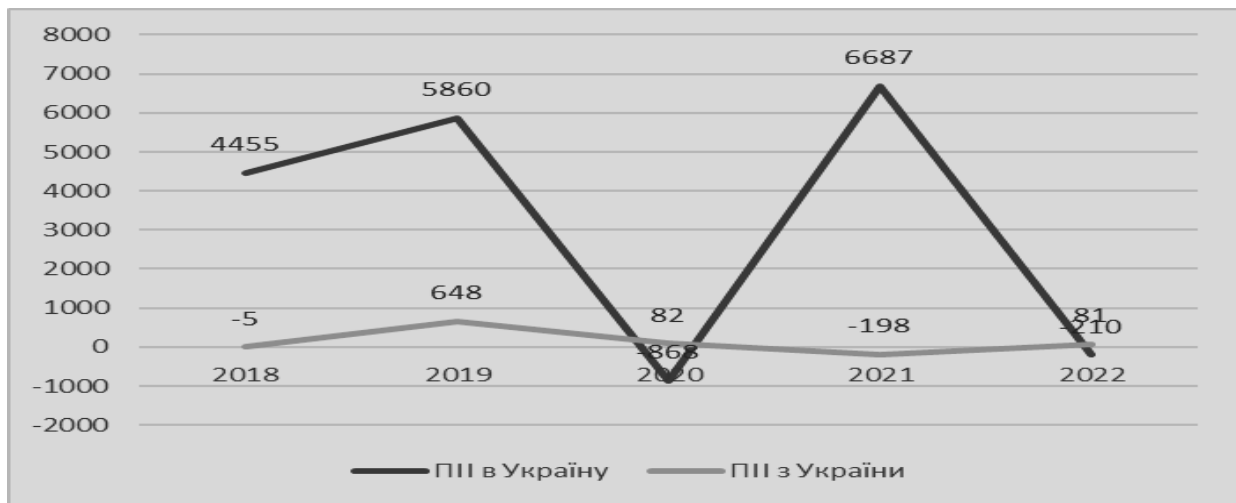

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн дол. США за 2018- 2022 роки.

Джерело: складено автором на основі [4]

Проаналізувавши, рис. 1, ми можемо сказати, що за 5 років проведених досліджень найбільший притік інвестицій в Україну відбувався у 2021 році. Цей рік приніс економіці країні 6687 млн дол. США, хоча країна ще тоді відходила від збитків завданих COVID-19.

За останні роки країна втратила найбільше у 2020 р.- карантинному році, та у 2022 р. коли розпочалось повномасштабна війна, - 868 млн. дол США та – 210 млн. дол США відповідно.

Конвертовані облігації випускаються в такому ж порядку, що й інші облігації. Незважаючи на те, що при погашенні власникам конвертованих облігацій доход у грошовій формі не сплачується, конвертовані облігації є борговими цінними паперами. В інформації про випуск конвертованих облігацій емітент обов'язково повинен вказати, що облігації є конвертованими, а також визначити конкретно, на які саме цінні папери ці облігації обмінюватимуться при їхньому погашенні [1].

Придбані облігації можуть мати різну мету: одержання прибутку на тимчасово вкладені грошові кошти чи довгострокові інвестування для важливіших програм, наприклад при придбанні облігацій дочірніх підприємств до моменту їх погашення це забезпечує менш ризикове порівняно з акціями одержаних доходів у вигляді відсотків.

Досить часто конвертовані облігації випускаються акціонерними товариствами з метою забезпечення в майбутньому (при погашенні конвертованих облігацій) придбання інвесторами акцій.

Відображення в обліку операцій з конвертованими облігаціями акціонерними товариствами-емітентами передбачає декілька моментів. В момент розміщення конвертованих облігацій в обліку емітента відображається збільшення позикового капіталу, тобто збільшення за кредитом рахунку 52 “Довгострокові зобов'язання за облігаціями” на суму емісії конвертованих облігацій. В цей момент виникає поняття “Конвертований

капітал” – перетворення позикового капіталу у власний капітал підприємства у випадку конвертації на прості або привілейовані акції. Конвертація у акції передбачає майнові права її власника, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства, право на отримання частини майна у разі ліквідації та право на управління акціонерним товариством. За 12 місяців до дати погашення довгострокових облігацій їх вартість переводять з розряду довгострокових до короткострокових. Зобов’язання за облігаціями списують з рахунків 521, 522 чи 523 на відповідні субрахунок 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями»[2].

Фінансові інвестиції у довгострокових облігаціях передбачають періодичне одержання відсотків відповідно до номінальної відсоткової ставки та відшкодування власникам номінальної вартості по завершенні терміну позики. Облігації як і інші види цінних паперів, початково відображаються за собівартістю. Ринкова вартість облігацій може відрізнятись від номінальної вартості. Облігації можуть бути куплені з премією або з дисконтом.

У фінансовому обліку, відображення обліку інвестицій в облігаціях за номінальною вартістю зображено в табл. 1.

Таблиця 1

Облік інвестицій в облігації за номінальною вартістю

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Придбання облігацій	142	311
Нараховані відсотки з облігацій до отримання	373	732
Одержані відсотки	311	373
Нараховані відсотки з облігацій до отримання	373	732
Одержані відсотки	311	373
Надійшли кошти від погашення	311	142

Джерело :[1]

Інвестиції які куплені з премією або з дисконтом згідно з пунктом 10 НП(С)БО 12, відображають дату балансу за амортизованою собівартістю. Також передбачено два методи амортизації це :

- Прямолінійний метод
- Метод ефективної ставки відсотків.

У НП(С)БО 13, описується метод ефективної ставки відсотків, так що його власник облігації застосовує для амортизації дисконту або премії згідно з нормами НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції».

Якщо проаналізувати дохід від інвестицій в облігації, можна виділити в сьогоденні військові облігації в Україні. Військові облігації почали випускати для фінансування армії та підтримки економіки в умовах воєнного стану. Саме військова облігація- це борговий цінний папір, який випускає уряд конкретної країни для фінансування військових операцій під час

війни. Такі цінні папери продаються за ціною, нижчою за номінальну вартість, а саме з дисконтом, а покупці в момент погашення отримують повну номінальну вартість активу плюс відсотки. Станом на жовтень 2022 року, вартість однієї облигації становить від 900 грн. Самі облигації ризяться за датами виплати (на строк до 1,5 року), відсотками доходу (від 11 до 16 відсотків річних), назвами на честь тимчасово окупованих міст та територій (Мелітополь, Маріуполь, Крим тощо) [6].

За підсумками першого півріччя 2022 року, до державного бюджету залучено 809 659 788,97 грн. За офіційними даними з продажу військових облигацій залучити до бюджету вдалось близько 215 млн. дол США та 229 млн. євро [7].

Отже, на даний момент функціонування фондового ринку спрямоване на залучення коштів до Державного бюджету та сприяє розвитку та зміцненню економіки країни. Тому є досить важливий факт правильного обліку інвестицій в облигації.

Література:

1. Бухгалтерський облік операцій з конвертованими облигаціями: перспективи розвитку. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4969/31.pdf?sequence=1>
2. Дебет-Кредит № 47 : Облигації підприємств: облік у емітента. Дебет-Кредит: Український бухгалтерський портал. URL: <https://dtk.com.ua/show/1cid02825.html>
3. Сучасний стан та перспективи розвитку інвестиційної діяльності підприємств в Україні. ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. 2018. № 19. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/100.pdf
4. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Про інвестиційну діяльність. *Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
6. Умови придбання ОВДП «Військові». Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/baneryi/umov-pridbannya-ovdp/>
7. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>

Корень Д.О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н, доц. Клепанчук О.Ю.

ОЦІНКА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

АТ «ЛКФ «СВІТОЧ»

Кризові явища негативно впливають на господарську діяльність підприємства, тому важливо вчасно виявляти можливі ризики та вживати відповідних заходів з їх нейтралізації. Вітчизняними та зарубіжними вченими було розроблено ряд методик та моделей, що

дозволяють завчасно визначити ймовірність банкрутства та проаналізувати проблемні ситуації. [1]

Згідно Z- моделі Альтмана, моделі Спрінгейта, моделі Терещенка, які застосуємо при аналізі фінансового стану підприємства АТ «ЛКФ «Світоч»», порівняємо результати досліджень та визначимо найефективнішу, на нашу думку, модель серед зазначених.

Модель вітчизняного науковця О.О. Терещенка визначається за наступною формулою:

$$Z = 1.5x_1 + 0.08x_2 + 10x_3 + 5x_4 + 0.3x_5 + 0.1x_6, [2]$$

При цьому залежно від результату показника Z отримаємо наступні висновки:

$Z > 2$ – підприємство є фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство;

$1 < Z < 2$ – у підприємства порушено фінансову рівновагу (фінансову стійкість), але йому не загрожує банкрутство за умови переходу на антикризове управління;

$0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів;

$Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом. [2]

Таблиця 1

**Оцінка банкрутства за моделлю О.О. Терещенка АТ «ЛКФ «Світоч»
за 2018 – 2020 рр.**

	2018	2019	2020
де x_1 – Cash-Flow (ф. 2 2350 або 2355 + амортиз. Ф.2 к. 1195) / зобов'язання (ф.1 к. 1595 + 1695);	4.55	1.83	1.70
x_2 – валюта балансу (ф. 1 к. 1300) / зобов'язання (ф.1 к. 1595 + 1695);	5.92	2.98	3.20
x_3 – прибуток (ф. 2 к. 2350 або 2355) / валюта балансу (ф. к. 1300);	0.09	0.07	0.04
x_4 – прибуток (ф.2 к. 2350 або 2355) / виручка від реалізації (ф.2 к. 2000);	0.06	0.05	0.03
x_5 – виробничі запаси (ф.1 від 1101 до 1104) / виручка від реалізації (ф. 2 к. 2000);	0.09	0.09	0.08
x_6 – оборотність основного капіталу (виручка від реалізації) (ф. 2 к. 2000) / валюта балансу (ф. 1 к. 1300)	1.64	1.29	1.34
Z =	8.69	4.09	3.48

Джерело: розраховано авторами на основі [3]

З таблиці бачимо, що коефіцієнт Z протягом трьох років перевищував показник 2, що означає, що підприємство є фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство. Однак, починаючи з 2018 року цей показник поступово зменшується, що потребує заострення уваги фінансового менеджменту компанії. Припускаємо, що така динаміка була спричинена через спад прибутку внаслідок впливу пандемії коронавірусу та заострення ситуації на сході країни.

У 1968 р. Е. Альтман запропонував п'ятифакторну модель, де факторами є окремі показники фінансового стану підприємства. Ця модель для акціонерних товариств має наступний вигляд:

$$Z = 1,2x_1 + 1,4x_2 + 3,3x_3 + 0,6x_4 + x_5, \text{ де}$$

$Z > 2,9$ – зона фінансової стійкості («зелена» зона)

$1,8 < Z < 2,9$ – зона невизначеності («сіра» зона)

$Z < 1,8$ – зона фінансового ризику («червона» зона)

Таблиця 2

Оцінка банкрутства за моделлю Е. Альтмана АТ «ЛКФ «Світоч» за 2018–2020 рр.

	2018	2019	2020
де x_1 – робочий капітал (ф 1 к. 1195) / загальна вартість активів (ф.1 к.1300);	0.68	0.52	0.49
x_2 – чистий прибуток (ф.2 к. 2350) / загальна вартість активів (ф.1 к. 1300);	0.09	0.07	0.04
x_3 – чистий дохід (ф.2 к.2000) / загальна вартість активів (ф.1 к.1300);	1.64	1.29	1.33
x_4 – ринкова капіталізація компанії (ринкова вартість акцій) ф.1 к.1495 / сума заборгованості (ф 1 к.1595 + к. 1695);	4.92	1.98	2.20
x_5 обсяг продажу (ф.2 к.2000) / загальна вартість активів (ф.1 к. 1300).	1.64	1.29	1.34
$Z =$	10.946	7.46	7.69

Джерело: розраховано авторами на основі [3]

Як бачимо з таблиці 2, аналізоване підприємство знаходиться в зеленій зоні, при цьому, на відміну від попередньої моделі, ситуація протягом трьох років була неоднозначною, так у 2018 р. був найвищий показник фінансової стійкості, найнижчим він став у 2019 р.

Модель М. Спрінгейта, розроблена в 1978 р. вважається високоточною (90%) і обраховується наступним чином:

$$Z = 1,03x_1 + 3,07x_2 + 0,66x_3 + 0,4x_4$$

Таблиця 3

Оцінка банкрутства за моделлю Спрінгейта АТ «ЛКФ «Світоч» за 2018–2020 рр.

	2018	2019	2020
де x_1 – робочий капітал (ф 1 к. 1195) / загальна вартість активів (ф.1 к.1300);	0.68	0.52	0.49
x_2 – прибуток до сплати податків та відсотків (ф.2 к.2290) / загальна вартість активів (ф.1 к. 1300)	0.11	0.08	0.05
x_3 – прибуток до сплати податків (ф.2 к. 2290) / короткострокова заборгованість (ф.1 к. 1695);	0.68	0.26	0.16
x_4 обсяг продажу (ф.2 к.2000) / загальна вартість активів (ф.1 к. 1300).	1.64	1.29	1.34
$Z =$	2.14	1.47	1.30

Джерело: розраховано авторами на основі [3]

За моделлю Спрінгейта, якщо критерій $Z < 0,862$, позначає підприємство як потенційного банкрута, якщо $Z > 2,451$, то загроза банкрутства мінімальна і підприємство є фінансово надійним.[4] Критерій Z підприємства АТ «ЛКФ «Світоч» знаходився в діапазоні 1.30-2.14, що означає, що підприємство не є потенційним банкрутом, однак і не є фінансово надійним з мінімальною загрозою банкрутства. Також спостерігаємо спадну динаміку за даним критерієм з початку 2018 року.

Таким чином, інструментарій для оцінювання ризику банкрутства підприємства досить різноманітний, вдосконалений відповідно до територіальних особливостей та вимог сучасності. Із зробленого дослідження, можемо стверджувати, що зазначені моделі оцінки ризику ймовірності банкрутства дозволяють сформувати загальну картину фінансової платоспроможності підприємства, простежити динаміку господарської діяльності, виявити існуючі проблеми та прийняти відповідні управлінські рішення. Підприємству АТ «ЛКФ «Світоч» згідно наших розрахунків банкрутство не загрожує, однак певні показники потребують підвищеної уваги з боку фінансового менеджменту підприємства.

Література:

1. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент : навчальний курс / І.А. Бланк. – Київ; Ніка-Центр Ельга, 2007. – 451 с.
2. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посібник /О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2014. – 412 с
3. Річна фінансова звітність АТ «ЛКФ «Світоч»»
<https://www.nestle.ua/sites>,<https://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/91725/165/templ>
4. Лашенко В. А. Діагностика ймовірності банкрутства як експрес-аналіз економічної безпеки підприємства / В. А. Лашенко // Управління розвитком. - 2013. - № 21. - С. 54-58.

Коробецька Г. С., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Руцишин Н. М.

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІННОВАЦІЙНО-АКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах підприємства в процесі своєї діяльності стикаються із значною кількістю ризиків та загроз, які проявляються у макроекономічних негативних впливах та обмеженнях, проявах недобросовісної конкуренції, проблем у сфері кадрового забезпечення, дефіциту коштів, витоку конфіденційної інформації тощо. Всі ці аспекти вносять певні

корективи у процес управління, який повинен головною ціллю ставити управління ризиками задля забезпечення безпекової діяльності.

Процес управління інноваційно-активними підприємствами є специфічним, оскільки присутня підвищена ризикованість діяльності та рівень невдач чи отримання надзвичайного ефекту в порівнянні з іншими підприємствами. Інноваційна діяльність є рушієм змін в економіці та основою отримання підприємствами стійких конкурентних переваг.

У Законі України “Про інноваційну діяльність” визначено, що інноваційна діяльність спрямовується на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг, а інновація – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1]. Інноваційне підприємство передбачає розробку і практичне застосування нових методів, процесів, створення нових видів продукції, послуг з метою збільшення прибутку. Досягнути певного рівня інноваційні підприємства можуть лише за правильно організованого процесу подолання негативних чинників впливу із зовнішнього та внутрішнього середовищ, що є безпосереднім завданням процесу забезпечення безпеки.

Реалії ведення бізнесу в умовах сьогодення є надзвичайно жорстокими та мінливими, тому підприємства для налагодження процесу ефективної діяльності повинні налагодити процес управління та використовувати сучасні управлінські технології.

Основою побудови механізму забезпечення безпекової діяльності інноваційно-активних підприємств є визначення базових принципів, які будуть базою для прийняття ефективних рішень (рис. 1).

Заходи забезпечення безпекової діяльності інноваційно-активних підприємств – це комплекс дій відповідальних осіб, які дозволяють вчасно виявити прояви загроз і небезпек та прийняти відповідні управлінські рішення для їх відвернення або мінімізації впливу чи подолання наслідків.

Рис. 1. Механізм забезпечення безпекової діяльності інноваційно-активних підприємств

Джерело: [2, с. 123]

На різних підприємствах заходи забезпечення безпекової діяльності відрізнятимуться залежно від масштабів, рівня інноваційної активності, кількості персоналу, організаційної структури, рівня активності зовнішньо-економічної діяльності тощо. До інструментів забезпечення безпекової діяльності відносять: економічні та соціальні плани; стимули та санкції; повноваження й дисциплінарні заходи. Важелями забезпечення безпекової діяльності є накази, розпорядження, інструкції, договори, регламенти, положення та інше.

Отже, для ефективного управління інноваційно-активними підприємствами необхідно сформувати якісну систему безпекової діяльності. Для досягнення її ефективного функціонування важливим є формування механізму забезпечення безпеки, який дасть змогу системі управління організувати процес безпекової діяльності.

Література:

5. Про інноваційну діяльність: Закон України від 26.12.2002 р. № 380-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

6. Копитко М. І., Ільків Ю. І. Механізм управління безпековою діяльністю інноваційно-активного підприємства: сутність і структура. *Соціально-правові студії*. 2020. Випуск 2 (8). С. 119-129.

Кулик Н. Б., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Попович Д. В.

УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ З УРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Сукупність ринків перестрахування різних країн створює світовий ринок перестрахування, який є значущим підґрунтям розвитку страхового ринку в кожній державі. Перестрахування ризиків за кордоном дозволяє збільшити місткість національного страхового ринку, сприяє його ефективному і безпечному функціонуванню, тому в сучасних реаліях питання залучення страхового ринку України в міжнародні ринки страхування і перестрахування, зокрема в європейський ринок, є одним з першочергових для вирішення.

В сучасних умовах на національному страховому ринку проблемним є питання відсутності відповідної місткості компаній для страхування великих і складних ризиків. Саме потреба перестрахування значної кількості великих ризиків за кордоном вимагає інтеграції українського страхового ринку в Європу. Однак, при розміщенні ризиків за кордоном, страхові компанії стикаються з тим, що іноземні перестраховики націлені на співпрацю за умовами, в яких вони звикли працювати. Тому нагальним питанням постає спрощення умов співпраці з іноземними партнерами для покращення діяльності національного ринку перестрахування та входження його на світовий та, зокрема, європейський ринок перестрахування.

На окрему увагу заслуговує вивчення досвіду нагляду за перестраховою діяльністю. Існує два підходи до організації нагляду за діяльністю перестраховиків. Перший передбачає наявність державного нагляду, а другий – його відсутність.

На користь підходу, який не передбачає контролю за діяльністю національних перестраховиків можна відмітити, що сторони, які укладають договір перестрахування, є фахівцями у своїй справі та економічно незалежними організаціями, які не потребують спеціального захисту з боку держави на відміну від страхувальників, які мають справу із страховиками.

В країнах, де професійні перестраховики та прямі страховики користуються рівними правами з позиції нагляду, останній є комплексною системою, що включає в себе ліцензування, фінансовий і поточний контроль за діяльністю перестраховиків. При такій формі організації нагляду перестрахування розглядається лише як одна з галузей страхування.

Проміжна система являє собою непрямий контроль за перестраховиками, в межах якого наглядовий орган перевіряє відносини національних страхових компаній з перестраховими компаніями, зокрема їх фінансові можливості. Якщо відносно того чи іншого перестраховика

виникнуть сумніви щодо його фінансової стійкості, то орган страхового нагляду уповноважений наполягати на тому, щоб страховик, діяльність якого підлягає обов'язковому контролю, змінив частку ризиків, переданих у перестраховання, або припинив дію договору перестраховання.

Враховуючи вищезазначене, можна зазначити, що в Україні використовується другий підхід до організації контролю, за якого страховики і перестраховики в однаковій мірі підпадають під страховий нагляд.

Перестраховання стало об'єктом аналізу з боку Міжнародної Асоціації органів страхового нагляду (IAIS) ще при формуванні основних принципів страхової діяльності як одного з факторів, що забезпечує фінансову стійкість прямих страховиків. IAIS виділяє п'ять головних підходів до класифікації видів нагляду, а саме [1, с. 60].

- 1) відсутність будь-якого нагляду;
- 2) нагляд за перестраховою діяльністю обмежено перестрахованням первинних страховиків;
- 3) орган нагляду має право на запит внутрішньої інформації про національного перестраховика;
- 4) кожен перестраховик, що проводить операції з національним перестраховиком, підлягає ліцензуванню;
- 5) розповсюдження є загальне ліцензування з додатковими умовами для страховика чи перестраховика.

Регулювання діяльності компаній з перестраховання здійснюється багатьма способами залежно від чинного законодавства, що регулює даний бізнес. Перестрахова компанія може підпадати під дію законодавства країни, на території якої вона проводить свою діяльність, або країни, де компанію було засновано. Ліцензування в країні, де було засновано компанію, відповідно до Європейських директив, є передумовою для початку діяльності з прямого страхування на території країни-учасниці. Багато країн Європейського Співтовариства вважають ліцензування необхідною умовою для ведення перестрахової діяльності. Компанія, що має намір проводити діяльність з перестраховання на території певної країни, повинна отримати в цій країні відповідну ліцензію, якщо це передбачено законодавством даної країни. Проте не всі країни вимагають ліцензії від іноземних перестраховиків.

Головні характеристики підходів до перестрахового нагляду такі [1, с. 60]:

– вимоги до ліцензування. Ліцензування надає наглядачеві можливість встановлювати вимоги щодо мінімуму капіталу та менеджменту. Крім того, наглядачі повинні мати прямий доступ до всієї інформації, яка стосується перестрахової діяльності. Критерій ліцензування однієї країни відрізняється від аналогічного критерію в іншій країні;

– вимоги до фінансових звітів та платоспроможності. Фінансовий нагляд може включати перевірку фінансового звіту компанії та додаткової інформації, перегляд технічного забезпечення, відповідність вимогам щодо платоспроможності. Даний вид нагляду може також включати регулювання інвестиційної діяльності;

– вимоги до методу перевірок. Ситуація щодо нагляду за перестрахованням, яка склалася на сьогодні, свідчить про те, що на даний момент не існує єдиного методу контролю. Відповідно до даних Європейської комісії, майже всі країни-учасниці здійснюють прямий, непрямий або змішаний нагляд за перестраховою діяльністю.

Прямий нагляд передбачає певне підпорядкування перестраховика наглядовому органу та передбачає дотримання ряду вимог: відповідний менеджмент, адекватність технічного забезпечення, мінімум платоспроможності та надання фінансових звітів. Непрямий нагляд здійснюється шляхом контролю за діяльністю страхових компаній, нагляд за діяльністю перестраховика – через детальне вивчення зовнішньої програми перестраховання первинного страховика.

Зокрема, виділяють такі основні системи контролю за фінансовою стійкістю перестраховика [1, с. 60]:

– «англійська система», яка передбачає, що контроль за фінансовою стійкістю перестраховика забезпечується за тими ж показниками, що й і у прямого страховика. При цьому при розрахунку розмірів технічних резервів в якості базового показника використовується чиста страхова премія, що обчислюється за вирахуванням премії, переданої у перестраховання;

– «німецька система», яка передбачає, що спеціальний контроль за фінансовою стійкістю перестраховика не проводиться. Фінансовий контроль зосереджений на забезпеченні платоспроможності прямого страховика. При визначенні розмірів технічних резервів також використовується показник чистої страхової премії, однак до функцій страхового нагляду входить контроль за тим, наскільки перестраховик фінансово стійкий та готовий виконувати свої зобов'язання, а також контроль за умовами перестраховання. Страховий нагляд має повноваження змінити, при необхідності, прямого страховика;

– «французька система» передбачає зосередження фінансового контролю виключно на забезпеченні платоспроможності прямого страховика. При визначенні страхових резервів використовується показник бруто-премії за вирахуванням витрат на ведення справи, в тому числі і тієї її частини, яка передається у перестраховання.

На сьогодні в Європейському Союзі не існує чітких вимог, що стосуються перестраховання. На противагу цьому діяльність страхових компаній детально регулюється та контролюється відповідно до директив Європейської Ради, які розроблялися протягом 25

років і досить успішно використовувалися при заснуванні компаній та регулюванні їх діяльності в масштабах Європейського Союзу. Можливо, завдяки такому суворому регулюванню діяльності кількість банкрутств прямих страховиків в Європі була відносно невеликою. Єдина директива, яка стосується перестраховування, – директива № 64/225/ЕЕС щодо ліквідації обмежень свободи управління та свободи надання послуг незалежно від перестраховування та ретроцесії.

Разом з тим, варто зазначити, що на сучасному етапі в Європейському Союзі триває робота з перегляду нових вимог Європейської Директиви 2009/138 «Solvency II». Особливо це стосується питань встановлення норм та нормативів платоспроможності, обсягів та структури капіталу, його достатності, розміщення страхових резервів, контролю та звітності. Передбачається також уніфікація в класифікації у страхуванні. Після впровадження Директиви з'ясували її вплив на розвиток страхової галузі в Європі. Намагання знизити ризики завдяки підвищенню вимог до капіталізації страхових компаній спричинило зниження рівня віддачі від капіталу. А відтак різко впала інвестиційна привабливість страхової галузі. За статистичними даними лише за 5 років (з 2016 р. по 2020 р.) кількість страхових компаній в Європейському Союзі різко скоротилася. Аналогічну тенденцію спостерігаємо в Україні: підвищення рівня капіталізації, у тому числі, призвело до зменшення кількості страховиків через призупинення дії або відкликання ліцензії на проведення тих чи інших видів страхування. З певними труднощами стикаються і перестрахові компанії, особливо ті, що здійснюють перестраховування ризиків стихійних лих та катастроф. У зв'язку з посиленням вимог до капіталу та щодо напрямків їх розміщення майже 35% обсягу перестраховування було використано на такий фінансовий інструмент, як катастрофічні облигації, а не виплачено перестраховикам в якості страхових премій [2].

Варто також зауважити, що на сучасному етапі в країнах Європейського Союзу законодавче регулювання перестрахової діяльності у різних країнах дещо відрізняється. Наприклад, у Великій Британії, Фінляндії, Данії, Люксембурзі та Португалії законодавство в однаковій мірі регулює діяльність перестраховиків та діяльність прямих страховиків. Однак, в таких країнах, як Греція, Бельгія та Ірландія, взагалі не існує положень про нагляд і контроль за діяльністю перестраховиків. Проміжне положення займають такі країни, як Австрія, Італія, Іспанія та Швеція, в яких нагляд за діяльністю перестрахових компаній суворіший, ніж у Німеччині, Франції та Голландії, а стосовно вимог, які регулюють платоспроможність перестрахових компаній, то в Австрії, Італії, Німеччині, Франції, Голландії, Бельгії, Ірландії та Греції – вони відсутні взагалі [3, с. 54].

Можемо також констатувати, що на сьогодні прослідковуються новітні тенденції з питань здійснення нагляду за перестраховуванням та здатності національних наглядових

органів контролювати перестраховиків у своїх регіонах. Таке взаємне визнання якості перестраховування необхідне для спрощення вимог до перестраховиків. В той же час існує багато потужних міжнародних перестраховиків, які бажають працювати по всьому світові, але не можуть через те, що нагляд за цією діяльністю здійснюється локально в кожній країні. При чому принципи нагляду можуть і не співпадати з бізнес-стратегією перестраховика.

На сьогодні Європейське співтовариство, де існує єдина ліцензія на перестраховування та трансграничну діяльність, веде переговори щодо спрощення вимог деяких національних ринків та взаємного визнання. Поступово системи нагляду стануть порівнюваними, що є ознакою глобалізації.

Зважаючи на стратегічну мету України – набуття членства в Європейському Союзі (ЄС), з врахуванням зазначеного вище, що на сьогодні в ЄС ведеться дискусія щодо встановлення єдиних підходів до державного регулювання перестраховальної діяльності, що, на думку Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю (IAIS), сприяло б [4, с. 92-94]:

- зміцненню фінансової стійкості страхових компаній;
- підвищенню ефективності вимог органів нагляду;
- підвищенню ефективності ринку перестраховування;
- зменшенню витрат учасників ринку перестраховування і органів нагляду;
- покращенню прозорості і відкритості ринку перестраховування, зменшенню кредитного ризику страховиків.

Література:

1. Ткаченко Н. В. Міжнародний досвід регулювання перестрахових операцій. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2010. № 22. С. 58–66.
2. Александрова М., Шахрай Ю. Європейський вектор регуляторних вимог до страховиків. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/249.pdf>.
3. Мун Д. В. Перестрахові ринки Європейського Союзу: аналіз тенденцій розвитку. *Страхова справа*. 2005. № 10. С. 52–56.
4. Маруженко Д. С. Міжнародний ринок перестраховування: нове століття – нові виклики. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2006. №№ 81–82. С. 92–94.

***АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА
В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ***

Однією із найважливіших рис сьогоденної світової економіки є поглиблення інтеграційних процесів. Із цим з'являється необхідність використання новітніх методів та підходів до розвитку економіки. Вони, в першу чергу, мають бути спрямовані на формування спільного європейського ринку, на проведення спільної для усіх європейських країн фінансової та економічної політики. Місце, яке займає сьогодні ЄС у світовій економіці, підтверджує ефективність обраної європейцями стратегії, механізмів та методів інтеграції, тож, стає зрозуміло, що в процесі інтеграцій посилилась роль європейських держав в світових економічних процесах.

Проаналізувавши спрямованість державної політики на підтримку підприємництва, згідно зі ст. 48 Господарського кодексу України, із метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва, бачимо, що органи влади на умовах і в порядку, передбачених законом:

- передають держмайно, надають підприємствам земельні ділянки, необхідні для функціонування підприємства;
- здійснюють початкове облаштування неосвоєних ділянок необхідними об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури із подальшим продажем чи передачею їх підприємцям у визначеному законом порядку;
- допомагають підприємцям в організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування їх діяльності, підготовці кадрів;
- стимулюють освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг, модернізацію технології, інноваційну діяльність;
- надають підприємцям інші різноманітні види допомоги [1].

Стратегічним всеохоплюючим пріоритетом державного регулювання підприємництва є надання можливості державної підтримки підприємствам, беручи до уваги дотримання правил ринкової економіки і інтегративні процеси, які склалися в сучасному економічному становищі.

Як бачимо з історії розвитку ринкових відносин, європейські країни визначили перш за все інноваційну діяльність як єдиний першочерговий спосіб розвитку новітніх підприємств на різних етапах формування підприємств. Це стосується їх усіх, незалежно від форми власності та сфери їх діяльності в цілому, технологічних особливостей діяльності та видів продукції чи послуг. Скоріше названі законодавчі норми в цілому визначають сутність

державної політики, однак в умовах сьогодення потребують, більш активної підтримки потенційних підприємців, інноваційних підприємств, стартапів тощо. Попри складність такого процесу, можна зробити висновок, що наявність стратегії інноваційного розвитку є обов'язковою передумовою для точного отримання фінансування на інноваційні проекти зі структурних фондів ЄС. Наприклад, наразі в Україні було створено проєкт High Tech Office, який фінансується Світовим банком за рахунок наданого кредиту. Він є першим у своєму роді проєктом моделі інтегрованої підтримки для високотехнологічних стартапів, включаючи фінансування і навчання.

Створена угода про асоціацію між Україною та ЄС (а саме Глава 10 Розділу IV) інформує, що Україна має формувати свою національну політику із розвитку підприємництва і промисловості на основі політики ЄС з врахуванням затверджених на світовому рівні принципів, методів і практик в тих чи інших галузях [2].

Таким чином, можна виокремити основні цілі співробітництва між Україною та ЄС у галузі підприємництва:

- впровадження ефективних європейських правил з приводу питань захисту прав кредиторів, акціонерів та інших зацікавлених сторін;
- створення конкурентного ринкового середовища і демонополізація;
- понад 80 принципів упровадження європейських підходів до корпоративного управління (у тому числі міжнародних стандартів ведення бухгалтерського обліку на державних та приватних підприємствах);
- чітка система формування державної підтримки суб'єктів господарювання, яка дозволяє забезпечити баланс між запобіганням спотворенню конкуренції та стимулюванням росту економіки.

Іншими словами, державна підтримка підприємств із першочерговим завданням забезпечення відповідності стандартам Європейського Союзу на рахунок охорони довкілля, стимулювання окремих напрямків та секторів, які не підпадають під загальне регулювання ЄС є найбільш необхідною і має підтримуватися державою за будь-яких умов. Саме даний спосіб допомоги передбачає сприяння високотехнологічним секторам, і він стає одним з ключових у розвитку сучасних технологій в нашій державі.

Беручи до уваги теперішні проблеми етапу євроінтеграції, можна дійти висновку, що для регіонального рівня найдоречніше вибирати такі форми підтримки, які уможливлуватимуть розвиток найбільш потенційно та інвестиційно привабливих підприємницьких структур. Важливо, щоб вони забезпечували не лише економічні, але й соціальні ефекти. Разом з тим виокремлюються кілька проблемних чинників для ведення бізнесу. Вони пов'язані із оподаткуванням і державними інституціями. Попри це нашій

державі вдалося зберегти такі конкурентні переваги: ефективний і гнучкий ринок праці, високоосвічене населення, перспективний та привабливий за обсягами внутрішній ринок [3, с. 15].

Таким чином, можна вважати аспекти державного регулювання підприємництва в умовах європейської інтеграції потенційно прийнятними для України. Цьому сприяють її природні ресурси та наявність інфраструктури, значний внутрішній ринок, порівняно кваліфікована й водночас дешева робоча сила, науково-технічний потенціал, хоча все це потребує значних інвестицій для подальшого розвитку та підтримки.

Література:

1. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
3. Шаров О. М. Місце України в глобальній економічній системі: потенціал та перспективи. Стратегічні пріоритети. 2017. № 2 (43). С. 4–19.

Луц М. М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.ф.-м.н., доц. Задорожна А. В.

ІНФОРМАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Одним із новітніх світових трендів у розвитку сучасного бізнесу, вагомим важелем розширення ринків збуту є активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Трансформація більшості видів інформації у цифрову інформацію або їх дублювання, розробка надпотужних ЕОМ та інформаційно-комунікаційних систем стають каталізатором успішного розвитку бізнесу. Це передбачає активне використання бізнесом ІКТ, його трансформацію, тобто так звану «діджиталізацію» [1; 2]. Одним із важливих зовнішніх проявів діджиталізації є широке використання цифрових інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), тобто сукупності процесів і методів взаємодії з інформацією, що здійснюється із застосуванням комп'ютерних пристроїв.

Сучасні засоби зв'язку та цифровий формат подання інформації дозволяють:

- спростити та пришвидшити комунікації між продавцем та покупцем;
- сприяти появі нових видів комунікацій;
- дистанційно демонструвати продукт;
- налагоджувати якісну логістику;
- віддалено здійснювати оплату за товари та послуги;
- змінювати організацію бізнес-процесів;

- формувати та обробляти великі обсяги даних, оптимізувати бізнес-процеси тощо.

Слід зазначити, що поняття «діджиталізація» має широке значення і може включати в себе різні аспекти – від організації комунікацій через соціальні мережі та створення сайтів з продажу товарів до глобального – зміни всіх процесів та моделей бізнесу, виробничих процесів, реклами, маркетингу під впливом ІКТ.

Зауважимо, що в умовах європейської інтеграції вітчизняний бізнес повинен із кожним роком дедалі активніше здійснювати діджиталізацію, вкладати в це все більше коштів. З другого боку, цифровізація бізнесу веде до відчутного збільшення додаткових прибутків, а отже, підприємства самі зацікавлені в ній. Діджиталізація дозволяє перевести бізнес-процеси на новий шабель розвитку. Вона забезпечує підприємствам істотні конкурентні переваги, серед яких варто виділити:

- гнучкість бізнес-процесів;
- висока клієнтоорієнтованість бізнесу;
- спрощення роботи з великими обсягами інформації, унаслідок чого стає можливим оперативно аналізувати замовлення, поставки тощо;
- зростання іміджу підприємства;
- підвищення рівня конкурентоздатності;
- збільшення рівня ефективності та простоти організації комунікацій;
- можливість прийняття обґрунтованих управлінських рішень відповідно до змін, що відбуваються на ринках;
- вивільнення працівників від рутинної роботи, зростання продуктивності праці;
- підвищення якості продукції.

Перехід на цифровізацію дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни ринків, розширювати географію бізнесу, знаходити нові шляхи вирішення проблем. Електронна форма комунікацій піднімає рівень і ефективність спілкування між покупцями та продавцями і тим самим створює нові ринки й можливості для реорганізації економічних процесів [3]. Для організації внутрішніх комунікацій підприємства часто використовують внутрішні корпоративні мережі, для візування документів використовується електронний цифровий підпис.

Разом із тим, не слід забувати й про негативні моменти використання ІКТ, найбільш поширеними серед яких є:

- часті кібератаки, що можуть спричиняти значні збитки бізнесу;
- залежність роботи бізнесу від наявності Інтернету та електроенергії;
- потреба значних вкладень у цифровізацію виробництва та бізнесу на початках;

– потреба у кваліфікованому персоналі, що володіє навичками роботи з автоматизованим виробництвом, сучасними ІКТ;

– вкладення грошей у перенавчання, стажування співробітників;

– фінансування організації та підтримання безпеки виробництва та бізнесу.

Отож, успішному розвитку вітчизняного бізнесу в умовах європейської інтеграції сприяє його цифровізація за допомогою сучасних ІКТ. Належить брати до уваги, що вона передбачає використання європейських стандартів, хмарних технологій для дистанційної роботи і сучасних інформаційних систем та баз даних.

Література:

1. Гусева О. Ю. Легомінова С. В. Діджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація // Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2018. № 1 (23).

2. Що таке digital-стратегія і навіщо вона потрібна? URL: <http://digitalbee.com/blog/digital-marketing/chto-takoe-digital-strategiya-i-zachem-ona-nugna/>

3. Філіппова Л. Л. Електронна комерція: за і проти // Вісник НТУ «ХП». Сер.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. 2013. № 44 (1017). С. 58–65.

Маруніч К. В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Ситник Н. С.

БІЗНЕС В УМОВАХ ВІЙНИ: СТАН ТА ПІДТРИМКА

Війна в Україні завдала значних збитків нашій державі. За висновками багатьох експертів, українська економіка зменшиться як мінімум на третину, а песимістичні прогнози кажуть про падіння на 40-45 відсотків.

Попри такі похмурі очікування, економічна активність в Україні з кожним днем продовжує відновлюватись. Так, за результатами опитування членів Американської торгівельної палати, на сьогодні повноцінно функціонують 60 відсотків компаній, ще третина працює частково, 5 відсотків тимчасово призупинили діяльність і лише 1 відсоток – повністю припинили роботу. За словами прем'єр-міністра Дениса Шмигала, зараз до роботи повернулися більш як 80 відсотків підприємств [3].

З моменту повномасштабного вторгнення Росії на нашу землю, в країні було зареєстровано майже 150 тисяч нових бізнесів, з яких 132 тисячі – це фізичні особи-підприємці. Щомісяця кількість реєстрацій нових бізнесів лише зростає, а у перший тиждень серпня було зафіксовано найбільший показник – 5 306 нових ФОПів. Для порівняння – в останній мирний тиждень до вторгнення РФ ця цифра складала – 5 230 нових ФОП [3]. 93% підприємств залучені у допомогу країні під час війни, в тому числі 67,1% долучилися до

волонтерської активності. Індекс активності бізнесу UBI (Ukrainian Business Index) становить 33.9 (зі 100 можливих). Індекс незначно виріс з червня 2022 року, але залишається на низькому рівні, що свідчить про невпевненість бізнесу у швидкому покращенні економічної ситуації, але зростання показника за останні місяці показує, що негативні очікування бізнесу зменшуються [5].

Основними проблемами під час війни для бізнесу є: нестабільна економічна ситуація; можливі труднощі з логістикою; неможливість довгострокового планування через війну; ускладнений імпорт товарів. На даний час 43,6% бізнесу зорієнтовані на розвиток експорту; 5,1% - ті, хто ще не визначився зі збутом товарів чи послуг; 0,6% - орієнтуються на внутрішній ринок.

Найбільшими проблемами, з якими зіткнувся бізнес під час війни – фінансові труднощі (35%), високий рівень стресу працівників (29%), логістичні або комунікаційні проблеми (20%).

Для підтримки підприємців створюють різноманітні ініціативи як на державному, так і на локальному рівні. Головне завдання кожної з них — допомогти українському бізнесу й економіці вистояти.

Збоку Уряду задля підтримки бізнесу було запропоновано ряд таких рішень:

– Програма евакуації підприємств із зони бойових дій. Підприємствам створені належні умови для роботи на новому місці та можливості працевлаштування людей. Також Держава здійснює виплати у розмірі 6 500 грн в межах програми «Підтримка в областях, де ведуться найактивніші бойові дії. Ці кошти можна спрямувати на оплату будь-яких витрат без обмеження видів бізнесу. Допомогу можуть отримати наймані працівники, за яких сплачується ЄСВ та ФОП усіх груп.

– Фізичні особи-підприємці I та II групи на час воєнного стану та протягом року після його завершення звільнені від сплати ЄСВ.

– Підприємства та фізичні особи-підприємці III групи звільнені від сплати ЄСВ за найманих працівників, які були призвані до лав ЗСУ, інших збройних формувань (в тому числі територіальної оборони). Збір буде сплачено за рахунок держави.

– Відтермінується сплата податків для всіх підприємств, які не спроможні їх заплатити.

– Відкладається впровадження реєстратор розрахункових операцій (РРО) для всіх фізичних осіб-підприємців [2].

Зокрема, запроваджено Державні програми надання грантів на створення або розвиток власного бізнесу Урядом «єРобота». Розмір гранту залежить від кількості робочих місць, які будуть створені на підприємстві (від 50 до 150 тис. грн. – мінімум одне робоче місце).

Об'єктивними причинами необхідності державної підтримки бізнесу в умовах війни є:

- наявність монополізму в багатьох галузях народного господарства та відсутність досконалої конкуренції;
- недосконалість цінового механізму для певної групи товарів, який робить їх виробництво неефективним;
- повільна адаптація до сучасних умов господарювання окремих ринків – робочої сили, капіталів, інтелектуального продукту тощо;
- забезпечення стабільності і гармонійності суспільства;
- сприяння збереженню та відтворенню природного, культурного, національно-історичного середовища існування населення в державі;
- розв'язання питань міжнародної політики і співпраці [6, С. 368].

Варто зазначити, що важливим для підтримки українського бізнесу створено ряд інформаційних ресурсів та платформ. Найвідомішими з яких є:

– Міжнародна інформаційна кампанія DO NOT sponsor murder. Її мета — закликати іноземців бойкотувати російські та білоруські продукти, пропонуючи натомість українську альтернативу.

– Spend with Ukraine — ресурс, на якому зібрані українські бренди, виробники, сервіси тощо. Зручно ділитися з друзями-іноземцями.

– Support Ukrainian Business — ще одна платформа з українськими товарами і способами підтримки виробників.

– Do Business with Ukrainians — ініційований випускниками Бізнес-школи УКУ проєкт, який дає можливість іноземним замовникам працювати з перевіреним малими та середніми бізнесами з України, а українським підприємцям — отримати нові контракти із західними компаніями.

– #BizForUkraine допомагає іноземним клієнтам скористатися послугами українського бізнесу у сферах інженерії, консалтингу, ІТ секторі та креативній індустрії.

– EU4Business надають різнопланову допомогу малим і середнім підприємствам (фінансування, консультації, навчання тощо).

– Програма обміну Erasmus for Young Entrepreneurs, у межах якої українські підприємці можуть пройти стажування на європейському підприємстві.

– Ресурс Liga Zakon, де в одному місці збираються нормативні акти та відповіді на питання, які можуть виникнути у власників бізнесів через законодавчі зміни у воєнний час.

– Сайт для пошуку регіональних постачальників продуктових товарів. Можна залишати пропозиції або запити на певні продукти.

– Сайт work.ua надає безкоштовні консультації з пошуку роботи. Про це компанія заявила в соцмережах із посиланням на заявку для отримання такої консультації [4].

За результатами проведеного опитування Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій визначено ряд заходів та змін, які дозволять покращити становище українського бізнесу [1].

Рис. 1. Очікувані заходи та зміни, які, на думку опитаних, покращать становище українського бізнесу у 2022 році

Джерело: [1].

Як видно з рисунку 1, першочерговим питанням для українських підприємств є питання завершення війни та деокупація територій. Не менш важливим є збільшення поставок пального та зниження податків та абзців.

Великий внесок для підтримки розвитку підприємництва в державі доклали і самі власники малого та середнього бізнесу, а саме: зберегли зарплати незмінними, навіть, якщо співробітники деякий час не працювали; перемістили компанії у безпечні регіони; видали одноразові виплати; надали безкоштовну психологічну допомогу.

Отже, в умовах сьогодення бізнес потребує певної допомоги, аби надалі функціонувати як слід та приносити країні кошти. Щомісячні виплати від діяльності підприємств йдуть на допомогу армії, що є надзвичайно важливим для перемоги, адже тоді бізнесу буде легше розвиватися та процвітати.

Література:

1. Виробництво відновлюється, але малому бізнесу досі важко. URL: <https://zn.ua/ukr/business/virobnitstvo-vidnovljujejsja-ale-malomu-biznesu-dosi-vazhko.html>
2. Державна підтримка бізнесу під час війни: що треба знати. URL: <https://eba.com.ua/derzhavna-pidtrymka-biznesu-pid-chas-vijny-shho-treba-znaty/>

3. Допомога під час війни: як держава може стимулювати розвиток бізнесу. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/dopomoga-ukrajincyam-pid-chas-viyni-2022-yak-derzhava-mozhe-stimulyuvati-rozvitok-biznesu-novini-ukrajina-11953230.html>
4. Підтримати бізнес в умовах війни. URL: <https://ukrainer.net/biznes/>
5. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: вересень, 2022. URL: <https://cid.center/state-and-needs-of-business-in-war-september-2022/>
6. Фінанси бізнесу / [Ситник Н. С., Стасишин А. В., Попович Д.В., Сич О.А. та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 432 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/finansu_Biz_all.pdf

Млінцова А. О., здобувач вищої освіти
Науковий керівник – к.е.н., доц. Попович Д. В.
ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИКА,
ОСНОВИ ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ

Сутність поняття «фінансова діяльність страхових компаній» визначена в окремому нормативно-правовому акті, зокрема в Законі України «Про страхування». Відповідно до чинного законодавства предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, перестраховування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням [1].

Фінансова діяльність є невід'ємною частиною діяльності страхових організацій, яка полягає у випуску акцій і повторному придбанні раніше випущених акцій, а також виплаті дивідендів акціонерам. Сюди включається й фінансування за рахунок позик і погашення заборгованостей. Надходження від фінансової діяльності складаються з грошових коштів, що поступають від продажу акцій, і від прийнятих на себе боргових зобов'язань. Витрати здійснюються при оплаті боргів, у тому числі податкових платежів, купівлі раніше проданих акцій і виплаті дивідендів [2, с. 5].

Зауважимо, що у страхових організаціях існує специфіка фінансових відносин, пов'язана з особливостями організації грошового обігу. Страховик спочатку залучає грошові ресурси, а потім виконує зобов'язання перед страхувальниками на відміну від інших підприємств, де спочатку проводяться витрати, а потім реалізується продукція. А оскільки страхування виступає з одного боку як засіб захисту бізнесу та добробуту людей, а з іншого – видом підприємницької діяльності, то будь-який страховик має на меті отримання прибутку.

До чинників, що зумовлюють специфіку фінансової діяльності страховика, відносимо: організаційну форму, що визначає особливості розміру та структури статутного капіталу, порядку формування резервного капіталу, розподілу прибутку, виплати дивідендів, розподілу відповідальності за зобов'язаннями страхової організації між її учасниками; сферу діяльності страховика, яка характеризує особливості у формуванні страхових резервів; внутрішню структуру страхової компанії, зокрема наявність її відокремлених підрозділів, яка визначає особливості в управлінні коштами та проведенні політики диверсифікації страхових резервів; обсяг і структуру страхового портфеля, для якого характерна специфіка у напрямках розміщення страхових резервів [3, с. 110].

Здійснимо аналіз ефективності фінансової діяльності страховиків України в контексті управління страховими резервами (рис. 1).

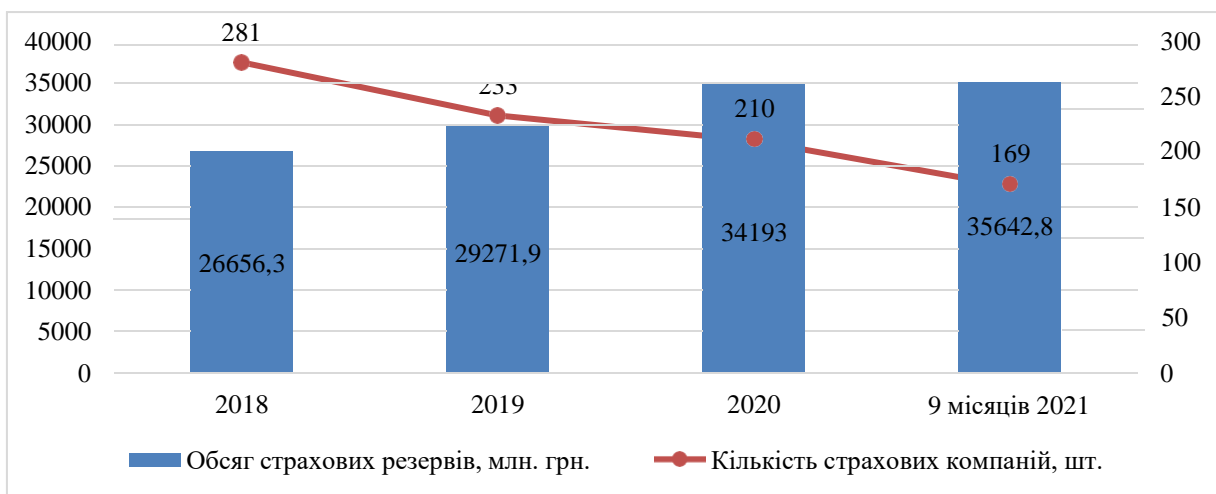

Рис. 1. Динаміка кількості зареєстрованих страхових компаній та сформованих ними страхових резервів*

Джерело: розроблено автором за даними [4].

За даними рис. 1 можна спостерігати зменшення кількості зареєстрованих страхових компаній протягом аналізованого періоду. Всупереч зменшенню кількості даних інституцій, їхня фінансова діяльність зростає. Так, станом на кінець 2020 року обсяг страхових резервів становив 34193,0 млн грн, що на 7536,7 млн грн, або 28,2% більше порівняно з 2018 роком. Загалом протягом останніх років спостерігалось збільшення результатів фінансових операцій страховиків. У 2018 році обсяг операцій становив 2250072,9 тис. грн, а вже станом на 31.12.2019 – на 30% більше (2925934,3 тис. грн). У 2020 році зростання даного показника продовжилось, так у порівнянні з 2019 роком результати фінансових операцій зросли на 1,08%.

Сучасний стан економіки України характеризується зменшенням темпів економічного зростання, тому для розвитку економіки потрібне здійснення ефективної фінансової діяльності страховими компаніями. Зрушення інвестиційного процесу може бути

забезпечене за рахунок ефективного використання страхових ресурсів національних страхових організацій. На сьогодні страхові компанії ще не мають належних умов для ефективного функціонування і управління інвестиціями.

Тому доцільно реалізувати такі заходи: забезпечити проведення страховиками активної співпраці з європейськими та міжнародними організаціями для залучення капіталу і збільшення результатів фінансово-інвестиційної діяльності компаній, а також вдосконалити інформаційне забезпечення для оцінки ефективності фінансової діяльності страховиків.

Література:

1. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 №18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Шірінян Л. Організація фінансів страхових компаній України в сучасних умовах. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16584/1/18.pdf>.

3. Налукова Н., Бадида М. Фінансова діяльність страховика: концептуальні засади теорії і практики. *Світ фінансів*. 2015. №2. С. 105-117. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3754/1/%D0%9D%D0%B0%D0%BB%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9D.pdf>.

4. Дані наглядової статистики НБУ. Показники діяльності страхових компаній. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#6>.

Нурхаметова І. С., викладач циклової комісії

ЗАВДАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО І КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

В процесі обліку, аналізу та аудиту виробництва і реалізації продукції одним із головних аспектів виступає інформаційне забезпечення. Інформаційне забезпечення - це інформування учасників контрольно-аудиторського процесу про стан підконтрольних об'єктів, функціонування їх і відповідності нормативно-правовим актам та законодавству у господарському механізмі підприємств. Інформаційне забезпечення господарського механізму ускладнюється відповідно до зростання суспільного виробництва в умовах ринкових відносин та прискорення науково-технічного прогресу.

Передусім збільшуються обсяги економічної інформації про діяльність підприємств, концернів, корпорацій, спільних підприємств, яка містить дані для дослідження аудитом. Зростання обсягів інформації ускладнює організацію і методику проведення аудиту

фінансово-господарської діяльності. У зв'язку з цим одним із головних завдань аудиту виступає перевірка правильності та достовірності інформації [2].

Основними джерелами інформації обліку, аналізу та аудиту виробництва і реалізації продукції є:

- документи на право здійснення підприємницької діяльності: документи про реєстрацію підприємства, установчі документи, ліцензії, свідоцтва на сертифікацію продукцію, господарські угоди з покупцями і замовниками, свідоцтво платника ПДВ.

- первинні бухгалтерські документи: акти приймання готової продукції на склад, накладні, товарно-транспортні накладні, рахунки-фактури, довіреності, акти здачі - прийому виконаних робіт, квитанції на надання послуг.

- облікові реєстри аналітичного і синтетичного обліку: картки складського обліку готової продукції, оборотні відомості з номенклатури готової продукції відомість № 16, облікові реєстри по рахунках: 701 - "Доход від реалізації готової продукції", 703 - "Доход від реалізації робіт, послуг", 26 "Готова продукція" (за видами), Книга обліку продажу.

- звітність підприємства: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів.

Важливим завданням обліку витрат на виробництво є економічно обґрунтоване визначення величини витрат, які пов'язані з виконанням робіт (виготовленням продукції, наданням послуг), забезпечення контролю за використанням матеріальних трудових і фінансових ресурсів. Виходячи з поставленого завдання витрати групують за двома ознаками: за елементами затрат і за статтями калькуляції.

Елементи витрат - це економічно однорідні за своїм змістом витрати незалежно від того, на які види виробів і на якій ділянці вони використані. Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" встановлено групування витрат операційної діяльності підприємства за такими елементами: матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; амортизація;

Групування витрат за економічними елементами використовується для планування витрат виробництва (обігу), виявлення резервів їх зниження, нормування оборотних коштів і контролю за їх оборотністю, для розрахунку економічних показників, які характеризують ефективність діяльності підприємства (матеріалоемність, трудомісткість виробництва та ін.), а також для складання Звіту про фінансові результати (розділ II "Елементи операційних витрат").

Аналіз як функція внутрішньовиробничого управління має власну методологічну основу: принципи, функції, організаційну структуру, методи та інструменти, інформаційну базу. Найважливіша особливість аналізу без якої практично не можна про нього говорити –

це певна теоретична концепція, стиль мислення, запланований підхід до прийняття науково-технічних і виробничих рішень із позицій найповнішого задоволення вимог споживача.

Аналіз передбачає широкий пошук, творчий підхід до вирішення конкретних завдань виробничої діяльності. До функцій керівників виробництва належать створення необхідних організаційних, технічних, економічних умов для творчих ідей і найголовніше застосування у виробництві нововведень на підставі зацікавленості працівників.

Література:

1. Чабанюк О. М. Економічний зміст основних засобів як об'єкта обліку і контролю. / О. М. Чабанюк, Т. В. Козел. // Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. / [ред. кол. : Ю. Ю. Юхниця, Ю. І. Грицюк.]. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.04. – 404 с.

Огребчук В. А., здобувач вищої освіти

Керівник – д.е.н., доц. Капленко Г.В.

ІНТЕРНЕТ – БАНКІНГ В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ

Сьогодні ІКТ охопили практично всі сфери життєдіяльності людини. Впровадження інноваційних технологій призвело до розвитку систем управління банківськими операціями через мережу Інтернет. Так, починаючи з 1998 року в Україні починає широко використовуватися та розвиватися послуга Інтернет-банкінгу.

Актуальність дослідження Інтернет-банкінгу зумовлена зростанням кількості банків, які надають послуги дистанційного обслуговування та урізноманітненням набору електронних банківських послуг.

Тема дистанційного банківського обслуговування є дуже поширеною і затребуваною в сучасному світі. Перш ніж розкрити можливості Інтернет-банкінгу, доцільно з'ясувати, що розуміється під даним поняттям. Кожен науковець трактує поняття Інтернет-банкінгу по-своєму. Так, за визначенням А. Нікітіна, Г. Бортнікова, А. Федорченко, дистанційне банківське обслуговування – це проведення операцій по рахунках клієнта на підставі його дистанційних розпоряджень, а дистанційне розпорядження – це розпорядження банку виконати певну операцію, передане клієнтом погодженим каналом доступу з певною процедурою передачі розпоряджень [2]. На думку О. Рудої, Інтернет-банкінг – це один із видів дистанційного банківського обслуговування, завдяки якому доступ до рахунків та операцій за рахунками забезпечується в будь-який час та з будь-якого комп'ютера, який підключений до Інтернету, а також який має стандартний браузер [8]. Аналізуючи ці та інші

твердження можна сказати, що Інтернет-банкінг – це метод дистанційного управління банківським рахунком з використанням мережі Інтернет.

На даний час існують три основні форми обслуговування клієнтів: звичайна (характерним є наявність офісу, обов'язкова фізична присутність клієнта, оперативність), дистанційна (характеризується зручністю, оперативністю, різноманітністю) та змішана (дана форма поєднує в собі особливості звичайної та дистанційної форм). Саме дистанційна форма обслуговування клієнтів банківських установ, одним з видів якої є Інтернет – банкінг, є найбільш популярною в сучасному світі. Поширення даного виду операцій пов'язано з розвитком глобальної мережі Інтернет. Кількість споживачів послуг інтернет-банкінгу корелює з кількістю користувачів Інтернетом. Увесь цей час ці цифри зростали співвимірно.

Слід згадати, що першим українським банком, який використовував послуги Інтернет-банкінгу був ПриватБанк у 1998 році. Вже через рік послуга Інтернет – банкінгу була запроваджена у ВА-Банку, ПУМБ, Альфа-Банку, Укресімбанку та ін..

2020 рік став складним для фінансово-економічної сфери і в усьому світі загалом, і в Україні зокрема. Тривалий карантин призвів до загального зниження бізнес-активності, різкого зменшення попиту на кредити й банківські послуги. Водночас за цей період збільшилася кількість неплатежів за кредитами, що негативно позначилося на доходах банків. За даними Нацбанку, станом на 1 жовтня 2020 року із 74 платоспроможних банків 62 банки були прибутковими та отримали чистий прибуток 40,8 млрд грн, що перекрило збитки 12 банків на загальну суму 3,2 млрд грн. За 9 місяців поточного року прибуток був сформований переважно ПриватБанком (21,3 млрд грн, або 56,6% від усього прибутку) та групою банків з іноземним капіталом, крім російського (9,2 млрд грн) [3]. Такий стан речей ще більше стимулює банки до пошуків ефективних форм взаємодії з клієнтами, де одне з чільних місць належить дистанційному обслуговуванню.

За даними дослідження Mastercard Digitalization Trust Survey сьогодні більшість користувачів продовжують активно переходити на цифровий стиль життя, все більше використовуючи нові пристрої та їх можливості[4].

Media Systems у своєму дослідженні щодо інтернет-банкінгу виявила цікаву закономірність: відсоток тих, хто користується онлайн-банкінгом щоденно та 4-6 днів на тиждень неухильно зростає. Зокрема, в Альфа-Банку ним користувалися 33% клієнтів щоденно порівняно з 29% у 2020 році, в ПУМБ — наразі 30% замість 22% [9].

Інтернет-банкінг в Україні впевнено розвивається: люди дедалі активніше користуються сайтами і застосунками банків та сплачують онлайн. Поки що українці тримаються лише свого банку і не дуже обізнані з продуктами банків-конкурентів.

Щодо спектру операцій дистанційного обслуговування в Україні, то на першому місці за популярністю займають операції, які пов'язані з переглядом рахунків (17%), на другому – операції, пов'язані з оплатою мобільного зв'язку(14%) і відповідно на третьому місці – операції, які пов'язані з переглядом останніх операцій (12%) [5].

Інтернет-банкінг надає користувачам такі можливості:

- здійснювати всі комунальні платежі (за електроенергію, газ, телефон, теплопостачання, квартплату);
- оплачувати рахунки за зв'язок (IP-телефонія, стільниковий і пейджинговий зв'язки, Internet) й інші послуги (супутникове телебачення, освіту тощо);
- здійснювати грошові перекази, в тому числі в іноземній валюті, на будь-який рахунок у будь-якому банку;
- переказувати кошти по рахунках за товари, в тому числі придбані через Internet-крамниці;
- купувати і продавати іноземну валюту;
- поповнювати або знімати грошові кошти з рахунків пластикової картки;
- відкривати різноманітні види рахунків (терміновий, ощадний, пенсійний) і вкладати на них кошти;
- одержувати виписки про стан рахунка за певний період у різноманітних форматах;
- одержувати інформацію про платежі, які надійшли в режимі реального часу;
- одержувати інформацію про здійснені платежі та за необхідності відмовлятися від неоплаченого платежу;
- отримувати інші послуги: передплачувати журнали і газети, брокерське обслуговування (купівля-продаж цінних паперів), створювати інвестиційний портфель, брати участь у формуванні пайових фондів банку, у торгах.

Слід розуміти, що інтернет-банкінг надає доступ до рахунків та банківських операцій в будь-який час. Це в свою чергу має свої переваги:

- Дистанційне управління картою 24/7. В будь-яку пору доби можна перевірити поточний баланс або проконтролювати стан проведення фінансової операції. Для цього потрібен лише доступ до інтернету. Користуватися сервісами інтернет-банкінгу можна з ПК, ноутбука, планшета або зі смартфона.

- Швидке виконання фінансових операцій. Грошові перекази виконуються всього за декілька хвилин. Можна виконувати грошові перекази між рахунками як одного, так і різних банків, також поповнювати рахунки електронних гаманців.

- Взаємодія з банком. Через інтернет-банкінг можна дистанційно відкривати нові рахунки, розміщувати депозит і оформлювати кредит. Додаткові документи в разі

необхідності також можна надати через інтернет. Деякі банки навіть заохочують клієнтів відкривати депозити дистанційно, пропонуючи їм вищі відсоткові ставки.

- Мінімальна або нульова комісія. Повна відсутність комісій за надані послуги зустрічається рідко, однак, вона буде меншою ніж суми, які беруть у відділеннях, і значно меншою у порівнянні з терміналами. Розмір комісійного збору залежить від суми платежу[10].

Основні перспективні напрями розвитку Інтернет банкінгу:

- використання новітніх технологій;
- пошук надійних засобів захисту в системі Інтернет-банкінгу;
- залучення зарубіжного досвіду функціонування дистанційного банківського обслуговування [6].

Крім багатьох вигод для клієнтів, інтернет-банкінг також дає суттєві переваги й самим банкам: їхні витрати на транзакції в системі інтернет-банкінгу є нижчими, як порівняти із собівартістю обслуговування у звичайному відділенні; скорочуються витрати на утримання структурних підрозділів і штатних працівників, а також витрати на забезпечення й підкріплення кас готівкою та іноземною валютою; пришвидшуються розрахунки. Усе це в сукупності збільшує прибутковість банку та робить інтернет-банкінг вагомим конкурентним перевагою для тих установ, які його використовують. Тому в сучасних умовах розвиток системи інтернет-банкінгу для вітчизняних банків поступово перетворюється з додаткової послуги на нагальну потребу

Проаналізувавши можна сказати, що в майбутньому операції проведені через систему Інтернет-банкінгу будуть переважати над реальними банківськими операціями, бо це економить час та кошти клієнтів.

Заходи, яких потрібно вжити для стимулювання та підтримання високого рівня розвитку Інтернет-банкінгу:

- 1) Надати поняттю «Інтернет-банкінг» законодавчої форми. Тобто прийняти нормативно-правовий документ, який би регулював діяльність банків, які дають електронні банківські послуги.
- 2) Підвищити конкурентоспроможність банкам за допомогою входження до мережі Інтернет.
- 3) Уряду та НБУ сприяти ефективному розвитку нових банківських технологій [7].

Таким чином, очевидно, що розвиток Інтернет-банкінгу має великі перспективи. Банки в даний час, приділяють велику увагу розвитку дистанційного банківського обслуговування, основна увага приділяється Інтернет-банкінгу, так як більша частина клієнтів банку є

активними користувачами мережі Інтернет. Банки вдосконалюють даний напрямок, роблять його більш зручним для клієнтів.

Підсумовуючи все вище сказане, можна стверджувати, що наявність послуг Інтернет-банкінгу набирає все сильнішого поширення. Використання систем Інтернет-банкінгу спрощує роботу банків, зменшує обсяг паперової роботи. Розвиток даної послуги допомагає банкам покращити відносини з своїми клієнтами та активно взаємодіяти з ними для задоволення потреб ринку. Дослідження показали, що вітчизняній банківській системі потрібно розвиватись. Це стосується організації Інтернет-банкінгу, розширення спектру послуг, їх якості, надійності.

Література:

1. Шлаін Б. М. Продажі через Інтернет: сегментація і технологія - запорука успіху. 2009. № 1. URL: http://www.reglament.net/bank/bankproduct/2009_1_article.htm#subscribe
2. Маркетинг у банку: підручник / за ред. А.В. Нікітіна. – К. : КНЕУ, 2006. 432 с. 6.
3. Прибутковість банків у 2020 році залишається нижчою, ніж 2019 року – результати 9 місяців. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pributkovist-bankiv-u-2020-rotsi-zalishayetsya-nijchoyu-nij-2019-roku-- rezultati-9-misyatsiv>
4. Коваленко Є. Українці обирають цифрові пристрої та сервіси для платежів: 87% надають перевагу оплатам смартфоном – дослідження Mastercard. 2019. URL: <https://www.mastercard.com/news/europe/uk-ua/>
5. Котуранова Т.В., Вартоха Я.С., Александрова М.О. «Інтернет банкінг в Україні – інноваційний розвиток банківської сфери». 2020. URL: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/120/114>
6. Підсосонна Я. Г., Савич О. Р. «Інтернет-банкінг в Україні: проблеми та перспективи розвитку». 2017. URL: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/2494/>
7. Москальов А.А., Рудько А.О.//Інтернет-банкінг як напрям розвитку банківських послуг // Москальов А.А., Рудько А.О. //Молодий вчений – 2018 - 1172-1174. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/270.pdf>
8. Руда О. Інтернет-банкінг – базовий інструмент на ринку фінансових послуг. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2015. Вип. 12. Ч. 2. С. 185–188.
9. Інтернет-банкінг у 2021. 5 фактів про поведінку користувачів від Media Systems. URL: https://media-systems.ua/news/2022-02-22_online_banking

10. Що таке Інтернет-банкінг? URL: <https://business.diia.gov.ua/handbook/finansovij-menedzment/so-take-internet-banking>

Пилат М.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Шот А.П.

***ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД
ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УКРАЇНИ***

Формування досконалої облікової політики в умовах євроінтеграційних процесів є неабияким важливим елементом для розвитку економіки України. Загалом інтеграційні процеси в обліковій політиці підприємства мають свою мету, а саме – співпрацю з міжнародними організаціями та інституціями. У період повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави, ми твердо переконані, що європейська інтеграція є надзвичайно важливим процесом для як для економіки, так і для України в цілому. Зараз наша держава знаходиться на етапі розвитку євроінтеграції та побудови нових відносин з європейськими міжнародними організаціями та фінансовими інституціями.

На економіку як європейських країн, так само і України суттєвий вплив мають ряд факторів. Проте задля того, щоб підвести економіку нашої держави до певних міжнародних стандартів, ми повинні орієнтуватись на європейський досвід. Варто чітко простежити, як країни Європейського Союзу вирішують ряд проблем економіки та загроз для неї в цілому. Загалом свій негативний вплив на економіку зробила пандемія COVID-19. Тепер і майбутньому свій слід, що позначатиметься на країнах Європейського Союзу і, відповідно, на економіці України, зробила війна РФ проти України. Тому нам зараз неабияк важливо набиратись досвіду в умовах євроінтеграції та співпрацювати з європейськими структурами.

Облікова політика має надзвичайно важливий характер для підприємства. Саме облікова політика забезпечує підприємству одні з найважливіших принципів бухгалтерського обліку: послідовність та якісну характеристику звітності – зіставність. На даному етапі розвитку економіки України надзвичайно важко проконтролювати та об'єктивно оцінити методику звітності підприємств. Саме тому виникає потреба у вдосконаленні методів ведення облікової політики шляхом орієнтації на досвід європейських країн та міжнародні стандарти. Варто зазначити, що серед пріоритетних напрямів адаптації законодавства України до законодавства ЄС було визначено бухгалтерський облік, який є важливим об'єктом гармонізації в межах ЄС [1].

На першому рівні формування облікової політики здійснюється Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (раніше – Комітет з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО). Комітет з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО) – International Accounting Standards Committee (IASC) було створено у рамках Організації Об'єднаних Націй (ООН) 29 червня 1973 року провідними професійними бухгалтерськими організаціями Австралії, Великої Британії, Ірландії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Мексики, США, Франції та Японії [2, с. 13].

Загалом облікова політика підприємства ведеться за розпорядженим документом про облікову політику підприємства. Власне, тому як вже і було сказано вище, її важко відслідкувати. Законодавчо затвердженої форми наказу про облікову політику немає. Даний наказ складають самостійно та у довільній формі.

Розглянемо актуальні проблеми облікової політики на підприємствах: постійні зміни нормативно-правових документів, які регулюють облікову політику, тому керівництво повинне постійно за цим слідкувати; неузгодженість окремих нормативно-правових документів між собою; деякі підприємства не складають індивідуальних наказів, а використовують вже створені для інших суб'єктів господарювання; використання в наказі скопійованого переліку принципів, методів та прийомів бухгалтерського обліку.

Одним з найбільш ефективних та актуальних напрямів удосконалення облікової політики підприємства можна вважати наближення національних стандартів до міжнародних, а власне – до європейських. Також удосконалити нормативно-правову базу; встановити більш суворі вимоги до обов'язкової наявності на підприємстві наказу про облікову політику, а також розробити типову форму Наказу про облікову політику за європейськими стандартами [3].

Варто зазначити, що адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу. Прагнення України стати членом ЄС вимагає відповідних змін у законодавстві, нормативно-правовому забезпеченні бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Директиви ЄС визначають загальні вимоги до складу, змісту та подання фінансових звітів, але зберігається багато розбіжностей щодо оцінки, подання та розкриття інформації в річних фінансових звітах товариств та консолідованих фінансових звітах. Деяким країнам ЄС вимагається складання і подання у складі річної звітності інші звіти, які не включаються у сферу Четвертої Директиви ЄС. Наведемо їх у табл. 1.

Річна звітність різних країн Європи

Додаткові звіти	
Країна	Звіт
Данія, Фінляндія, Ірландія, Португалія, Швеція	Звіт про рух грошових коштів
Ірландія	Звіт про загальні визнані прибутки та збитки
Ірландія	Узгодження з прибутками та збитками за історичною собівартістю
Греція	Звіт про розподілення прибутку
Бельгія	Соціальний звіт

Джерело: [4]

У всіх державах-членах ЄС основним принципом оцінювання є оцінювання за ціною придбання або виробничою собівартістю. Законодавство держав-членів ЄС визначає різні підходи до можливості складання скороченого балансу підприємствами. Не дозволяється складати скорочений баланс в Австрії, Данії та Швеції [4].

Варто підкреслити, що країни-члени ЄС були першими країнами, які зробили перші кроки в напрямку конвергенції бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Власне, на сьогоднішній день відомо два підходи до вирішення проблеми бухгалтерського обліку за європейськими стандартами – гармонізація та стандартизація. Гармонізація обліку передбачає певну відповідність та злагодженість, дотримання принципів ведення бухгалтерського обліку, складання звітності групою країн чи їх об'єднанням, наприклад країнами ЄС. Власне, дотримання Україною принципів ЄС можна вважати гармонізацією бухгалтерського обліку. Четверта директива спрямована на гармонізацію національного законодавства в галузі обліку для компаній. Четверта Директива містить у собі лише найбільш загальні положення і залишає достатню свободу дій країнам-членам ЄС і транснаціональним компаніям. Також є й інші Директиви ЄС, наприклад:

- Директива 78/660/ЄС містить положення стосовно змісту річного бухгалтерського звіту, коректності відображення фінансового стану тієї чи іншої компанії, методів оцінки активів і зобов'язань, аудиту та оприлюднення звітності.

- Сьома Директива 83/349/ЄС передбачає зобов'язання таких компаній надавати консолідовану звітність та розкривати облікову політику щодо пов'язаних сторін, яка б забезпечила інвесторам можливість отримати уяву про фінансову ситуацію такої системи (групи компаній) в цілому.

Стандартизація дає змогу глобалізувати облікову політику, принципи і систему бухгалтерського обліку та звітності. Вона здійснюється в рамках уніфікації обліку на міжнародному рівні, яку проводить Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського

обліку. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності мають рекомендаційний характер, проте саме їх зміст є основою створення нормативно-правового забезпечення облікової політики в Україні [5].

Отже, реалізація ефективної облікової політики підприємства є інструментом, який дозволить керівництву з користю впливати на рівень доходів та витрат, прибутку та на інвестиційну привабливість загалом. Досвід інтеграційних процесів бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Європі свідчить про те, що Україні варто орієнтуватись на гармонізацію та стандартизацію облікової політики. Адже завдяки орієнтації українських підприємств на європейський досвід дозволить удосконалити систему облікової політики. Власне, варто звернути на відмінності облікової політики між Україною та країнами ЄС. Важливим орієнтиром для українських підприємств слугують Директиви ЄС та Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС – пріоритетна складова процесу інтеграції України до ЄС.

Література:

1. Семенова С., О. Шпирко. Облікова політика малих підприємств в Україні та Німеччині. Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій. Серія «Економіка і управління». 2019. С. 95-108. URL: https://www.researchgate.net/publication/342750794_Oblikova_politika_malih_pidpriemstv_v_Ukraini_ta_Nimeccini
2. Кулик В.А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку. Монографія. – Полтава: РВВ ПУЕТ. 2014. С. 373. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/1926>
3. Миронова Ю. Ю. Облікова політика підприємства: сутність, особливості та проблеми формування / Ю. Ю. Миронова, А. Ю. Прут, Ю. Л. Шинкар // Причорноморські економічні студії. – 2019. – Вип. 39(2). – С. 108- 112. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2019_39\(2\)__23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2019_39(2)__23)
- 3
4. Згурська, О. М. Концептуальні аспекти формування ефективної системи бухгалтерського обліку з урахуванням досвіду країн ЄС. Глобальні національні проблеми економіки. С. 942. URL: <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/189.pdf>
5. Яцишин, С. Р. Досвід країн ЄС у формуванні облікової політики підприємств з врахуванням вимог Європейського законодавства / С. Р. Яцишин // Ефективна економіка : електрон. наук. фах. видання. – 2015. – Вип. 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4137>

**ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Сьогодні цифрове суспільство вкорінилося у всі економічні процеси, а люди не уявляють існування без цифрових гаджетів, інформаційно-комп'ютерних технологій.

Розвиток бухгалтерського обліку як інформаційної системи базується на якісних змінах, що характерні для господарських процесів, моделей управління, суспільно-економічного середовища тощо. Адаптація системи бухгалтерського обліку до змін, що спричинені розвитком інформаційних технологій, є складним процесом, залежним від ступеня їх впровадження у сфери діяльності, застосованої моделі нормативного регулювання бухгалтерського обліку на національному рівні, стану та здатності пристосувати облікові нововведення до діючого варіанта функціонування системи бухгалтерського обліку на мікрорівні тощо [1].

В умовах комп'ютеризації відбуваються суттєві зміни в системі бухгалтерського обліку, технології здійснення облікового процесу, складанні звітності, проведенні контролю та управлінні тощо. При цьому організація і планування контролю в умовах комп'ютеризації включає такі основні процедури, зокрема: вивчення наявного порядку організації системи збору інформації, технічне і програмне комп'ютерне забезпечення та ефективне його використання [2].

Варто узагальнити якісні характеристики звітності в розрізі цифрових трендів (табл. 1).

Таблиця 1

Основні цифрові тренди на їх вплив на якість обліку / звітності

Цифровий тренд	Характеристика	Вплив на якість обліку/звітності	Перешкоди
1	2	3	4
Дані стають головним джерелом конкуренто-спроможності	Дані стають активом. Збирання, опис, зберігання та опрацювання даних дає змогу отримувати цінну інформацію для використання в ділових процесах, суспільному житті, роботі держави	BigData дозволяє підвищити ефективність, точність і швидкість зібраної та наданої інформації	Висуваються високі вимоги до початкових даних
Розвиток сфери Інтернету речей (Internet of things, IoT, PoT)	Розвиток мережі, що складається із взаємопов'язаних фізичних об'єктів або пристроїв, які мають вбудовані датчики та сенсори, а також програмне забезпечення, що дає можливість здійснювати взаємодію фізичних речей із комп'ютерними системами та мережами.	Оперативне отримання інформації; усунення помилок	Недостатній рівень розвитку технічного забезпечення

Цифровізація або цифрові трансформації бізнесу та галузей економіки	Цифрові технології стали базою для створення нових продуктів, цінностей, властивостей та, відповідно, основою отримання конкурентних переваг на більшості ринків.	Залежно від галузі економіки, на яку здійснюється вплив, наслідки варіюються. Однозначно, що вимоги до якісної складової звітності посилюються	Часта невідповідність інструментів бухгалтерського обліку сучасним реаліям, через що виникає ряд проблем, пов'язаних із впровадженням цифрових рішень
---	---	--	---

Джерело: складено на основі [3]

До ключових напрямів, які характеризують зміни в бухгалтерському обліку під впливом цифровізації належать:

Зміна процесів ведення обліку, технології і методології отримання, зберігання і надання інформації (технології блокчейн, програмні роботи та програми для роботи із великими масивами даних).

Зміна взаємодії між зацікавленими сторонами, зменшення інформаційної асиметрії.

Зміни в об'єктах бухгалтерського обліку: трансформація існуючих, поява нових.

Посилення якісних характеристик облікової інформації (свочасності, прозорості, достовірності), поява нових функцій обліку.

Підсумовуючи, трансформації бухгалтерського обліку відповідно до нових вимог цифровізації, є неминучим етапом його розвитку. Використання цифрових технологій стане передумовою для формування громадянського суспільства, стимулюватиме економічні процеси та загалом впливатиме на економічний розвиток.

Література:

1. Кузь В.І. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифровізації господарських та управлінських процесів. Бізнесінформ. №6. 2021. URL: <https://oaji.net/articles/2021/727-1628506397.pdf>
2. Моспаненко К.О. Цифровізація бухгалтерського обліку в умовах розвитку інформаційної економіки. Тези конференції. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9148/1/21-23.pdf>

3. Безручук С.Л., Грабчук І.Л. Основні концепції впливу цифровізації на якість бухгалтерського обліку. Облік і оподаткування. №4 (98). 2021.

Підручник К. П., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц. Шушкова Ю.В.

АНАЛІЗ НАЙБІЛЬШИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ СВІТУ

У сучасному економічному, інтеграційному середовищі одним із провідних чинників соціально-економічного розвитку будь-якої країни світу є розвиток транснаціональних корпорацій. Ефективна діяльність ТНК дозволяє їм інтенсифікувати інвестиційні та фінансові потоки, поширювати принципи і методи ефективного менеджменту, впроваджувати інноваційні продукти і технології, сприяти зростанню міжнародної конкурентоздатності приймаючих країн.

Займаючи центральне місце в сучасній світогосподарській системі, ТНК роблять все більший вплив на міжнародні економічні відносини, розвиток національних і світової економік та є головними генераторами диверсифікації системи міжнародного бізнесу.

Транснаціональна компанія – це підприємство, яке походить з однієї країни та вкладає ресурси в розширення своєї діяльності на міжнародному ринку шляхом заснування дочірніх компаній, відкриття філій в інших країнах з метою отримання найвигідніших умов господарської діяльності, що, в свою чергу, призводить до максимізації прибутку компанії та підвищення економічного впливу компанії на національні економічні системи світу.

Перші ТНК з'явилися ще в XVI–XVII ст. Наймогутнішими серед яких були французька Ост-Індська компанія (створена у 1664 р.) та англійська Ост-Індська компанія (створена у 1600 р.).

Виділяють ряд критеріїв, за якими у сучасних умовах можна розпізнавати ТНК. До них відносять:

- 1) річний оборот повинен складати більше ніж 1 млрд. дол. США;
- 2) філії та/або дочірні компанії повинні знаходитись не менше ніж в 6 країнах світу;
- 3) частка закордонних активів повинна становити 25-30% у загальній вартості активів компанії;
- 4) 1/5 - 1/3 загального обсягу обороту компанії повинна походити із зовнішніх ринків [1].

Кількість ТНК та їх філій у світі щороку зростає. За даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) у світі в 2020 році нараховується близько 80 тисяч ТНК і 850 тисяч їх зарубіжних підрозділів. За останні 30 років кількість ТНК збільшилась у 12 разів

(1970 рік – 7 тис. ТНК, 1990 рік – 36 тис., 2014 рік – 85 тис., 2020 – 80 тис.), у яких зайнято більше 75 млн. чоловік [2].

Forbes Global 2000 складає рейтинг найбільших компаній світу за чотирма показниками: продажі, прибуток, активи та ринкова вартість. Ринкова турбулентність призвела до зниження мінімальної ринкової вартості, яка буде розглядатися для списку 2022 року, до 7,6 мільярдів доларів у порівнянні з 8,26 мільярдів доларів у 2021 році, але мінімальна вартість для всіх інших показників зросла в порівнянні з минулим роком.

За даними рейтингу FORBES GLOBAL 2000 (2022) до переліку найбільших компаній світу потрапили ТНК із 58 країн, серед яких Китай, США, Гонконг, Японія, Південна Корея, Великобританія, Німеччина, Канада, Франція та ін. Проте найбільша кількість ТНК зосереджена у Сполучених Штатах (590 компаній), Китаї (351) і Японії (196).

За даними журналу FORBES перше місце серед найбільших ТНК посіла американська компанія Berkshire Hathaway (табл. 1). Berkshire Hathaway займається інвестиціями і страхуванням. Вона контролює понад 40 компаній в таких секторах, як фінансові послуги, кондитерське виробництво, видавнича справа, ювелірний бізнес, виробництво меблів, килимів, будматеріалів та ін.

Таблиця 1

Динаміка показників господарської діяльності ТОП–10 найбільших публічних ТНК світу в 2021 році рейтингу Forbes Global 2000 «The World's Largest Public Companies»

№	Назва компанії	Країна	Продажі, млрд. дол. США	Прибуток, млрд. дол. США	Активи, млрд. дол. США	Ринкова вартість, млрд. дол. США
1	Berkshire Hathaway	США	276,09	89,8	958,78	741,48
2	Industrial&Commercial Bank Of China	Китай	208,13	54,03	5518, 51	214,43
3	Saudi Arabian Oil Company (Saudi Aramco)	Саудівська Аравія	400,38	105,36	576,04	2292,08
4	JPMorgan Chase	США	124,54	42,12	3954, 69	374,45
5	China Construction Bank	Китай	202,07	46,89	4746,95	181,32
6	Amazon	США	469,82	33,36	420,55	1468,4
7	Apple	США	378,7	100,56	381,19	2640,32
8	Agriculture Bank of China	Китай	181,42	37,38	4561,05	133,38
9	Bank of America	США	96,83	31	3283,22	303,1
10	Toyota Motor	Японія	281,75	28,15	552,46	237,73

Джерело: складено на основі [2]

Компанія повністю володіє такими компаніями як GEICO, Dairy Queen, Duracell, BNSF Railway, Lubrizol, Fruit of the Loom, Diamonds Helzberg, Long&Foster, FlightSafety International, Pampered Chef та NetJets, а також володіє 38,6% Pilot Flying J, 26,8% компанії

Kraft Heinz, а також володіє 38,6% Pilot Flying J, 26,8% компанії Kraft Heinz, а також American Express (17,15%), Coca-Cola Company (9,4%), Wells Fargo (9,9%), IBM (6,9%), Apple (5,5%) та Bank of America (10,86%) [2].

Компанія Berkshire Hathaway посіла перше місце вперше з моменту, коли Forbes почав публікувати Global 2000 у 2003 році, випередивши Промислово-комерційний банк Китаю (Industrial&Commercial Bank Of China), який опустився на 2 місце після дев'яти років поспіль на вершині списку.

Серед технологічних компаній США, що потрапили до десятки в 2022 році, виявилася лише дві компанії – Amazon.com та Apple. Компанії мають великі доходи і чисті прибутки. При цьому компанія з найдорожчим брендом на планеті (Apple) опинилася на сьомій позиції. З технологічних ТНК високі місця в рейтингу Forbes Global 2000 в 2022 році займають Samsung (14), Microsoft (12), Alphabet (11), Intel (51), IBM (98), і Meta Platforms (34) [3].

Проведений аналіз діяльності найбільших ТНК світу дає змогу зробити наступні висновки:

- за критерієм обсягу активів найбільші ТНК світу є переважно фінансовими інституціями. У десятку найбільших ТНК світу увійшли фінансові структури, а саме банки: Industrial&Commercial Bank Of China, China Construction Bank, JPMorgan Chase та ін.;

- зазнає змін географічна структура ТНК. Якщо ще кілька десятиліть тому провідні позиції займали транснаціональні корпорації США, Японії, Німеччини та Франції, то вже зараз вони зіштовхнулися з жорсткою конкуренцією з боку китайських ТНК, що стало можливим завдяки відповідній державній підтримці;

- провідними фінансовими ТНК світу залишаються банківські інституції. Жодні кризи не здатні похитнути позиції банківського сектору, який перетворився на один із головних механізмів реалізації процесу транснаціоналізації. Проте треба визнати, що серед провідних фінансових ТНК також представлений і страховий бізнес, іпотечні установи тощо.

Підсумовуючи, варто зазначити, що найбільшим у світі транснаціональним компаніям вдалося збільшити продажі та прибутки за останній рік, незважаючи на виклики, пов'язані з пандемією, триваючою війною та непередбачуваними ризиками.

Література:

1. Пенська І. О. Особливості впливу ТНК на економічний розвиток України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. № 3(80). С. 114–124. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2015/3\(80\)/uazt_2015_3_14.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2015/3(80)/uazt_2015_3_14.pdf)

2. The World's Biggest Public Companies 2022 Ranking. Forbes. Official site. URL: <https://www.forbes.com/lists/global2000/?sh=211703b65ac0>

3. OECD Economic Outlook, FDI IN FIGURES April 2022. URL: <https://www.oecd.org/investment/investment-policy/FDI-inFigures-April-2022.pdf>.

Полудворянін М.С., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Ситник Н.С.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Економічна арена держави під час війни є одним із ключових завдань, забезпечення діяльності якого сприяє поповненню бюджету та збереженню платоспроможності населення. Майже три місяці війни негативно вплинули на кожне підприємство в Україні та нанесли державі втрати у сотні мільярдів доларів США. Але економіка держави має працювати за будь-яких умов, саме тому урядом затверджено та введено у дію програму щодо тимчасового переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів, так звана «релокація». Зокрема зазначається, що українські підприємства, які знаходяться у зоні активних бойових дій, можуть отримати державну допомогу в переміщенні своїх потужностей до західних областей України.

За оцінками Національного банку, під час війни економіка України втрачає 50% "невиробленого" ВВП. Тобто кожен тиждень коштує національній економіці понад 50 млрд грн. І це без втрат від руйнувань. МВФ оцінює втрати України через військове вторгнення російських окупантів 35 відсотками ВВП [1].

Як свідчить опитування Європейської Бізнес Асоціації, лише 17% компаній працюють у повному обсязі, а кожна третя не працює. Третина підприємців планує відновити діяльність. Приблизно такі ж результати показали й опитування інших організацій [2].

Держава визначила підприємства (та їх відокремлені підрозділи), допомога у релокації яких є пріоритетною - це стратегічно важливі підприємства та підприємства, які виробляють товари першої необхідності (хліб та інша їжа, питна вода, одяг та інше) для забезпечення потреб цивільного населення, військових та бійців територіальної оборони. Однак на практиці, заявку на отримання допомоги та допомогу може подати та отримати будь-яке підприємство, оскільки кожне із таких здійснює вклад у роботу економіки, а тому є важливим для держави.

Можливості переміщення підприємства або його відокремленого підрозділу коливаються від переміщення за 2 дні (як, наприклад, офіс ІТ-компанії) до повної неможливості його переміщення та як наслідок втрату основних засобів (металургійні заводи) [3].

Розглядаючи підприємства різних галузей, які найбільше постраждали від військової агресії, то варто зазначити, що аграрний бізнес прив'язаний до конкретної території, а роботи в полі чи на фермі не можна відкласти на невизначений термін або перенести. Тому ринок аграрного сектора страждає від дефіциту робочої сили, пального, добрив та оборотних коштів. Чимало працівників фермерських господарств мобілізовані або пішли в тероборону.

Значну частину пального країна імпортувала з росії та Білорусі. Ці поставки зупинилися після перших ракетних обстрілів українських міст з цих країн. Не дивлячись на це, проблеми з нестачею палива в Україні не зупинили посівну кампанію, хоча наразі ситуація складна. Позитивним є той факт, що при найпесимістичніших прогнозах в Україні засіють щонайменше 70% площ.

ІТ-галузь очікувано виявилася найбільш стійкою. Карантин добре підготував компанії до найгіршого випробування – війни. За даними НБУ за I квартал 2022 року українська експортна ІТ-індустрія забезпечила \$2 млрд рекордних надходжень. Фактично цей показник збільшився на 28% в порівнянні з минулим роком, не зважаючи на війну, релокацію співробітників та компаній [5].

Щодо енергетики, то через три тижні після військового вторгнення РФ енергосистема України приєдналася до енергосистеми континентальної Європи ENTSO-E.

Проблем з генерацією електроенергії в Україні немає. Найбільший оператор маневрових потужностей ДТЕК повідомив, що майже всі ТЕС компанії працюють у штатному режимі. Винятки – Луганська ТЕС, зупинена раніше через військові дії в області, та частково Запорізька ТЕС.

Металургійний ринок перебуває в скрутному становищі через залежність від експорту продукції морем. Більшість підприємств галузі зосереджені у південно-східній частині України, де тривають активні бойові дії. Підприємства не можуть відвантажувати готову продукцію через заблоковані порти і морські шляхи. Деякі заводи, наприклад, "Азовсталь" у Маріуполі, почали консервувати ще в перший день війни, 24 лютого [3].

Війна, яку почала росія, змінила як життя кожного українця, так і життя будь-якого підприємства. Налагоджені ланцюги поставок перестали працювати. Закриті порти, відсутність авіасполучення, ризики, які супроводжують автодоставки — компаніям з налагодженою логістикою довелось переорієнтуватись за лічені дні. Тим не менш, логістика, навіть в умовах війни, працює і є критично важливою. Приоритетом є гуманітарний вантаж.

Як тоді адаптуватися до змін? Окрім перебудови звичних ланцюгів постачання, потрібно бути готовим, що вартість доставки буде значно більшою, ніж у довоєнні часи. Наприклад, якщо раніше вартість відправлення за маршрутом Київ- Львів дорівнювала 10

тис. гривень, то тепер це уже 50 тис. (йдеться про 20-тонну фуру). Фактори, які впливають на вартість — терміновість перевезення (у випадку евакуації бізнесу, наприклад), дефіцит транспорту, небезпечність маршрутів, ліміти на паливо [6].

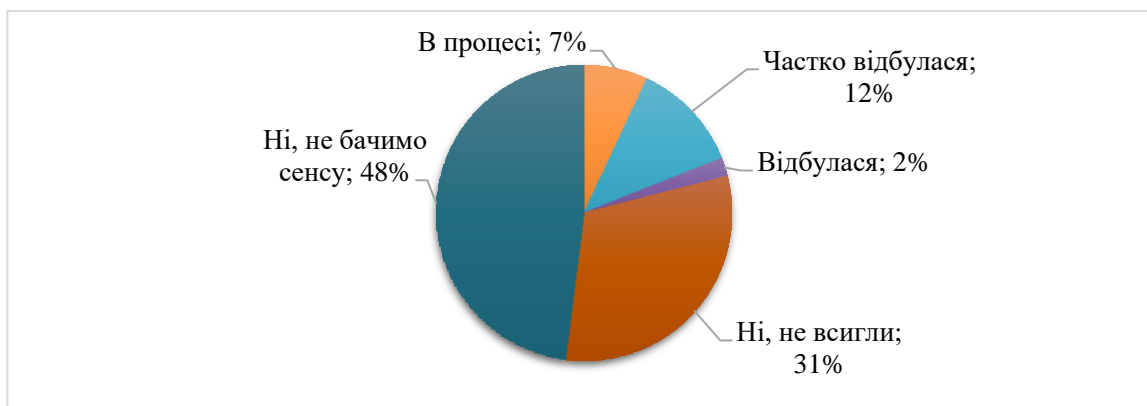

Рис. 1. На скільки ефективно відбулась релокація підприємств?

Джерело: [7].

За даними дослідження Advanter.Group, 48% підприємств малого та середнього бізнесу не можуть перевезти виробництво, 31% не встигли це зробити, близько 20% здійснили часткову релокацію бізнесу або в процесі переїзду (рис.1).

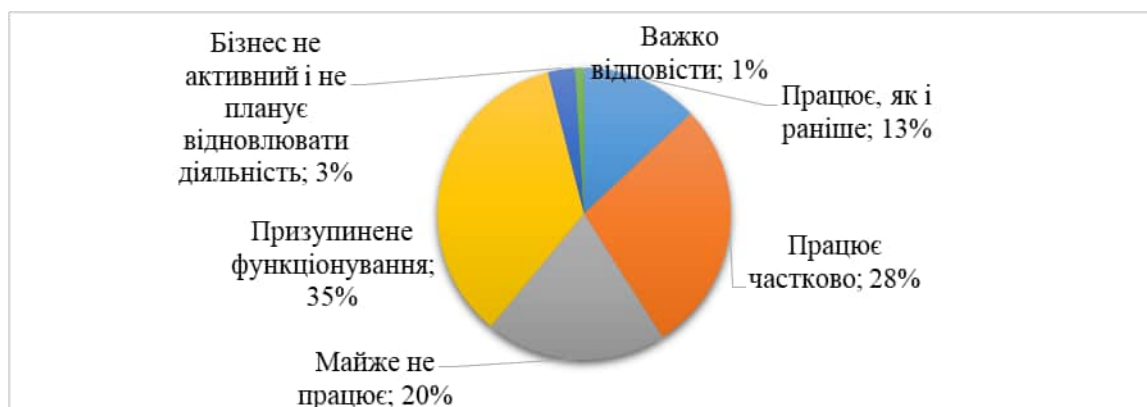

Рис. 2. Поточний статус бізнесу

Джерело: [8]

Бізнес і зокрема підприємства, які функціонують в його рамках, переживають нелегкі часи, адже більша їх половина майже не працює, має не активний бізнес або призупинене функціонування (рис. 2).

Згідно програми релокації підприємств, що опублікована на сайті Міністерства економіки України: до програми може долучитися будь-яке підприємство, здійснивши повну або часткову релокацію своїх потужностей. Програма поширюється на регіони, що постраждали від бойових дій. Для цього потрібно подати заявку на переміщення, вказавши спеціалізацію підприємства, кількість працівників, можливості виробництва, потреби у виробничому приміщенні, сировині, розміщенні співробітників, а також спосіб транспортування.

Усі заявки розглядаються оперативно. Тривалість розгляду від 1 до 3 днів для підприємств, що мають першочергове значення для оборонного комплексу, життєдіяльності населення та підтримки економіки у воєнний час. Щодо інших підприємств (не пріоритетних) – заявки можуть розглядатися до 5 днів.

Жодних підстав у відмові щодо переміщення немає. Є першочерговість розгляду заявки, можливість демонтажу, наявність локації з необхідними умовами для роботи в регіонах, що приймають та черговість перевезення.

Після ухвалення позитивного рішення про переміщення, підприємство отримує пакет державної підтримки, що включає в себе наступні опції:

- підбір місця розташування для потужностей підприємства;
- допомога з перевезенням на нову локацію;
- сприяння в розселенні працівників та пошуку нових співробітників;
- підтримка у відновленні логістики, закупівлі сировини та пошуку ринків збуту.

Наразі здійснюється переміщення підприємств в один з дев'яти регіонів (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Вінницька, Волинська та Рівненська області).

Переміщення підприємств здійснюється трьома способами: самостійно, силами АТ «Укрзалізниця», силами АТ «Укрпошта».

Також залучаються в якості субпідрядників інші перевізники в залежності від потреб підприємства.

Після завершення бойових дій підприємства повернуться на первинні локації та стануть драйверами відбудови економіки в громадах [9].

Станом на 28 квітня 2022 року релокацію здійснили понад 400 підприємств, з яких 216 вже відновили свою роботу. Ще для близько 500 підприємств підібрані майданчики, і вони знаходяться на різних стадіях транспортування. Одним з популярних напрямків релокації є Львівська область. Станом на 27 квітня сюди переїхало 109 підприємств, з яких чотири планують повертатись назад через відсутність бойових дій, повідомили у Львівській обласній військовій адміністрації (ЛОВА). Серед релокованих переважають підприємства, які працюють у сфері машинобудування, металообробки, харчової промисловості, будівництва. Також, за даними ЛОВА, в роботі знаходиться 768 заявок [10].

Отже, війна внесла свої корективи в абсолютно кожне підприємство та в його сферу діяльності зокрема. Економічна ситуація в Україні залишається напруженою та непередбачуваною, але підприємства поступово повертаються до роботи. Цьому сприяють героїчна робота ЗСУ зі звільнення територій та повернення українців до своїх домівок. Держава всіма силами сприяє відновленню хоча б часткової роботи підприємств: зниження

ПДВ, логістичні послуги, допомога з пошуком підходящого приміщення, працівників, місця проживання та ринку збуту. Реалізація заходів щодо релокації підприємств є одним із найважливіших завдань підвищення показників національної економіки, тому важливо це проводити саме зараз.

Література:

1. Через війну Україна втратила \$565 млрд: скільки вже покритв Захід? *МінФін*: веб-сайт. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/03/16/82174253/>
2. Малий та середній бізнес є запорукою стабільності економіки та розвитку країни веб-сайт. *Дія*: веб-сайт. URL: <https://business.diaa.gov.ua/>
3. Володимир Рихлицький. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат і як відновлюються підприємства - веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/03/23/684549/>
4. Максим Почебут. ІТ-індустрія в умовах війни забезпечила \$2 млрд експортних надходжень - веб-сайт. URL: <https://dev.ua/news/it-industriia-2-mlrd>
5. Віктор Шевченко. Логістика війни. Як змінились вантажні перевезення в Україні - веб-сайт. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/perevezennya-v-ukrajini-pid-chas-viyni-gumanitarni-vantazhi-obmezheniya-na-perevezennya-50231625.html>
6. ADVANTER.GROUP - веб-сайт. URL: ADVANTER.GROUP.COM
7. Як український бізнес працює під час війни. Головні факти з дослідження. *Gradus Research* - веб-сайт. URL: [HTTPS://FORBES.UA/NEWS/V-UKRAINI-35-BIZNESU-PRIZUPINILI-DIYALNIST-CHEREZ-VIYNU-1-NE-PLANUYUT-VIDNOVLENNYA-OPITUVANNYA-GRADUS-23032022-4950](https://FORBES.UA/NEWS/V-UKRAINI-35-BIZNESU-PRIZUPINILI-DIYALNIST-CHEREZ-VIYNU-1-NE-PLANUYUT-VIDNOVLENNYA-OPITUVANNYA-GRADUS-23032022-4950)
8. Програма Релокації Підприємств 2022 : *Міністерство економіки України* – офіційний веб-сайт. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv>
9. Новини Львівської обласної воєнної адміністрації – офіційний веб-сайт. URL: <https://loda.gov.ua/allNews>

Сіроклин А.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Пікулик О.І.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Еволюційний етап соціально-економічного розвитку в Україні визначив розширення відносин між державою, бізнесом і суспільством в якості одного із ключових елементів. У зв'язку з цим заслуговують на увагу аспекти, пов'язані з розбудовою держави, регіонів, об'єднаних територіальних громад, формуванням соціально відповідального бізнесу. Багато країн світу використовують відносини між владою та бізнесом як потужний інструмент забезпечення соціально-економічних потреб та надання суспільно важливих якісних послуг.

Малий та середній бізнес (МСБ) є важливими учасниками на ринку праці та глобального економічного розвитку, забезпечуючи понад 50% робочих місць у всьому світі. За рахунок МСБ формується до 40% національного доходу у країнах з економікою, що розвивається. За оцінками Світового Банку, до 2030 р. буде потреба у 600 млн. нових робочих місць, що робить розвиток МСБ пріоритетним для держави. У країнах, що розвиваються, у секторі МСБ створюється 7 із 10 робочих місць [1]. Таким чином, підприємницька діяльність стає джерелом надходжень до державного бюджету, майданчиком для застосування інноваційних технологій, ключовим гравцем на ринку праці, фактором накопичення та використання людського капіталу.

З початком російської військової агресії в лютому 2022 р., яка повністю зупинила морську торгівлю, суттєво пошкодила критичну інфраструктуру та спричинила масове переміщення людей, Україною було втрачено доступ до зовнішніх ринків капіталу, а податкові надходження різко впали. За деякими розрахунками, у 2022 р. в Україні очікується скорочення ВВП на 45 %, що обумовлено значним зменшенням імпортно-експортних операцій, зниженням державних і приватних інвестицій і значним скороченням витрат домогосподарств. У найближчі роки прогнозується, що масштабні зусилля з реконструкції виробництва сприятимуть зростанню до понад 7 % до 2025 р. на тлі повільного відновлення виробничих та експортних можливостей і поступового повернення біженців [2].

Значними виявилися втрати українських підприємств в період воєнного стану. Понад 307 тис. мікро-підприємств (не враховуючи ФОП) повідомили про середні прямі втрати в сумі близько 40 тис. дол. США, кожне з майже 48 тис. малих підприємств мало втрати в середньому розмірі понад 300 тис. дол. США, а майже 18 тис. середніх підприємств визначили прямі втрати в середньому близько 2 млн. дол. США на одного суб'єкта господарювання. Таким чином, загальна сума втрат українського бізнесу може складати від 64 до 85 млрд. дол. США [3].

Враховуючи важкі економічні наслідки війни, питання посилення спроможності вітчизняного бізнесу набуло значної актуальності. Ключовим на сьогодні питанням стає динамічна відбудова національної економіки. Мале та середнє підприємництво, завдяки своїй гнучкості порівняно з великим, має більше можливостей відновити власну діяльність чи розпочати нову, адже йому притаманний суттєвий економічний динамізм та потрібні менші ресурсні залучення в започаткуванні діяльності чи ревіталізації існуючого бізнесу. Суттєві потреби в будівництві нової інфраструктури можуть бути забезпечені за рахунок реалізації державно-приватного партнерства в регіонах та територіальних громадах [4].

Представники бізнесу та місцевої влади в Україні виділяють основні перешкоди на шляху відновлення й розвитку малого та середнього бізнесу, в умовах воєнного стану, а саме: відсутність достатньої кількості замовлень; недостатній обсяг власного капіталу та недоступність кредитних коштів; відсутність необхідної підтримки з боку державних регуляторних та фіскальних органів; зруйнованість ланцюгів постачання, неефективна, довга, дорога логістика; проблеми з кадровим забезпеченням та сировиною базою для виробництва; непрогнозованістю ситуації в Україні [5].

В Україні мале підприємництво поки що не відіграє суттєвої ролі в забезпеченні економічного зростання, його внесок у валовий внутрішній продукт складає близько 18 %, проте воно виступає інструментом розвитку інноваційного підприємництва. Розвиток інноваційного підприємництва є однією з важливих конкурентних переваг країн ЄС. Як свідчить європейська практика, використання цієї переваги вимагає спеціальних заходів державної політики. Адаптація вітчизняної системи підтримки до європейської моделі дозволить розраховувати на партнерську участь в реалізації європейських програм науково-технологічного та інноваційного розвитку. Зокрема, за підтримки ЄС можуть відбуватися:

- розробка і впровадження бюджетних програм фінансування наскрізного інноваційного процесу, починаючи від наукової розробки до виготовлення дослідних зразків на технологічних напрямках, визначених пріоритетними;
- надання державних грантів для малих і середніх підприємств на освоєння інноваційної продукції (товарів або послуг) на пріоритетних технологічних напрямках, залучення до фінансування таких грантів коштів міжнародних програм (зокрема, європейських Horizon-2020 і COSME);
- формування ряду довгострокових кредитних програм по фінансуванню інноваційних проектів малого бізнесу, які будуть здійснюватися державними банками, із залученням для їх фінансування коштів міжнародних фондів та міжнародної технічної допомоги, при цьому важлива координація з технологічними пріоритетами програми відродження промисловості ЄС;

– створення спеціалізованого банку венчурного кредитування за участю державного капіталу з розгалуженою регіональною мережею, з орієнтацією на кредитування малого бізнесу, формування політики такого банку з наданням пріоритетності кредитування інноваційних проєктів, спираючись на наявний досвід Великобританії, Німеччини, Франції, Нідерландів;

– нормативно-правова та організаційна підтримка створення комунальних банків, орієнтованих на кредитування інноваційних проєктів місцевого розвитку, що здійснюються на принципах державно-приватного партнерства;

– сприяння формуванню мережі венчурних фондів з відповідним нормативним визначенням їх правового статусу, регуляторних обмежень, прав і зобов'язань;

– створення інформаційно-пошукових систем і баз даних інноваційних проєктів і підприємств, прогресивних технологій, потреб в нових розробках і технологіях;

– налагодження системи інформаційно-освітнього забезпечення та безпосередньої правової та методичної підтримки отримання мікрокредитів суб'єктами підприємництва.

Напрацювання конкурентних переваг малого бізнесу можливо досягти за рахунок кластерної їх організації. Це сприятиме посиленню ділових комунікацій, реалізації горизонтальної інформаційної політики, міжсекторального та транскордонного співробітництва. Особливо ефективною зазначена модель є для організації інноваційного підприємництва.

Важливим заходом щодо забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу є формування сучасної фінансової інфраструктури підтримки підприємництва в Україні за європейським зразком. Пріоритет у спрощенні доступу малого бізнесу до фінансування повинен надаватися шляхом заохочення фінансових установ до розширення програм мікрокредитування, зокрема через впровадження спеціалізованих регуляторних вимог до таких установ.

Надання більшої частки прямої державної фінансової підтримки має бути оптимізовано шляхом делегування повноважень відбору її реципієнтів уповноваженому банку або новоствореній спеціалізованій державній установі. Для залучення і використання коштів міжнародної технічної допомоги доцільно виділити ряд уповноважених банків, оптимально – з державним капіталом. Як альтернатива, можливо за погодженням з донорами створення окремої фінансової установи, наглядова рада і частина керівництва якої будуть представлені провідними європейськими фінансистами і яка буде розподіляти міжнародні кошти, що направляються на розвиток малого підприємництва в Україні. При цьому основну частину таких коштів доцільно використовувати на розвиток бізнес-інфраструктури, сприятливої для підприємництва: інформаційних, транспортних, логістичних мереж і т.п.

Важливе місце в розвитку вітчизняного підприємництва посідає формування сприятливого бізнесклімату. Цього слід досягати за рахунок:

- формування довірчих відносин серед бізнес-гравців і з владними структурами, співпраці і підтримки один одного;

- об'єднання зусиль для впровадження якісних змін: необхідно створити єдину платформу для обміну досвідом та спілкування між урядом, бізнесом і громадськими бізнес-об'єднаннями;

- поширення інформації про наявні бізнес-можливості (різні гранти і підтримка з боку громадських і міжнародних організацій);

- формування бізнес-культури: ділові відносини вимагають рівної відповідальності всіх учасників процесу – як держави, так і підприємців.

В цілому, впровадження державної підтримки розвитку підприємницької діяльності в Україні має передбачати, передусім правове забезпечення підприємництва, що потребує реалізації комплексу заходів, до яких слід віднести:

- удосконалення чинних правових актів, що регулюють підприємницьку діяльність з метою усунення внутрішньоправових суперечностей та скасування положень, які гальмують розвиток підприємництва;

- впровадження державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності з метою створення сприятливого підприємницького середовища;

- удосконалення сутності, змісту й ефективності законів; визначення змісту й ефективності адміністративно-правової і господарсько-правової відповідальності;

- удосконалення правового механізму забезпечення реалізації й захисту економічних і соціальних прав та інтересів підприємців;

- активізація фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки підприємництва;

- сприяння створенню інфраструктури розвитку підприємництва;

- удосконалення податкової системи, що забезпечувала б достатній обсяг надходжень платежів до бюджетів усіх рівнів, ефективне функціонування економіки країни, справедливий підхід до оподаткування всіх категорій платників податків;

- формування належного правового середовища для розвитку інноваційної та науковотехнічної діяльності, підвищення мотивації підприємця до високопродуктивної і високоякісної діяльності через вдосконалення системи економічного стимулювання шляхом внесення змін до податкового, митного законодавства;

- впровадження правових заходів щодо викорінювання корупції в господарській і публічній сферах;

– встановлення порядку збалансованості державних і суспільних інтересів з інтересами суб'єктів підприємництва (публічно-правових з приватноправовими);

– формування економіко-правового механізму легалізації тіньового капіталу, тіньової діяльності й тіньової економіки.

Отже, сучасний складний період війни в Україні передбачає підвищення уваги до розвитку підприємницької діяльності як дієвого інструмента підтримки економіки країни. Завдання це є складним і потребує: спрямування державних можливостей для надання відповідних преференцій бізнесу, що забезпечує виконання соціально важливих завдань на окремих територіях чи у секторах господарювання; залучення грантів, допомоги, іноземних інвестицій для розвитку підприємницької діяльності під державні гарантії; використання моделей державно-приватного партнерства у відновленні критичної інфраструктури; відновлення глобальних ланцюгів поставок та логістичних маршрутів; надання податкових преференцій та здійснення регуляторної стимулюючої політики щодо малого та середнього бізнесу.

Література:

1. Small and Medium Enterprises (SMEs). Finance Improving SMEs' access to finance and finding innovative solutions to unlock sources of capital. World Bank, 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/smefinance>.

2. Europe and Central Asia Macro Poverty Outlook : Country-by-Country Analysis and Projections for the Developing World. World Bank, 2022. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37978>.

3. Дослідження стану МСБ в Україні. П'ята хвиля, 2022. 04-07.05.2022. Advanter Group, 2022. 22 с.

4. Круглов, В. В. (2022). Розвиток малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан*, 440..

5. Стан та потреби бізнесу в Україні: відмінності в оцінках місцевої влади та бізнесу. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15213>.

Тропак А.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Чабанюк О. М.

СУДОВА БУХГАЛТЕРСЬКА ЕКСПЕРТИЗА В УКРАЇНІ

Одним з видів експертиз є судово-бухгалтерська експертиза (СБЕ), яка є економічним дослідженням конфліктних ситуацій в господарській діяльності підприємства за даними бухгалтерського обліку і бухгалтерської звітності, що стали об'єктами розслідування правоохоронних органів.

Для проведення судово-бухгалтерської експертизи слід керуватися загальними нормами про судову експертизу, закріпленими в Законі «Про судову експертизу», застосовувати положення Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень. Інструкція являє собою досить обширний документ. Вона складається з пунктів, в яких детально висвітлені загальні положення відносно судово-бухгалтерських експертиз, обов'язків, прав і відповідальності експерта-бухгалтера, порядку проведення судово-бухгалтерської експертизи, висновку експерта-бухгалтера.

У чинному в Україні законодавстві вживається поняття «судово-бухгалтерська експертиза», проте визначення цього поняття не дається. Виходячи з наведеного вище законодавчого поняття судової експертизи (ст. 1 Закону України «Про судову експертизу») та її критеріїв, закріплених в інших нормативних документах, пропонуємо таке визначення.

Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998р. №53/5 наведені основні види експертиз, які проводяться в експертних установах України, серед яких приведена економічна.

Судово-бухгалтерська експертиза – це дослідження фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, яке в межах чинного законодавства здійснюється особою, котра володіє спеціальними знаннями в галузі бухгалтерського обліку (експертом-бухгалтером), з метою подання висновку стосовно кола питань, поставлених органами дізнання, попереднього слідства чи суду. Таким чином, судово-бухгалтерська експертиза – це процесуальна дія.

В Україні застосовується атестація судових експертів узагалі та експертів-бухгалтерів зокрема. Метою атестації судового експерта є забезпечення належного професійного рівня керівних працівників та фахівців, які залучаються до проведення судових експертиз або беруть участь у розробках теоретичної та методичної бази судової експертизи. Залежно від спеціалізації і рівня підготовки їм присвоюють кваліфікацію судового експерта з дозволом проведення певного виду експертиз і кваліфікаційний клас.

Саме визначення рівня професійної підготовки співробітників інститутів через їхню атестацію для присвоєння кваліфікації та кваліфікаційного класу судового експерта є

головним завданням експертно-кваліфікаційних комісій науково-дослідних інститутів судових експертиз.

Судово-економічна експертиза формується в самостійний вид експертиз. Це обґрунтовується потребами слідчої і судової практики, структурою економічної злочинності. Основними видами судово-економічних експертиз та експертних спеціальностей є:

- 11.1. - Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності
- 11.2.- Дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій
- 11.3.- Дослідження документів фінансово–кредитних операцій.

Об'єктами дослідження усіх видів судово-економічних експертиз можуть бути однакові документи, однак кожна з них досліджує дані, які вони містять, у своєму аспекті. Підставою щодо розподілу судово-економічної експертизи на види повинен бути предмет експертизи та її зміст.

Література:

1. Воронко Р. М., Чабанюк О. М. Особливості судово-бухгалтерської експертизи та окремі питання її нормативно-правового регулювання /Р. М. Воронко, О. М. Чабанюк, М. Ю. Чік, Воронко О. С. // Вісник Львівського торговельно-економічного університету / [ред. кол.: Куцик П. О., Семак Б. Б. та ін.]. – Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2022. – Вип. 67. – 92 с. – (Економічні науки). DOI: 10.36477/2522-1205 DOI: 10.36477/2522-1205-2022-67 Електронна версія : <http://www.lute.lviv.ua/education/nauk-vydan/visnyk-ekon/> (с. 13-20)
2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.
3. Камлик М. І. Судова бухгалтерія. Підручник. К.: Атіка, 2001. – 187с.
4. Мумінова-Савіна Г. Г. Судово-бухгалтерська експертиза: Навч. – метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. – К. КНЕУ, 2004. – 268с.
5. Савченко Л. І. Судово-бухгалтерська експертиза: Опорний конспект лекцій. – К.: КНТЕУ, 2001. – 148с.

Хіта В. І., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Слобода Л. О.

КОМПЛАЄНС ПОЛІТИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Зростання кількості чинників ризику в підприємницькій діяльності і потреба у нівелюванні впливу різноманітних зовнішніх і внутрішніх загроз на функціонування підприємства зумовлюють необхідність управління фінансовою безпекою. У контексті вищезначеної проблематики на увагу заслуговує ґрунтовне дослідження взаємозв'язку процесу управління фінансовою безпекою із фінансовим ризик-менеджментом, антикризовим управлінням та комплаєнсом як невід'ємної частини корпоративного управління та стратегічного менеджменту [3].

На основі детального аналізу означених понять з сигніфікацією їх взаємозв'язку з фінансовою безпекою підприємства можна визначити їх спільні риси та відмінності. Особливої актуальності серед інструментів захисту фінансової безпеки підприємств набуває сьогодні комплаєнс. За визначенням Міжнародної асоціації комплаєнсу, це здатність діяти у відповідності до встановлених правил, норм, вимог та внутрішніх стандартів.

У контексті сучасного бізнесу комплаєнс означає законність дій компанії в цілому і кожного її співробітника, від топ-менеджменту до всіх філій і підрозділів та відповідність антикорупційному та податковому законодавству; законам і підзаконним актам, що регулюють взаємовідносини з регуляторами, як українськими так і зарубіжними; галузевим стандартам; етичним стандартам; звичаям; менталітету; неписаним діловим законам тощо [1].

Складність вимірювання економічного ефекту комплаєнс функції на підприємстві, на відміну від практики калькулювання витрат на його впровадження, породжує скептицизм серед певної частини бізнес-спільноти щодо доцільності такої системи в компанії. Це підтверджують і результати експертного дослідження поточного стану розвитку комплаєнсу та корпоративної етики в Україні «Міжнародний комплаєнс індекс 2021», яке було проведене Європейською Бізнес Асоціацією в партнерстві з Міжнародною асоціацією з комплаєнсу та юридичною фірмою «Василь Кісіль і Партнери». Опитування респондентів продемонструвало, що загальний рівень прихильності до принципів комплаєнсу серед представників бізнес-спільноти в Україні за інтегральним показником індексу знаходиться на рівні 3,70 бали з 5 можливих, в той час як рівень розвитку комплаєнсу в міжнародних компаніях, офіси яких розміщені в Україні, є дещо вищим. При цьому, лише 33 % компаній вважають, що загальний рівень прихильності та розуміння принципів комплаєнсу серед представників бізнес-спільноти в Україні знаходиться на високому і дуже високому рівні,

майже половина компаній, а саме 43 %, вважають, що він є середнім, а 22 % вказують на низький або дуже низький рівень [1].

Аналіз опитування серед підприємств продемонстрував, що впровадження в український бізнес повноцінної комплаєнс-системи потребує розвитку. Розуміння керівництвом підприємства переваг застосування комплаєнсу та його впровадження позитивно вплине на операційну діяльність та фінансові показники компанії, сприяє налагодженості бізнес-процесів, знижує потенційну можливість втрат навмисного або ненавмисного характеру, втрат бізнес-репутації.

Саме налагоджена система комплаєнсу всередині компанії забезпечує захист економічних інтересів підприємства від потенційних ризиків на ранніх стадіях, що спрощує їх нейтралізацію, а впровадження комплаєнс-контролю на підприємстві дозволяє: захистити компанію від репутаційних ризиків; підвищити рівень корпоративної культури; налагодити систему виявлення і запобігання явищ шахрайства, корупції та іншого роду погроз бізнесу; мінімізувати фінансові втрати; підвищити ефективність, конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість; нейтралізувати загрози фінансовій безпеці підприємства тощо.

Література:

1. Каракашян Г. Комплаєнс та репутація: 17 каверзних запитань і відповідей на них [Електронний ресурс] / Г. Каракашян. – Режим доступу: <https://businessviews.com.ua/ua/business/id/komplajens-tareputacija-17-kaverznih-zapitan-i-vidpovidej-na-nih-2019/>

2. Міжнародний комплаєнс індекс 2021 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2021/06/compliance-index_ukr.pdf.

3. Федулова В. І., П'ятницька Г. Т. Сигніфікація ризикменеджменту, антикризового управління та комплаєнсу в управлінні фінансовою безпекою підприємства [Електронний ресурс] / Економіка та держава, № 8, 2020. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2020/7.pdf.

Хіта В. І., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц. Шушкова Ю. В.

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок військової агресії та посягання на територіальну цілісність України внесли колосальні зміни в систему державної підтримки розвитку економіки країни та підприємницького середовища зокрема. За місяць війни український бізнес втратив більше,

ніж за два роки пандемії. Обсяг завданої шкоди та довгострокові наслідки оцінити важко, адже бойові дії на території країни тривають.

Згідно із дослідженням стану та потреб українського бізнесу під час воєнного стану, проведеного Центром розвитку інновацій, Офісом з розвитку підприємництва та експорту, національним проектом Дія. Бізнес за підтримки Європейського Союзу впродовж 09.09. – 19.09.2022 р., 33,8% підприємств повністю або майже повністю припинили роботу з 24 лютого, 15,6% – не змінили обсяги робіт або навіть збільшили їх, з них 8% підприємств вказують на те, що їхні обсяги робіт зросли порівняно з довоєнним періодом.

Серед ключових проблем, що заважають бізнесу функціонувати та відновлюватися, були названі наступні:

- відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів на внутрішньому ринку – 64 %;
- відсутність достатнього капіталу – 51 %;
- непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку – 38 %;
- непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу – 35 %;
- недоступність кредитних коштів, у тому числі – програми 0/5-7-9 – 33 %;
- високі податки і збори – 27 % [1].

Проте існують й інші перешкоди у діяльності бізнесу – це зростання цін на сировину або матеріали, складнощі з перевезенням товарів Україною, зменшення попиту на продукцію або послуги, проблеми з корупцією. Та основна проблема – людський капітал. За даними ООН, до 15 березня з України виїхали майже 3 млн громадян. Трохи менше половини з них – люди працездатного віку. Майже всі – жінки. Велика кількість чоловіків працездатного віку була мобілізована, частина працівників переїхала у відносно безпечні регіони. Тож бізнес потерпає від нестачі робочих рук [2].

Тиск на систему життєзабезпечення населення та оборонного комплексу України викликав необхідність внесення змін у програми державної підтримки розвитку бізнесу до завершення дії воєнного стану на території нашої держави.

З метою підтримки підприємств, що опинилися в районах активних бойових дій і були змушені евакуюватися в більш безпечні регіони, було запущено державну програму з релокації українських виробництв. Програма спрямована на збереження виробничого і трудового потенціалу України та орієнтована на усі підприємства, які бажають перемістити виробництво на території західних областей України. Важливо, що релоковане підприємство отримує пакет державної підтримки, що включає в себе підбір місця розташування підприємства, допомогу з перевезенням, допомогу у розселенні працівників, які переїхали з підприємством та пошуку нових співробітників, підтримку у відновленні логістики, закупівлі

сировини та пошуку ринків збуту. Учасником цієї програми може бути не лише велике виробництво, але й малі бізнеси з 10-20 людьми у штаті. В першу чергу допомогу держави для вимушеного релокейту отримують стратегічно важливі підприємства та підприємства, які виробляють товари першої необхідності (хліб та інша їжа, питна вода, одяг та інше) для забезпечення потреб цивільного населення, військових та бійців тероборони.

Від старту програми релокації до 03.08.2022 р. 692 компанії перемістились у безпечні регіони, з них 484 почали працювати. Найбільша частка компаній (24,6%) переїжджає із регіонів активних бойових дій до Львівської області. Також бізнес переміщується до Закарпатської (16,1%), Чернівецької (11,4%), Тернопільської (7,6%), Дніпропетровської (7,4%) та Івано-Франківської (7,3%) областей. Серед релокованих підприємств, які вже відновили свою діяльність, найбільшу частку складають компанії оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (39% від загальної кількості), переробної промисловості (33%), інформації та телекомунікацій (6%), професійної, наукової та технічної діяльності (5%) [3].

Для підтримки з боку держави підприємцям були введені нові підстави для перебування на єдиному податку та нові ставки податків. З 1 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного стану на території України платниками єдиного податку третьої групи можуть бути фізичні особи – підприємці та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно правової форми. До них не застосовується обмеження щодо обсягу доходу та кількості найнятих осіб. Платникам єдиного податку третьої групи встановлена відсоткова ставка єдиного податку у розмірі 2% доходу. Застосування ставки податку у розмірі 2% доходу передбачає включення податку на додану вартість до складу єдиного податку.

ФОП – платники єдиного податку I та II групи мають право не сплачувати єдиний податок. ФОП I-II групи повністю звільняються від ЄСВ. ФОП III групи звільняються від сплати ЄСВ за найманих працівників, яких призвали до лав ЗСУ, інших захисних формувань (в т.ч. і тероборони).

Введено також мораторій на проведення перевірок, крім камеральних перевірок декларацій при бюджетному відшкодуванні ПДВ, фактичних перевірок. Всі розпочаті перевірки призупинено. Відмінені штрафи за несвоєчасну сплату податків та подання податкової звітності в період воєнного стану.

Роботодавцю також органи Держави компенсують витрати на оплату праці у розмірі 6 500 грн. щомісячно за кожну працевлаштовану особу з числа внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні та 30 днів після його завершення за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету [4].

Всебічна підтримка підприємницької діяльності урядом України, пошук та реалізація заходів з усунення перешкод для розвитку бізнесу, зміни податкового законодавства, розвиток державних програм, запровадження нових фінансових інструментів відновлення бізнесу дають змогу посилити підприємницьку активність навіть в умовах війни. Це відображається на позитивній динаміці кількості зареєстрованих бізнесів – у жовтні зареєстровано 21,3 тис. фізичних осіб-підприємців та 3,2 тис. юридичних осіб, а з моменту початку повномасштабної війни було зареєстровано близько 170 тис. нових ФОПів [5].

За час війни відбулася зміна напрямів діяльності малого та середнього бізнесів. Так, найбільше реєструють ФОПи, діяльність яких пов'язана з роздрібною та оптовою торгівлею. Їх загальна кількість становить 30 % від усіх нових ФОПів, відкритих за останні пів року, що перевищило кількість реєстрацій за КВЕД, пов'язаними з ІТ-сферою. Іншими топовими КВЕДами за кількістю нових ФОПів були: роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами, вантажний автомобільний транспорт, діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування. Серед новостворених юридичних осіб лідирують компанії, що надають соціальну допомогу, займаються оптовою торгівлею, а також громадські організації.

Впродовж 5 місяців війни, з 01.03.2022 року по 31.07.2022 року, лідерами за кількістю реєстрацій є місто Київ (17%), Львівська (9%) та Дніпропетровська (8%) області.

Тож повномасштабне вторгнення РФ на територію України завдало значного удару економіці нашої країни – зруйновано інфраструктуру та цілу низку підприємств, обмежено доступ бізнесу до ресурсів та ринків збуту, міграція населення, неплатоспроможність клієнтів. В цей важкий час вкрай важливою є державна допомога бізнесу, яка сприятиме не лише нарощуванню економічної діяльності окремих суб'єктів підприємницької діяльності, а й забезпечить економічне зростання країни у післявоєнний період.

Література:

1. Стан та проблеми бізнесу в умовах війни: вересень, 2022. URL: <https://cid.center/state-and-needs-of-business-in-war-september-2022/>
2. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/>
3. Майже 700 підприємств перемістились у безпечні регіони в рамках програми релокації / Міністерство економіки України. 2022. 03 серп. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=36922bf4-9d07-4cea-8ab1-7d769728b3d0&title=Maizhe700-PidprimstvPeremistilisUBezpechniRegioniVRamkakhProgramiRelokatsii>.

4. Підтримка бізнесу в умовах війни / Дія. Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime>.

5. Парадокси жовтня: стагнація роботи бізнесу й, водночас, черговий бум реєстрацій нових компаній та ФОП. Тренди економічного фронту у жовтні. Оpendatabot. 2022. 04 лист. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-in-war-october>

Чепіль Ю.Б., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Шот А.П.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Трансформація економіки України супроводжується об'єктивною необхідністю ринкових змін до реалій економічного життя. Одним із них стало впровадження акціонерних відносин. У результаті цього акціонерні товариства займають усе міцніші позиції в різних сферах виробництва, стають повноправними учасниками ринкових відносин. В умовах реформування відносин власності особливого значення набуває дослідження процесів фінансування господарської діяльності акціонерних товариств. Основним джерелом, де акумулюється та систематизується необхідна інформація, є бухгалтерський облік. Він відображає процес формування власності, обсяг прав власників акціонерних товариств, розподіл результатів їх діяльності, тобто інформацію про формування та використання власного капіталу як фінансової основи діяльності акціонерних товариств. Тому, на сучасному етапі розвитку ринкових відносин актуального значення набуває дослідження обліку власного капіталу акціонерних товариств.

Відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» [1], власний капітал (вартість чистих активів) товариства – різниця між сукупною вартістю активів товариства та вартістю його зобов'язань перед іншими особами. Дане визначення відображає порядок розрахунку власного капіталу, але не розкриває джерел формування та напрямків використання власного капіталу.

Згідно з економічною природою власний капітал класифікується за способом виникнення складових у процесі господарської діяльності акціонерних товариств із врахуванням особливостей їх діяльності. За економічною суттю він відображає процес створення, розподілу, використання й відтворення ресурсів у межах окремого підприємства. До початку діяльності підприємства тільки фактично обмежена величина статутного капіталу й емісійний дохід, утворений при продажу акцій вище номінальної вартості, являє собою реально функціонуючий капітал, початково вкладений власниками. Накопичений

капітал підприємства – це приріст власного капіталу в процесі ефективної діяльності, до складу якого необхідно включати величину нерозподіленого прибутку, резерви прибутку, створені з метою наступної його капіталізації, та інший додатковий капітал. Тому, враховуючи економічну природу власного капіталу акціонерного товариства, в його структурі доцільно виділити складові: вкладений та накопичений капітал (рис. 1).

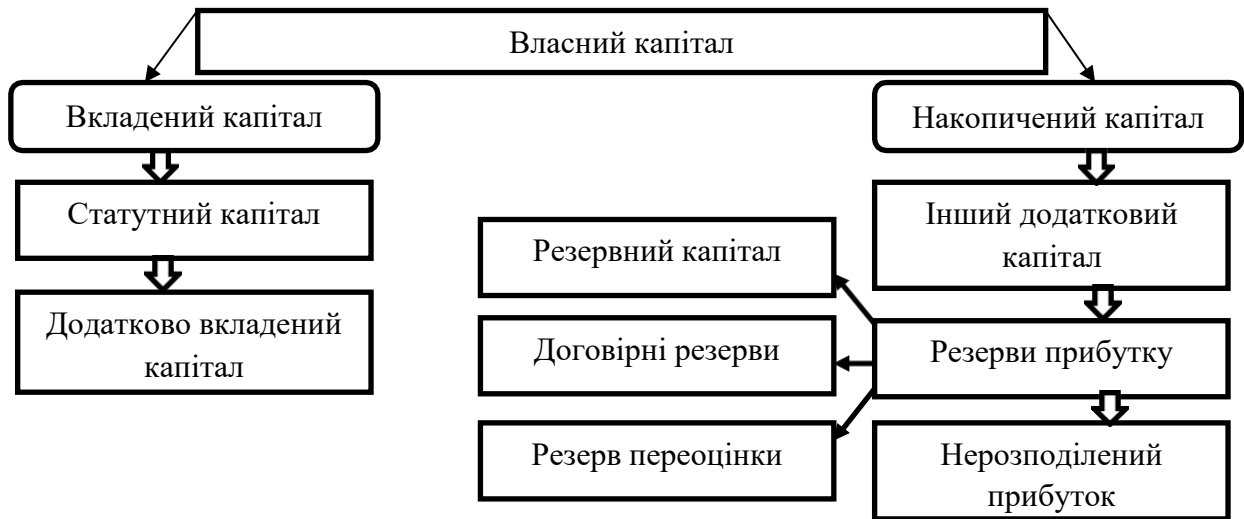

Рис. 1. Структура власного капіталу акціонерного товариства

Джерело: [2]

В процесі управління формуванням власних фінансових ресурсів вони класифікуються за джерелами цього формування (табл. 1).

Таблиця 1

Джерела формування власного капіталу акціонерного товариства

Джерела	Структура джерел
Внутрішні	1. Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства. 2. Амортизаційні відрахування від основних засобів і нематеріальних активів. 3. Інші внутрішні джерела формування власних фінансових ресурсів.
Зовнішні	1. Залучення додаткового пайового або акціонерного капіталу. 2. Одержання підприємством безоплатної фінансової допомоги. 3. Інші джерела формування власних фінансових ресурсів.

Джерело: [2]

Утворюється власний капітал двома шляхами: внесенням власниками акціонерного товариства грошових коштів та інших активів; нагромадженням суми доходу, що залишається в акціонерному товаристві [3, с. 127].

У складі внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце належить прибутку, що залишається в розпорядженні акціонерного товариства, він формує переважну частину його власних фінансових ресурсів, забезпечує приріст власного капіталу, а відповідно і ріст ринкової вартості акціонерного товариства [4]. Так, доцільно виділити наступне - основні джерела внутрішнього фінансування:

1. Через зміну структури активів:
 - 1.1. фінансування з процесу обігу;
 - 1.2. фінансування потужності з амортизації;
 - 1.3. прискорення обігу капіталу;
 - 1.4. використання зворотного лізингу;
 - 1.5. продаж неприбуткових для виробника активів.
2. Шляхом капіталізації:
 - 2.1. самофінансування (реінвестування прибутку);
 - 2.2. залучення довгострокових зобов'язань.

Значне місце у складі внутрішніх джерел займають також амортизаційні відрахування, особливо в акціонерних товариствах із високою вартістю власних основних засобів і нематеріальних активів, проте суму власного капіталу акціонерного товариства вони не збільшують, а лише є засобом його реінвестування. Інші внутрішні джерела не грають помітної ролі у формуванні власних фінансових ресурсів акціонерного товариства.

У складі зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце належить залученню акціонерним товариством акціонерного капіталу (шляхом додаткової емісії та реалізації акцій). Для окремих акціонерних товариств одним із зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів може бути надана їм безоплатна фінансова допомога, яка надається, як правило, лише окремим державним акціонерним товариствам. До числа інших зовнішніх джерел входять безоплатно передані акціонерному товариству матеріальні та нематеріальні активи, що включаються до складу його балансу.

Згідно Закону України [1] акціонерні товариства за типом поділяються на публічні акціонерні товариства та приватні акціонерні товариства. Наведені ознаки відіграють основну роль у побудові обліку власного капіталу акціонерного товариства, особливо на побудову обліку формування та руху статутного капіталу. У процесі функціонування АТ має право збільшувати або зменшувати свій статутний капітал. Збільшення капіталу здійснюється за рішенням учасників і погоджується протоколом. Основними причинами збільшення статутного капіталу є підвищення кредитоспроможності, мобілізація фінансових ресурсів, акумуляція фінансового капіталу, збільшення бази для нарахування дивідендів.

У світовій практиці розрізняють декілька способів збільшення статутного капіталу, а саме:

- збільшення кількості акцій за існуючою номінальною вартістю;
- за рахунок додаткових внесків акціонерів (дає змогу здійснити перерозподіл корпоративних прав);
- за рахунок реінвестиції дивідендів;

- за рахунок індексації основних фондів;
- обмін облігацій на акції.

Кожний метод збільшення має відповідне оформлення і правове регулювання. Основною умовою збільшення статутного капіталу є наявність повністю сплачених раніше випущених акцій за вартістю не нижче номінальної.

Облік статутного капіталу ведеться на рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал». За кредитом даного рахунку відображається збільшення зареєстрованого і пайового капіталу, а також надходження внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого статутного капіталу (табл. 2), за дебетом – його зменшення (вилучення) (табл. 3).

Таблиця 2

Кореспонденція рахунків при збільшенні статутного капіталу

Дт	Кт	Зміст операції
42	Додатковий капітал	40 Збільшений розмір статутного капіталу за рахунок додаткового капіталу
43	Резервний капітал	40 Збільшений розмір статутного капіталу за рахунок коштів резервного капіталу
44	Нерозподілені прибутки	40 Збільшений розмір статутного капіталу за рахунок коштів нерозподіленого прибутку
443	Прибуток, який використаний у звітному періоді	40 Відображена частина прибутку, яка спрямована на збільшення розміру статутного капіталу (реінвестування прибутку) Відображено збільшення статутного капіталу за рахунок збільшення номінальної вартості акції
671	Розрахунки за нарахованими дивідендами	40 Збільшений статутний капітал підприємства за рахунок сум нарахованих дивідендів
52	Довгострокові зобов'язання за облігаціями	40 Збільшений статутний капітал підприємства за рахунок обміну облігацій на акції

Джерело: [5]

Таблиця 3

Кореспонденція рахунків при зменшенні статутного капіталу

Дт	Кт	Зміст операції
40	45	Вилучений капітал
40	451	Вилучені акції
40	452	Вилучені внески, паї
40	46	Неоплачений капітал
40	67	Розрахунки учасниками
40	672	Розрахунки по іншим виплатам
		Зменшений розмір статутного капіталу
		Відображена вартість акцій, викуплених (вилучених) підприємством у акціонерів та анульованих у відповідності зі зменшенням розміру статутного капіталу
		Відображена номінальна вартість внесків або паїв, викуплених (вилучених) у учасників та анульованих у відповідності зі зменшенням розміру статутного капіталу
		Зменшена заборгованість учасника за невнесеним вкладом
		Відображено зниження номінальної вартості акцій АТ при повному погашенні засновниками (учасниками) заборгованості по внесках до статутного капіталу
		Зменшено розмір статутного капіталу АТ на суму зменшення номінальної вартості акцій

Джерело: [5]

Зменшення статутного капіталу АТ можливе за такими напрямками:

– зменшення номінальної вартості акцій (деномінації);

– зменшення кількості акцій існуючої номінальної вартості на основі їх викупу з подальшим анулюванням.

Отже, слід зазначити, що визначення джерел формування власного капіталу дає можливість достовірно розрахувати фінансові можливості акціонерного товариства і є підставою для прийняття ефективних управлінських рішень. Політика формування власного капіталу акціонерного підприємства — це частина загальної його фінансової стратегії, що полягає у забезпеченні найбільш ефективних форм і умов формування власного капіталу як із внутрішніх, так і з зовнішніх джерел відповідно до потреб розвитку товариства.

Таким чином, власний капітал є базисом діяльності для акціонерного товариства. Формування та облік власного капіталу акціонерного товариства має певну специфіку у відповідності до чинного законодавства. Цю специфіку слід враховувати при створенні підприємства, а також для забезпечення ефективного господарювання акціонерного товариства у майбутньому.

Література:

1. Про акціонерні товариства: Закон України 17.09.2008 р. № 514-VI. Дата оновлення: 06.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>

2. Кудіна І.О., Старченко О.С. Власний капітал як економічна категорія та його облік. *Приазовський економічний вісник*. 2017. Вип. 5. С. 346-351.

3. Кравчук О. М. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва : навч. посіб. / О. М. Кравчук, В. П. Лещук. *Центр учбової літератури*, 2010. 504 с.

4. Мельник Т.Г., Димніч В.В. Особливості обліку власного капіталу в акціонерних товариствах. *Економічні науки. Молодий вчений*. 2018. Вип. 3. С. 665-669.

5. Офіційний сайт інформаційно-аналітичного журналу «Вісник. Право знати все про податки і збори». *Операції зі статутним капіталом господарських товариств: правові засади, порядок формування, бухгалтерський облік*. URL: visnuk.com.ua

СЕКЦІЯ 3

УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Баськова Ю. С., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Попович Д. В.

УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМИ СТРАХОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Органи управління страховою компанією визначаються залежно від того, на яких засадах створено організацію. В Україні страхові послуги можуть надавати фінансові установи, які створені у формі: акціонерних, повних, командитних товариств, товариств з додатковою відповідальністю, товариств взаємного страхування, а також є можливість утворення державних страхових організацій [1]. Особливості організацій визначаються Законом України «Про господарські товариства», характерною їх рисою є мінімальна кількість учасників в обсязі трьох осіб та одержання ліцензій на здійснення страхової діяльності.

На українському страховому ринку переважна більшість страхових компаній має статус акціонерного товариства. Організації, що діють у цій формі, мають ряд підвищених вимог: значніші вимоги до капіталу, фінансування ліквідності, наявність резервів, інвестування резервів, розподіл прибутку, необхідність нагляду.

Згідно із Законом України «Про господарські товариства» найвищим органом управління акціонерним товариством є загальні збори акціонерів. Їх скликають засновники компанії після фундаментальної підготовчої роботи (рис. 1).

Наступну ланку в організації управління займає наглядова рада, вона обирається з числа акціонерів у кількості від трьох до дев'яти осіб. Цей орган контролює стан справ у компанії в період між загальними зборами акціонерів та може приймати рішення про призначення і відкликання голови та членів правління, затверджувати річний звіт.

У деяких компаніях створюється рада директорів. До її складу входять керівники, обрані загальними зборами акціонерів, що мають повноваження, визначені статутом. В акціонерних компаніях голова правління може виконувати водночас функції і голови ради директорів, але здебільшого функції голови правління обмежуються організацією міжнародних контактів і координацією взаємодії компанії з органами влади тощо [2].

Наступна сходинка управління надається президенту компанії, який виконує функції оперативної діяльності компанії, та його заступники або віце-президенти, їх кількість і розподіл обов'язків визначаються потребами кожної компанії.

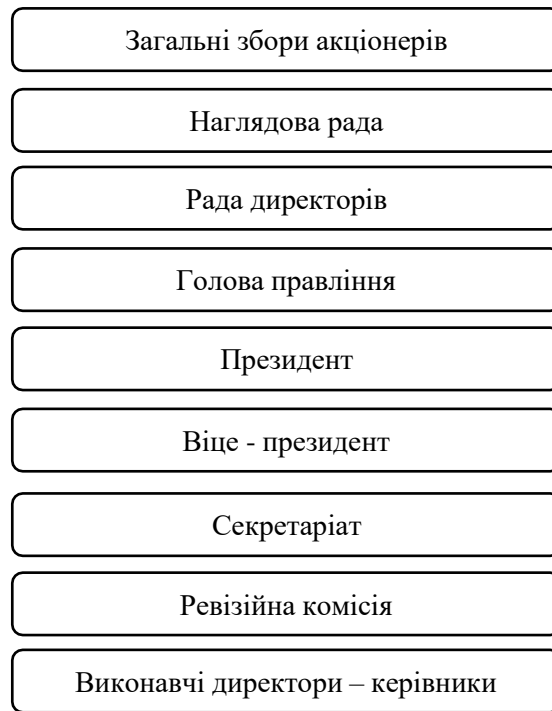

Рис. 1. Органи управління акціонерними страховими організаціями

Джерело: [2].

Секретаріат виконує функції з контролю за виконанням рішень вищих органів. Секретар ради веде облік акціонерів, а також книгу протоколів засідань органів страхової компанії.

Контрольним органом страховика є ревізійна комісія, яка відстежує виконання статуту, рішень загальних зборів акціонерів, додержання чинного законодавства. В сучасний період ревізійні комісії контактують з аудиторами, що дає змогу підвищувати професійний рівень перевірок і висновків.

Вимоги щодо менеджменту акціонерних страхових компаній стосуються досвіду роботи, керівництва та певного технічного забезпечення (голова правління та його заступник повинні мати вищу юридичну або економічну освіту, а головний бухгалтер - вищу економічну освіту тощо). Також страховик та його відокремлені підрозділи повинні бути забезпечені комп'ютерною технікою і програмним забезпеченням і комунікаційними засобами, які відповідають встановленим вимогам. Дані вимоги не встановлені законом про страхування, однак передбачені розпорядженням про ліцензійні умови [3].

Варто зазначити, що одним з завдань в управлінні акціонерними страховими компаніями є підвищення ефективності використання персоналу.

Мотивація співробітників займає одне з центральних місць у роботі з персоналом страхової компанії, оскільки виступає безпосередньо причиною їх поведінки. Мотивація може бути, як у грошовому еквіваленті (премії, надбавки), в трудовому (поліпшення умов

праці, зміна робочого розкладу) та статусному (кар'єрний ріст та виконання більш відповідальної роботи, рейтингова оцінка діяльності працівників) [4].

Спільним у практиці багатьох країн є виділення для штатного керівного складу певної кількості (приблизно до 5%) акцій своєї компанії. Вони можуть бути передані безоплатно, зі знижкою до ціни або в борг. Це стимулює керівний персонал до ефективної роботи компанії. Такий спосіб заохочення працівників із додержанням чинного законодавства прийнятний і для України.

В більшості випадків страховики фокусуються на тому, щоб дійсно створювати для співробітників такі умови роботи, які дозволяють їм розвиватися професійно і приділяти достатньо часу для свого особистого життя, щоб відчувати себе щасливими і задоволеними. Задоволеність усіма сторонами життя дуже важлива. Такий підхід надає дуже позитивний вплив на ефективність роботи компанії і лояльність команди.

Отже, управління акціонерними страховими компаніями є багатоетапним процесом, проте максимально дієвим, адже від правильної та гнучкої організації роботи персоналу страхового товариства залежить успішність компанії, оскільки трудовий потенціал є головним джерелом її доходу. Для забезпечення стійкості персоналу вищі ланки управління повинні ефективно та гнучко управляти персоналом. Окрім інвестицій у професійний розвиток працівників, страховики мають переосмислити, яким чином зробити такі інвестиції більш персоналізованими в умовах кризи, що обумовлюється необхідністю оптимального використання людських ресурсів в умовах посилення невизначеності зовнішнього середовища.

Література:

1. Клапків Ю. Розвиток організаційно-правового та ідейного формування інституцій, що надають страхові послуги. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2017. № 1. С. 52-62.

2. Аранчій В. І., Остапенко О. М., Остапенко Т. М. Страховий менеджмент : навч. посіб. Полтава: ПДАА, 2018. 252 с.

3. Клапків Ю. Особливості формування страхових компаній у формі акціонерних товариств в Україні та ЄС. *Економіка, фінанси, право*. 2016. № 11/2. С. 9-11.

4. Башуцька О. Забезпечення гнучкості управління персоналом національної акціонерної страхової компанії «Оранта». URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35835/1/24.pdf>.

Коренга А.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н. доц. Приймак С.В.,

ОСНОВНІ ТРЕНДИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЛЬВІВЩИНИ

Львівщину справедливо вважають українською кремнієвою долиною, адже тут не тільки осередок найкращих ІТ-фахівців країни, але й відбувається активний процес впровадження цифровізації органів публічної влади та місцевого управління. У Львові впроваджуються глобальні національні проєкти та локальні ініціативи регіону.

Для надання якісних послуг в онлайн-форматі потрібно забезпечити доступ до інтернету навіть у найвіддаленіших куточках області. Наприкінці 2021 року швидкісний широкопasmовий інтернет був проведений до 25 громад Львівщини. З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України постало питання проведення інтернету до укриттів шкіл та медичних закладів Львівщини, адже в умовах війни необхідно оперативно отримувати інформацію, що дозволить приймати рішення в критичних умовах. Для цього, за словами заступника Львівської ОВА Олександра Кулепіна, налагоджена робота інтернет провайдерів та Львівського ІТ Кластера [1].

Однією з передумов ефективної роботи органів публічного управління є активна комунікація представників влади та населення. Саме тому першим кроком до великої цифровізації області стала трансформація сайту Львівської обласної військової адміністрації. Зручний веб-сайт є навігатором для населення і зручним інструментом для органів управління. Реформа сайту зайняла 9 місяців і включала в себе різні напрями діяльності, в тому числі і потужні заходи кібербезпеки. Тепер через сайт ЛОВА можна знайти потрібну інформацію, залишити скаргу, відправити своє резюме для отримання роботи в ЛОВА. Такий простий і очевидний, на перший погляд крок, вибудовує міцні і довірливі стосунки між населенням і владою [2].

Впровадження нових технологій під час військового стану викликає різні думки, адже на це потрібно чимало ресурсів, проте озирюючись на попередній досвід львівської команди з цифровізації, можна сказати, що за правильної оптимізації процесів всі ідеї можна втілити в життя. Війна диктує нові правила і ставить нові завдання. До прикладу, Львівська область - це перша область України, де була впроваджена новітня система обліку гуманітарної допомоги та відображення її наявності на складах. Дана розробка вже на восьмий день повномасштабного вторгнення швидко і ефективно використовувалася для контролю надходження та вибуття допомоги. Це дозволило ефективно розподіляти вантажі та уникати нецільового використання ресурсів. Офісом Президента було прийнято рішення запровадити

таку ж систему в інших областях, тому львівські спеціалісти були залучені до розробки та впровадження програми по всій Україні [3].

Наступним продуктом адаптації цифрового простору до вимог війни став чат-бот “Шось летить”. Після початку повномасштабної війни Львівський відділ з питань цифровізації відповідно до запитів Повітряного командування «Захід» розробив додатковий елемент ідентифікації російських ракет, що летять на малих висотах. Ця розробка передбачає пряму передачу інформацію про переміщення ракет, які люди можуть помітити у населених пунктах чи на блокпостах. Завдяки чат-боту “Шось летить” користувачі можуть ставити позначки, де летить ракета, а військові зрозуміти вектор напряму руху, розрахувати траєкторію і сконцентрувати свої сили на те, щоб перехопити її у безпечному місці.

Уся країна вже звикла до життя в форматі “paperless”, що передбачає зменшення паперового документообігу. Велика частина населення вже переконалася, що це не тільки економить час, але й дозволяє спростити дуже багато процесів. Наступним за форматом “paperless” Мінцифри починає впроваджувати формат “peopleless”. Це передбачає отримання послуг населенням, при цьому контактуючи з меншою чисельністю людей. Це дозволить запобігти дрібній побутовій корупції і пришвидшити процес надання адміністративних послуг.

Вагомим кроком до переходу у “peopleless” формат є онлайн-послуга реєстрації прав на нерухоме майно через портал державних послуг «Дія», що вперше в Україні запрацювала на Львівщині. Як повідомив заступник начальника Львівської ОВА Олександр Кулепін під час брифінгу 13 жовтня, мешканці Львівської області у тестовому режимі можуть скористатися послугою електронної реєстрації права на нерухоме майно. Ця послуга доступна на порталі «Дія», що дозволить подати заявку та відскановану копію документів до реєстратора онлайн. Реєстратор самостійно робить запит до БТІ, отримує відповідь і приймає рішення про проведення державної реєстрації. З 13 жовтня 2022 року реєстрація прав на нерухоме майно може здійснюватися в онлайн форматі і не потребує особистої явки [4].

При впровадженні цифрових технологій потрібно не забувати про рівноправність населення. Відповідно покращувати потрібно не тільки онлайн, але й офлайн сервіси. У Львівській області фокусуються на відкриття нових Центрів надання адміністративних послуг у селах, адже якщо для отримання адміністративних послуг людям доводиться їздити у місто, то росте ризик втрати чи згуби документів чи ігнорування реєстрацій чи термінів оновлення документів. Для відкриття ЦНАПів у селах і ознайомлення населення з можливостями, які надає ЦНАП, було сконтактовано старост, яким було поставлено завдання провести роботу з населенням.

У роботі в органах публічної влади завжди потрібно бути готовим до опору у відповідь на нововведення. Завдання влади донести завдання і переваги реформ. Тому задля того щоб цифровізація була ефективною, а критика дій влади об'єктивною, у Львівській обласній адміністрації було складено план дій щодо ознайомлення населення з технологіями та перевагами цифровізації. Цей план передбачає додаткові освітні матеріали і офлайн зустрічі, де всі бажаючі можуть поставити запитання, що їх турбують. Може помилково здатися, що такі заходи потрібні старшим людям, які не дуже добре ладнають з гаджетами, але насправді молоді теж не завадило би повчитися ефективно використовувати інформаційні технології. Для того щоб знати основи кібербезпеки, ІТ-менеджменту чи медіаграмотності, проводяться тематичні місяці, де можна набути знання, які допоможуть у будівництві цифрової держави [4].

Отже, для того щоб створити найкомфортнішу для життя державу, яка крокує в ногу з часом і функціонує в зручному для пересічних громадян форматі, залишається ще багато роботи, але зважаючи на темпи Львівської області, можемо стверджувати, що ми на правильному шляху. Найкраща допомога країні в цьому напрямку - самоосвіта в сфері цифровізації та медіапростору. Потрібно переконувати своїх близьких у перевагах, які вони можуть отримати від цифрової держави. В такому випадку, населенню легше буде підхоплювати нові тренди та адаптуватися до нових умов. А для органів публічного управління - масштабна освітня робота у цій сфері є невід'ємною частиною побудови сучасної цифрової держави.

Література:

1. Брифінг Олександра Кулепіна, заступника начальника ЛОБА з питань цифрового розвитку від 13.10.2022 URL : <https://www.youtube.com/watch?v=P8EdQ5TcuK8>
2. Офіційний сайт Мінцифри України URL : <https://thedigital.gov.ua>
3. Офіційний сайт ЛОБА. URL : <https://loda.gov.ua/>
4. Цифрова трансформація Львова - ухвалено Програму цифровізації до 2025 року. URL : <https://thedigital.gov.ua/news/tsifrova-transformatsiya-lvova-ukhvaleno-programu-tsifrovizatsii-do-2025-roku>

Корпан А.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к. е. н., доц. Герасименко О.В.

ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Практика та досвід країн Європейського Союзу щодо впровадження процедури державно-приватного партнерства сформувались на основі передачі певної частини своїх повноважень, ризиків та відповідальності у приватний сектор для реалізації інвестиційних проєктів, які більшою мірою фінансувалися державою. Державно-приватне партнерство для всієї країни дає можливість досягнути бажаного рівня ефективності під час втілення вагомих та важливих масштабних проєктів. Тому, на основі зарубіжної практики для забезпечення високоідейного розвитку, нашій країні потрібно більш ініціативно впроваджувати механізми державно-приватного партнерства.

Сьогоднішньому суспільному життю характерні різноманітні форми взаємодії держави з недержавними організаціями, зокрема із бізнесом. Державно-приватне партнерство або публічно-приватне (далі – ДПП) – варіант такої взаємодії. Одним із прикладів вдалого застосування ДПП є Англія. Держава використовує радикальні зміни у процесах і методах роботи щодо розв'язання буденних питань у суспільстві, задоволення зростаючих вимог громадян та поживлення взаємодії держави і бізнесу, що і демонструє нам державно-приватне партнерство [1, с. 11].

Здебільшого впровадження державно-приватного партнерства у європейських країнах характеризується створенням інфраструктурних об'єктів. В багатьох країнах активно впроваджується та діє практика ДПП, яка надала можливість удосконалити наявну інфраструктуру в державах. До прикладу, в Португалії відновлені та вдосконалені аеропорти та регіональні шляхи, у Фінляндії за допомогою даного механізму були побудовані центральні дороги, у Франції – реконструйовані мережі водопостачання та збудовані автомагістралі. Щодо Великобританії, то проєкти державно-приватного партнерства в основному спрямовувалися на розвиток об'єктів інфраструктури, наприклад: школи, в'язниці, шпиталі та оборонні об'єкти. Канада левову частку своїх проєктів реалізує в енергетичній, транспортній, екологічній, рекреаційній, інформаційній та освітній галузі. Греція в основному реалізує проєкти ДПП у транспортній сфері, переважно щодо автошляхів і аеропортів. Ірландія в якості пріоритетних напрямків для ДПП визначила міські транспортні системи та системи життєзабезпечення міст. Нідерланди визначили пріоритетними об'єктами ДПП громадський житловий сектор та автомобільні дороги [2].

Характерним щодо застосування перетворення державних комерційних підприємств у державні акціонерні товариства як моделі державно-приватного партнерства є канадський досвід [3]:

- впровадження проєктів ДПП спільною виробничою установою із залученням приватного і державного партнерів, об'єднавши їх практику, резерви, фактори для здобуття найбільшої вигоди;
- опосередкування взаємодії між партнерами-акціонерами за допомогою акціонерної угоди;
- створення рівних можливостей та врахування інтересів партнерів у спільному підприємстві;
- наявність різноманітних видів ДПП в залежності від декількох ознак, а саме: джерел фінансування, взаємозв'язок обов'язків виконавців відповідних проєктів з можливими способами їх співвідношення (планування, фінансування, введення в експлуатацію), впорядкування відносин власності, які виникають в межах ДПП, що в свою чергу впливає на зміст угоди, обов'язки її сторін та можливе становище ДПП після завершення партнерства.

Загалом, державно-приватному партнерству країн Європейського Союзу властивий суттєвий ступінь так би мовити рекомендаційного регулювання, що підтримує зацікавлених осіб та муніципальні органи у виборі потрібної форми та моделі ДПП, приватного партнера та забезпечення ефективності державно-приватного партнерства. Як свідчить вищенаведений приклад канадської країни, таке регулювання втілюється як на національному рівні, так і на транснаціональному [4].

Розвитку ДПП в Україні перешкоджає, як правило, законодавча неузгодженість цієї форми відносин держави й бізнесу. Варто зазначити, що ефективність реалізації ДПП в регіонах України зараз перебуває на досить низькому рівні, що пов'язано з незначною кількістю приватних інвестицій для фінансового забезпечення проєктів ДПП, незастосуванням концесійних договорів для ремонту та будівництва автомобільних доріг. Крім того, в практиці України жодного разу не спостерігалось успішне залучення приватних інвестицій, що базуються на засадах ДПП, для реалізації важливих соціальних проєктів.

Для розвитку ДПП в Україні слід звернути увагу на співпрацю державного сектору й приватного бізнесу щодо важливих соціальних сфер економіки. Спираючись на світовий досвід високорозвинених країн, ДПП повинно спрямовуватися, насамперед, на дорожньо-транспортну галузь, енергетику, розвиток системи життєзабезпечення міст та селищ, а також на охорону здоров'я, освіту, видобування корисних копалин й телекомунікацію. Звичайно, це

не є закінчений список сфер економіки, де варто реалізовувати проєкти ДПП, але це, безсумнівно, основні, важливі й першочергові напрями для співпраці держави й бізнесу.

Отже, проаналізувавши закордонну практику, можна зробити висновок, що для тих країн, де розвинені механізми ДПП характерною ознакою є існування координаційних органів з питань партнерства. Проте, варто зазначити, що функції й повноваження цих органів характеризуються суттєвими відмінностями.

Література:

1. Стрельцов В. Ю. Запровадження механізмів інвестиційного державно-приватного партнерства. Теорія та практика державного управління. 2009. Вип. 2. С. 384—388.

2. Щодо розвитку державноприватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні: Аналітична записка. К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2010. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/816>.

3. Canadian Council for Public-Private Partnerships. Way of access. URL: <http://www.pppcouncil.ca/resources/about-ppp/definitions.html>.

4. The European Commission's Guide to successful Public-Private Partnerships. Way of access. URL: <http://www.epsu.org/IMG/pdf/EC-PPPs-crit-final.pdf>.

Марчишин Б. Я., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Копилюк О. І.

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах подолання наслідків Covid-19 та війни з росією, одним із найактуальніших завдань є забезпечення життєздатності підприємств різних галузей економіки та належного рівня безпеки їх функціонування. Задля цього підприємства повинні проводити роботу із забезпечення стабільності та ефективності їх функціонування з урахуванням як існуючих, так і потенційних ризиків, загроз і небезпек, тобто формувати відповідні стратегії економічної безпеки.

З позицій В. В. Дячкова, І. П. Потапюк, І. В. Капран стратегія економічної безпеки підприємства – це загальні, довготривалі, найбільш принципові й важливі цілі, плани, наміри керівництва підприємства, спрямовані на формування системи безпеки, механізмів управління та взаємодії з метою протидії реальним і потенційним зовнішнім і внутрішнім загрозам та ризикам, ефективної реалізації місії, досягнення поставлених цілей і забезпечення стабільного розвитку підприємства [1]. Тобто стратегія економічної безпеки підприємства визначається сукупністю правил і принципів її збалансованого розвитку, які

дозволять протидіяти ризикам, загрозам та небезпекам ендогенного та екзогенного характеру та досягти стійких конкурентних позицій на ринку.

Виділяють три типи стратегій безпеки:

1. Миттєва стратегія, згідно з якою система безпеки підприємства реагує на несподівані реальні загрози його діяльності. Тоді, з одного боку, спеціально створені підрозділи на підприємстві, щоб уникнути несподіваних загроз у короткостроковому періоді можуть послабити дію цих загроз, з другого - можуть виникнути ситуації, коли підприємство зазнає збитків у довгостроковому періоді.

2. Попереджувальна стратегія, згідно з якою підприємство завчасно проводить роботи з виявлення та прогнозування впливу та наслідків потенційних загроз. Співробітники (підрозділи), які займаються цими проблемами, цілеспрямовано проводять роботу із забезпечення сприятливих умов діяльності підприємства.

3. Компенсаційна стратегія, згідно якої підприємству вигідніше компенсувати втрати від настання загроз безпеці, ніж утримувати у штаті працівників служби безпеки. Ця стратегія допустима в тому випадку, коли збитки від потенційних загроз невеликі чи неможливо реалізувати попередні дві стратегії [2].

Перші два типи стратегій передбачають таку діяльність із забезпечення безпеки, внаслідок якої не відбувається загрози, або створюється протидія її впливу. У третьому випадку збитки допускаються, однак вони компенсуються діями, які передбачає відповідна стратегія. Цілком очевидно, що стратегії третього типу можуть розроблятися і реалізовуватися стосовно ситуації тоді, коли немає можливості здійснити якусь програму реалізації стратегії першого або другого типу.

З урахуванням функціональних аспектів підприємства з акцентом на фінансову складову, виділяють такі стратегії економічної безпеки:

- стратегія забезпечення росту прибутковості власного капіталу;
- стратегія формування фінансово-економічних ресурсів;
- стратегія фінансово-економічної стабільності;
- стратегія безпеки інноваційної діяльності підприємства [3].

Формулювання перспектив розвитку підприємства має спиратися на цілісне уявлення про те, які зміни відбуваються в навколишньому середовищі, як підприємство може до них адаптуватися або протистояти і націлене на вибір однієї із стратегічних альтернатив.

При цьому може бути обрано:

-стратегію зростання – передбачає збереження досягнутого рівня економічної безпеки, контроль за результатами діяльності, попередження виникнення можливих загроз економічним інтересам підприємства;

-вибірково-підсилювальну стратегію – спрямовану на проведення заходів посилення одного із показників компонент економічної безпеки підприємства;

-пристосувальну стратегію – направлену на проведення заходів пристосування компонент економічної безпеки підприємств до змін зовнішнього середовища;

-трансформаційну стратегію – передбачає проведення змін, які стосуються виду діяльності, трансформації ринку, а також проведенні необхідних змін компонент економічної безпеки підприємств;

-комплексно-забезпечувальну стратегію – спрямовану на проведення заходів, направлених на досягнення рівня економічної безпеки, бажаного для підприємства.

Таким чином, завдання розробки та реалізації стратегії економічної безпеки підприємства в умовах трансформаційних перетворень вимагає комплексного підходу. По-перше, важливим є формування аналітичного інструменту з розробки такої стратегії, що матиме стандартизований шаблон прийняття управлінських рішень. По-друге, ключовою задачею стає повноцінна здатність залучати фінансування – з джерел, що є доступними для підприємства на відповідних стадіях розвитку. По-третє, ускладнення стану екзогенного та ендегенного середовища вимагають всебічної підтримки та супроводження процесу розробки та реалізації стратегії.

Література:

1. Дячкова В. В., Потапюк І. П., Капран І. В. Економічна безпека в системі стратегічного управління підприємством. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 24. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/173/166>.

2. Ляшенко О. М. Ресурсно-захисний підхід до стратегування економічної безпеки підприємства. Вчені записки університету "КРОК". Серія: Економіка. 2021. Вип. 2. С. 132-143.

3. Гарькова В. Ф., Кліщевська А. Ю. Фінансова стратегія у системі економічної безпеки вітчизняних підприємств на регіональному рівні. Економіка та держава. 2021. №7. С. 47-51.

Матюха М.М., к.е.н., доц.

РОЗВИТОК МЕТОДИКИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВНУТРІШНІХ РОЗРАХУНКІВ

Оскільки нормативи управлінського обліку, визначаються корпоративними правилами, є можливість визначення повної управлінської собівартості продукції, шляхом розподілення всіх витрат, у тому числі включаючи, існуючі регулятори (накладні витрати), які нараховуються на кінцевий фінансовий результат у системі фінансового обліку. Така різниця у визнанні собівартості в управлінському та фінансовому обліку призводить до утворення

двох вартісних значень одного і того ж об'єкту. Для прийняття правильних управлінських рішень про діяльність підприємства в цілому, по відокремлених структурних підрозділах (на великих підприємствах), в системі ціноутворення виникає необхідність визначення повної реальної собівартості.

Повна собівартість – це виражені у грошовій формі сумарні витрати, що складаються з собівартості реалізації продукції (робіт, послуг), розподілених операційних витрат періоду (адміністративних, інших операційних витрат) та фінансових витрат підприємства [1]. Повна собівартість, у даному контексті формується за встановленими параметрами управлінського обліку та відповідно вартісно характеризує як окремий продукт виробництва, так і ефективність діяльності підрозділу суб'єкта господарювання із врахуванням управлінських витрат, витрат на збут та інших накладних витрат. Фактична собівартість відображає інформацію про витрати, систематизовану на бухгалтерських рахунках та призначається для зовнішніх користувачів, зокрема, орієнтована на контрольні, статистичні установи (податкові перевірки). У той же час, інформаційне використання структури фактичної собівартості призводить до спотворення господарської ситуації і, як наслідок, призводить до неправильного прийняття управлінського рішення.

Оскільки, при обчисленні витрат на управління враховуються другорядні фактори такі, як структура суб'єкта господарювання, взаємодія одиниць господарської діяльності та їх ступеня участь у виробничому процесі, витрати на оподаткування суб'єкта господарювання, тому вважаємо, що витрати на управління, на наш погляд, є фактичними витратами для цілей визначення собівартості в управлінському обліку.

Відповідно до методики ведення фінансового обліку витрати на виробництво (виконання робіт, надання послуг), включаються до змінних витрат, які відносять до виробничої собівартості. У той же час постійні витрати, пов'язані із збутом та витрати на управління включаються у повну собівартість в системі управлінського обліку. Управлінські витрати покриваються відповідно до плану відвантаження та транзакцій від продажу та впливають на рентабельність кожної транзакції у розрізі асортименту продукції та структурних підрозділах.

На великих підприємствах із відокремленими підрозділами, для систематизації інформації для визначення повної собівартості можна використовувати регламентовані субрахунки 682 "Внутрішні розрахунки", 683 "Внутрішньогосподарські розрахунки" [2]. Необхідною умовою є встановлення на підприємстві системи аналітичного обліку, яка регламентується відповідно до корпоративного облікового принципу:

- за видами внутрішньогосподарських розрахунків - на рівні субрахунків;
- за переданими активами, зобов'язаннями, доходами та витратами всередині видів

внутрішньогосподарських розрахунків - лише на рівні аналітичної ознаки;

- за структурними підрозділами на підставі довірчого управління майном - лише на рівні аналітичної ознаки.

Внутрішньогосподарський розрахунок має низку своїх особливостей, пов'язаних з наявністю поточного рахунку під час передачі доходів як коштів. При цьому існує два поширені алгоритми внутрішньогосподарських операцій з передачі доходів:

- коли структурний підрозділ має свій поточний рахунок у банку;
- коли у структурного підрозділу - філії відсутня поточний рахунок у банку.

Проте передача податкових витрат вимагає наявності поточних рахунків, але передбачає використання рахунки 683 «Внутрішньогосподарські розрахунки». Для відображення передачі розрахунків за податковими витратами рекомендується аналітичний розріз цього рахунку при доповненні його наступними субрахунками та аналітичними рахунками.

Таким чином, запропонований порядок формування інформації з внутрішніх розрахунків під час передачі податкових витрат є основою розвитку системи управлінського обліку щодо визначення повної собівартості.

Використання методики управлінського обліку із застосуванням 683-го субрахунку щодо формування інформації про витрати у структурних підрозділах має враховувати:

1. розподіл витрат структурного підрозділу у бухгалтерському обліку безпосередньо на рахунки витрат (рахунок 23);
2. застосування 683-го субрахунку як технічний рахунок для складання поточних управлінських звітів про витрати та рахунки аналітичного обліку за витратами у розрізі статей, елементів та замовлень у поточному періоді та для формування управлінської інформації про податкові витрати у розрізі структурних одиниць, а також для сторнувальних записів між рахунками Головної книги.

Література:

1. Постанова "Про затвердження Порядку (правил) організації та ведення обліку за ліцензованими видами діяльності суб'єктами господарювання у сфері теплопостачання" Національна комісія; що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 10.10.2017 N 1223.

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено Наказ Міністерства фінансів України 30.11.1999 № 291, Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 893/4186.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ

Ми живемо в постіндустріальний період, коли слова «діджиталізація» та «цифрові технології» міцно вкоренились у нашому суспільстві. ІТ-технології стрімко набирають популярності, і тому оцифровування більшості процесів у сучасному світі стало ваговою складовою.

Процеси діджиталізації проникли майже в усі сфери нашого життя. Вплив інформаційних технологій на розвиток людства неможливо переоцінити. За допомогою діджиталізації більша частина оточуючих нас процесів перейшла у цифровий формат і виступає невід’ємним компонентом інформаційного потоку, який активно розвивається та впроваджується в усі сфери життя [1].

Податкова система не залишилась осторонь, адже щороку все більше нових інструментів для суб’єктів податкової системи стають доступними у цифровому варіанті. Одними із таких сервісів є Електронний кабінет платника податків, Система податковий блок, М.Е.Дос, Чат-бот для платників податків. Усі вони успішно функціонують, проте потреба в покращенні та розширенні інструментарію є присутньою.

Діджиталізація в оподаткуванні, в першу чергу, покращує роботу самих контролюючих органів, та спрощує процес щодо сплати податків, оформлення податкових декларацій та отримання консультацій для платників податків. Цифровізація підштовхує до заміни традиційних моделей на нові, які допомагають аналізувати та використовувати наявну інформацію в Інтернеті та освоювати електронні інструменти для того, аби податкова система функціонувала сильніше, швидше та краще.

У 2019 році стартувала Програма ЄС щодо підтримки управління державними фінансами в Україні (EU4PFM). Саме завдяки підтримці цієї Програми відбувається модернізація контакт-центру Державної податкової служби та оновлення веб-сайту (так званого порталу) для платників податків, це надасть їм можливість переглядати нову інформацію та отримувати доступ до необхідних послуг.

Найкращим характерним прикладом, який впроваджується Державною податковою службою, за допомогою цієї ж Програми, є застосування нової комп’ютеризованої транзитної системи (NCTS). Це, в свою чергу, полегшує загальноєвропейський транзит товарів та запроваджує автоматичний обмін податковою інформацією. Дана система дозволяє протидіяти розмиванню податкової бази ТНК та усуває можливості приховувати доходи окремих платників податків у фінансових установах інших держав.

Як згадувалось вище, одним із сервісів ДПС є Електронний кабінет платника податків. Він дозволяє надсилати електронні документи, податкову звітність, отримати довідки про відсутність заборгованості, необхідну інформацію із загальнодоступних реєстрів та надсилати запитати чи заяви для отримання необхідних даних. Переваг для користувачів є доволі багато, зокрема: зручність та економія робочого часу та коштів платника.

Найбільш активними користувачами цієї системи є фізичні особи, фізичні особи-підприємці та юридичні особи і таких в середньому 5 млн. Для них користування електронними послугами стало буденністю, а відвідування податкової – крайньою необхідністю. Відповідно, для податкової служби є потреба та необхідність у вдосконаленні існуючих сервісів та впровадженні нових, аби ті повністю задовольняли вимоги та потреби платників податків. Декілька років тому відбулася автоматизація адміністрування ПДВ. Це дає можливість в онлайн-режимі контролювати обіг та адміністрування ПДВ по всій країні, а також протидіяти схемам мінімізації сплати податків. Дана система також сприяє зростанню надходжень ПДВ до бюджету та забезпечує його автоматичне відшкодування.

Державна податкова служба в умовах військового стану активно та ефективно співпрацює із Мінцифрою. На всім відомому Порталі «Дія» платники податків мають можливість користуватись такими цифровими послугами як «Малютко», ID14, цифровий податковий номер, шеринг документів, довідка про доходи [2].

Отож, в сучасному світі цифровізація податків підвищує їхню ефективність та якість. Розвиток діджиталізації податкової системи поетапно покращується та все більше вдосконалюється. Впровадження цифрових систем ДПС значно покращує сферу оподаткування та дозволяє контролюючим органам бути більш організованими. Так, як процес цифрової трансформації податкової системи ще залишається на початковому етапі, то результати його впливу ми зможемо спостерігати в найближчий час.

Література:

1. Лобода Н.О., Чабанюк О.М., Кольба Р.М. Діджиталізація як функція облікової діяльності: коронакриза як контекст. Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу: тези виступів Міжнар. наук. конф. (5-6 листопада 2020 р.). - Житомир: Житомирська політехніка, 2020. - С. 337-338.

2. ДПС: Цифровізація у сфері оподаткування є важливою складовою розвитку цифрової економіки. tax.gov.ua. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/568593.html>

***ПРОВІДНІ ПОСТУЛАТИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ІНФОРМАЦІЙНОЇ
СКЛАДОВОЇ МЕНЕДЖМЕНТУ***

Максимально орієнтований менеджмент на досягнення високих результатів потребує оптимальної інформації зворотного зв'язку через ефективну систему внутрішньої управлінської звітності.

На сьогодні в науково-економічній літературі наведено багато різних визначень поняття «управлінська звітність», але ці трактування часто є неоднозначними і розглядають її з різних точок зору, тому нами проаналізовано найпоширеніші дефініції поняття «управлінська звітність», які систематизовано в табл. 1.

Таблиця 1

Дефініції поняття «управлінська звітність» у працях учених

Автор	Визначення поняття
Адамов Н.	комплекс взаємопов'язаних даних і розрахункових показників, які відображають функціонування підприємства як суб'єкта господарської діяльності та згруповані загалом по підприємству і в розрізі структурних підрозділів.
Бабкіна О.М.	Система взаємопов'язаних показників, що характеризують умови та результати діяльності компанії в цілому або окремих її підрозділів за звітний період.
Бутинець Ф.Ф.	Звітність, яку складає бухгалтер-аналітик і подає як адміністрації підприємства, так і менеджерам усіх рівнів управління. основною метою складання звітності є надання оперативної релевантної інформації відповідно до вимог управлінського персоналу.
Іванова Ж.	Форма подання відомостей, істотних для вибору певного варіанта дій із безлічі альтернативних.
Колос І.	Звітність, яка складається менеджерами різних рівнів управління і містить оцінку результатів діяльності та прогнозні напрями її розвитку.
Коноваліхіна Т.	система показників оцінювання результатів бізнесу та перспектив його розвитку, що надається внутрішнім користувачам для задоволення інформаційних потреб у процесі прийняття стратегічних, тактичних і оперативних управлінських рішень.
Кузнєцова С.	Бухгалтерська звітність, що містить облікову інформацію про діяльність підприємства та надається внутрішнім користувачам у процесі управління підприємством.
Любимов М.	інтегрована система інформаційної підтримки процесу управління, метою якої є забезпечення інформаційних потреб користувачів, що полягає у формуванні показників на основі інформації, одержаної у різних підсистемах обліку, і підготовка звітів у формі і в терміни, що відповідають запитам різних груп користувачів.
Нагірська К.	результат збору, ідентифікації, реєстрації, узагальнення та систематизації фінансової та нефінансової інформації у вигляді сукупності внутрішніх документів (звітів) для заінтересованих користувачів із метою оцінки, аналізу, контролю та планування діяльності підприємства та його структурних підрозділів.
Нападовська Л.	Гнучка система форм інформації, яка складається за центрами затрат і центрами відповідальності. вона повинна відображати умови, специфіку, особливості організації виробництва та потреб управлінського персоналу.
Палій В.	Звітність, метою якої є забезпечення управлінського персоналу всіх рівнів необхідною управлінською інформацією.

Позов А.	(1) інструмент управління господарством (засіб інформаційного забезпечення процесу управління; засіб моніторингу економічного стану підприємства) та інструмент управління інформаційним забезпеченням (засіб адаптації та моніторингу облікової системи до потреб управління), (2) елемент методу бухгалтерського обліку (засіб узагальнення (агрегації, синтезу) та надання облікової інформації), а також (3) документ, вміст якого представляє економічну інформацію у певному наборі фактичних (історичних) та оціночних (розрахункових) показників для порівняння їх планово-нормативних і досягнутих значень.
Попов А.	систематизована обліково-аналітична інформація у вигляді облікових і розрахункових показників, представлена по внутрішньо-фірмових формах і призначена для внутрішніх користувачів із метою прийняття ними управлінських рішень не тільки поточного, але й стратегічного характеру.
Югансон І.	система необхідної релевантної цільової фінансової та нефінансової інформації про майно, капітал, зобов'язання, доходи та витрати структурних підрозділів організації, їх взаємозв'язки, господарські процеси та їх результати, про внутрішні та зовнішні фактори, яка передана у відповідній формі, орієнтована на користувача, використовується під час планування, контролю та регулювання показників фінансово-господарської діяльності організації.

Джерело: [2], [4]

Таким чином, спільними є погляди сучасних учених-економістів щодо призначення управлінської звітності:

- 1) управлінська звітність є результатом систематизації фінансової та нефінансової інформації щодо результатів діяльності підприємства та окремих його підрозділів;
- 2) управлінська звітність - це гнучка система показників, які мають бути згруповані в окремі форми відповідно до потреб управління підприємством;
- 3) управлінська звітність є основним джерелом інформації для прийняття стратегічних, тактичних та оперативних управлінських рішень.

Вона повинна містити відомості щодо фінансових результатів, інвестиційної та фінансової діяльності, які необхідні для вибору з альтернативних варіантів, а також підсумок аналізування внутрішніх і зовнішніх факторів та їх вплив на процес реалізації поставлених цілей.

В таблиці 2 подана порівняльна характеристика фінансової та управлінської звітності.

Порівняльна характеристика фінансової та управлінської звітності

Ознака	Характеристика	
	Фінансова звітність	Управлінська звітність
I. Відмінності:		
1. Обов'язковість ведення формування та надання:	Формування фінансової звітності передбачено законодавством, тобто є обов'язковою.	формування управлінської звітності є необов'язковою умовою і цілком залежить керівництва.
2. Мета формування звітності:	формування повної і достовірної інформації про діяльність організації та її майновий стан, необхідної: <ul style="list-style-type: none"> • для складання бухгалтерської звітності; • здійснення контролю за доцільністю і законністю господарських операцій та використанням виробничих ресурсів; • запобігання негативних результатів господарської діяльності і виявлення внутрішньогосподарських резервів забезпечення фінансової стійкості організації. 	мета управлінської звітності є формування та надання управлінському персоналу організації та її структурних підрозділів інформації, необхідної для планування, контролю та управління діяльністю організації та її структурних підрозділів.
3. Основні користувачі інформації:	основними користувачами інформації фінансової звітності є зовнішні користувачі - органи державного управління (податкові, статистичні, казначейство та ін), банки, кредитори, інвестори (у тому числі фізичні особи) та ін.	споживачами інформації є працівники управлінського персоналу організації та її структурних підрозділів, фахівці, а також безпосередні виконавці, для яких встановлені ліміти та нормативи по відповідним витратам.
4. Об'єкти звітності:	інформація формується і відображається в цілому по організації. У деяких випадках звіти про доходи і витрати складаються по галузях і видах діяльності.	інформація формується і складається по структурним підрозділам централізованої відповідальності, окремим виробам, новим технологічним рішенням і іншим позиціям.
Методи ведення:	обов'язково використовуються всі елементи методу бухгалтерського обліку - документація та інвентаризація, оцінка і калькуляція, рахунки і подвійний запис, бухгалтерський баланс та звітність.	можуть використовуватися зазначені елементи бухгалтерського обліку, але не в обов'язковому порядку (в тому числі документація і подвійний запис). Крім того, в управлінському обліку широко використовуються кількісні методи (методи елементарної математики, математичної статистики та теорії ймовірностей, математичного програмування, евристичні методи та ін.)
6. Правила формування	повинні здійснюватися відповідно до загальноприйнятих принципів і правил, що встановлені законодавством.	встановлюються самими підприємствами
7. Використовувані вимірники	використовуються натуральні, трудові та грошові вимірники в російській валюті. Операції в іноземній валюті наводяться до національної валюти.	поряд з використанням зазначених вище вимірників широко використовуються специфічні вимірники виробленої продукції і виконаних робіт - машино-години, людино-години та ін.
8. Способи групування витрат:	витрати групують і враховують в обов'язковому порядку за економічними елементами: <ul style="list-style-type: none"> - Матеріальні витрати; - Витрати на оплату праці; - Відрахування на Соціальні спожи; - Амортизація, - Інші витрати. 	здійснюється за статтями калькуляції, наприклад: <ul style="list-style-type: none"> - Сировина та матеріали; - Зворотні відходи; - Паливо й енергія на технологічні потреби; - Цехові витрати; - і т.д. Допускається інший порядок необхідний від ситуації

9. Ступінь точності інформації:	Повинна відображатися достовірна, документально обґрунтована інформація.	інформація багато в чому носить розрахунковий характер і часто не пов'язана з операціями на рахунках бухгалтерського обліку, допускаються приблизні і приблизні оцінки. Разом з тим по ряду показників адміністрація вимагає подання достовірних відомостей.
10.Періодичність складання звітності:	інформація представляється за минулий звітний період (місяць, квартал, рік).	звіти складаються в міру потреби: щомісячно, щотижня, щодня, а іноді - негайно. Адміністрація підприємства самостійно встановлює склад, терміни і періодичність подання внутрішньої звітності. Головний принцип - доцільність і економічність.
11. Ступінь відкритості інформації:	Не являє комерційної таємниці. Вона є відкритою і публічною.	звітність в управлінському обліку звичайно є комерційною таємницею підприємства. Вона не підлягає публікації і носить конфіденційний характер.
Відповідальність за достовірність та своєчасність подання облікових і звітних даних:	Відповідальність за достовірність і своєчасність подання облікових і звітних даних передбачена законодавством.	за обліковими і звітними даними управлінського обліку відповідальність зазвичай непередбачається. Разом з тим дані управлінського обліку можуть з'явитися основою для залучення менеджера до відповідальності за його управлінські рішення чи вчинки.
14. Зв'язок з іншими дисциплінами:	заснований головним чином на власному методі	тісно пов'язаний з іншими дисциплінами - мікроекономікою, фінансами, економічним аналізом, математичною статистикою та ін.
Спільні риси		
Використання інформації	Спільна інформаційна база - первинні документи	
Відображення інформації про витрати	Облік витрат і калькулювання собівартості продукції здійснюються як у фінансовому, так і в управлінському. Кінцевий фінансовий результат виробничої діяльності організації визначають тільки способом зіставлення собівартості продукції і виручки від продажів.) При цьому у фінансовому обліку визначається собівартість усієї виробничої продукції і її основних видів в цілому по організації. В управлінському обліку обчислюють різні показники собівартості (по окремих виробництвах, видами, технологічним рішенням, зонам реалізації тощо).	
Прийняття рішень	дані фінансового бухгалтерського обліку допомагають інвесторам оцінити потенціал і перспективи підприємства, доцільність інвестування, а дані управлінського обліку використовуються менеджерами для вирішення широкого кола проблем управління.	

Джерело:[3], [4]

Необхідність побудови чіткої класифікації управлінської звітності (рис.1) обумовлено дублюванням базових показників в ній.

Рис 1. Класифікації управлінської звітності

Джерело:[1]

На відміну від бухгалтерської, статистичної та податкової звітності, управлінська знаходиться в особливому становищі, оскільки містить інформацію за запитами внутрішніх користувачів. Але їхній інформаційні попит є більш поглиблений ніж у зовнішніх користувачів. Крім цього він трансформується в показники внутрішньої звітності і поділяться за рівнем представлення всередині організації.

Наприклад, для вищої ланки керівництва адресовані показники, які характеризують фактичні результати у виробничій, інвестиційній та фінансовій діяльності, як в цілому так і по підрозділах. Оскільки вища ланка формує довгострокові стратегічні цілі розвитку організації, то інформація містить аналізування внутрішніх і зовнішніх факторів, які імовірно вплинуть на планові та прогнозні індикатори.

Середня ланка керівництва, що орієнтована на реалізацію довгострокових цілей, очікує інформацію про результати діяльності структурних підрозділів та контрагентів.

Для менеджерів нижчої ланки управління подають сукупність даних пов'язаних з формуванням підсумкових результатів певних ділянок діяльності через систему синтетичних та аналітичних показників.

На відміну від фінансової управлінська звітність містить данні як фактичні так і планові у вигляді розрахункових, оціночних, аналітичних показників, які можуть бути надані не тільки бухгалтерською службою, а й іншими функціональними підрозділами.

Управлінська звітність повинна відповідати ряду вимогам (рис.2), щоб вважатися надійною інформаційною базою для обґрунтування широкого спектру управлінських рішень.

Якщо спектр даних відображає реально існуючі процеси та явища, які сформовані у повній відповідності з правилами та нормативними і законодавчими актами з бухгалтерського обліку, при відсутності помилок, прописок і підстановок, то забезпечується достовірність управлінської звітності.

Вимога повноти управлінської звітності забезпечується наявністю вичерпної інформації про наявність та ефективність використання трудових, матеріальних та фінансових ресурсів, про доходи, витрати, зобов'язання та капітал, а також про вплив зовнішніх та внутрішніх чинників

Рис. 2 Основні вимоги до управлінської звітності

Джерело: розроблено автором

Присутність показників діяльності всіх філій та підрозділів гарантує цілісність управлінської звітності.

Для зручності користування даними управлінської звітності повинна виконуватися вимога послідовності подання її показників з року в рік.

Для ефективного аналізування досягнутих результатів господарської діяльності необхідна наявність порівнянності звітних показників з плановими та показниками за минулі роки. Це досягається незмінністю облікової політики.

Показники управлінської звітності повинні бути істотними, щоб задовольнити вимоги суттєвості. Тобто без їх наявності неможлива об'єктивна оцінка результатів діяльності та прийняття ефективних управлінських рішень.

Прийняття оперативних управлінських рішень за результатами оцінювання звітних показників вимагає своєчасності подання інформації.

Показники управлінської звітності повинні надаватися конкретним користувачам, при цьому необхідно дотримуватися конфіденційності, в цьому полягає вимога адресності.

Однією з базових вимог є економічність, тобто витрати на складання управлінської звітності не повинні перевищувати ефекту від її використання.

Отже, для прийняття відповідних результативних управлінських рішень, що будуть основою стабільного розвитку підприємства та ефективного управління ризиками є надання адекватної інформації, генерування якої є одним із завдань управлінського обліку.

Література:

1. Колінько Н.І. Управлінська звітність як інформаційна складова в підвищенні ефективності функціонування підприємств/Колінько Н.І.// Актуальні питання економіки, фінансів та менеджменту в сучасних умовах: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2020 р.)/ ГО «Центр економічних досліджень та розвитку».-О.:ЦЕДР,2020.-С.171-174.

2. Кузнецова С.А. Інтегрована управлінська звітність: глобальні виклики та локальні рішення в епоху ноосфери / С.А. Кузнецова // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1(7). – С. 270–279 Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://duer.edu/uploads/vidavnitstvo14/ekonomichnij-nobelivskij-visnik-114/7621.pdf>.

3. Любимов М.О. Формування управлінської звітності підприємств (на прикладі харчової промисловості) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / М.О. Любимов. – Одеса, 2012. – 22 с.

4. Нагірська К.Є. Принципи та вимоги до формування звітності підприємств: управлінський аспект /К.Є. Нагірська, Я.Є. Герус // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2013. – Вип. 10(2). – С. 176–183 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-df/ecnof_2013_10\(2\)_25.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-df/ecnof_2013_10(2)_25.pdf).

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

Митні платежі в економічному просторі є не лише засобом наповнення державного бюджету, а й засобом реалізації економічної політики, політики кредитування, розвитку інфраструктури. Митні платежі в свою чергу регулюються митною політикою. Загалом митна політика не самостійний вид державної політики, а відноситься до загальної групи цієї системи - фінансової політики держави. Основною особливістю митних платежів є те, що вони справляються під час переміщення товарів через митний кордон. А справляння митних платежів залежить від ефективності процесу їх адміністрування.

За визначенням С.О. Баранова, дефініція «адміністрування митних платежів» включає у себе визначення повноважень органів державної влади щодо регулювання процесів роботи в митній сфері, визначення головних завдань у роботі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та митних органів, процес митного контролю й оформлення товарів на митниці тощо [1, с. 117]. Найбільш яскравим прикладом необхідності митних платежів є динаміка надходження цих платежів до Державного бюджету України (табл. 1 і табл. 2).

Таблиця 1

Розрахунок індексів адміністрування митних платежів

Показники	2017	2018	2019	2020	2021
Доходи державного бюджету, млн. грн.	793265,0	928108,3	998278,9	1076016,7	1296852,9
Митні платежі, млн. грн.	316418,3	369646,3	373076,6	362163,6	497162,1
Частка митних платежів у структурі держбюджету, %	40	40	37	34	38
Темп приросту, %	-	16	1	-3	37

Джерело: розроблено автором [3].

Таблиця 2

Митні платежі у сумі ВВП

Показники	2017	2018	2019	2020	2021
ВВП, млн. грн.	2445587	3083409	3675728	3818456	4363582
Митні платежі, млн. грн.	316418,3	369646,3	373076,6	362163,6	497162,1
ПДВ, млн. грн.	250530,2	295377,3	289760,4	274113,5	380714,4
Акцизний податок, млн. грн.	41989,7	47708,6	53460,8	57846,9	79592,8
Мито, млн. грн.	23898,4	26560,4	29855,4	30203,2	36854,9
Частка митних платежів у ВВП, %	13	12	10	10	11
Частка ПДВ у ВВП, %	10	10	8	7	9

Джерело: розроблено автором [2], [3].

З табл. 1 і табл. 2 можна побачити, що з 2017 до 2021 років доходи бюджету зростають, тоді як сума митних платежів змінюється. Збільшення доходів державного бюджету можна спростувати інфляційними процесами, але як не можна враховувати цей чинник до зміни

суми надходжень митних платежів. Розглянувши індекси адміністрування можна прослідкувати тенденцію до зменшення кількості митних платежів у державному бюджеті.

Аналізуючи табл. 1 зрозуміло, що у 2020 році частка митних платежів вагомо зменшилася. Звідси можна виокремити проблеми адміністрування митних митних платежів, що спонукають до їх зменшення [4, с. 43-44]:

- кадрові проблеми митних підрозділів;
- проблеми корупції в митних органах;
- низький рівень контролю за наявністю й практичним застосуванням засобів технічного контролю у діяльності митних органів;
- недостатнє технічне оснащення митних органів;
- низький рівень взаємодії вітчизняних митних органів з іноземними у частині визначення й підтвердження митної вартості товарів, які імпортуються;
- проблеми ретельності ідентифікування країни походження товару та правильності класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД.

У 2021 році видно поживлення щодо митних надходжень, що спричинене [5]:

- посиленням контролю за повнотою декларування ввезених товарів та визначення їх бази оподаткування, своєчасності сплати митних платежів;
- упередженням та своєчасним припиненням схем незаконного ввезення товарів, посилення контролю за використанням пільг (преференцій) із сплати митних платежів;
- удосконаленням критеріїв ризиків автоматизованої системи управління ризиками, підвищенням ефективності їх спрацювання.

Провівши аналіз статистичних даних можна стверджувати, що реалізація сучасної митної політики не може відбуватись без митних платежів. Митна політика нашої держави спрямована на наповнення державного бюджету та на захист національної економіки і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Проте існує багато прогалин у сфері митного адміністрування, чимало проблем в адмініструванні митних платежів загалом та в цілому в механізмі тарифної політики України. Такі проблеми спричиняють зменшення ефективності роботи митних органів, і також у напрямі адміністрування митних платежів. Шляхом вдосконалення у цьому напрямі має бути зміна структури системи адміністрування митних платежів, поліпшення сервісного обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, зменшення випадків недостовірного декларування і зниження загальних витрат учасників зовнішньоекономічних процесів.

Література:

1. Баранов С О. Актуальні проблеми адміністрування митних платежів в Україні: сучасний аспект. Південноукраїнський правничий часопис. 2015. №3. с. 117-119
2. Валовий внутрішній продукт (ВВП). URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2017/>
3. Доходи держбюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2017/>
4. О. О. Маслак, Х. С. Передало, Т. О. Маслак. Адміністрування митних платежів: концептуальний базис в стратегіях розвитку підприємств. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. № 1 (7), 2022. с. 40-48
5. Стан адміністрування митних платежів у червні 2021 року. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ctan-administruvannia-mitnikh-platezhiv-u-chervni-2021-roku-570>

Саєвич Р.В., аспірант

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ СУСПІЛЬНО-ВЛАДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Міжнародні нормативно-правові акти, що визначають міжнародно-правові стандарти організації та розвитку територій і місцевої демократії, містять певні міжнародні гарантії прав та механізми захисту цих територій. Вони є системою універсальних міжнародних способів встановлення і захисту прав адміністративно-територіальних одиниць, закріплених в обов'язкових для виконання міжнародних документах правового характеру.

Особливе місце в європейських інтеграційних процесах відведено місцевій демократії, стандарти становлення та функціонування якої знайшли своє втілення в таких міжнародно-правових документах, як Європейська Хартія місцевого самоврядування, Всесвітня Декларація місцевого самоврядування, Європейська типова Конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними громадами або органами влади, Європейська Декларація міських прав, Європейська Хартія міст, Європейська Хартія про участь молоді у муніципальному і регіональному житті. Прийняття і втілення в життя цих міжнародних нормативно-правових актів свідчить про існування чітко визначених міжнародних стандартів місцевого самоврядування та статусу адміністративно-територіальних одиниць не лише в європейських державах, а й в усьому світовому співтоваристві. Процес створення міжнародно-правових стандартів організації та розвитку місцевої демократії, як і будівництво єдиної Європи, триває і має динамічний характер.

Україна, здійснюючи реформування правової системи, використовує відповідні рамкові норми міжнародного характеру в прийнятті нових законодавчих актів і регламентуванні найважливіших компетенційних і функціональних аспектів діяльності місцевих органів влади та механізми захисту їх інтересів [1].

Серед усіх міжнародних судових установ, юрисдикція яких визнана Україною, лише Європейський Суд з прав людини має право виносити обов'язкові для українських судів рішення відносно захисту прав місцевого самоврядування. Так, Європейський Суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово відзначав, що право на звернення до Суду щодо захисту місцевого самоврядування є невід'ємною складовою права громадян на участь у самоуправлінні. При цьому не має значення назва звернення: заява, петиція чи скарга. Слід звернути увагу, що цивільним, кримінальним або господарським процесуальним кодексом відповідної країни прямо може бути передбачене право територіальної спільноти як суб'єкта звернення до суду. В міжнародному публічному праві така спільнота розуміється універсально – і як юридична особа, і як громадська організація, і як територіальна громада, і як група людей, об'єднана, наприклад, фактом скоєння проти них правопорушення [2, с. 98].

Також, доцільно відзначити позитивну роль формування інституту захисту прав і законних інтересів територіальних громад у Німеччині, де територіальні громади також наділені правом безпосереднього звернення до судів. Так, стаття 93 Основного Закону ФРН та відповідні положення Закону «Про Федеральний Конституційний Суд» передбачають окремий вид провадження у Федеральному Конституційному Суді (далі ФКС) за конституційними скаргами саме громад або об'єднань громад з приводу порушення їх права на самоврядування.

Серед складових принципу правової держави, які не згадуються безпосередньо в Основному Законі Німеччини, а сформовані правовою наукою та судовою практикою ФКС, зокрема, виділяються: правова безпека і захист довіри, обов'язок дотримання справедливості, принцип визначеності, принцип співмірності, які застосовуються ФКС у справах за клопотаннями місцевих громад [3].

Цікавим є досвід Республіки Польща. Так, в одному зі своїх рішень Конституційний Трибунал Республіки Польща вказав, що акт місцевого права може стати об'єктом конституційної скарги за умови, що він належить до нормативних актів, тобто є загальнообов'язковим актом, який містить норми, що поширюються на невизначене коло осіб. Конституція Республіки Польща визначає також суб'єктів подання конституційної скарги. У статті 191 Конституції Республіки Польща закріплено положення про те, що з поданням до Конституційного Трибуналу можуть звертатися, зокрема управлінські органи

одиниць територіального самоврядування, які наділяються цим правом у разі, якщо нормативний акт стосується питання, що охоплюються сферою їхньої діяльності [4, с. 135].

Аналіз досвіду країн ЄС щодо захисту прав і законних інтересів територіальних спільнот людей дозволяє дійти висновку, що цей правовий інститут достатньо розвинений в цих країнах і розвивається далі. Це пояснюється тим, що в ряді країн існує інститут прямого колективного звернення цих спільнот до судів, у тому числі – інститут конституційної скарги [5].

На даний момент для України варто було б застосувати європейський досвід для утворення та захисту інтересів ОТГ. Відповідно до цього, доцільно застосовувати заходи щодо пом'якшення реалізації реформи. Зокрема, можуть враховуватися:

1. Часова адаптація. Перетворення займають досить тривалий проміжок часу. Так, реформування у Польщі первісно розраховувалося на 20-30 років, в Литві, Латвії, Фінляндії воно фактичне зайняло 15-16 років.

2. Поступовість. Вимагає ретельної підготовки для вивчення стану адмінтериторій.

3. Широке врахування думки населення. Установлюється необхідність проведення місцевих референдумів, соціологічних опитувань не лише під час перетворень, але й при опрацюванні концепції реформи, залучення громадськості, представників органів місцевого самоврядування до складу спеціальних органів з опрацювання та реалізації реформи.

4. Установлення критеріїв для створення нових адміністративно-територіальних одиниць без зазначення кількісних та якісних характеристик, можливість застосування індивідуального підходу до кожного регіону.

5. Можливість обрання способу об'єднання [6].

Вищезгадані механізми, з одного боку, пом'якшують процес реформ, з іншого, часто призводять до його уповільнення і, як наслідок, необхідності застосування більш жорстких, адміністративних заходів.

В результаті адміністративно-територіальних реформ варто очікувати підвищення ефективності надання послуг населенню та наближення влади до людей. Реформи мають здійснюватися комплексно на основі науково обґрунтованих, достовірних програм з урахуванням зарубіжного досвіду, власних помилок минулих років, особливостей та потенціалу регіонів.

Література:

1. Міжнародно-правові стандарти управління територіями. URL: http://legal.duan.edu.ua/images/stories/Files/2013/articles_1/6.pdf.

2. Судовий захист прав і законних інтересів територіальних громад: зарубіжний досвід. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. 2012. № 1. С. 97-100.

3. Забейворота Т.В. Зарубіжний досвід упровадження адміністративно-територіальної реформи в умовах проведення децентралізації влади. Зовнішня політика та національна безпека. 2014. № 3 (46). С. 251–257.

4. Гультай М.М. Інститут конституційної скарги в конституціях європейських держав. *Вісник Конституційного Суду України*. 2012. № 2. С. 130-139.

5. Створення об'єднаних територіальних громад в Україні 2015-2017: Аналітична доповідь від громадськості у форматі Shadow Report. 2018. URL: <http://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Detsentralizatsiya-v-Ukrai-ni-2014-2017-rr.pdf>.

6. Пігуль Н.В., Люта О.В. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 9. С. 685–689.

Сиротчук В.О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Дубик В.Я.

ПРОБЛЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Під антикризовим управлінням діяльністю банку прийнято розуміти сукупність відповідних методів, прийомів і управлінських заходів, спрямованих на виявлення, запобігання та подолання кризових явищ і ситуацій з метою забезпечення стабільної та прибуткової діяльності банківських установ у майбутньому.

Вагомою проблемою антикризового управління в банках є несвоєчасний моніторинг змін у банківському секторі економіки. Моніторинг стабільності банківського сектору – це аналіз стану вітчизняного банківського сектору та оцінка впливу на нього світового банківського середовища, а також визначення позитивних чи негативних факторів, які спричинять зміни у банківському секторі у майбутньому.

У результаті такого моніторингу науковці наводять основні параметри фінансової нестабільності, а саме: девальвація гривні, спад економічного зростання, погіршення платіжного балансу, висока інфляція тощо. Окрім основних параметрів, у процесі моніторингу стабільності банківського сектору аналізуються: недостатній нагляд за банківським сектором, неадекватна монетарна політика, недосконале законодавство тощо. Кризи можуть проявлятися в різних формах, тому центральний банк повинен створити ефективну систему моніторингу, яка зможе уважно вивчати загальні ознаки назріваючих кризових факторів [3, с.17].

Практика антикризового управління банківською діяльністю на сьогоднішній день включає застосування як формальних норм і правил грошово-кредитного регулювання, так і неформальних, що склалися в результаті реальних взаємовідносин грошово-кредитних регуляторів.

Банки України протягом тривалого часу зазнавали негативного макроекономічного, інституційного та регуляторного впливу. Поширення кризових явищ в економіці ставить під загрозу не лише прибутковість банків, а й їх функціонування в цілому. Основними причинами припинення діяльності банків є неспроможність нейтралізувати ризики в банківській системі, а також виконувати зобов'язання, що є наслідком недостатньої ресурсної бази у фінансово-кредитних установах.

Спеціалізоване державне антикризове управління є суттєвим у розвитку та управлінні будь-яким суб'єктом з високою ймовірністю виникнення кризи. Здійснення антикризового управління в банку є необхідною умовою протидії кризовим явищам, фінансового оздоровлення банку та його стабільної довгострокової діяльності.

Традиційні підходи державного антикризового управління до нейтралізації кризових явищ є неефективними та можуть призвести до проблем як для окремих банків, так і до дестабілізації банківської системи в цілому. Тому актуальною є розробка теоретичних і практичних шляхів удосконалення антикризового управління в банку, що в свою чергу є необхідною умовою протидії кризі та фінансового оздоровлення банку [1, с.35].

Основним напрямом у забезпеченні антикризового управління банком є необхідність ефективного управління ліквідністю та прибутковістю. Основним завданням, яке стоїть перед банками в процесі управління ліквідністю, є уникнення як дефіциту, так і надлишку ліквідних коштів. Дефіцит створює ризик втрати ліквідності банку, а надлишок ліквідних активів є результатом нераціонального розміщення коштів, що призведе до втрати прибутку банку в майбутньому.

На сьогоднішній день Національний банк України пропонує банкам використовувати стрес-тестування як метод кількісної оцінки ризиків і дає уявлення про розмір збитків чи прибутків банку, якщо події розвиватимуться відповідно до прийнятих припущень.

У якості спеціальних елементів банки України досить часто у антикризовому управлінні застосовують бенчмаркінг та аутсорсинг. Бенчмаркінг — це альтернативний метод стратегічного планування, у якому завдання визначаються не від досягнутого, а на основі аналізу показників конкурентів.

Відомо, що застосування бенчмаркінгового підходу дає можливість банку запозичити кращий досвід провідних банків, як серед українських, так і серед іноземних банків.

Зрештою, банк може зміцнити свою конкурентну позицію на ринку, збільшити власну клієнтську базу, підвищити якість обслуговування клієнтів, а отже, підвищити загальну репутацію та довіру до банку.

Під аутсорсингом у банківській сфері розуміється процес повної або часткової передачі банком певних функцій або бізнес-процесів зовнішній організації, яка виступає в якості виконавця послуг і керує процесом реалізації цієї послуги або бізнес-процесу в рамках власної діяльності [4].

Аутсорсинг як елемент антикризової політики можна використовувати в тому сенсі, що він може допомогти банку сконцентрувати увагу та наявні ресурси на основних бізнес-цілях, перекласти частину ризику на аутсорсингові компанії, використати їхній досвід у конкретних ситуаціях, спростити організаційну структуру та покращити управління організацією, здійснити економію за рахунок скорочення витрат на обслуговування бізнес-процесів, а отже підвищити прибутковість бізнесу.

Таким чином, перерахований комплекс заходів антикризового управління має як переваги, так і загрози. Перш за все, необхідно визначити основні загрози та проблеми банківської системи, до яких належать:

- значні частки проблемних активів на балансі банку;
- відсутність основи для сталого розвитку;
- нездатність виявити ризик на ранніх стадіях;
- недостатньо захищені права учасників ринку [2, с.160].

Тому, щоб антикризове управління було ефективним, необхідно не лише оцінювати та контролювати банківські ризики, а й передовсім вирішувати нагальні проблеми у цій сфері. Система антикризового управління банківською діяльністю більшості банків сьогодні потребує негайного вдосконалення шляхом своєчасного прийняття відповідних управлінських рішень та ефективного використання внутрішніх ресурсів.

Критеріями успішного виходу банківської установи з кризи, крім виконання можна вважати такі результати використання методів антикризового управління фінансовою діяльністю банку: припинення відтоку коштів клієнтів; створення достатнього запасу ліквідних коштів; досягнення оптимального балансу між активами і зобов'язаннями за строками; позитивні тенденції погашення заборгованості позичальниками, збільшення частки стандартних кредитів; підвищення капіталізації з достатнім запасом капіталу на випадок стресових подій і стійкого перевищення регулятивного капіталу над статутним; закриття збиткових або безперспективних та довгострокових проектів розвитку бізнесу банку; завершення реструктуризації філійної мережі банку.

Отже, враховуючи вищенаведену інформацію, можемо дійти висновку, що завдяки дієвому механізму боротьби з проблемами антикризового управління банківські установи зможуть адаптуватися до змін зовнішнього та внутрішнього середовища, а також функціонувати та розвиватися незважаючи на економічні, політичні та соціальні зміни у світі.

Література:

1. Адамська О. Антикризове управління в контексті реагування на регіональні виклики: теоретико-методологічний аспект / О.Адамська // Ефективність державного управління. – 2018. – Вип.2(55). – Ч. 1.- С. 30-38.

2. Коваль Я.С. Механізми державного регулювання антикризовим управлінням економічною безпекою банківських установ України : монографія. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». 2020. 200 с.

3. Манжос С.Б. Антикризове управління банківською діяльністю: форми і технології. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Вип. 6. Ч. 5. С. 16–20

4. Аутсорсинг фінансових послуг: розвиток триває [Електронний ресурс].- Режимдоступу: http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=687&pub=5346.

Фурман О.О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц. Капленко Г.В.

АНАЛІЗ ТРЕНДУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Цифровізація публічного управління й адміністрування (цифрове врядування) – це форма організації публічного управління, орієнтованої на задоволення потреб громадян, яка забезпечує підвищення ефективності, відкритості та прозорості органів державної влади й органів місцевого самоврядування, забезпечує можливість їхньої взаємодії із суспільством, людиною, бізнесом за допомогою цифрових технологій за наявності в усіх учасників комунікації належних цифрових компетенцій [1].

Аналіз тренду цифрової трансформації публічного управління й адміністрування в Україні на основі міжнародних досліджень буде корисним для коригування політики цифрової трансформації.

Отже, рівень розвитку цифрового врядування країн оцінюється Департаментом з економічних і соціальних питань ООН (UNDESA) із 2003 р. за індексом розвитку цифрового

врядування EGDI (E-Government Development Index), вимірювання проводиться раз на два роки з урахуванням показників 193 країн світу. Індекс EGDI є композитним індексом, що створюється через сукупність інших субіндексів та використовується для вимірювання готовності та потужності національних адміністрацій у використанні інформаційно-комунікаційних технологій для надання інформаційних послуг населенню, бізнесу та застосування самими органами влади [2].

Загальна динаміка індексу EGDI для України є нестабільною: упродовж 2018–2020 рр. спостерігалися спад та зростання (табл. 1). У результаті аналізу даних табл. 1 можна зазначити, що Україна у 2020 р. піднялась у рейтингу на 13 позиції порівняно із 2018 р. Трійка країн-лідерів у 2012 р. (Республіка Корея, Нідерланди та Великобританія) змінилася на Данію, Республіку Корею й Естонію. Значного успіху в розвитку цифрової держави серед країн-лідерів досягла Естонія, яка зробила 99% державних послуг цифровими. Зокрема, ця країна запровадила цифрову ідентифікацію громадян, інтернет-голосування, цифрову візу тощо. Вивчення досвіду Естонії щодо впровадження вдосконалення цифровізації публічного врядування й адміністрування буде корисним як для науковців-теоретиків, так і для фахівців-практиків.

Таблиця 1

Рейтинг країн за значенням індексу EGDI впродовж 2012–2020 рр.

Країна	Місце в рейтингу					Зміна позиції у 2020 р. щодо 2018 р.
	2012 р.	2014 р.	2016 р.	2018 р.	2020 р.	
Данія	4	16	9	1	1	-
Республіка Корея	1	1	3	3	2	↑ 1
Естонія	20	15	13	16	3	↑ 13
Фінляндія	9	10	5	6	4	↑ 2
Австралія	12	2	2	2	5	↓ 3
Колумбія	43	50	57	61	67	↓ 6
Вірменія	94	61	87	87	68	↑ 19
Україна	68	87	62	82	69	↑ 13
Азербайджан	96	68	56	70	70	-
Перу	82	72	81	77	71	↑ 6

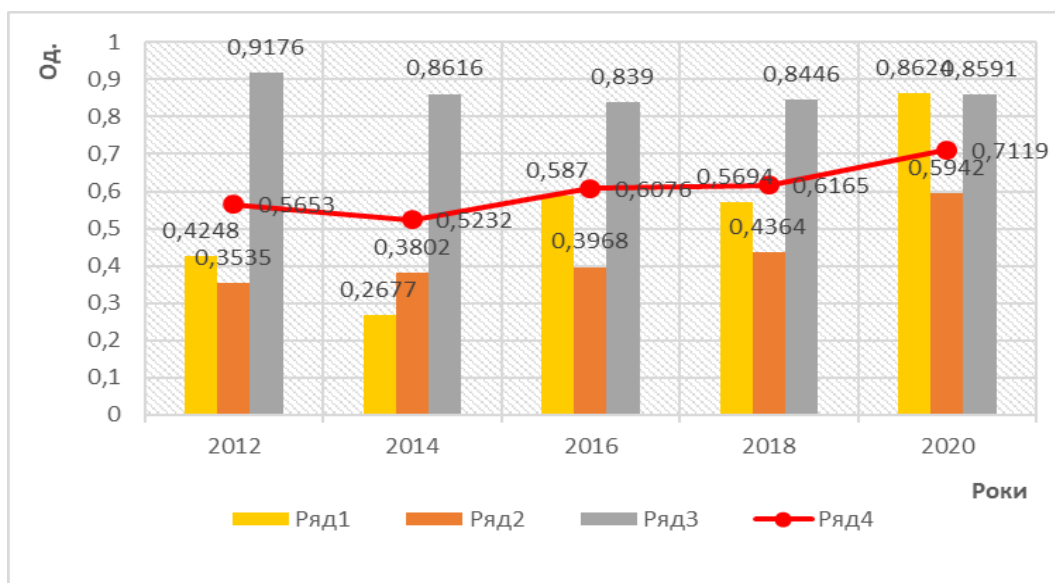
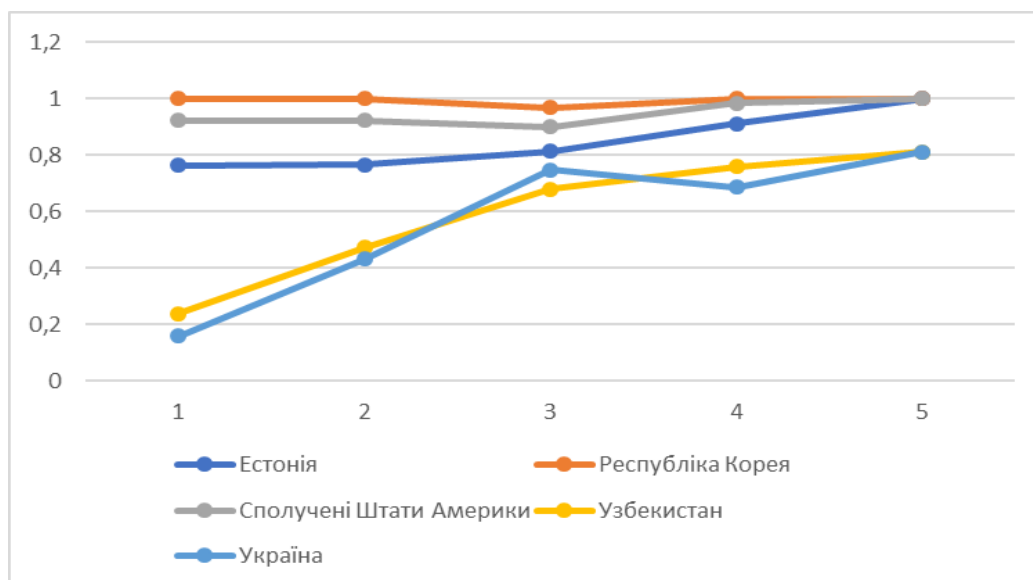

Рис. 1. Динаміка індексу EGDI України впродовж 2012–2020 рр.

Джерело: [3]

Тренд індексу EGDI з урахуванням субіндексів для України впродовж останніх восьми років (рис. 1) свідчить про позитивну динаміку: EGDI (Ряд 4) зріс на 0,1466 одиниць, субіндекс онлайн-сервісів OSI (Ряд 1) зріс на 0,4376 одиниць, субіндекс телекомунікаційної інфраструктури ТІ (Ряд 2) зріс на 0,2407 одиниць, проте субіндекс телекомунікаційної інфраструктури НСІ (Ряд 3) зменшився на 0,0585 одиниць [3].

Аналіз тренду ЕРІ для України (рис. 2) свідчить, що відбулося зростання значення індексу за 8 років із 0,1579 до 0,8095, що дозволило посісти у 2020 р. 46 позицію в рейтингу порівняно із 75 місцем у 2018 р. серед 193, увійти у групу країн із високим рівнем е-участі. Найбільшого прогресу досягнуто в частині розвитку електронної участі в ухваленні державних рішень. Тепер держава та суспільство чітко розуміють, що впровадження та розвиток цифрового урядування дозволяють суттєво підвищити рівень прозорості та відкритості органів публічної влади, а також рівень залучення громадян у демократичні процеси [4].

	2012	2014	2016	2018	2020
Естонія	0,7632	0,7647	0,8136	0,9101	1
Республіка Корея	1	1	0,9661	1	1
Сполучені Штати Америки	0,9211	0,9216	0,8983	0,9831	1
Узбекистан	0,2368	0,4706	0,678	0,7584	0,8095
Україна	0,1579	0,4314	0,7458	0,6854	0,8095

Рис. 2. Динаміка індексу ЕРІ країн-лідерів та України, 2012–2020 рр.

Джерело: [3]

Проведений аналіз тренду цифрової трансформації публічного управління й адміністрування в Україні на основі міжнародних досліджень показав, що Україна продемонструвала загальне зростання: у рейтингу індексу розвитку е-урядування EGDI у 2020 р. піднялась на 13 позиції порівняно із 2018 р., у рейтингу індексу е-участі ЕРІ значення у 2020 р. піднялась на 29 позицію порівняно із 2018 р., увійшла у групу країн із високим рівнем е-участі; у рейтингу інноваційного індексу ГІІ у 2020 р. піднялась на 2 позиції порівняно із 2018 р., у рейтингу глобального індексу підключення GCI значення у 2019 р. піднялась на 4 позиції порівняно із 2018 р. Проте потрібно зауважити, що глобальна цифрова трансформація прискорюється, досягнення України порівняно із цифровізацією світу, особливо в умовах пандемії, не виглядають таким реактивними. Існує необхідність у постійному зростанні інвестицій у цифрову інфраструктуру, що дасть змогу Україні наздогнати розвинуті європейські країни.

Література:

1. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). Hiteh-office. 2016. 90 с.
2. E-Government Development Index. United Nation E-Government Knowledgebase. 2018. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/CountryInformation/id/180-Ukraine>

3. E-Participation Index. United Nation E-Government Knowledgebase. 2018. URL: <https://publicadministration.un.org>

4. Global Innovation Index Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019/ua.pdf

Хар І.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н. доц. Приймак С.В.

ПРОБЛЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УКРАЇНІ

Процеси глобалізації, що відбуваються останнім часом в економіці, та на ринку капіталу, зумовлюють потребу в єдиних підходах до формування інформації, що відображена у фінансовій звітності. На це була спрямована реформа в Україні бухгалтерського обліку, типовим проявом якої є стандартизація фінансової звітності на основі міжнародних стандартів. Це безпосередньо стосується і питань аналізу інформації як важливішої функції управління. Високі вимоги до інформативності фінансової звітності висувають до аналітичної інформації, що формується в процесі проведення економічного аналізу, не менш адекватні вимоги, ніж до бухгалтерських та аудиторських процедур, що відповідним чином торкається принципів організації проведення аналізу, обґрунтування методичних прийомів його проведення, відбору аналітичних показників, що характеризують економічні явища, процеси та окремі аспекти діяльності економічних суб'єктів, алгоритмів їх розрахунку, розроблення комплексної оцінки фінансового стану економічного суб'єкта, тобто до основних інструментів проведення та реалізації аналітичного дослідження.

Основою формування загальнонаціонального масиву інформації є дотримання інформаційної відкритості та прозорості, що забезпечується розкриттям інформації емітентів цінних паперів про результати своєї діяльності та перспективи розвитку. При цьому важливою умовою виходу підприємств на ринок капіталів є розроблення єдиної методології оцінки господарської діяльності.

В цьому напрямі останнім часом в Україні відбуваються позитивні зміни, спрямовані на створення повноцінної уніфікованої системи звітності за національними та міжнародними стандартами [1]. Кожний суб'єкт господарювання намагається знати всю достовірну інформацію про своїх замовників та постачальників. Склад та структура звітності може бути розроблена залежно від потреб підприємства. Однак, в Україні здійснюється державне регулювання фінансової звітності з метою створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів, а також забезпечують уніфікацію і

удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності в світлі вимог МСБО. Вимоги до формування показників звітності регламентуються НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затвердженим наказом Мінфіну України від 07.02.2013 № 73 [2].

Стандартизований розрахунок важливих аналітичних показників створює передумови для формування статистичними органами або аналітичними агенціями галузевих довідників як на регіональному, так і на держаному рівнях. Серед об'єктивних чинників, що зумовлюють необхідність стандартизації економічного аналізу, можна виділити такі:

- перша група чинників пов'язана з посиленням інтеграційних процесів, активним входженням іноземного капіталу на ринок України, що вимагає уніфікації та наближення методології вітчизняного фінансового аналізу до принципів та стандартів, що склалися в зарубіжній практиці. Необхідність залучення іноземних інвесторів і радників з економічних питань вимагають від інформаційного забезпечення процесу управління суб'єктами господарювання зрозумілих для зарубіжних партнерів правил і принципів її аналітичної інтерпретації;

- друга група факторів пов'язана зі зміною форми власності більшості господарюючих суб'єктів. Це означає, що першочергового значення для управління набувають цілі й задачі, що спрямовані на об'єктивну оцінку інвестиційної привабливості об'єктів інвестування, в основі якої лежить орієнтація на зростання вартості капіталу компаній та їх прибутковості;

- третя група факторів зумовлена розширенням функціонального навантаження на аналіз як складової управлінського процесу. Контрольна функція економічного аналізу, яка в основному ґрунтувалася на аналізі відхилень фактичних показників від планового або нормативного рівня, відходить на другий план. Оціночна функція економічного аналізу, яка передбачає лише констатацію уже досягнутих результатів та їх аналітичну інтерпретацію, при всій своїй значущості в сучасних умовах значно послаблена і поступається такій функції як діагностично-прогнозна (пошукова).

Серед основних недоліків чинних офіційних методик аналізу фінансової звітності слід виокремити такі:

- фактично всі методики ґрунтуються на зарубіжному досвіді, тому в окремих випадках орієнтація на нормативні значення фінансових коефіцієнтів, що використовуються в країнах з розвинутою економікою, є некоректною, оскільки тенденції та закономірності західно-європейських країн суттєво відрізняються від вітчизняної економіки як за рентабельністю, так і за ризикованістю діяльності;

- в методиках не враховується галузева специфіка діяльності в частині визначення нормативних значень окремих показників. При цьому слід враховувати, що критерії оцінки достатності значень окремих показників не можуть бути статичними, і з часом вони мають

змінюватись, тому при проведенні порівняльного аналізу фінансових показників доцільно орієнтуватись на середньогалузеві їх значення;

- в методиках мають місце розбіжності як в переліку окремих показників, що входять до різних напрямів оцінки фінансового стану, так і самих груп цих показників та алгоритмів їх розрахунку. З метою уніфікації алгоритмів розрахунку окремих фінансових коефіцієнтів необхідно, в першу чергу, стандартизувати їх назви і окреслити коло аналітичних завдань, що стоять перед різними стейкхолдерами. Залежно від інтересів відповідних споживачів аналітичної інформації необхідно конкретизувати основні тематичні блоки аналізу та в межах цих блоків визначити перелік показників з конкретизацією алгоритмів їх розрахунку на основі нових форм фінансової звітності [3].

В результаті вище викладеного, можемо зробити висновок, що економічний аналіз дає можливість деталізовано та комплексно вивчити фінансовий стан, а також спрогнозувати його в майбутньому; він є інструментом, що використовується під час проведення аудиту чи експертизи. Виходячи з цього, в умовах сьогодення економічний аналіз повинен орієнтуватися на швидкозмінні ринкові умови, державну політику в галузі реформування і становлення бухгалтерського обліку, давати практичні рекомендації поліпшення фінансового стану підприємств і подолання кризових явищ, в т. ч. банкрутства. Фінансова звітність повинна бути надійним джерелом аналітичних висновків щодо подальшої діяльності та визначення економічного потенціалу підприємства. Сьогодні ще залишаються проблеми розвитку звітних процесів на вітчизняних підприємствах та в аналізі показників звітів і результатів діяльності підприємств. Їх вирішення сприятиме полегшенню проведення аналітичних досліджень фінансової звітності суб'єктів господарювання.

Література :

1. Рожельюк В.М. Нормативно-правове регулювання ведення бухгалтерського обліку як визначальний чинник його організації. *Бізнес Інформ*, 2014. № 7, С. 225–229.

2. Романів Є.М., Приймак С.В. Достовірна фінансова звітність - запорука успішної роботи підприємства. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/%d0%a0%d0%be%d0%bc%d0%bd%d1%96%d0%b2-%d0%84.%d0%9c.-%d1%82%d0%b5%d0%b7%d0%b8-1.pdf>

3. Приймак С.В., Волкова О.А. Інформаційне забезпечення фінансової діагностики підприємств. *Принципи формування зовнішньої політики держави: економічні та інституціональні аспекти* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 14-15 травня 2021р. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. С. 92 - 94.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

Актуальність теми дослідження полягає у пошуку шляхів оптимізації вітчизняної системи податкових правовідносин і перелаштування вітчизняної системи оподаткування на більш раціональну, результативнішу та імплементація у національне законодавство ефективних форм податкового контролю європейських країн. Вказане зумовлене над швидким розвитком євроінтеграційних процесів в Україні та необхідністю уніфікації податкового законодавства України зі стандартами Європейського Союзу.

Більшість країн з розвиненим податковим адмініструванням прийшло до висновку, що побудова податкових правовідносин позитивно впливає на підвищення законослухняності платників податків, добровільну сплату ними податків і в кінцевому рахунку на податкові надходження. Крім того, рівень добровільного дотримання податкового законодавства росте за рахунок роботи над правовою грамотністю і інформованістю суспільства, впровадження на рівні громадянського обов'язку в свідомість громадян виконання податкових зобов'язань.

Стандарт обслуговування платників податків Служби внутрішніх доходів Ірландії гарантує: послідовність, справедливість і конфіденційність; ввічливість і люб'язність у спілкуванні; достовірність інформації та право платника податків на скарги, перевірки і апеляції. Хартія прав платників податків податкової служби Австралії проголошує неупередженість спілкування, перевірку дій служби, пояснення прийнятих рішень, чесність і професіоналізм у веденні справ. Підвищена увага за кордоном приділяється створенню умов, за яких зростає рівень добровільного дотримання платниками податків податкового законодавства.

На думку фахівців податкових органів Швеції, добровільна сплата податків досягається за рахунок: налагодженого апарату контролю, що характеризується профілактикою, точністю та передбачуваністю; довіри платників податків, впевнених у гарній роботі податкової системи та виконанні податковими органами своїх завдань; введення доступних для розуміння правил оподаткування.

Однією з поширених форм діяльності податкових органів в іноземних податкових системах є інститут попереднього податкового регулювання. Його сенс полягає в узгодженні платником податків з податковим органом податкових наслідків угод, питань ціноутворення, розподілу прибутку, інвестиційних проектів, інших господарських операцій до їх фактичного здійснення. У західноєвропейських країнах дані відносини оформляються у формі: укладення податкових угод; отримання індивідуальних консультацій.

Згідно з положеннями Зводу фіскальних процедур Франції фіскальний рескрипт дає платнику податків право направити у фіскальний орган запит про правомірність планованої операції. Таким чином, він використовує право отримати податкову консультацію до укладення контракту. Прийняте податкове рішення є обов'язковим як для податкових органів, так і для платника податків, і зміні не підлягає. У разі відсутності відповіді у передбачені терміни платник податків здійснює дії з позиції їх повної правомірності, при цьому в майбутньому податкові органи не вправі розглядати дану угоду як правопорушення.

У Німеччині процедура рескрипту обмежена консультуванням платників податків з питань оподаткування заробітної плати, митних зборів чи оцінки фактичних ситуацій у зв'язку з проведенням фіскального контролю. Опубліковані позиції, висловлені податковою адміністрацією, стають обов'язковими для неї, але при цьому не накладають обмежень на суд. Висновок податкових угод можна розглядати як свого роду гарантію в стосунках платника податків та держави, а їх відсутність може перетворити податковий контроль в знаряддя свавілля і важіль тиску на сумлінного платника податків.

У податковому законодавстві передбачені істотні виключення з громадянських прав і свобод, які задекларовано в конституціях багатьох країн: недоторканність житла, таємниця листування та ін. За твердженнями західних спеціалістів, дії влади, які в деяких випадках класифікуються як «втручання в приватне життя», в податковому праві розглядається як норма. Наприклад, при заповненні податкової декларації платник податків зобов'язаний повідомити відомості не лише про фінансове положення своєї сім'ї, а також про стан здоров'я, внески у фонди різних суспільних і політичних організацій та будь-які інші відомості, які податкові органи будуть вважати необхідними для нарахування суми податку. Так, у Швейцарії в податковій декларації вказуються дані про рухоме і нерухоме майно (по відношенню до автомобіля – марка, рік придбання, ціна), про наявність дорогоцінностей (вироби із золота, діамантів і т.п.),ощадні книжки із зазначенням номера, залишків вкладів, назв банків і т.д. [2, с. 147]. У багатьох країнах активно застосовується процедура «візиту і конфіскації», яка полягає у наділенні співробітників податкових відомств правом проводити обшуки за наявності дозволу судової влади. Дозвіл дозволяє проникати в торгові і приватні приміщення, збирати інформацію і документи, здатні довести дане шахрайство: таємна або фіктивна діяльність, приховування або передача доходів, фальсифікація в податковій пільзі. Окремим напрямком підвищення ефективності податкового контролю в зарубіжних країнах є координація дій різних органів державної влади та розробки комплексних методів протидії відходу від сплати податків і зборів та виконання положень податкового законодавства.

Значні зусилля в зарубіжних країнах спрямовані на спрощення умов оподаткування. Робота спрямована на позбавлення громадян від збирання і представлення інформації про

самих себе в податкові органи і передачу цієї функції у відання податкових органів. Платникам податків залишається тільки сплатити податки у разі згоди з пред'явленої сумою податку. Даний спосіб втілюється у вигляді системи утримання податку у джерела виплати, яка вже давно й успішно застосовується практично у всіх європейських країнах. При забезпеченні податкового контролю у відносинах платника податків та податкових органів важлива роль належить спеціалізованим фірмам – податковим агентам, які займаються підготовкою податкових декларацій. Всі країни намагаються створити для них пільгові умови, проводять державну політику, підтримуючу дану технологію обліку податків (коли платникам вигідно звернутися до податкового агента та податковим агентам вигідно здійснювати свій бізнес)[1].

Зазначимо, що податкові служби в західних країнах у значній мірі наділені повноваженнями правоохоронних органів. Органи податкових розслідувань (слідчий апарат) по суті являють собою спеціалізовані поліцейські служби, які часто використовують при проведенні фінансових розслідувань такі специфічні методи, як негласне спостереження, опитування свідків із оточення підозрюваної особи, перевірка поштових відправлень і прослуховування телефонних розмов, залучення платних інформаторів. Співробітники органів податкових розслідувань часто проводять розслідування негласно, використовуючи в якості прикриття документи різних урядових і навіть приватних організацій. Таким чином, наділення податкових служб західних країн деякими правами і функціями правоохоронних органів, зокрема створення в рамках цих служб підрозділів податкових розслідувань, які використовують специфічні методи роботи, характерні для спецслужб, дозволяє істотно підвищити ефективність фінансового контролю в області оподаткування. З іншого боку, тісна взаємодія податкових органів з правоохоронними та спецслужбами насамперед по лінії обміну інформацією сприяє помітній боротьбі з іншими, загальнокримінальними видами злочинності [2, с. 154].

В Європі активно функціонує Європейська організація податкових адміністрацій (ЄОПА), (анг. The Intra-European Organization of Tax Administration, ІОТА) – міжурядова міжнародна організація, заснована на членстві податкових адміністрацій. Україна також є членом ЄОПА. Членом ЄОПА може бути тільки податкова адміністрація. У ЄОПА існує два види членства – повноправне членство та асоційоване членство. Повноправним членом ЄОПА може бути податкова адміністрація країни, офіційно визнаної Організацією Об'єднаних Націй[3].

Дослідивши деякі стандарти країн Європейського союзу, можна зробити висновки, що саме від оптимізації податкових правовідносин залежить розвиток бізнесу та економічне зростання країни. Саме тому запозичення досвіду європейських реформ є пріоритетним

завданням української податкової системи. Реформування податкових правовідносин повинно включати в себе створення дієвої законодавчої бази, що відповідає вимогам ЄС, контроль за дотриманням такого законодавства, а також розробку стратегій впровадження податкових стимулів для бізнесу.

Важливою позитивною рисою є те, що останнім часом збільшилась кількість контактів між податковими органами України та відповідними органами зарубіжних країн. Це призведе до обміну досвідом вітчизняних та закордонних працівників податкових органів, виявлення позитивних результатів та впровадження їх у діяльність органів ДПС України.

Література:

1. Міжнародний досвід: адміністрування податків в Європі та в Україні // Електронний ресурс – http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id
2. Степанюк О.І. Відповідальність юридичних осіб за податкові правопорушення / Олександр Іванович Степанюк. – Тернопіль, 2001. – 160 с.
3. Web-представництво Європейської організації податкових адміністрацій // Електронний ресурс – <http://www.iota-tax.org/>

Юсковець І.М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Пак Н.Т.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Виклики, що стоять сьогодні перед Україною, вимагають ефективного функціонування системи державного управління. Управління є важливим механізмом формування та реалізації державної політики на всіх рівнях, зосередженим на регулюванні та вдосконаленні форм і методів управління для забезпечення прав і свобод людини та сталого розвитку в процесі європейської інтеграції.

З точки зору поглиблення інтеграційного процесу, державне управління потребує з'ясування основних принципів та напрямів свого розвитку, тому система державного управління має бути відкритою та забезпечувати найкраще поєднання принципів, механізмів, методів та інструментів для побудови ефективної багатофункціональної системи. -рівень Україна.

Нинішня система державного управління залишається неефективною, корумпованою та внутрішньо суперечливою, що є істотною перешкодою для позитивних змін у суспільстві та країні. Недостатня прозорість та відкритість державного управління, нечіткість поділу політичного та адміністративного підрозділів, низький професійний рівень державних

службовців, відсутність єдиної системи оцінювання, низький рівень дисциплінарної відповідальності, недосконалість адміністративної політики та механізмів адміністративного контролю є руйнівними чинниками ефективної системи публічного управління [1].

Джерелами впливу на українську систему державного управління є європейські структури та інститути, наднаціональне законодавство, національна та галузева політика, соціальні продукти, цінності, норми та правила, історико-культурні традиції, досвід євроінтеграції інших країн. Щодо факторів впливу, то вони є основними принципами європейської інтеграції, реалізація яких спрямована на створення єдиного соціально-економічного простору для населення та здійснюється відповідно до соціально-демократичних цінностей [2].

Державне управління передбачає функціонування загальних організаційно-правових механізмів виявлення, узгодження та реалізації суспільних потреб та інтересів, формування прав та обов'язків учасників суспільних процесів та їх взаємовідносин у правовій сфері [4]:

- Good Governance - збалансування управлінської діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та громадян для ефективного надання адміністративних послуг;

- підзвітність - це зворотний зв'язок органів державної влади та місцевого самоврядування з громадянами, відображений в інформації про результати прийнятих і реалізованих відповідно до їх повноважень рішень;

- відкритість – забезпечення того, щоб право на звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування не було перешкоджено;

- прозорість - оприлюднення та надання публічної інформації про діяльність державних установ та органів місцевого самоврядування;

- в інтересах народу - діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування повинна формуватися і здійснюватися з урахуванням інтересів народу;

- ефективність - діяльність громадян, у тому числі їх участь в управлінні на всіх рівнях, яка повинна давати позитивні результати;

- адаптивність - державне управління має відповідати вимогам під час впровадження та адаптуватися до пріоритетних сфер управління;

- об'єктивність - державне управління має здійснюватися відповідно до об'єктивного стану управління, з урахуванням інтересів країни та народу, відповідно до чинного законодавства [3].

Вплив євроінтеграційного процесу визначає адаптацію державних службовців як членів суспільства та формальних соціальних груп до нових умов праці, схильних до прийняття проєвропейських норм, цінностей та соціальних ролей, таких як «європейські чиновники», які відіграють важливу роль в ефекті «соціального середовища». Крім того, необхідність

національної інтеграційної політики вимагає від них змінити свої професійні та функціональні підходи для ефективного вирішення питань громадянства на рівні європейських стандартів державної служби [2]. Зведеним показником ефективності державного управління є рівень довіри населення до адміністрації, місцевого самоврядування та позитивні тенденції, що підтверджується результатами чергової оцінки базових показників системи державного управління SIGMA в Україні (Support for Improvement in Governance and Management), оскільки кожна держава зацікавлена в формуванні та діяльності таких органів влади, які відповідають її національній політиці та підтримуються більшістю населення.

Основними принципами європейської інтеграції є:

1. Принцип солідарності; принцип доступності або поетапності;
2. Принцип інституційної автономії; принцип субсидіарності;
3. Принцип верховенства права; принцип пропорційності;
4. Принцип процедурної справедливості;
5. Принцип своєчасності;
6. Принцип професіоналізму та професійної доброчесності; принцип відкритості;
7. Принцип відповідальності [2].

Реалізація бачення суттєвого поглиблення відносин між ЄС та Україною неминуче визначає європеїзацію вітчизняного державного управління. Виходячи з основних сфер співробітництва, останнє має здійснюватися у сферах демократичного розвитку та належного управління, регуляторної реформи та розвитку адміністративної та інфраструктури. Об'єктивно вимоги європеїзації неминуче змінили форму органів державної виконавчої влади — від таємності прийняття рішень, формалізму взаємодії з громадськістю — до відкритості та участі зацікавлених сторін у процесі формування та реалізації державної політики.

На даний час, потрібно розробити певну ефективну модель публічного адміністрування, яка поєднувала б у собі такі принципи: точність, достовірність інформації, своєчасність публікування, прозорість використання ресурсів, взаємодія центральних і місцевих органів виконавчої влади, широкий діалог і дискусії з різними колами громадськості щодо актуальних питань державної політики у сфері європейської інтеграції.

Основними критеріями ефективності сучасного державного управління в суспільно-політичній сфері є найбільша відповідальність за управління перед корінними інтересами суспільства, розширення та поглиблення демократії, забезпечення прав і свобод громадян та їх практична реалізація, успішне виконання тактичних стратегічних політичних і соціальних

цілей, завдання реформування суспільства, виведення української економіки з катастрофічного стану та перетворення України на розвинуту державу.

Враховуючи це, в контексті євроінтеграційного процесу можна розробити основні методи підвищення ефективності державного управління в Україні:

- децентралізація функцій національних інституцій на регіональний рівень;
- організаційний розвиток управління громадськими організаціями для підвищення їх організаційної та соціальної ефективності;
- створення організацій на національному рівні для демонстрації того, що громадські організації дотримуються етичних кодексів та коригують механізми боротьби з корупцією;
- широкий обмін досвідом державного управління з країнами ЄС (Польща, Литва, Латвія, Швейцарія, Швеція) через спільні конференції з державного управління, участь експертів з державного управління у відставці в якості консультантів та тренерів;
- спрощення нормативного законодавства в економічній сфері, що, з одного боку, зменшить бюрократичне навантаження на підприємців, а з іншого – усуне корупційні проблеми, неминуче пов'язані з різними ліцензіями, довідками, наказами;
- навчати нове покоління високоякісних державних службовців;
- підвищення матеріальної мотивації державних службовців усіх рівнів, що підвищить цінність посади особи – державного адміністратора;
- боротися з корупцією.

Звідси, принципи державного управління формуються відповідно до сучасних вимог та на основі європейської практики та усталених принципів державного управління в Україні. З огляду на те, що Україна перебуває на етапі європейської інтеграції, державне управління знаходиться в процесі реформування, а тому державне управління набуло нового вигляду. Задля ефективного публічного управління повинна бути тісна співпраця органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, бізнесу, засобів масової інформації, міжнародних організацій.

Література:

1. Дума О. І. Ефективність публічного адміністрування в Україні: проблеми та виклики. 2017р. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5509>
2. Процеси європеїзації державного управління та їх вплив на професійну діяльність державних службовців. URL: <http://surl.li/bkzej>
3. Ігнатюк О. Б. Основні засади публічного адміністрування в правовому колі українського законодавства. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2021/18.pdf

4. Молошна О. Л. Особливості формування державно-службових відносин в умовах становлення системи публічного адміністрування в Україні / О.Л. Молошина. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-02\(2\)/Moloshna,%20Bashtannyk.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-02(2)/Moloshna,%20Bashtannyk.pdf)

5. Євроінтеграція, міжнародне публічне управління та безпека :навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л. І. Кормич, Т. М. Краснопольська. – Одеса : Фенікс, 2020. 60 с.

СЕКЦІЯ 4

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Болюх Д.А., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Ситник Н.С.

МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

У результаті російської агресії та введення воєнного стану склалася кризова ситуація в різних сферах нашої економіки, зокрема у виробничій та соціальній сфері, фінансово-бюджетній та банківській системах. Спостерігаються такі негативні явища, як зниження виробництва, зростання безробіття, погіршення соціальної ситуації, значний державний борг та дефіцит державного бюджету, зниження діяльності банківських установ, інфляція та інші. Для того щоб їх подолати, і забезпечити фінансову стабілізацію, економічне відновлення держави, необхідна підтримка міжнародних фінансових інституцій та країн-партнерів.

В теперішній час інститут міжнародної фінансової підтримки допомагає вирішувати такі завдання:

1. фінансова підтримка для запобігання або профілактики фінансової кризи;
2. фінансова підтримка для боротьби із кризою та наслідками її проявів;
3. підтримка у формуванні та проведенні відповідальної макроекономічної політики та системних реформ.

Міжнародні фінансові організації (МФО) відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку міжнародних економічно-фінансових відносин шляхом реалізації глобальних стратегій. МФО виступають інтегруючою основою світової фінансової безпеки, об'єднуючи національні, регіональні та міжнародні фінансові системи.

Основними міжнародними фінансовими організаціями, які є кредиторами України є Міжнародний валютний фонд (МВФ), та група Світового банку [1].

Один із головних партнерів України, який погодився на постійну фінансову підтримку нашої країни під час війни є Міжнародний валютний фонд. Ще після 2014 року, коли почалася агресія росії проти України та свідомого вибору українців бути пліч-о-пліч із цивілізованим світом, співпраця з МВФ вийшла на зовсім новий рівень. Міжнародний валютний фонд продемонстрував лідерство та непохитну підтримку українського народу і став стабілізуючим фактором, який не допустив обвалу фінансової системи нашої країни.

Після 24 лютого 2022 року, початку повномасштабної війни росії проти України, МВФ вчергове демонструє підтримку нашої держави. У березні цього року Рада виконавчих директорів МВФ проголосувала за надання Україні коштів у рамках інструменту швидкого фінансування у розмірі 1,4 млрд доларів США. Надання Україні кредиту МВФ стало унікальною подією в історії Фонду, тому що кредитування країн, які перебувають у стані активних військових дій, суперечать базовим принципам функціонування МВФ.

В кінці вересня 2022 року Міжнародним валютним фондом було затверджено розширення інструментів антикризового фінансування у межах інструменту Rapid Financing Instrument (RFI), який надає можливість швидкого доступу до фінансової допомоги тим країнам, у яких виникли термінові потреби для збалансування платіжного балансу, зокрема внаслідок воєнних конфліктів. На початку жовтня цього року вже було отримано близько 1,3 млрд доларів США завдяки інструменту RFI, ці кошти будуть направлені на підтримку обороноздатності, виплати пенсій та соціальних програм, а також для посилення стійкості економіки нашої держави. Фінансова допомога є вагомим внеском у пом'якшення економічних та фінансових наслідків російського вторгнення [2].

Світовий банк також з перших днів повномасштабного вторгнення РФ надав безпрецедентну підтримку Україні. Було створено новий ефективний фінансовий механізм на безповоротній основі: Цільовий фонд багатьох донорів. Завдяки чому вдалося залучити грантові кошти на загальну суму 1,088 млрд євро та 7,5 млрд доларів США від таких країн як США, Велика Британія, Данія, Нідерланди, Австрія, Норвегія, Литва, Латвія та Ісландія.

У березні 2022 року, у надзвичайно короткі строки, Світовим банком було затверджено додатковий пакет допомоги для України в розмірі понад 500 млн євро. Кошти були спрямовані на покриття нагальних соціальних та гуманітарних витрат.

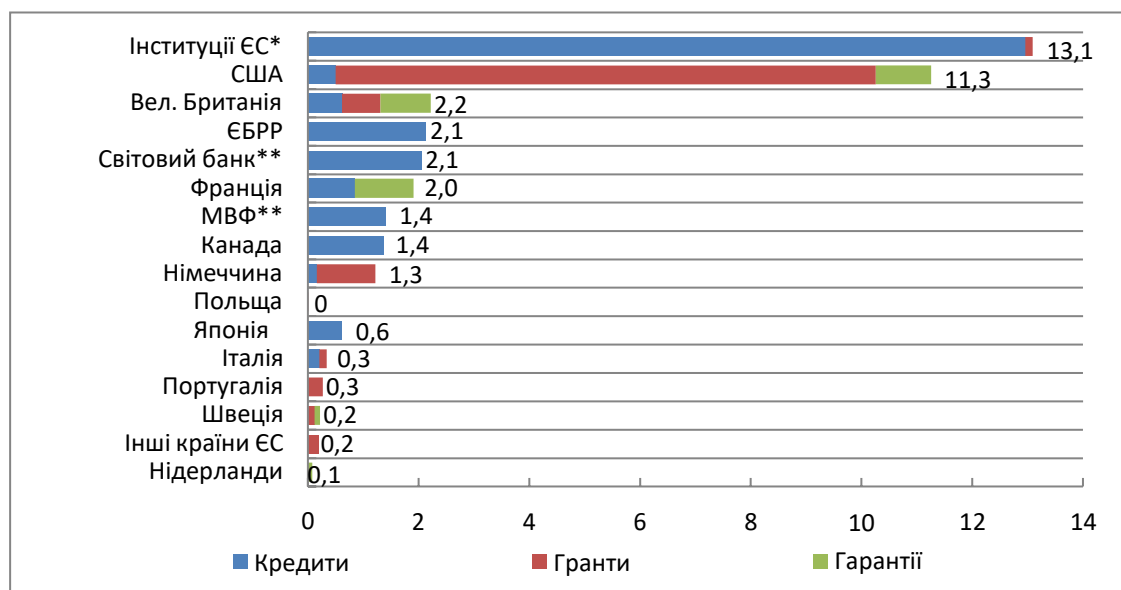
8 місяців війни, падіння обсягу ВВП, мільйони українців, які були змушені покинути країну як біженці, зруйнована інфраструктура та підприємства – враховуючи все це, фінансова система України продовжує повноцінно функціонувати. Це стало можливим завдяки побудованій міцній основі фінансової політики та державних інституцій. Зокрема, завдяки фінансовій підтримці МФО разом із впровадженням структурних реформ у тісній співпраці впродовж останніх років [2].

Варто також згадати про фінансову підтримку країн-партнерів нашої держави. Після нападу на Україну російських військ, піднявся весь цивілізований світ. Західні країни стали на бік нашої держави і виділяють значні обсяги фінансової підтримки безпосередньо на фінансування бюджетних витрат та боротьбу з агресором.

У звіті «Про фінансову стабільність» (червень 2022 р.) підготовленому Національним банком України зазначається, що суми кредитів МФО та іноземних урядів від початку війни

на середину червня 2022 року перевищили 7 млрд дол. США. Сумарно надана і оголошена фінансова допомога – близько 30 млрд дол. США [3].

Більш деталізовану інформацію по міжнародній фінансовій підтримці України за перше півріччя 2022 року представлено на рисунку 1.

* Кошти від ЄК, Ради ЄС, ЄІБ та Європейського фонду миру;

** Допомога країн у рамках донорських проектів виключена з допомоги МФО.

Рис. 1. Оголошена фінансова допомога Україні від партнерів, млрд. дол. США у 2022 р.

Джерело: розроблено авторами за даними [3]

До третини становлять безповоротні гранти, решта – кредити під низькі ставки та кредитні гарантії. Найбільші обсяги кредитів були надані інституціями ЄС, МФО та такими країнами як Канада (1,4 млрд дол.США) ,Франція (0,9 млрд дол.США), Велика Британія та Японія (по 0,6 млрд дол.США), США (0,5 млрд дол. США). Нідерланди, Швеція,Франція, Велика Британія та США надали гарантії на суму 3,2 млрд дол. США. Також було надано гранти на суму 12,4 млрд дол. США, серед цього обсягу лише США надали 9,8 млрд дол.США.

Надання міжнародної фінансової підтримки нашій країні в умовах некерованих обставин воєнного стану і активних бойових дій стало одним із факторів того, що фінансова система України продовжує повноцінно функціонувати.

Користуючись діючими інструментами антикризового фінансування та макроекономічної стабілізації, МФО адаптувало їх для підтримки України. За доволі короткий термін, МФО та країни-партнери надали нашій державі значні суми екстреної фінансової допомоги, і зазначили що будуть і надалі фінансово допомагати до перемоги нашої держави над агресором.

Література:

1. Маршук Л. М. Вплив міжнародних інституцій на фінансовий стан України в умовах воєнного часу / Л. М. Маршук, А. В. Бабюк, Л. В. Страпачук. // Економіка та суспільство. – 2022. – №37. – С. 1–6.
2. Статті та інтерв'ю. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mof.gov.ua/uk>.
3. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H1.pdf?v=4.
4. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Гукалюк А.Ф., Західна О.Р., Сич О.А., Шушкова Ю.В.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник.-Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 845 с.

Гордусенко В.О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Шевчук І.Б.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ У ПОСТПАНДЕМІЧНИЙ ТА ВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Пандемія Covid-19 у 2020 р. стала новим глобальним викликом для людства, адже спричинила суттєвий вплив на всі сфери життєдіяльності. Оскільки пандемія ще не підійшла до завершення, то говорити про загальні наслідки зарано. Проте вже сьогодні можливо відзначити проблемні аспекти: збільшення рівня безробіття, скорочення економіки на світовому рівні, занепад таких галузей як культура, освіта, туризм тощо. Причиною цього став суворий захід для збереження здоров'я людей – масштабний карантин, який поніс за собою хвилю негативних наслідків.

У багатьох країнах світу, особливо в Україні, із початком пандемії рівень безробіття значно підвищився. Це було спровоковано введенням карантинних обмежень – самоізоляцією, яка в свою чергу означала повне або часткове припинення функціонування підприємств, фірм, компанії та організації. Таким чином ринок праці зазнав структурних змін: зайнятість працюючого населення зменшилась, а частина працівників перейшли на дистанційну форму роботи. Згідно з результатами опитування «Чи працює підприємство в умовах карантину?» (рис.1) п'ята частина підприємств перейшла в дистанційний режим роботи, при цьому чверть не працюють, а 40% - лише частково. Однак, дана тенденція надалі не буде спостерігатися, адже відмовитися від роботи в офісах просто неможливо – по закінченню пандемії більшість компаній скасують дистанційну форму праці.

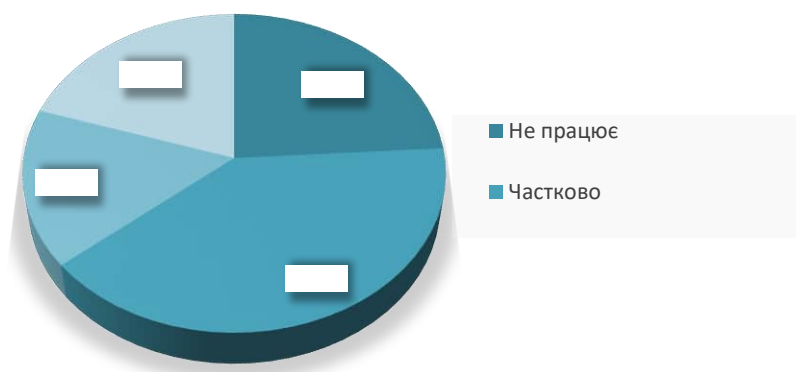

Рис. 1. Як працює підприємство в умовах карантину

Джерело [1, с. 6]

Найбільшої кризи зазнав сектор економіки, зокрема, промисловість, сільгоспвиробництво, будівельна галузь, транспортна інфраструктура. Найбільші втрати зазнали виробничі сектори, адже реальний ВВП країни у 2020 році впав на 4% (табл.1), при цьому вантажообіг скоротився на 14,3%, індекс промислового виробництва на 4,5%, аграрний сектор – 11,5% [2, с.75]. Загалом Україна показала менші від’ємні темпи та кращі показники ВВП, аніж, наприклад, країна-сусід Словаччина. Причиною цього стало вміння українців виживати в складних обставинах, активна діяльність частка крупного виробництва, яке не зупиняло свою діяльність у пікові періоди, а також сектор сільського господарства, що забезпечував промислову безпеку, суттєва частка тіньового бізнесу та доходів. Також варто виділити два фактори помірною, а не стрімкого послаблення економіки України: споживчий попит на домогосподарства та рівень номінальної зарплатні, що зріс на 10,4% [3, с. 21]. Тенденцією підвищення ВВП у 2022 році мало б стати активне фінансування експортерів, відновлення систем зрошення на півдні України, масштабна термомодернізація житлових будинків. Так як більшість зерна йде на експорт, що становить основний потік валюти до країни, то даний фактор теж забезпечує економічне зростання.

Таблиця 1

Квартальне зростання реального ВВП України за 2019-2020 рр.

	Г'19	П'19	ІІ'19	ІV'19	Г'20	П'20	ІІ'20	ІV'20	Г'21	П'21
% до відповідного кварталу попереднього року	2,9	4,7	3,9	1,5	-1,2	-11,2	-3,5	-0,5	-2,2	5,4
% до попереднього кварталу з урахуванням сезонного фактору	0,8	1,0	0,3	0,0	-1,2	-8,5	8,5	0,8	-1,2	-0,8

Джерело [2, с. 75]

Запровадження карантину неабияк вплинуло на малий та середній бізнес в Україні. Загалом у країні близько 1,8 млн малих і середніх підприємства та лише 446 великих. При цьому продуктивність праці малих підприємств була на 15% вища за продуктивність великих. Однак навесні більшість підприємств були вимушені зачинитися. Здебільшого це були різні сфери: як торгівля, так і послуги, заклади харчування та культури. На більшості підприємств чекати збитки, а декого навіть закриття бізнесу (рис. 2). Малі та середні підприємства значно скоротили виробництво, втратили попит та деяких партнерів. Проте більшість з них через півроку після початку кризи змогли налагодити фінансовий резерв (без проблем взяли кредит у банківських установах), а також налагодили партнерські стосунки, що допомогло не тільки відновити виробництво, а й вийти на тенденцію розвитку.

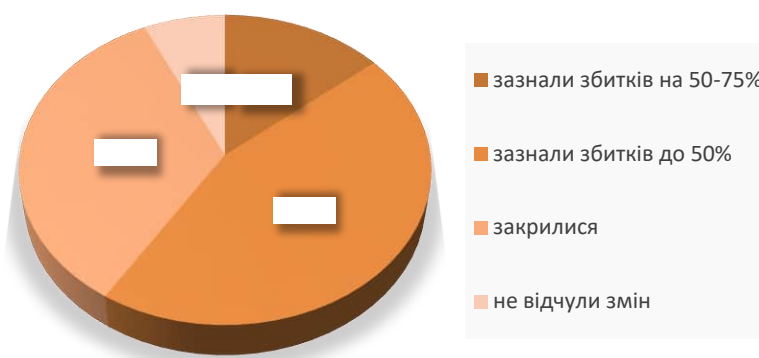

Рис. 2. Вплив заходів, пов'язаних з карантинном, на роботу малого та середнього бізнесу

Джерело [4, с. 148]

Крім того, пандемія стала суттєвим випробуванням для освіти, адже більшість навчальних закладів припинили освітній процес на невизначений період, а згодом перейшли на дистанційну форму навчання. Однак такий формат став справжнім викликом для вітчизняної системи освіти, адже виникли нові потреби в забезпеченні освітнього процесу. Зокрема, постала низка соціально-економічних питань: низький рівень забезпеченості засобами для дистанційного навчання та неоднаковий доступ до якісного інтернету (лише 2,7% не зазнали даних технічних проблем), надання освітніх послуг дітям з особливими потребами, забезпеченість школярів харчуванням та соціальними потребами. Уряд України швидко відреагував на наявні проблеми та запровадив трансляційні уроки для всіх класів – наразі проблема із відсутністю домашніх комп'ютерів та якісного інтернету пропала. Інші ж питання лягли на плечі місцевих органів управління освітою, а отже повною мірою не були вирішені. Новий 2020 навчальний рік розпочався для освітян в очному форматі – за умови дотримання заходів безпеки (створення змішаної форми навчання, поділ на підгрупи, дотримання дистанції, правил гігієни та носіння масок). Однак, уже в листопаді показники захворюваності серед освітян зросли до 40,7 % та більшість навчальних закладів знову

перейшли на дистанційну форму навчання. У 2021 році ситуація повторилась, проте в рішеннях уряду України можна помітити різницю: восени кількість хворих стрімко зростала – уряд намагався уникнути дистанційного навчання, навесні, коли офіційно кількість хворих була нижча, то всі заклади освіти перевели на онлайн навчання. Отже, в Україні існує необхідність у розробці методології неформальної освіти як у сфері середньої освіти, так і професійної та фахової.

Під час пандемії обмеження торкнули і сектора культури. Під час першого локдауну було скасовані всі масові заходи, а також закрито для відвідування всі заклади культури. У березні Український культурний фонд скоротив бюджет на 7 млрд. гривень, що суттєво вплинуло на заробітну плату працівників та малий сектор підприємництва у сфері культури. У липні 2020 року, через 5 місяців, уряд дозволив роботу закладам культури у «зелених» та «жовтих» зонах за умови, що деякі з них, зокрема кінотеатри та театри, будуть заповнені відвідувачами не більше як на 50%. Також дозволялося проведення масових культурних заходів не більше як однієї особи на 5 кв. метрів на свіжому повітрі та 20 кв. метрів у приміщенні. У «помаранчевих» та «червоних» зонах усі заклади культури, без виключень, були закриті. Наразі ці обмеження діють і на сьогоднішній день, але за умов 80% вакцинації у «жовтій» зоні та 100% відповідно у «червоній».

Нові загрози та виклики для соціально-економічного розвитку України обумовлені наслідками воєнних дій на нашій території, які розпочалися 24 лютого 2022 р. За даними прем'єр-міністра Дениса Шмигала всього за місяць після повномасштабного вторгнення українська економіка понесла втрати ВВП на 35% і навіть трохи більше. Це пов'язано зі зруйнуваннями інфраструктури на суму більш ніж 1 трлн доларів США, зупиненням роботи підприємств, де ведуться бойові дії, або їх фактичне зруйнування. Також до причин скорочення ВВП варто віднести переміщених осіб, серед яких 1,4 млн зареєструвалися як внутрішньо переміщені, а 4,2 млн – виїхали за кордон. Проте для України є тенденція до зміни цих даних: щодня в Україну повертаються тисячі людей із-за кордону, що дає змогу залучати більшу кількість працівників на підприємства та підвищувати показники виробленої продукції.

За два місяці війни на Сході країни суттєво пошкоджена житлово-комунальна та соціально-культурна інфраструктури. Так, у місті Харкові зруйновано понад 1000 будівель, у місті Чернігові та передмісті знищено 70% споруд, у місті Маріуполі – 90%. Серед зруйнованих об'єктів є Успенський Єлецький монастир у Чернігові, Свято-Успенський собор в Харкові, Донецький обласний драмтеатр у Маріуполі, Бібліотека ім.Короленка у Харкові, Сумська духовна семінарія, Дніпровський будинок органної та камерної музики тощо. Війна завдала нищівного удару не тільки по інфраструктурі, хоч понад 700 шкіл зруйновано, а й

різним галузям – навіть освіті. 14 березня за рішенням МОН було відновлено освітній процес у дистанційному режимі. У зонах бойових дій заняття призупинено, а навчальний рік рекомендовано завершити достроково. При цьому уряд робить усе можливе, щоб діти мали змогу навчатися: з'явився всеукраїнський онлайн розклад, згідно з якого проводяться заняття для 1-11 класів у дистанційному та лекційному форматі. Також має місце руйнування інфраструктури вищих навчальних закладів на Сході країни. Деякі студенти, що на час воєнних дій виїхали за кордон, розглядають можливість залишитися там навчатися і не повертатися в Україну.

Отже, як на початку 2020 р., так і в 2022 р. світ вимушений підлаштовуватись під нові умови життя та міняти звичні практики господарювання. Виключенням не є й Україна, яка сьогодні перебуває в одному із найскладніших періодів свого соціально-економічного розвитку від здобуття незалежності, спричиненим розповсюдженням вірусу SARS-CoV-2 та воєнними діями на її території. Про що засвідчує виникнення низки негативних процесів у різних сферах життєдіяльності країни, перебіг яких знаходить своє відображення у показниках скорочення обсягів ВРП та ВВП, функціонування підприємств різних форм власності, зайнятості населення, рівня та якості життя населення тощо. Органи управління різних рівнів, бізнес та населення вимушені підлаштовуватися під нові умови праці та проживання, визначити нові пріоритети, переосмислювати цінності та швидко адаптуватися в умовах невідомості. Хоча військові дії ще тривають та інтенсивність їх поширення вносять в соціально-економічне життя українців елементи невизначеності, проте країна готова й надалі гідно боротися із новими викликами війни й сучасного світу та перетворити їх на можливість для соціально-економічного розвитку.

Література:

1. Бізнес та COVID-19: вижити не можна вмерти. URL: https://fru.ua/images/doc/analytics/BUSINESS_AND_COVID-19.pdf.
2. Вплив Covid-19 на економіку і суспільство країни: підсумки 2020 року та виклики і загрози постпандемічного розвитку URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=207b0ea0-8a87-48ac-b332-42732e4021b9>. С. 72-77.
3. Пищуліна О., Юрчишин В., Юрочко Т. Соціально-економічні наслідки коронакризи. Київ, 2021. С. 21-25. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_Socialno-Ekonomichni_naslidky_koronakryzy.pdf
4. Шевченко-Переполюкіна Р.І. Шляхи розвитку малого бізнесу в умовах Covid-19. *Інфраструктура ринку: Електронний науково-практичний журнал*. 2020. Вип. 49. С. 147-151.

Демковська С. Ю., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Мединська Т. В.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Європейські держави пройшли етап реформування місцевого самоврядування, який включав укрупнення адміністративно-територіальних одиниць базового рівня, а також фіскальну децентралізацію. Питання розвитку податкової системи країн-членів ЄС в умовах децентралізації виступає важливим джерелом інформації та досвіду для нашої держави на даному етапі свого розвитку.

Країни Європейського Союзу характеризуються різними умовами розвитку економіки та, зокрема, податкової системи, яка в кожній з країн відповідає передовсім саме вимогам та потребам держави у відповідний момент її розвитку. Попри це, зі створенням ЄС відбулося поглиблення європейської економічної інтеграції, яке супроводжувалося міждержавною гармонізацією податкових систем в напрямі розробки стратегії країн ЄС в сфері оподаткування, систематизації та уніфікації податкового законодавства, координації податкової політики тощо. Зважаючи на розвиток економіки ЄС як «єдності різноманітностей», розвиток податкових систем країн-членів характеризується суттєвими відмінностями.

Так, на даний час податкові системи країн ЄС характеризуються певними особливостями та тенденціями.

1. Частка податкових надходжень в складі ВВП суттєво відрізняється в країнах ЄС-15 та «нових» членах ЄС – від 28-29% у Литві та Словаччині до 49-51% у Данії та Швеції. Середній показник по ЄС становить 37,4% [1].

2. В країнах ЄС введення податків знаходиться в компетенції державних органів влади і залежить від цілей, які стоять перед ними. Податкові надходження можна розділити на три основні групи: прямі податки, непрямі податки та соціальні внески. Прямі податки включають в себе податки на доходи та податки на майно, зокрема податки на доходи фізичних осіб та прибутковий податок. Непрямі податки – це податки на споживання, зокрема податок на додану вартість та акцизи. Соціальні внески – це страхові внески та внески для накопичення пенсії і медичного страхування.

В деяких країнах також запроваджено податки на капітал, проте частка цих податків в структурі податкових надходжень доволі незначна. У країнах ЄС загалом податкові надходження рівномірно розподілені між цими групами – кожна група платежів складає близько третини податкових надходжень, проте розподіл цих груп податків по країнах значно різниться [2].

3. Податкові системи «нових» країн-членів ЄС характеризуються вищою часткою непрямих податків в структурі податкових надходжень. Причиною цього є наявність в таких країнах великих енергоємних структур і, відповідно, їх оподаткування податком на додану вартість [1].

4. Важливою характерною особливістю податкових надходжень в країнах ЄС є велика питома вага акцизу на енергоносії в складі акцизного збору.

5. Особливістю формування податкових систем країн ЄС є встановлення єдиних митних правил та безмитний режим між країнами.

Окремим аспектом дослідження податкової системи в країнах ЄС є визначення особливостей її розвитку в умовах реформи місцевого самоврядування. Децентралізаційні процеси в країнах ЄС відбувалися в різні періоди їх розвитку в залежності від історичних, політичних та економічних умов у державах [3, с. 53]. У країнах Західної Європи реформування місцевого самоврядування відбулося вже доволі давно, у країнах Східної Європи – у 80-90-ті роки ХХ століття, що стало наслідком визначення проєвропейського напрямку розвитку такими державами.

Зміна вектора розвитку податкової системи в країнах Європи в напрямі посилення фінансової основи місцевого самоврядування характеризувалася суттєвими перевагами та певними недоліками у порівнянні з централізованою системою оподаткування.

До основних переваг децентралізації податкової системи та збільшення повноважень органів місцевого самоврядування в сфері оподаткування віднесено:

- покращення фіскального балансу;
- високий рівень мобілізації доходів;
- вищі показники покращення добробуту населення;
- політична ефективність;
- підзвітність.

До недоліків децентралізації податкової системи відносяться такі:

- вертикальний дисбаланс;
- горизонтальний дисбаланс;
- негативний вплив на макроекономічну стабільність та контроль.

Отже, реформа місцевого самоврядування в країнах ЄС передбачала передовсім зміну адміністративно-територіального устрою, зокрема на базовому рівні, в напрямі укрупнення адміністративно-територіальних одиниць. При цьому, в кожній країні цей етап відбувався з урахуванням особливостей її розвитку та історії.

Формування системи оподаткування в країнах ЄС в умовах децентралізації характеризувалося передачею фінансових ресурсів у відповідності до наданих повноважень.

Отож, на рівень місцевого самоврядування передано повноваження, які сприяють органам управління опосередковано впливати на споживання товарів, податкове навантаження на малозабезпечених членів громади, що є важливим в контексті розвитку ефективної системи непрямого оподаткування.

Література:

7. Eurostat. Офіційний веб-сайт Служби статистики ЄС. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tax_revenue_statistics.

8. Prud'homme R. Fiscal decentralisation : A framework for considering reform. *Public Administration and Development*, 2018, 23(1), p. 17-27.

9. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / Бориславська О., Заверуха І., Школик А. та ін.; *Центр політико-правових реформ*. К., 2012. 212 с.

Доскіч А.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Дубик В.Я.

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах виходу України на світову економічну арену впродовж останніх років було проведено низку заходів по формуванню оптимізованого та безпечного бізнес-простору для іноземних інвесторів й створення умов для подальшої співпраці. Однак з початком російської агресії в лютому 2022 року Україна фактично втратила можливість до економічного зростання та залучення іноземних інвестицій у бізнес-сектор з низки причин. Очевидною та першочерговою з них є ризик втрат інвестором інвестованих коштів. Таким чином, комплекс реалізованих та потенційних ризиків в середовищі функціонування українського бізнесу зростає та унеможливує повноцінне компенсування з допомогою державного фінансування, виникає додаткове навантаження на вітчизняний бізнес. Тому для уряду країни, окрім відновлення суверенітету на власних землях, постає ще одне нове завдання – відбудови об'єктів цивільної та критичної інфраструктури за допомоги держав-партнерів, а також відновлення довіри іноземних інвесторів, формування інвестиційно привабливої економіки з допомогою нових механізмів та вдосконалених алгоритмів дій із залучення прямих іноземних інвестицій. З огляду на вище перераховане, питання залучення інвестицій і формування інвестиційної привабливості України залишається актуальним й в умовах сьогодення. Інвестиційна привабливість в цілому представляє собою сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов (факторів, елементів), що забезпечують

і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів і відповідно визначають ступінь ризику інвестицій. Трансформаційні процеси у фінансовій сфері, з одного боку, є невід'ємною складовою ринкових перетворень господарської системи, а з іншого – основою економічного розвитку і зростання добробуту людей. Ключову роль у забезпеченні успішності трансформацій має становлення ефективних механізмів капіталоутворення та інвестування, адже вони визначають можливості формування та акумуляції ресурсів для фінансування реального сектору економіки. Умови залучення і доступність капіталу для інвестування мають важливе значення для економічного відтворення [2].

Донедавна до основних проблем в формуванні сприятливого інвестиційного клімату (зменшення інвестиційної привабливості регіону в цілому) відносили: недосконалу законодавчу базу, суперечливість в захисті інтересів інвестора, високий рівень корупції, геополітичні загрози, економічний спад в світі, що спричинений пандемією Covid-19 та ще низку факторів, пов'язаних з інфраструктурою, логістикою, соціальними чинниками тощо. Однак з моменту російського вторгнення і усіх геополітичних та економічних подій, що відбуваються відтоді, стан інвестиційного клімату прогнозовано різко погіршився, а отже і показники інвестиційної привабливості України стрімко знизилась. На сьогодні для відбудови та економічного розвитку держави обсяг власних фінансових ресурсів України є недостатнім і гостро постає потреба у залученні коштів іноземних інвесторів. Лише за прогнозованими даними для відшкодування збитків Україні знадобиться близько 1,1 трлн дол. США [1]. Враховуючи наведені вище обставини, до ключових напрямів державної політики (що сприятимуть процесам активізації залучення інвестицій, зростанню кількісних показників інвестиційних угод) можемо віднести наступні:

- потужний природно-ресурсний потенціал; наявність кваліфікованих робочих кадрів, які можуть швидко пристосуватися до новітніх технологій виробництва; низька заробітна плата;
- наближеність до країн ЄС та територіальне розміщення загалом;
- наявність перспективних галузей, які потребують інвестицій, достатня кількість інноваційних бізнес-ідей та проектів;
- позитивні зрушення в розвитку та вдосконаленні соціально-економічного підґрунтя щодо залучення інвестицій, швидка адаптованість країни до зовнішніх факторів, ризиків, світових шоків [1].

Для доцільності впливу геополітичної ситуації на ринок інвестування України варто проаналізувати обсяги залучення іноземних інвестицій за останні десять років та оцінити їх динаміку. Виявлено численні коливання у обсягах інвестицій. Як свідчення сповільнення

розвитку вітчизняної економіки, найбільш значний спад надходжень спостерігаємо у 2014 р. У цей період інвестиції скоротилися у понад 2 рази. Вочевидь такі коливання пов'язані із нестабільною геополітичною ситуацією, спричинені воєнним конфліктом на Сході України та анексією півострова Крим у 2014 році, пандемією COVID-19 у 2020 році і військовим нападом з боку Росії на початку 2022 року. Впродовж 2014–2015 рр. в Україні було здійснено комплекс заходів щодо створення нових умов ведення бізнесу, які мали б забезпечити відтворення економіки України. У 2021 році Україні вдалось покращити 6 з 10 індикаторів, що враховуються при оцінюванні Світовим Банком. Таких результатів вдалось досягти з допомогою удосконалення процедури захисту прав акціонерів та відкритих баз даних вигодонабувачів, що сприяло покращенню «прозорості» при укладенні договорів для акціонерів та спрощенню дозвільних процедур в процесі будівництва, та скорочує процедуру загалом. Важливо зазначити, що ріст цих показників відбувся на фоні світової економічної кризи, що пов'язана з пандемією COVID-19. Внаслідок введення карантину та різного роду обмежень щонайменше 40% бізнесу, що залишився діючим, перейшов до Інтернет простору і підприємці України не стали виключенням. Унікальність ситуації полягає в тому, що світова економіка ще не вийшла з попередньої, викликаної COVID-19 глобальної кризи, яка фактично стала самою серйозною за останні 100 років [9], як активні бойові дії на території України посилюють глобальну економічну нестабільність. Втрати України в результаті подій цього року наразі важко спрогнозувати. За попередніми підрахунками Міністерства економіки станом на червень 2022 року прямі одноразові втрати складають 565 млрд дол. США, з яких 119 млрд дол. США припадає на інфраструктуру і 91 млрд дол. США – на втрати цивільних об'єктів. В зв'язку із збройним конфліктом Україна недоотримала 54 млрд дол. США капітальних інвестицій [3]. Інструментами реагування у ситуації, що склалася в Україні, стали: запровадження податкових пільг, створення різноманітних програм переміщення бізнесу (разом з обладнанням та робочою силою) із регіонів, постраждалих від військових дій, у відносно безпечні регіони країни, заморожування виплат за кредитними та іпотечними угодами, надання безвідсоткових позик та субсидій фермерам на посівну кампанію, а також фінансові допомоги тимчасово переселеним особам тощо. За прогнозними даними Світового Банку, якщо активні бойові дії на території України не завершаться найближчим часом та не відбудеться експорт зернових культур, то за підсумками 2022 року Україну може очікувати падіння ВВП на рівні 45%.

Оскільки станом на сьогодні доступ України до світових фінансових ринків закритий, фінансування бюджету та підтримка міжнародних резервів можливі завдяки фінансовій допомозі країн-партнерів [4]. З огляду на це, для стабілізації економіки та її відновлення після війни зі сторони держави буде впроваджено низку заходів, спрямованих на створення

додаткових робочих місць, стримування темпів інфляції та залучення фінансових ресурсів закордонного бізнесу. За таких умов, ефективними будуть заходи, спрямовані на:

- створення нових та суттєве оновлення існуючих підприємств, діяльність яких пов'язана із критичною інфраструктурою;
- розвиток перспективних галузей економіки, зокрема таких як промисловість, ІТ-хаби, лабораторні дослідження тощо;
- оптимізацію оподаткування для вітчизняного та бізнесу з іноземним капіталом.

Відновлення виробничого потенціалу економіки, як і формування сприятливого ділового клімату та інвестиційної привабливості, дасть змогу залучати кошти іноземних інвесторів, з поступовим зменшенням допомоги з боку країн-партнерів. Модель відновлення кожної країни індивідуальна і залежить від її економічних, геополітичних і культурних особливостей. Спільними інструментами відновлення країн після війни є: лібералізація економіки, створення великої кількості робочих місць державою, орієнтація економіки на експорт і значне вливання зовнішніх фінансових ресурсів. Для огляду стану інвестиційної привабливості України під час війни звернемось до дослідження Європейської Бізнес Асоціації, зокрема до обрахованого інвестиційного індексу за 2022 рік, що відображає настрої бізнесу щодо поточного стану інвестиційного клімату країни та прогнози на найближчі місяці. Варто зазначити, що значення індексу є чисто суб'єктивним відчуттям директорів окремих компаній, які здійснюють свою діяльність на території України.

Так, індекс інвестиційної привабливості очікувано досяг свого мінімуму з часів Революції гідності та склав 2,17 бали з 5 максимальних[5]. Більше половини підприємців (53%) вважають поточне інвестиційне середовище України вкрай несприятливим. Втім, не лише війна впливає на низьку інвестиційну привабливість України, але й її традиційні внутрішні проблеми, які були їй притаманні до війни. Так, серед бар'єрів для залучення інвестицій поруч із війною директори компаній назвали корупцію та слабку судову систему, через що інтереси інвесторів, особливо іноземних, не знаходять свого гідного захисту з боку урядових установ. Також можна визначити низку напрямів для підвищення інвестиційного потенціалу України після війни:

Відновлення зруйнованих підприємств. Безумовно, першим кроком повинно бути відновлення зруйнованих потужностей, зокрема першими за пріоритетністю повинні бути сфери промисловості (особливо переробної) та наукомісткі та інноваційні сфери, потужності яких не були достатньо великими й до війни. Варто відмітити, що результат діяльності останніх може бути впроваджений у діяльність промислових підприємств, що збільшить їх конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість. Так, для відновлення необхідним є

впровадження пільг для тих підприємств, які зазнали збитків через війну, зокрема звільнення їх від сплати ПДВ та ввізного мита на придбане устаткування;

Поліпшення умов діяльності всередині країни. Доцільно запровадити державне страхування іноземних інвестицій, щоб вкладення партнерів не були занадто ризикованими для них, а війна не стала інвестиційним ембарго для України. Також повинна бути створена інформаційна підтримка інвесторів, зокрема посилена діяльність державних установ, що займаються залученням іноземних інвестицій.

Проведення судової реформи. Так, зазначена реформа була започаткована до повномасштабної війни, але так і не була реалізована. Слабка судова система все ще є одним з перших бар'єрів України для інвесторів, що потребує вирішення цього питання. Варто відмітити те, що судова реформа є важливим питанням не лише для залучення інвестицій, але й для Європейської інтеграції України, її міжнародного партнерства та для умов ведення бізнесу всіх резидентів країни.

Розвиток індустріальних парків України. Індустріальні парки є державним інструментом залучення іноземних інвестицій в країну, який має багато успішних прикладів застосування по всьому світу. Так, доцільним є налагодження функціонування індустріальних парків, що надасть додаткового поштовху до розвитку та інвестиційної привабливості переробній промисловості країни та інноваційній сфері

Література:

1. Швець Ю. О., Бурдило О. В. Оцінка інвестиційного клімату в Україні: стан, проблеми та шляхи його поліпшення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 12, частина 2. 2017. С. 165–168. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/37.pdf.

2. Небрат В. В., Корніяка О. В. Особливості механізмів капіталоутворення та інвестування в Україні як чинник фінансових ризиків в умовах війни та післявоєнного періоду. Грааль науки. 2022. № 16. С. 31–34. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.06.2022.001>.

3. Ukraine Reconstruction May Cost \$1.1 Trillion, EIB Head Says. Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-21/ukraine-reconstruction-may-cost-1-1-trillion-eib-head-says>.

4. Звіт про фінансову стабільність, червень 2022 року. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansova-sistema-uspishno-protistoyit-viklikam-viyni---zvit-pro-finansovu-stabilnist>.

5. Індекс інвестиційної привабливості України від ЕВА. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analityka/>

ПРОБЛЕМИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності на сучасному етапі, в період бурхливого розвитку торгівлі, високої конкуренції та боротьби за ринки, є досить важливим аспектом у захисті національних ринків. Нетарифне регулювання - це комплекс заходів обмежено-заборонного порядку, які перешкоджають проникненню іноземних товарів на внутрішній ринок країни. Особливістю використання нетарифних заходів регулювання є те, що вони мають автономний характер, тобто не пов'язані з міжнародними зобов'язаннями країни і застосовуються, як правило, органами державної влади. Тому їхні обсяги і методика застосування повністю регулюються національними органами і національними правилами [1].

На теперішній час немає єдиної класифікації нетарифних обмежень, проте найбільш поширеною вважається розроблена Секретаріатом ГАТТ. До неї входять 5 груп регуляторів:

1) участь держави в зовнішньоторговельних заходах (субсидування виробництва і експорту товарів, система державних закупівель товарів, державна торгівля в країнах з ринковою економікою);

2) митні, адміністративні імпорتنі формальності (антидемпінгове мито, методи оцінки митної вартості товарів, митні та консульські формальності, товаросупровідні документи, товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності);

3) стандарти і вимоги, пов'язані з охороною здоров'я, промисловістю та технікою безпеки (в тому числі промислові стандарти, вимоги до упаковки і маркування товарів, санітарно-ветеринарні норми);

4) обмеження, які закладаються в механізм платежу (імпорتنі депозити, прикордонний податковий режим, ковзні збори);

5) кількісні обмеження імпорту та експорту [2].

На даний момент, практично усі країни використовують окремі з нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі або ж їх комбінації для досягнення власних цілей у зовнішній та внутрішній сферах торговельно-економічної політики.

В Україні питання нетарифного регулювання та використання його інструментів на законодавчому рівні практично не систематизовано, що ускладнює формування ефективного організаційно-правового механізму використання нетарифного інструментарію для збалансування економічних інтересів країни, суб'єктів господарювання та споживачів, захисту внутрішнього ринку та економічних інтересів вітчизняних товаровиробників на зовнішніх ринках.

Наслідками застосування нетарифних заходів регулювання для суб'єктів ЗЕД часто є збільшення часу на митне оформлення товарів та збільшення ціни на імпортований товар.

Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» при нетарифному регулюванні в Україні використовують п'ять релевантних квот: квоти глобальні; квоти групові; квота експортна (імпортна), квоти індивідуальні, квоти спеціальні [3]. Саме існування тарифних квот на ввезення певних товарів з України є суттєвою перешкодою та причиною зменшення переваг від запровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Додатковим нетарифним бар'єром для українських експортерів у країни ЄС також вважається механізм адміністрування тарифних квот. Таким чином, український суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності ніяк не може використати квоту (навіть за її наявності), якщо відсутній запит на цю продукцію з імпортера країни – члена ЄС. Дані про залишки тарифних квот, які видаються за допомогою системи імпортних ліцензій, сам експортер отримати ніяк не може, вона надається тільки на запит компетентного органу директором Європейської комісії з питань сільського господарства.

Заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності налічують сотні видів, але в Україні вони недостатньо систематизовані, а отже, раціональним буде оптимально врегулювати інструменти наявних у державі заходів нетарифного регулювання за допомогою їх формалізації в Законодавстві.

Крім того, одиничні події нетарифного регулювання знаходяться в нормативно-правових діях різної юридичної сили, що не завжди дає можливість учасникам ЗЕД правильно використати певні норми.

Підводячи підсумки, щоб система заходів нетарифного регулювання ЗЕД в Україні працювала відповідно до міжнародних стандартів та була дієвою, необхідно забезпечити її ефективне функціонування через гармонізацію економічної, інституційної та законодавчої складових.

Література:

1. Пісьмаченко Л. М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль: монографія / Л. М. Пісьмаченко. – Донецьк: Юго-Восток Лтд, 2008. – 366 с.
2. Митне право ЄС : навчально-методичний посібник [для студентів денної та заочної форми навчання] / Г. Л. Карпенко, Н. О. Коваль, О. Є. Панфілова. – Одеса : Фенікс, 2020. – 118 с
3. . Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 15 серпня. 2020 р. № 959-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.

Козачук О. В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Попович Д. В.

ТЕХНОЛОГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ У СТРАХУВАННІ ТА ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

Ринку страхових послуг необхідно постійно та безперервно розвиватись, адже абсолютно всі сфери діяльності суспільства супроводжуються ризиками. Метою діяльності страхового бізнесу є не лише задоволення потреб страхувальників, а ще й, насамперед, отримання позитивного фінансового результату – прибутку. Інноваційний процес полягає у втіленні нових ідей, що є важливим елементом у розвитку будь-якої сфери діяльності. Саме тому, для ефективного, стабільного розвитку та створення гідної конкуренції на страховому ринку страховим компаніям необхідно застосовувати інноваційні технології [1].

На даному етапі страховий ринок знаходиться під значним впливом технологічних інновацій, що призводять до якісних змін страхової діяльності компаній та від яких залежить стабілізація підприємницької діяльності і економіки будь-якої країни та, зокрема, України, що обрала цифровий вектор розвитку. Світовий досвід засвідчує, що добре налагоджений страховий ринок активно сприяє розвитку бізнесу та вирішенню соціальних проблем. Важливою є роль страхування щодо стимулювання розвитку ринкових відносин, ділової активності та поліпшення інвестиційного клімату в країні. Страхові компанії з інноваційно-технологічним розвитком, що використовують у своїй діяльності нові технологічні рішення, які змінюють сам страховий ринок, здатні забезпечити стабілізацію економіки та економічне зростання, створюючи значні фінансові ресурси, додаткові робочі місця через зниження наслідків ризиків [2].

У наш час, завдяки одному із найвагоміших феноменів сучасності – інформатизації суспільства, відбувається підвищення обсягів інформаційного обміну, і порушення основних властивостей цього явища може стати серйозною небезпекою для користувачів в умовах зростаючого числа загроз як з боку зовнішнього, так і з боку внутрішнього середовища. Тому питання щодо використання інформаційних технологій для підвищення ефективності управління конкурентоспроможністю страхових компаній є надзвичайно важливими та потребують ще більшої уваги з боку дослідників.

Управління інноваційним розвитком страхової діяльності спрямовується на впорядкування процесів страхування, надання їм безперервного розвитку в інтересах забезпечення захищеності бізнесу і суспільства від різноманітних деструктивних впливів, ризиків. Процес управління інноваційною діяльністю страхових організацій має бути гнучким, адаптованим до конкретних умов страхової діяльності. Саме тому за рівнем інноваційності виділяють принципово нові страхові продукти, частково нові, умовно нові та

нові з погляду систем продажів. При цьому до нових страхових продуктів відносять ті, аналогів яким немає в жодній країні, які ніким не розроблялися (правила страхування, типова документація, тарифи), жоден національний страховик не має ліцензії з даного виду страхування. Частково новими страхові продукти можуть виступати відносно об'єкту страхування та ризику. Умовно новими страхові продукти можуть бути по відношенню до конкретного страховика або регіону. А нові продукти з погляду системи продажів – це продукти, розроблені на основі існуючих під конкретну нову систему продажів (Інтернет, банківські установи, поштові відділення та ін.) [1].

Щодо реалізації вищезгаданих продуктів, то на відміну від прямого продажу та продажу через страхових посередників, інноваційні канали реалізації страхових продуктів мають ряд переваг, зокрема: здешевлюють собівартість страхового полісу (не має потреби оплачувати комісійні страховим агентам, які в середньому становлять 30-50% від вартості страхового полісу); збільшують масштаби ринку реалізації страхових продуктів; спрощують процес укладання страхового договору. Водночас, незважаючи на значні переваги, доступність та зростаючий інтерес людства до впровадження інновацій, завжди буде існувати невеликий відсоток клієнтів, які вимагатимуть особистої уваги до своєї персоні. Тому, як зазначає президент BT Global Services Том Ріджент: «Успішними фінансовими компаніями будуть визнаватися ті, що віднайдуть баланс між автоматизацією та взаємодією людей – постачання фінансових послуг відбуватиметься шляхом зустрічей, по телефону, за допомогою відеозв'язку або веб-чату». Тим не менше, важливим напрямком розвитку альтернативних каналів продажу страхових послуг вважається їх реалізація через мережу Internet. При цьому інноваційність в обслуговуванні передбачає використання web-інтерфейсу та асистанс-програм у страхуванні, що дозволяє страховикам здійснювати дистанційне обслуговування клієнтів, сприяє зменшенню адміністративних витрат страховика та скороченню часу на укладання договору, надає можливість страхувальникам відслідковувати стан власного рахунку, отримання консультації та додаткових послугу в разі настання страхового випадку [3].

Загалом, онлайн-страхування в міжнародній страховій практиці займає вагому частку від загального обсягу страхових премій, зокрема: в Європі – 14%, в Великобританії – понад 20%. Що стосується України, цей канал реалізації становить менше 1%. Крім того, у США значно поширені, окрім веб-сайтів, страхові портали – в них зосереджена основна інформація від провідних страховиків, за допомогою якої клієнти можуть дізнатися про вартість страхової послуги, страхові випадки, на які поширюється страхове покриття тощо [4].

Варто зазначити також, що для ефективного здійснення діяльності на основі інновацій необхідно мати чітку програму розвитку, що базується на професійних знаннях, динаміці впровадження інновацій та отриманні віддачі від інвестиційних вкладень в інновації. Таку програму неможливо створити без прогнозу економічного розвитку країни, без відповідного інструментарію системи управління страховими компаніями, без моделювання системи управління розвитком інноваційної діяльності як частини загальної системи управління страховою компанією і як економічного інструменту підвищення ефективності страхової діяльності країни. А так як розробки страхових компаній є нічим не захищеними, то єдиним варіантом забезпечення конкурентних переваг компанії є миттєве реагування на кон'юнктуру ринку, що вимагає гнучкості в управлінні бізнес процесами. Збільшення ролі інформаційних технологій у страховій діяльності вимагає значних витрат на розвиток ІТ-інфраструктури. Якщо раніше цифровий бізнес асоціювався в основному із використанням електронної комерції, то сьогодні застосування соціальних мереж, смартфонів та комп'ютерної техніки, спеціалізованих програмних пакетів, систем підтримки управлінських рішень, автоматизованих систем управління значно розширюється і становить собою цілу технологію здійснення інноваційного процесу в компанії. Використання електронної комерції призводить до оптимізації персоналу страхових компаній у бік скорочення працівників відділу продажів та виїзних агентів. Автоматизація інформаційної системи страховика та розвиток онлайн-страхування є необхідною умовою для ефективного управління страховою компанією на сучасному етапі розвитку страхового ринку. Відтак, запорукою ефективного бізнесу страхової компанії стала його потужна інформаційна система [4].

Якщо розглядати ситуацію на вітчизняному страховому ринку, проаналізувавши зарубіжний досвід впровадження інновацій та перепони, які необхідно подолати, то для запровадження та розвитку інноваційних процесів в страховій діяльності в Україні, можна виділити такі основні напрями та заходи для забезпечення ефективної страхової діяльності:

1) продаж страхових продуктів через медичні заклади (наприклад, створення офісів при тих відділеннях лікарень, куди особа приходить на медичний огляд,);

2) удосконалення інформаційно-технологічних та електронних засобів обслуговування клієнтів, перехід на ефективніше програмне забезпечення з метою скорочення часу на звернення до страховика й отримання необхідної інформації у доступнішій формі (через планшетні комп'ютери, мобільні додатки, соціальні мережі, страхові портали, агрегатори тощо). Ними слугують асистанс-програми, web-інтерфейс та ін.;

3) збільшення ролі Інтернету у продажі страхових продуктів, (серед основних причин зростання частки онлайн-страхування є: можливість обрання персоніфікованих страхових

продуктів; низька вартість страхового продукту з високою якістю; можливість порівняння страхових продуктів страхувальниками; зручність для споживачів);

4) утворення відповідної структури, що відповідатиме за якість, достовірність і прозорість інформації, викладеної в мережі Інтернет з метою недопущення шахрайських дій з боку учасників страхових відносин.

5) комбінований продаж страхових продуктів (страхова компанія продає через свою мережу поліси, що передбачають і надання певного переліку сервісних послуг);

б) широке використання соціальних мереж в якості альтернативного каналу дистрибуції;

7) використання хмарних технологій, SaaS рішень тощо, в процесі використання різних каналів продажу;

8) автоматизація бізнес-процесів (андерайтингу, врегулювання збитків тощо) та збільшення частки прямих продажів [2].

Таким чином, страховий бізнес є одним з головних бенефіціарів інновацій в економіці. Особливості страхового бізнесу змушують компанії впроваджувати інновації. Необхідність впровадження інноваційних рішень впливає з двох принципів страхування: постійної обробки великої кількості даних та інформаційної асиметрії, яка може бути джерелом ризику у страховій діяльності. Щоб мінімізувати можливі негативні наслідки, страхові компанії все більше покладаються на сучасні технологічні інновації. Варто підсумувати, що сьогодні страхові компанії можуть успішно функціонувати, лише застосовуючи інноваційні підходи в усіх аспектах своєї діяльності, але ступінь їх впровадження в різних країнах суттєво відрізняється в залежності від зрілості ринків фінансових послуг. У зв'язку з цим, страховий ринок України лише відносно нещодавно почав свій інноваційний розвиток, а отже визначення його тенденцій та можливостей є перспективами майбутніх досліджень.

Література:

1. Галушак В. В. Інновації як фактор підвищення ефективності страхової діяльності. *Причорноморські економічні студії*. 2019. №46. С. 53 – 58. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38987/1/%d0%93%d0%b0%d0%bb%d1%83%d1%89%d0%b0%d0%ba_%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f_2019.PDF.

2. Бабій, В. В. Internet як різновид інноваційних каналів реалізації страхових послуг. Страховий ринок України в умовах циклічності фінансово-економічних криз : оцінка тенденцій та перспективи розвитку : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. студ., аспірантів, молод. вчених. Тернопіль : THEU, 2017. С. 62-64. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/20341/1/62-64.pdf>.

3. Jessica Carter. Financial service providers are “too faceless”. *My customer*. 2014. URL : <http://www.mycustomer.com/news/financialservice-providers-too-faceless-report>.

4. Гайдамака І. М. Інноваційний розвиток страхової діяльності в Україні. Житомирський державний технологічний університет. 2021. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/551.pdf>.

Кольба Р.М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н. доц. Смолінська С.Д.

***ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
У ПОРІВНЯННІ З КРАЇНАМИ – ЧЛЕНАМИ ЄС***

Відповідно до статті 3 Конституції України найвищою соціальною цінністю держави є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека. Зі змістом цієї конституційної норми пов'язане і одне з основних завдань України як соціальної держави — забезпечення громадянам гідного рівня життя та соціальної допомоги у необхідних випадках.

Держава як основний суб'єкт здійснення соціальної політики забезпечує реалізацію права громадян на соціальний захист. Це відбувається через відповідний механізм, основним складовим елементом якого, поряд із системою суб'єктів з повноваженнями у цій сфері, правовим регулюванням, є здійснення видатків для фінансування програм соціального захисту [1].

На сьогоднішній день немає загальноприйнятого визначення соціальної політики, підходи окремих авторів до розкриття її сутності відрізняються. Хороший приклад можна навести визначення Моторнюка У.І., який вважає доцільним розглядати соціальну політику як ключового чинника соціальної держави у вузькому та широкому розумінні. У вузькому розумінні соціальна політика – це цілеспрямована діяльність суб'єктів з метою забезпечення соціального захисту і створення умов для формування безпечного соціального середовища людини. Іншими словами – це діяльність суб'єктів соціально-політичного життя, спрямована на формування соціальної безпеки людини й суспільства. У широкому розумінні соціальна політика – це система цілеспрямованої діяльності суб'єктів, що сформувалися у суспільстві на певному етапі його розвитку і здійснюється на основі певних принципів і засад з метою забезпечення оптимального функціонування й розвитку соціальних відносин [2].

Аналізуючи інші наукові праці, можна дійти висновку, що у розумінні вчених соціальна політика виступає як складова політики держави, система заходів, спрямованих на забезпечення добробуту громадян.

Зазначмо, що соціальна політика є методом державного регулювання ринкової економіки шляхом розподілу і перерозподілу суспільних благ. В умовах ринкових відносин держава змушена здійснювати перерозподіл прибутків від економічної діяльності з метою захисту вразливих верств населення, усунення диференціації доходів у суспільстві, соціальний захист тих громадян, хто внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин не може забезпечити собі гідне існування [3].

За сучасних умов реформа соціальної політики є важливим питанням для ЄС загалом і для окремих держав - членів ЄС. Це пов'язано з міграційними, економічними і соціальними проблемами, які загострилися останнім часом. Зазначене зумовлює необхідність зміни пріоритетів соціальної політики держав - членів ЄС та її спрямування не лише на забезпечення соціального захисту громадян, а й на подолання бідності, поліпшення умов життя і праці, забезпечення високого рівня освіти тощо. У зв'язку і цим на сучасному етапі розвитку України як правової соціальної держави її соціальна політика має спрямовуватися на реалізацію громадянами їхніх конституційних прав, у тому числі й права на соціальний захист [1].

Необхідно розглянути певні механізми соціальної політики держави. Одні з основних механізмів реалізації соціальної політики є обов'язкове та добровільне соціальне страхування. До обов'язкового відноситься пенсійне та медичне страхування, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності. Добровільне соціальне страхування – це страхування громадян, які займаються підприємницькою діяльністю та індивідуальною діяльністю. Вони мають право на всі види забезпечення з державного соціального страхування, встановлені для робітників, службовців і членів кооперативів, за умови сплати страхових внесків до Фонду соціального страхування України [3]. Здебільшого добровільне страхування практикують у приватних страхових компаніях. Вони надають більше гарантій виплат на випадок непередбачуваної ситуації.

Механізмами реалізації соціальної політики є також державна соціальна допомога – грошові виплати, субсидії та компенсації вразливим верствам населення, та державні соціальні гарантії безкоштовної медичної допомоги, безкоштовної освіти, доступного житла, культурних, оздоровчих закладів та ін. [3].

Соціальна політика реалізується через певні соціальні програми. Вони законодавчо закріплені та забезпечують соціальний захист, задоволення соціальних потреб, соціальну безпеку, а це, в свою чергу, сприяє встановленню соціальної справедливості у громадянському суспільстві. Наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2021—2025

роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України». Метою Програми є створення можливостей для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, її участі та інтеграції у суспільне життя [4].

В Україні фінансування соціального захисту здійснюється за рахунок коштів Фонду соціального страхування України і Пенсійного фонду України, проте через те, що у цих фондах дефіцит їх бюджетів, щорічно вони дофінансовуються за рахунок коштів державного бюджету України. Щодо країн-членів ЄС, то важливим механізмом фінансування є Європейський соціальний фонд (European Social Fund (ESF)). В даному фонді не спостерігається дефіциту. Кошти фонду спрямовані на фінансування заходів із працевлаштування, освіти та соціальної інтеграції через програми, які фінансуються на 50 % державами - членами ЄС. Разом з тим, у період 2021-2027 років планують спрямувати кошти на соціальну підтримку дітей, молоді та осіб, які втратили роботу у країнах ЄС.

Державна служба статистики України щороку надає інформацію за результатами державних статистичних спостережень та даними адміністративної звітності за 2014-2020 роки наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях у спеціальному збірнику "Соціальний захист населення України". Збірник також містить інформацію про державне фінансування на соціальний захист і соціальне забезпечення населення зведеного бюджету України за 2010-2020 рр. за даними Державної казначейської служби України. Обсяг цих видатків у відсотках до загальних видатків і до ВВП за 2017-2020 рр. наведено в табл. 1. Варто зазначити, що дані за 2020 рік є попередніми [5].

Таблиця 1

Державні витрати на соціальний захист і соціальне забезпечення в Україні

Рік	Державні витрати (млн грн)		
	зведеного бюджету України	у % до загальних видатків	у % до ВВП
2017	285 761.7	27.0	9.6
2018	309 363.6	24.7	8.7
2019	321 786.7	23.4	8.1
2020	346 720.5	21.7	8.3

Джерело: [5].

Аналізуючи дану таблицю, ми можемо зауважити позитивну щорічну динаміку зростання державних витрат в Україні, тільки у 2019 році був спад. Насправді результат хотілось б бачити кращий, оскільки порівнюючи з Європейськими країнами, державні соціальні виплати є значно більші у % до ВВП. За даними сайту Статистичної служби ЄС (Eurostat) у 27 країнах ЄС 2019 року видатки на соціальний захист становили 2 699 млрд євро

(19,3 % ВВП і 41,4 % загальних видатків). При цьому в частини країн - членів ЄС обсяг цих видатків 2019 року був меншим за 12 % ВВП (Ірландія - 8,9 %, Мальта - 10,8 %, Болгарія - 11,5 %, Румунія - 11,9 %), а в окремих з них - у межах або більше ніж 20 % ВВП (Фінляндія - 24,0 %, Франція - 23,9 %, Данія - 21,4 %, Італія - 21,2 %, Австрія - 20,1 %, Норвегія - 19,7 %)

Отже, лише з Ірландією частка видатків зведеного бюджету на соціальний захист і соціальне забезпечення у ВВП збігається. В інших країнах цей показник має більшу різницю. На жаль, унаслідок великих видатків на охорону здоров'я у 2020 році у зв'язку з пандемією COVID-19 та на оборону країни з 2014 року у бюджеті України не має стільки коштів на соціальний захист. Проте, якщо брати до уваги обсяг і місце видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у структурі видатків державного бюджету України, то відсоток є досить великим (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяг і місце видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у структурі видатків державного бюджету України (2018-2021 рр.)

Структура видатків державного бюджету України (%)	Рік			
	2018	2019	2020	2021
Загальнодержавні функції	16.53	15.68	12.72	13.87
Оборона	9.84	9.94	9.35	8.56
Громадський порядок, безпека, судова влада	11.86	13.06	12.24	11.70
Економічна діяльність	6.45	6.74	13.11	12.14
Охорона навколишнього середовища	0.53	0.59	0.52	0.55
Житлово-комунальне господарство.	0.03	0.01	0.01	0.01
Охорона здоров'я	2.29	3.59	9.70	11.44
Духовний і фізичний розвиток	1.03	0.93	0.76	1.07
Освіта	4.50	4.81	4.10	4.28
Соціальний захист і соціальне забезпечення	16.62	20.38	25.06	22.77
Міжбюджетні трансферти	30.32	24.26	12.44	13.60

Джерело: [6]

Як бачимо, з одного боку, на соціальний захист і соціальне забезпечення виділяється найбільше коштів у 2021 році, потім на загальнодержавні функції та міжбюджетні трансферти. Натомість з іншого, у 2018 році найбільша частка припадає на міжбюджетні трансферти (30,32%), далі соціальний захист і соціальне забезпечення (16,62%) та загальнодержавні функції (16,53%). За всі роки найменше коштів припадає на житлово-комунальне господарство. Якщо порівняти частку видатків на соціальний захист у структурі видатків державних бюджетів країн - членів ЄС, то, наприклад, 2018 року такі видатки у

Норвегії становили 39,5 % від загального обсягу видатків бюджету цієї країни, Франції — 42,7 %, Італії — 42,9 %, Німеччині — 49,4 %. [1].

Нині під час війни ЄС активно допомагає фінансово Україні. 18 жовтня 2022 року Україна отримала макрофінансову допомогу у сумі 2 млрд євро, а за цей рік 4,2 млрд євро. Наступний пакет допомоги має бути спрямований саме на соціальний захист, бо на сьогодні велика кількість коштів бюджету спрямовано на оборону країни.

Отже, соціальна політика активно впливає на економічне зростання через: збільшення сукупного попиту; підвищення продуктивності людського капіталу; зміцнення соціальної стабільності та поліпшення підприємницького та інвестиційного клімату; забезпечення легітимності інших заходів, спрямованих на активізацію зростання. Реалізація і захист права на соціальний захист є одним із пріоритетних завдань держави на шляху інтеграції до ЄС, тому Україні слід більше уваги приділяти адаптації соціальної політики до європейських практик для збільшення рівня життя населення.

Література:

1. Дмитренко Е.С. Особливості фінансового, правового та організаційного забезпечення соціального захисту громадян в умовах євроінтеграції України / Дмитренко Е.С., Дмитренко Ю. П./ Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2022 - Том 3 (44) – С.234-242
2. Моторнюк У.І. Соціальна політика як необхідна умова функціонування соціальної держави. Економіка та держава. 2016. № 12. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2016/7.pdf
3. Бондаренко С. М. Соціальна політика держави як основа забезпечення соціального розвитку / С. М. Бондаренко, Н. В. Бугас // Державне управління: удосконалення та розвиток – 2021. – № 2. – URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1981>
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2021—2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України» від 02 червня 2021 року №579. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-cilovoyi-socialnoyi-programi-molod-ukrayini-na-20212025-roki-ta-vnesennya-zmin-do-deyakh-aktiv-kabinetu-ministriv-ukrayini-579-020621>
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://minfin.gov.ua>

Медвідь С. В., здобувач вищої освіти
Науковий керівник – к.е.н. доц. Приймак С.В.,
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ
ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Господарська діяльність підприємств є основою ефективності українського бізнесу і забезпечення шляху до сталого розвитку країни. Економічна сторона діяльності є важливою складовою будь-якого підприємства, що являє собою збір показників, аналіз та порівняння з минулим досвідом. Економічні показники найкраще допомагають оцінити діяльність підприємств. Економічний аналіз сам по собі є досить складним процесом. В умовах війни стало ще складніше аналізувати український бізнес та прогнозувати його розвиток не те що на наступний місяць, а навіть на найближчі дні. Тому, на даний момент, ця проблема є актуальною для України, оскільки зараз важливо підтримувати економіку як окремих підприємств, так і держави в цілому. Війна - це завжди виклик для економіки будь-якої країни. Протягом століть, війни спричиняли зменшення розвитку і економічної ефективності держав, на жаль, ми відчули це на власному прикладі. Проте, такий виклик змушує знаходити нові і нові шляхи до розвитку і економічний аналіз не є винятком.

Основними умовами для розвитку економічного аналізу були необхідність аналітичної оцінки управлінської та господарської діяльності і еволюція громади та політики. В економіці виділяють такі основні етапи розвитку:

- первісна доба;
- доба Середньовіччя;
- індустріальна та постіндустріальна епохи.

В первісну добу відбулось зародження економічного аналізу на дуже примітивному рівні. Люди того часу прагнули вижити і це спонукало їх до розвитку господарської діяльності. Колективна власність на природні ресурси, колективне виробництво, відсутність майнової нерівності, натуральне виробництво - саме ці поняття стали першими показниками і сприяли розвитку аналізу економічної діяльності. Вже у господарстві епохи Середньовіччя відбулась поява приватної власності. Зокрема, основу власності складала земля. Основний дохід люди отримували саме від власності на землю. Тут зародились поняття індустріального розвитку міста, ринкового господарства, приватної власності, облік та аналіз і контроль ресурсів. Ще тоді, у Візантії, виникла податкова система і проведення обліку кількості людей, худоби, землі. В індустріальний період відбувся стрімкий розвиток міської цивілізації сучасного типу. На перших порах економічний аналіз здійснювали бухгалтери через те, що найпростіші аналітичні методи і прийоми включали в себе балансоведення,

бухгалтерський облік фінансів, статистику. Потім відбувся розподіл практичної і наукової діяльності та аналізу, а також їх удосконалення [1].

Цікавим є те, що ці три етапи об'єднувала саме боротьба за виживання, місце у середовищі, покращення умов життя і постійний розвиток. Слід зауважити, що без кризових ситуацій та явищ цього розвитку просто не існувало б. Найчастіше кризовими ситуаціями були війни. Для прикладу, в Україні після Жовтневої революції були розроблені теоретико-методичні засади економічного аналізу та створення нової економічної політики, під час Другої Світової війни відбувся тотальний контроль виробництва, реалізації, зберігання продукції, запроваджено публічний облік, опубліковані перші книги з економічного аналізу діяльності кооперативів. Тобто, критичні ситуації завжди спонукали до виявлення чогось нового, дієвого в створених умовах. Вертаючись до сьогодення, Україна проходить саме новий етап розвитку економічного аналізу. Адже, наслідки, які наразі виникли через агресію ворога, є небаченими за усі 30 років Незалежності України. Для того аби втримати економіку та підвищити економічну ефективність, Україна потребує створення нових методик економічного аналізу.

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року нанесло великих втрат українській економіці. В грошовому еквіваленті, збитки сягнули аж до мільярдів доларів. Зокрема, станом на жовтень ця сума сягнула 127 млрд. дол. [2]. Слід зауважити, що за даними проекту Державного бюджету України на 2023 р., інфляція у наступному році може сягнути 28 %, коли допустима норма у десять разів менша за цей показник [3]. Втрати активів бізнесу становлять значну частину збитків у розмірі 85 млрд. дол. і такий показник, на жаль, не кінцевий. Загалом пошкоджено або повністю зруйновано 412 підприємств, 64 з них - великий та середній бізнес, і це не враховуючи підприємства на окупованих територіях. Від 24 лютого 46,8 % усіх підприємств припинили свою діяльність [4]. Однією з найтрагічних та відомих назв є "Азовсталь". Єдиний в Україні виробник широких залізничних колій та рейкових кріплень став оборонною фортецею і показником незламності, стійкості, сили українського народу. До 24 лютого підприємство отримувало дохід в сумі 50,6 млрд. дол., а після 24 - ракетні удари, артилерійські обстріли, страждання людей і незламну силу полку "Азов".

Такі втрати сильно б'ють по економіці країни. Лише якісний економічний аналіз дає змогу правильно прогнозувати діяльність наявних підприємств, аби надалі економічна ефективність не зменшувалась. Згадаймо, що економічний аналіз - це комплексне глибоке вивчення роботи підприємств, їх підрозділів та інших господарських формувань для об'єктивної оцінки її результатів і виявлення можливостей підвищення ефективності господарювання [5].

Щоб втримати економіку для наближення перемоги, слід здійснити аналіз матеріальних збитків, ефективного списання та розподіл товарно-матеріальних цінностей, здійснити аналіз діяльності, бухгалтерський та статистичний звіт, а також провести аналіз даних з обліку. Через нерівномірні втрати українського бізнесу у різних сферах, слід аналізувати окремі галузі виробничого процесу підприємств та розробляти нові методики аналізу звітності. Найбільше потребує аналізу аграрний бізнес. За словами голови Всеукраїнської аграрної ради Андрія Дикуня, ринок найбільше страждає від нестачі робочого капіталу, палива, добрив та оборотних коштів. Найактуальнішою галуззю на даний момент є енергетика. Лише з 10 по 20 жовтня 2022 року, внаслідок ворожих ракетних обстрілів зруйновано 30 % українських електростанцій. Такі збитки спричинили відключення світла по усій країні, що сильно впливає на усі галузі діяльності підприємств та й життя громадян в цілому. Тому, саме ця сфера потребує негайного аналізу втрат, розроблення нових методик аналізу та корегування діяльності для подальшого функціонування всієї економіки країни [6].

Докорінні зміни, що відбуваються у нашому суспільстві, ставлять перед українським бізнесом проблему пошуку нових методів та умов для проведення економічного аналізу. Проте, не варто забувати, що жорстокі умови можуть стати новими перспективами для розвитку українського бізнесу та сприяти створенню нових, ефективніших методів економічного аналізу. Пережиті труднощі загартували країну та її громадян, підвищили стійкість, відчуття справедливості та прагнення створити ще кращу, економічно розвинену, квітучу Україну.

Література :

1. https://pidru4niki.com/71323/ekonomika/vnesok_ukrayinskih_vchenih_rozvitok_ekonomichnogo_analizu
2. Проект “RussianPay” про про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 року. URL: <https://damaged.in.ua/damage-assessment>
3. Проект Закону України “Про Державний бюджет України на 2023 рік”. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/verhovna-rada-ukrayini-uhvalila-derzhbyudzheth-na-2023-rik>
4. Центр розвитку інновацій, Офіс з розвитку підприємництва та експорту, національний проект Дія.Бізнес спільно з Advanter Group, дослідження стану та потреб українського бізнесу під час воєнного стану. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna>
5. В. М. Микитюк, Т. М. Паламарчук, О. П. Русак. Основи економічного аналізу. *Навчально-методичний посібник*. Житомир : Рута, 2018. 440 с. URL:

http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/10003/1/OEA_2018_440.pdf

6. НКРЕКП про відключення електричної енергії. URL:
<https://www.nerc.gov.ua/news/nkrekp-viznachila-poryadok-informuvannya-spozhivachiv-pro-vidklyuchennya-elektrichnoyi-energiyi-na-vebsajtah-operatoriv-sistem-rozpodilu>

Михайлюк М.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н, доц. Смолінська С.Д.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Одним з інструментів розвитку національної економіки є малі підприємства. Незважаючи на сильну залежність від економічних циклів та політичних рішень, малий бізнес відіграє вагомую роль у функціонуванні економіки держави, оскільки забезпечує загальний рівень життя населення та формує середній клас суспільства [1].

На малі підприємства як в Україні, так і в інших країнах світу покладено ряд важливих завдань: створення в країні конкурентного середовища, залучення зовнішніх інвестицій та удосконалення наявних технологій виробництва. Однією з основних функцій малих підприємств в Україні є надання громадянам країни робочих місць, а також забезпечення виробництва товарів, виконання робіт та надання послуг [2].

Згідно з законодавством України, суб'єктами малого підприємництва є: фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [4].

До початку повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну, малий та середній бізнес забезпечували громадян найбільшою кількістю робочих місць. На його частку припадало 75% від усіх зайнятих в Україні працівників, або 4,8 млн українців. Решта 25% (або 1,6 млн українців) працювали на великих підприємствах [3].

Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту залишаються найпопулярнішими видами діяльності малого та середнього бізнесу в Україні. З початку війни Росії проти

України малий бізнес зазнав суттєвих змін, оскільки географічна прив'язка до свого споживача є однією вагомих рис малого бізнесу.

Війна принесла вагомні зміни у роботу малого бізнесу в Україні. Найбільше страждає сфера послуг: через скорочення населення в містах, яке викликає зменшення попиту на окремі види послуг (готельний та ресторанный бізнес, салони краси, надавачі позашкільних освітніх послуг, тощо). Також малий бізнес зазнає збитків через зменшення пропозиції висококваліфікованих спеціалістів (ІТ сектор, експерти в сфері фінансових, дизайнерських та консалтингових послуг) [3].

Багато малих підприємств закрились через незмогу працювати у сучасних реаліях, інші переїхали з небезпечних регіонів України у безпечні і там намагаються відновити бізнес.

Проте, ще до війни, малий бізнес в Україні стикався з рядом проблем, які гальмували його розвиток:

- недосконалість законодавства в сфері проблем функціонування малого підприємництва й бізнесу в цілому;
- високе податкове навантаження, яке призводить до розвитку тіньової економіки;
- недосконала система обліку та звітності на підприємствах малого бізнесу;
- некомпетентність працівників та керівництва;
- відсутність дійового механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу.

Важливим завданням розвитку малих підприємств на даний час є вдосконалення законодавчої та нормативної бази. Відсутність єдності та системності породжує багато правових бар'єрів, незважаючи на велику кількість нормативних актів, які регулюють підприємницьку діяльність [2].

Для розвитку малого бізнесу в Україні потрібно удосконалити систему мікrokредитування, інвестування та надання гарантій. Таке рішення допоможе підвищити конкурентоспроможність підприємств, створити більшу кількість робочих місць та підвищить загальний добробут громадян.

Для вирішення основних проблем розвитку малого бізнесу в Україні потрібно зменшити податковий тягар, а за несплату податків ввести більш жорсткі покарання.

Також періодично потрібно відправляти працівників на курси підвищення кваліфікації для ефективної роботи малих підприємств, оскільки бізнес не стоїть на місці і завжди потрібно підлаштовуватись під сучасні реалії.

Отже, малі підприємства відіграють важливу роль в економіці нашої країни. Проте стабільне функціонування малого бізнесу в Україні на даний час неможливе, через ряд таких обставин як: неефективна фінансова підтримка, надмірний податковий тиск, воєнні дії та

інші обмеження, встановлені на законодавчому рівні. Для ефективного подолання даних перешкод треба вдосконалити нормативну та законодавчу базу, збільшити кількість державних програм щодо підтримки малого бізнесу, а також зменшити рівень оподаткування.

Література:

1. Глущенко Я.І., Ремінський М.М. Тенденції і проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Економічний вісник НТУУ КПІ, 2019. №16. С. 225-233. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/181854/181735>

2. Крисак А.О. Сучасні проблеми розвитку малих підприємств в Україні. Інвестиції: практика та досвід, 2017. № 21. С. 14 – 17. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/21_2017/5.pdf

3. Нове обличчя українського підприємництва. Як війна вплинула на малий та середній бізнес в різних регіонах України. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/29/690937/>

4. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»»: [зі змін. та допов., внесеними Законом України від 31 трав. 2022 р. № 2290-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>

Олійник О.І., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц. Капленко Г. В.

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Однією із складових соціального захисту населення є соціальна допомога, яка під час війни є дуже важлива для громадян, котрим вона потрібна. Протягом 2022 року, попри надскладну безпекову й економічну ситуацію в нашій країні, спричинену широкомасштабною нищівною воєнною агресією росії проти України, наші громадяни відчують підтримку держави. Для того, що підтримати людей у сучасних умовах були створенні нові види соціальних допомог громадянам, бізнесу та органам місцевого самоврядування під час війни:

1. Держава в зв'язку з війною в країні ввела програми підтримки сімей з дітьми, малозабезпечених сімей та пенсіонерів виплачуючи на кожну дорослу людину - 2000 грн в місяць та на кожну дитину - 3000 грн. По програмі ООН кожна сім'я отримує по 2200 грн на кожного члена сім'ї, проте не більше 5 осіб одночасно.

2. Допомога на проживання внутрішнього переміщеним особам: для осіб з інвалідністю – 3000 грн на місяць та для інших осіб – 2000 грн на місяць. З цієї ж категорії допомоги є

компенсація власникам житла витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб. Виплата 443 грн на місяць за кожного внутрішньо переміщену особу.

3. Допомога бізнесу під час війни у вигляді компенсації роботодавцям витрат на зарплату працевлаштованих внутрішньо переміщених осіб – 6500 грн щомісяця протягом двох місяців за кожну працевлаштовану особу.

Програма з релокації українських підприємств, яка надає також підтримку бізнесу у вигляді допомоги в переміщенні потужні та обладнання на безпечні території, пошуку виробничих приміщень та розселення працівників.

4. Допомога органам місцевого самоврядування у вигляді отримання коштів від держави для надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню для:

- задоволення продовольчих потреб,
- забезпечення медичними засобами,
- забезпечення гуманітарною допомогою,
- облаштування місць розміщення внутрішньо переміщених осіб,
- надання грошової допомоги населенню,
- оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану.

Говорячи про соціальні допомоги, важливо звернути увагу на особливості надання цих соціальних послуг в умовах воєнного стану. Про ці особливості свідчать, зміни 14 квітня, які вніс Парламент до Закону України «Про соціальні послуги» щодо надання соціальних послуг у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану. Закон повинен врегулювати питання виплати компенсації з догляду та фінансування надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам за рахунок коштів державного бюджету.

Основні норми Закону:

- врегульовано питання електронної взаємодії між органами соціального захисту та ДПС щодо розрахунку доходу осіб;
- органи місцевого самоврядування можуть визначати особливості надання соціальних послуг під час війни;
- органи соціального захисту можуть передати право надавачам соціальних послуг приймати рішення щодо надання послуг екстрено, тобто консультування, догляд, надання притулку, натуральна допомога, короткотермінове проживання те інше;
- в умовах воєнного стану компенсація за догляд внутрішньо переміщених осіб призначається і виплачується в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України надання;

– надані соціальні послуги в умовах воєнного стану внутрішньо переміщеним особам фінансується у порядку, встановленому Кабінетом міністрів України [4].

Всі соціальні виплати громадянам, які мають право на соціальний захист, тим чи іншим чином проплачуються з державного бюджету. Зрозуміло, що на початку року ніхто не знав про напад Росії та її широкомасштабне вторгнення по всіх напрямках на територію України, так і ніхто не очікував, що державний бюджет не витримає такого тягара, тому що з початком війни витрати на його утримання у разі зросли. Так, для підтримки державного бюджету уряд разом з Національним Банком України для Міністерства соціальної політики відкрив рахунок з метою надходження коштів в національній та іноземній валюті від фізичних та юридичних осіб, резидентів та нерезидентів, як благодійна пожертва, гранти і дарунки, гуманітарна допомога.

За інформацією Міністерства соціальної політики, станом на 1 квітня 2022 року на цьому рахунку містилися такі кошти:

- 2 412,5 тисяч доларів США;
- 51,4 тисяча фунтів стерлінгів;
- 2 883,4 тисячі євро;
- 181 488,5 тисяч гривень [3].

Слід також звернути увагу на соціальну допомогу інших країн для громадян, які втікають від війни, на прикладі Польщі. Це своєрідна підтримка української економіки, іншими словами величезна допомога в соціальному напрямку, адже всі ці витрати, які взяли на себе інші країни, лягли би важким тягарем на, і так частково знищену економіку України.

У Республіці Польща створена величезна соціальна база по допомозі українцям, які втікають від жахів війни, яка почалась 24 лютого 2022 року, і від тепер на законній підставі мають бажання перебувати на території Польщі.

В Польщі ввели соціальні виплати такі як:

- Одноразову грошову допомогу у вигляді 300 злотих на особу.
- Сімейні пільги, які залежать від доходу сім'ї на одну особу.
- Батьківські допомоги за дітей чи дитину, що ділиться на допомогу по догляду чи спеціальному догляду, при народженні дитини, «Косинякове» та «500+».
- Допомога для гарного початку для школярів чи дітей, які відвідують дитсадок, але не для студентів.
- Допомоги для самотніх осіб та сім'ї в випадку, якщо дохід не перевищує 776 злотих на одну особу, 600 злотих на одну особу в сім'ї.
- Інше [5].

Інформацію та саму виплату буде надавати гімна, на якій перебуває людина, що бажає отримати соціальну підтримку.

З метою забезпечення адресності соціальної допомоги та створення зручних процедур для людей під час воєнного стану, за ініціативи Мінсоцполітики Уряд 27 грудня прийняв постанову «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 6 жовтня 2021 р. №1040 і від 7 березня 2022 р. №214».

Зазначене рішення дозволяє продовжити автоматичне здійснення соціальних виплат, дія яких сплила під час воєнного стану. Це стосується, зокрема, людей та дітей з інвалідністю, а також для дітей позбавлених батьківського піклування.

Тобто, з 1 січня 2023 року будуть автоматично продовжені такі соціальні виплати та допомоги: на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування; на дітей, хворих на тяжкі захворювання; дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів; особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю; особам, які здійснюють догляд за особами з інвалідністю I та II внаслідок психічного розладу; особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю.

Прем'єр-міністр Денис Шмигаль відвідував, що здійснено всі заплановані на нинішній рік підвищення соціальних виплат, проведено індексації, продовжено додаткові програми підтримки людей.

«Цього року держава виконувала всі свої соціальні зобов'язання перед українцями: зроблено майже неможливе у надскладних умовах бойових дій, в окупації, під час обстрілів мирних міст і сіл. На всі соціальні виплати спрямовано майже 800 мільярдів гривень. Здійснено всі заплановані на 2022 рік підвищення. Проведено індексацію, зокрема вперше проіндексовано військові пенсії. Успішно реалізуємо ініційовану Президентом Володимиром Зеленським програму підтримки пенсіонерів віком 80+. У жовтні додаткову допомогу почали отримувати люди, яким виповнилося 70 років. Загалом виплачено пенсій на понад 575 мільярдів гривень. Лише у грудні перераховано пенсій на 51,4 мільярда гривень», — розповів очільник уряду під час чергового засідання Кабінету Міністрів.

Денис Шмигаль нагадав, що було створено систему централізованого нарахування виплат. Це дало змогу платити допомоги, субсидії та пільги людям, які перебували на території ведення бойових дій і в окупації. Тож виплатами охоплено понад 5 мільйонів сімей.
[7]

Так, можна побачити, що в умовах війни на території України уряд швидко зреагував на потреби населення, визначив особливості надання соціальних послуг та ввів нові потрібні програми підтримки. Не залишились осторонь інші не байдужі держави, які підтримують

українській народ в скрутний для неї час, й надають як і фінансову так і моральну підтримку. Під час війни є розуміння того, що люди не залишилися без підтримки держави.

Література:

1. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам // Кабінет Міністрів України // Постанова від 20 березня 2022 р. № 332, Київ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-п#Text>

2. Міністерство економіки України: Програма релокації підприємств. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv>

3. Мінфін: Напрацьовано спрощений механізм надання соціальної допомоги українцям в умовах воєнного стану. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-napracovano-sproshchenij-mehanizm-nadannya-socialnoyi-dopomogi-ukrayincyam-v-umovah-voennogo-stanu>

4. Визначено особливості надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. URL: <https://auc.org.ua/novyna/vyznachenno-osoblyvosti-nadannya-socialnyh-poslug-v-umovah-voennogo-stanu>

5. Соціальна допомога громадянам України, які втікають від війни. URL: <https://bieluk.pl/blog/ukraine/соціальна-допомога-громадянам-украї/>

6. Спрощено надання державної допомоги для органів місцевого самоврядування. URL: <https://auc.org.ua/novyna/sproshcheno-nadannya-derzhavnoyi-dopomogy-dlya-organiv-miscevogo-samovryaduvannya>

7. Соціальні виплати: вчасно і в повному обсязі. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/socialni-viplati-vchasno-i-v-povnomu-obsyazi/>

Олійник О. І., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Ситник Н. С.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Соціальний захист населення важливий напрям соціальної політики. На сучасному етапі в період війни в Україні важливим завданням є швидке реагування суспільства на проблеми соціального захисту населення. В умовах війни суттєво порушується баланс інтересів різних верств населення, що веде до негативних соціально-економічних наслідків, подолання яких є можливим за допомогою різних форм та методів системи соціального захисту населення. За умов обмеженості фінансових ресурсів виникає безліч проблем соціального захисту та соціального забезпечення громадян, адже наявні фінансові ресурси держави не можуть забезпечити матеріальні потреби населення.

Реалізація соціальної політики України проводиться через систему нормативно-правових актів, ратифікацію міжнародних норм, створення фондів соціального страхування, впровадження механізмів субвенції з метою підтримки відповідного життєвого рівня, забезпечення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати із врахуванням інфляції для подолання бідності, скорочення безробіття.

У статті 46 Конституції України зазначено, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [3]. Забезпечення цього права здійснюється через страхові внески загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Відповідно до чинного Законодавства України основними пріоритетами соціального захисту є:

- забезпечення гарантованих Конституцією України прав і свобод громадян;
- надання громадянам на протязі життя соціальних гарантій;
- досягнення ефективного демографічного розвитку;
- поліпшення соціального розвитку дітей;
- сприяння молоді в реалізації творчих можливостей, залучення її до активної участі в соціальному, економічному та гуманітарному розвитку держави;
- зміна політики у сфері зайнятості на ринку праці;
- подолання бідності й зменшення соціального розшарування, розвитку малого та середнього бізнесу;
- забезпечення державних гарантій щодо реалізації соціальних прав працівників підприємств усіх форм власності;
- забезпечення захисту прав громадян України, які працюють за кордоном та сприяння їх повернення на Україну;
- погашення зобов'язань держави за знеціненими заощадженнями громадян;
- удосконалення системи пенсійного забезпечення створення умов для гідного життя людей поважного віку.

Розвиток системи соціального захисту населення спрямований на вирішення соціальних проблем людини. Досягнення соціального добробуту є можливим за умови зайнятості людини продуктивною працею та відповідною її оплатою та розвитком інститутів, які забезпечують захист прав і свобод людини.

Всі соціальні виплати громадянам, які мають право на соціальний захист, тим чи іншим чином отримують із державного бюджету. Аналізуючи зміни держбюджету щодо

системи соціального захисту населення згідно з законопроектом «Державний бюджет України на 2022 рік» № 6000, який був прийнятий 2 грудня Верховною Радою варто зазначити, що найбільшу частину коштів було виділено на пілотний проект «Розвиток соціальних послуг», який поповнився на 900%, тобто на 90 млн грн, а також на будівництво та купівлю житла – на 269% , тобто на 4 598 млн грн. Значно менша частина коштів передбачена на надання пільг та житлових субсидій населенню – до 19%, тобто на 8 879 млн грн. Деякі програми, не зазнали змін.

Загалом, обсяг бюджету зменшився на 4%, тобто на 4 983 млн грн. через військову агресію росії і витрати витрати його зросли у рази.

З метою підтримки державного бюджету урядом та Національним банком України відкрито рахунок для надходження коштів в національній та іноземній валютах від фізичних та юридичних осіб, резидентів та нерезидентів, як благодійна пожертва, гранти і дарунки, гуманітарна допомога.

За інформацією Міністерства соціальної політики, станом на 1 квітня 2022 року на цьому рахунку вже надійшло 2 412,5 тисяч доларів США, 51,4 тисяча фунтів стерлінгів, 2 883,4 тисячі євро, 181 488,5 тисяч гривень [4]. Багато держав намагаються всіляко допомогти, надаючи соціальну допомогу для громадян України. Це своєрідна підтримка для української економіки.

Варто також зазначити, що намагання України стати повноправним членом Європейського Союзу потребує значних змін у сфері соціального захисту населення. Цього ми можемо досягти формуванням у нашій державі такого соціального середовища, яке базувалося б на європейських цінностях соціальної державності.

Успіхів і змін ми можемо досягти шляхом економічного зростання та створення інститутів соціального захисту, які б сприяли розвитку суспільства та відповідного фінансового забезпечення.

Для підвищення якості надання соціальних послуг, на наш погляд, необхідно:

- розбити та впровадити стандарти якості надання послуг;
- створити систему контролю за дотриманням стандартів та встановити відповідальність за їх недотримання надавачами послуг;
- удосконалити систему оцінювання якості надання соціальних послуг;
- прискорити впровадження системи управління якістю в установах та організаціях, що надають соціальні послуги.

Отже, вдосконалення системи соціального захисту населення як складової частини економічної системи має відбуватися через формування економічних та соціальних інститутів притаманних ринковим відносинам, які забезпечать стійкий розвиток системи,

сприятимуть ефективному використанню фінансових ресурсів, активізації владних структур та громад щодо досягнення високих стандартів життя.

Література:

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>

2. Закон України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>

3. Конституція України // Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

4. Мінфін: Напрацьовано спрощений механізм надання соціальної допомоги українцям в умовах воєнного стану URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-napracovano-sproshchenij-mehanizm-nadannya-socialnoyi-dopomogi-ukrayincyam-v-umovah-voennogo-stanu>

5. Соцзахист в Держбюджеті-2022. Аналіз Асоціації міст України URL: <https://auc.org.ua/novyna/soczahyst-v-derzhbyudzheti-2022-analiz-asociaciyi-mist-ukrayiny>

Підківка М. І., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н, доц. Андрейків Т. Я.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ

У розвитку вітчизняної банківської системи значення державних банків є беззаперечним, оскільки у процесі здійснення своєї діяльності вони вирішують низку завдань, які мають загальнодержавне значення.

Особливого змісту роль державних банків набуває в умовах стрімкого збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі країни. В умовах перехідного періоду утримання державних банків є свого роду запорукою збереження істотної частки національного капіталу в банківській системі. Звичайно, регулятивна політика держави повинна визначати обсяг іноземного капіталу на банківському ринку, проте в умовах перехідної економіки фактор успішного функціонування державного банку відіграє важливу роль у цьому питанні.

Відповідно до чинного законодавства та Закону України «Про банки і банківську діяльність» одним із видів банків, які можуть створюватися і функціонувати в Україні, є державні банки. Так, згідно статті 7 Закону України «Про банки і банківську діяльність» державний банк – це банк, 100 відсотків статутного капіталу якого належить державі та може існувати лише у формі акціонерного товариства. Єдиним акціонером державного банку є

держава. Функції з управління корпоративними правами держави у державному банку здійснює Кабінет Міністрів України. Орган, що здійснює управління корпоративними правами держави у державному банку, також виконує функції вищого органу управління державного банку. Іншими органами управління державного банку є наглядова рада державного банку та правління державного банку [1].

До виключної компетенції наглядової ради державного банку належить прийняття рішень з питань:

- 1) затвердження положення про правління державного банку;
- 2) розгляд звіту правління державного банку та затвердження заходів за результатами його розгляду;
- 3) розгляд висновків зовнішнього та внутрішнього аудиту та затвердження заходів за результатами їх розгляду;
- 4) затвердження принципів (кодексу) корпоративного управління державного банку;
- 5) прийняття рішень про утворення комітетів наглядової ради державного банку та затвердження положень про них;
- 6) прийняття рішень з інших питань, віднесених статутом державного банку до виключної компетенції наглядової ради державного банку [1].

Державний банк засновується за рішенням Кабінету Міністрів України після отримання позитивного висновку Національного банку про намір заснування державного банку, який надається на підставі отриманої інформації про: розмір статутного капіталу державного банку на час його реєстрації, строки та джерела формування, що підтверджуються у тому числі Законом про Державний бюджет України на відповідний рік статтею витрат; перелік банківських та інших операцій; бізнес-план, що визначає види діяльності, які державний банк планує здійснювати на поточний рік, з обґрунтуванням їх економічного ефекту; стратегію банку на наступні три роки.

Статут державного банку затверджується вищим органом та має відповідати вимогам законів України з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом України «Про банки і банківську діяльність», та нормативно-правових актів Національного банку України.

Вищим органом управління державного банку визначаються основні (стратегічні) напрями діяльності державного банку, наглядова рада якого повинна забезпечити розробку та затвердити стратегію розвитку державного банку і передати її на схвалення вищому органу в порядку, встановленому статутом та положенням про наглядову раду державного банку.

Стратегія розвитку державного банку передбачає досягнення визначених вищим органом основних (стратегічних) напрямів діяльності державного банку та містить очікувані

показники результатів діяльності державного банку. Стратегія розвитку державного банку має бути спрямована на збільшення ринкової вартості державного банку у довгостроковій перспективі з урахуванням ринкових умов.

Між державним банком та Кабінетом Міністрів України може укладатися рамкова угода про взаємодію, якою врегульовуються питання взаємодії між державним банком, Кабінетом Міністрів України та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики. Від імені державного банку рамкову угоду про взаємодію підписують голова наглядової ради державного банку та голова правління державного банку. Рамкова угода про взаємодію підлягає опублікуванню на офіційних веб-сайтах державного банку та центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики [2].

На жаль, правове регулювання відносин у сфері реалізації державних банків в Україні є абсолютно недостатнім і неадекватним ані до сучасних об'єктивних умов розвитку фінансової системи України та міжнародних економічних зв'язків, ані до критеріїв ефективності діяльності державних банків з огляду на їх організаційно-правову структуру, завдання та функції, роль і значення у сфері грошового обігу та кредиту.

Створення та функціонування державних банків є одним із найбільш важливих питань правового регулювання банківської діяльності, а також фінансової діяльності держави. Адже саме визначення мети існування даних правовідносин обумовлюватиме завдання та функції державних банків, сприятиме формуванню критеріїв ефективності їх діяльності тощо. Чітко сформульована мета діяльності державних банків, а також закріплення відповідного положення у спеціальному законодавстві – є запорукою їх ефективного та успішного функціонування з огляду економіки, фінансів та державного управління.

Література:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 17.12.2000 р. №2121-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2121-14>.
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

***ПРОБЛЕМАТИКА КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ***

На кредитному ринку безпосереднім задоволенням фінансових потреб фізичних та юридичних осіб у позиковому капіталі займається кредитна система, яка включає банківські установи. Фінансова криза та затягнутий процес рецесії української економіки призводять до скорочення кредитної активності банківських установ на тлі погіршення платіжної дисципліни позичальників, продовження формування значного обсягу так званої «прихованої» проблемної заборгованості за кредитними портфелями банківських установ [1, с. 717].

Кредитування юридичних осіб є важливою частиною економіки України в умовах євроінтеграції, від ефективності розвитку якого залежить економічна стабільність країни та рентабельне функціонування суб'єктів господарювання. Проте, попри велику кількість досліджень у даній галузі, варто відмітити, що дане питання все ж потребує аналізу, адже кредитування постійно зазнає змін та трансформацій.

Національним банком України із середини 2014 року, з метою реформування банківської системи та на виконання зобов'язань, взятих Україною перед Міжнародним валютним фондом, розпочато активні і системні дії із очищення банківського сектору, які є завадою розвитку держави та її європейській інтеграції. Кількість банків у вітчизняній банківській системі значно скоротилася після активних дій НБУ щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку [1, с. 717].

У таблиці 1 наведено інформацію про присутність іноземного капіталу в банківській системі України.

Таблиця 1

Динаміка кількості комерційних банків в Україні у 2018-2022 рр.

Рік	Кількість діючих банків	З них з іноземним капіталом	У т.ч. зі 100% іноземним капіталом
01.01.2018	82	38	18
01.01.2019	77	37	23
01.01.2020	75	35	23
01.01.2021	74	33	23
01.01.2022	71	33	23

Джерело: розроблено авторами за даними [2]

За даними таблиці видно негативну тенденцію до зменшення кількості зареєстрованих банківських установ в Україні. Так, станом на 01.01.2022 даний показник дорівнював 71 шт., що на 11 банків, або на 13,41% менше ніж у 2018 році. Бачимо, що останнім часом кількість діючих банків зменшується переважно за рахунок банків з вітчизняним капіталом.

Сьогодні кредитування юридичних осіб відіграє важливу роль у забезпеченні потреб суб'єктів господарювання, належного функціонування бізнесу та реалізації продукції на ринку, що безперечно впливає на розвиток економіки країни, прискорюючи процес отримання прибутку і доходів Державного бюджету України. Розглянемо стан кредитування юридичних осіб в Україні на сучасному етапі (табл.2).

Таблиця 2

Динаміка обсягу кредитів, наданих банками в економіку України та кредитів юридичним особам, млн. грн.

Показник	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022
Всього наданих кредитів, млн. грн.	1 036 745	1 118 860	1 033 430	960 597	1 065 347
З них кредитів, наданих юридичним особам, млн. грн.	864 412	919 071	821 936	749 335	795 513
Частка кредитів, наданих юридичним особам, у загальній сумі, %	83,38	82,14	79,53	78,01	74,67

Джерело: розроблено авторами за даними [3]

За даними Національного банку України, видно змінну тенденцію наданих кредитів банками в Україні протягом 2018-2022 рр. Крім того, обсяг кредитів наданих юридичним особам продовжував зростати протягом 2018 – 2019 років, проте спостерігається спад у 2020 році, що пов'язано з пандемією COVID-19. Так, у 2022 році юридичним особам було надано 795513 млн. грн. кредитів, що на 7,97% (68899 млн. грн.) менше ніж у 2018 році.

Розглянемо особливості кредитування юридичних осіб банками в Україні в розрізі валют кредитування (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка обсягу кредитів наданих юридичним особам в розрізі валют

	Кредити надані юридичним особам		
	Усього, млн. грн.	Національна валюта	Іноземна валюта
01.01.2018	864 412	441 679	422 733
01.01.2019	919 071	459 167	459 904
01.01.2020	821 936	441 022	380 914
01.01.2021	749 335	417 425	331 910
01.01.2022	795 513	503 831	291 682

Джерело: розроблено авторами за даними [3]

Так, дослідивши дані щодо валюти кредитування, варто зазначити, що найбільше кредитів юридичними особами було залучено у гривнях. Проте у 2019 році було надано кредитів в іноземній валюті більше в сумі 459904 од.

Отже, розвиток кредитування юридичних осіб відіграє важливу роль у становленні цивілізованих відносин на ринку. На основі здійсненого аналізу варто зазначити, що протягом тривалого часу кредитування юридичних осіб стрімко розвивалось, проте все ж залишаються невирішені та проблемні питання в даній сфері, зокрема:

- високі відсоткові ставки;
- недоліки у сучасній системі оцінки кредитоспроможності позичальника;
- зменшення кількості банківських установ, що зумовлює стиснення кредитного потенціалу банківського сектору;
- недостатня підтримка ринку кредитування з боку держави.

В умовах євроінтеграційних процесів однією із перепон соціально-економічного розвитку України є проблематика кредитування юридичних осіб, яке є необхідним в задоволенні постійно зростаючих потреб бізнесу. Важливими шляхами стабілізації ситуації стануть:

- стабілізація ситуації в країні;
- залучення іноземного кредитного потенціалу;
- підвищення державної підтримки банківського сектору;
- вдосконалення законодавчої бази шляхом розробки комплексного підходу щодо організації саме кредитного процесу (покращення методології обліку кредитних операцій).

Література:

1. Блащук-Дев'яткіна Н.З., Петик Л.О., Ковальчук М.П. Тенденції кредитного ринку України. Молодий вчений. 2018. № 10(62). С. 717-720. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/167.pdf>
2. МінФін. Індекси. [Електронний ресурс]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>
3. Національний банк України [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/>

Полудворянін М.С., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц. Капленко Г.В.

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах євроінтеграції трудова міграція грає значну роль. На прикладі країн Східної та Центральної Європи, які стали членами ЄС, бачимо, що одразу після набуття членства, вони переживали масштабні еміграційні хвилі до більш розвинутих країн ЄС, що пропонували вищі доходи. Такий витік робітників з країни провокує втрату економічного розвитку через брак робочої сили.

Особливий інтерес українців до країн ЄС пов'язаний з вищим рівнем оплати праці в Європейському Союзі. Трудова міграція в ЄС сприяє зростанню рівня життя багатьох сімей, зниженню бідності, зменшенню тиску на вітчизняному ринку праці, можливості відкрити

власну справу. Трудова міграція українських громадян є циркулярним явищем, адже більшість цих людей часто їде працювати в країни ЄС, повертається додому, а через деякий час знову вирушає на заробітки [1].

Молодь, майбутнє країни, масово виїжджає, щоб заробити гроші на облаштування життя, адже часто студенти не можуть знайти високооплачувану роботу за фахом, хоча наша країна має потужні ВУЗи і багато осіб приїжджають до нас на навчання, що і компенсує вибуття наших громадян. Але це не є ефективно, адже це сезонне явище. Іноземні студенти вивчаються та повертаються в свою країну працювати.

Розглянемо статистичні показники кількості мігрантів за віком у 2020 році та з легкістю обрахуємо міграційний приріст (скорочення) (табл.1):

Таблиця 1

Міграційний рух населення України у 2020 році

Вік	Осіб		
	Кількість прибулих	Кількість вибулих	Міграційний приріст (скорочення)
0-4	28 537	27 467	1 070
5-9	23 715	23 608	107
10-14	17 926	17 843	83
15-19	55 334	51 966	3 368
20-24	67 015	66 555	460
25-29	46 944	46 740	204
30-34	43 801	42 968	833
35-39	35 064	34 481	583
40-44	25 025	24 639	386
45-49	19 179	18 733	446
50-54	15 228	14 775	453
55-59	15 595	15 029	566
60-64	14 730	14 308	422
65-69	9 966	9 822	144
70-74	6 790	6 695	95
75-79	4 101	4 058	43
80-84	4 392	4 383	9
85 і старше	1 938	1 894	44

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

<https://www.ukrstat.gov.ua/>

Дослідивши ці показники можна сказати, що не все так погано за рахунок того, що на кількість вибулих трохи більша кількість прибулих в будь-якому віковому діапазоні, що в свою чергу забезпечує міграційний приріст.

Згідно даних Звіту про міжнародну міграцію (World Migration Report 2022), Україна посідає 8 місце у списку країн, громадяни яких виїжджають на роботу за кордон, із показником 5,5-6 мільйонів осіб. З них більше 1,5 млн українців працювало в Польщі.

Загалом Польща залишається одним з найбільш популярних напрямків для трудової міграції українців. Причин кілька – по-перше, Польща країна-сусід, член Європейського союзу, країна з рівнем життя вищим, аніж в нашій державі, а також умови праці у Польщі відповідають європейським стандартам.

Чи збільшиться цього року кількість трудових мігрантів з України, або ж навпаки? Прогнози невтішні. Середня номінальна зарплата в Україні у минулому 2021 році підвищилася, проте реальні заробітки працівників не збільшилися, враховуючи рівень інфляції.

Трудову міграцію в Україні традиційно вважають економічною проблемою суспільства. Десять років тому ми переважно переймалися відтоком інтелекту з України, нинішня статистика показує, що на заробітки за кордон виїжджають переважно вітчизняні робочі кадри [2].

Також підвищена трудова міграція, як правило, спостерігається в тих країнах, які переживають тривалу кризу. Так, в Україні після початку бойових дій на Донбасі в 2014 році різко посилалась зовнішня трудова міграція, адже багато сімей втратило житло, місце роботи та вирушило в пушках кращої долі. У 2022 році повторюється така ж сама ситуація, але зараз ще легше виїхати в ЄС, адже непотрібно ніяких документів, окрім посвідчення особи. Тимчасово переселеним особам надають безкоштовне житло та забезпечують роботою.

На жаль, війна внесла свої корективи і українські біженці, які виявлять бажання залишитися закордоном на довгий період, можуть стати позитивним фактором для Європи, якій не вистачатиме робочої сили, але це спричинить її брак в Україні.

"У довгостроковій перспективі Україна хоче, щоб біженці повернулись. Чим раніше це відбудеться, тим краще. Однак дехто з біженців може залишитись на довгий період, і це буде позитивом для Європи, бо в середньостроковій перспективі в Європі не вистачатиме робочої сили", – каже Каммер.

Війна в Україні найбільше вплинула на східноєвропейські економіки, що розвиваються, в тому числі через те, що вони приймають багато біженців [3].

Отже, трудова міграція негативне явище для вітчизняної економіки, а тому слід запровадити політику регулювання трудової міграції.

Вона повинна базуватися на тому, що людина має право як і на виїзд закордон, так і на гідне життя вдома, тобто мати роботу з хорошою зарплатою, яка б дозволяла реалізувати себе, забезпечити добробут сім'ї та припинити непокоїтись за майбутнє дітей. З метою забезпечення національних інтересів України у міграційній сфері необхідно подолати негативну динаміку міграційних процесів та створити умови для повернення трудових мігрантів до України. Підґрунтям для цього має бути продумана та послідовна соціально-

економічна політика.

Література:

1. Вербицька, Галина. Стан та перспективи трудової міграції між Україною та ЄС в контексті євроінтеграції." (2020): 138.

2. Трудова міграція: чи побільшає українських заробітчан у 2022 році. [Електронний ресурс]– Режим доступу : <https://eba.com.ua/trudova-migratsiya-chy-pobilshaye-ukrayinskyh-zarobitchan-u-2022-rotsi/>

3. Мельник Сергій “Українці можуть допомогти Європі подолати дефіцит робочої сили” – МВФ [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/24/686188/>

Рогаль С.С., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Ситник Н.С.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА РЕВІТАЛІЗАЦІЯ МІСТ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДЛЯ УКРАЇНИ

Внаслідок широкомасштабної російської агресії в Україні пошкоджено або зруйновано сотні будівель та підприємств в результаті чого постає питання їх відновлення повернення втраченого призначення або надання нового. Тому, сьогодні, нагальним постає питання ревіталізації.

Особливостями впровадження ревіталізації є [1]:

– створення передумов для сталого розвитку zdegradovanoї території, це вимагає інтегрованих заходів щодо всеохоплюючого подолання кризових явищ у міському просторі, економіці й локальній спільноті, а не лише в одному з цих сегментів;

– збалансування соціальних, економічних та екологічних цілей, а не виключно ремонтно-будівельна діяльність без врахування інших чинників;

– комплексний та довгостроковий характер, тобто передбачає низку синхронізованих у часі, взаємодоповнюючих та посилюючих заходів у різних сферах життєдіяльності міста, виходячи з їх стратегічної пріоритетності;

– із врахуванням (планування, організації, координації, контролю, тощо) органів місцевого самоврядування, які, у свою чергу, мають забезпечити дієві механізми громадської партисипації та публічно-приватного партнерства.

У Європі ревіталізація вже досить звичайне явище, тоді як в Україні це незвичайне та ризиковане підприємство. Ось декілька досить відомих європейських практик перетворення промзон та публічних просторів. У Великій Британії чи не найперший такий досвід відбувся

у 1980 році. Там текстильне підприємство 19 століття було перетворено у престижний художній центр Salts Mill. Він став настільки популярним, що кількість його відвідувачів сягала 100 тис. осіб на рік. Також у англійському графстві Конволл в'язницю 18 століття переобладнали у готель [2].

Розглянемо найбільш відомі проекти міст у світі (табл. 1).

Таблиця 1

Найбільш відомі проекти ревіталізації у світі*

Назва	Місцеве знаходження та рік ревіталізації	Колишнє використання	Результат ревіталізації (сучасне призначення)
«Salts Mill»	Бредфорд, Англія(1980 р.)	Текстильна фабрика XIX ст.	Художній центр
«Wunderland Kalkar»	Калькар, Німеччина(1995 р.)	Атомна електростанція	Парк розваг
«Gasometer Town»	Відень, Австрія(2001 р.)	Газометри	Поліфункціональні центри (кінотеатр, архів, гуртожиток)
«Sio silo»	Осло, Норвегія (2001 р.)	Зерновий елеватор	226 квартир
«manufaktura»	Лодзь, Польща(2006 р.)	Бавовняна мануфактура	Найбільший торгово-розважальний комплекс східної Європи
«Kaapelitehdas»	Гельсінкі, Фінляндія(2008 р.)	Фабрика з виробництва кабелів	Поліфункціональний центр (3 музеї, 12галерей, радіостанції, кафе, концерт-холи)
«Хай-Лайн Парк»	Нью-Йорк, США(2009 р.)	Міська колія	Декоративний парк довжиною в 2 км

Джерело: складено на основі [3]

Україна поступово вчиться на світовому досвіді ревіталізації песимістичних районів і старих будинків. Багато регіонів України уже мають позитивний досвід у цьому процесі. Місто Київ є лідером прогресу у даному напрямку. За кількістю відроджених місць воно є одним із кращих серед сучасних українських міст. На сьогодні його старими спорудами та занедбанними територіями цікавляться ще десятки компаній.

Наведемо приклад діяльності лише декількох з них. Компанія A Development планує здійснити ревіталізацію території поряд із колишнім заводом «Арсенал», збудованим ще у 18 столітті, в межах проекту A-Station. Така концепція передбачає будівництво сучасного офісного центру поряд із будівлею колишньої військової комендатури. Ще одна територія – «Самосад» – це публічний простір з зеленими насадженнями. Його було створено активістами в 2015 році на пустирі, де колись планувалося збудувати будівлю російського посольства. Port Creative Hub – мультифункціональний простір на Подолі у Києві для новітніх культурних ініціатив (майстер-класів, виставок, художніх студій, лекцій тощо). UNIT.City – це один з перших інноваційних парків, котрий розташований на території колишнього Київського мотозаводу. Парк почав роботу у 2017 році як осередок розвитку бізнесу у сфері ІТ-технологій та креативних промисловостей. Closer – це арт-клуб, в якому в будні можна торкнутися мистецтва та попрацювати, а у вихідні – порозважатися та

потанцювати. Цей клуб знаходиться на території колишньої стрічковкацької фабрики. IZONE – проект, створений неприбутковим Фондом культурних ініціатив Ізоляція. Це сучасний креативний простір, котрий був відтворений на території Київського суднобудівного заводу. Тут розміщені безліч різнопланових майданчиків та локацій: галерея, локації для проведення різноманітних конференцій, майданчик для перформансів та концертів тощо [4].

Дуже розвиненим містом у такій сфері є Львів. Для прикладу станом на 2015 рік у Львові було реконструйовано завод медичної апаратури «ReZavod». Сьогодні на тому місці є офісні приміщення, майстерні, галереї та простір для проведення концертів та фестивалів.

За таким механізмом був створений усім відомий FESTrepublic, який побудували у Львові на місці заводу «Галичскло».

Основні проєкти ревіталізації міст України це наполеглива, поміркована та безперервна робота з метою одночасної ліквідації «нефункціональних» сфери та формування умов для розвитку економіки. Однак і для Києва і для Львова та інших українських міст такі процеси ревіталізації відбуватимуться на глобальному рівні тільки після нашої перемоги над російським агресором.

Література:

1. Горблюк С. Ревіталізація міста: сутність та ключові характеристики. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України*. 2020. Вип. 2. С. 34-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2020_2_6.

2. Together європейський простір. [Електронний ресурс]. URL: <https://euprostit.org.ua/practices/144084>

3. Біркентале В.В., Левченко О.В. Ревіталізація: історія, досвід і перспективи просторового розвитку.

4. Єрмоленко О.О. Ревіталізація як напрям модернізації сучасних міст. Тези II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів : 2021. С. 325- 328.

5. Sytnyk, N., Humeniuk, V., Sych, O., Hlevatska, N. Revitalization of Rural Areas of the Carpathian Region in the Context of EU Macro-Regional Strategy *Journal of Settlements and Spatial Planning* this link is disabled, 2022, 13(1), pp. 33–44. <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/04JS.pdf>

Тишковець М.М., здобувач вищої освіти
Науковий керівник – д.е.н., проф. Ватаманюк-Зелінська У.З.
ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Характеризуючи сучасний етап розвитку суспільства варто зазначити, що він розкриває взаємозв'язок та взаємозалежність держав, організацій, суб'єктів господарювання і громадян кожної країни. В економічній термінології цей процес називається «глобалізацією». Він включає не лише оцінку процесів в економічних відносинах, а й політичну, правову та культурну сфери, а також усі зв'язки, які складаються учасниками міжнародних відносин. На нашу думку до основних передумов розвитку глобалізаційних процесів сучасності слід віднести європейську інтеграцію як вагому складову міжнародної економічної інтеграції.

Глобалізаційний вплив є зовнішнім чинником подій, рішень та наслідків, які виникають за межами відповідної країни, що призводить до внутрішніх змін у певній державі та породжує зворотні реакції відповідей та реагувань. Інтеграція розглядається в багатьох аспектах діяльнісних проявів, але суттєва частина може зводитися до економічної діяльності, що підпадає під певні межі, які стримують можливості та створюють наслідки в діяльності країн-учасників світової економіки. Внаслідок цього власні національні інтереси та потреби держави опиняються перед реаліями глобального ринку, рішеннями наднаціональних суб'єктів управління, впливом великих корпорацій та спільнот [1].

Вплив глобалізації та інтеграції на рівні окремої країни характеризується ступенем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою. Ступінь інтегрованості різних держав у глобальну економіку визначають кілька основних показників, серед яких: співвідношення зовнішньоторгового обороту і ВВП; прямі іноземні інвестиції, які спрямовуються в країну і з країни; портфельні інвестиції; потік платежів роялті в країну та з країни, що пов'язані з передачею технологій. Інтеграція визначається інтенсивністю міжнаціональних економічних і суспільних зв'язків, активністю руху капіталу, товарів і послуг, ресурсів, винаходів, розробок тощо. Таким чином, інтеграція є багаторівневим процесом, що відіграє провідну роль у формуванні наднаціонального господарства [2].

Для визначення впливу інтеграції на економіку України проаналізуємо валовий внутрішній продукт та зовнішньоторговий оборот держави (табл. 1).

**Динаміка співвідношення зовнішньоторгового обороту і ВВП в Україні
за 2015-2021 рр.**

Рок и	Номінальний ВВП (в фактичних цінах), млн. грн.	Приріст ВВП		Зовнішньоторговий оборот (експорт - імпорт)	
		Абсолютний, млн. грн.	Відносний, %	Млн. грн.	% ВВП
2015	1 979 458	412 730	26,3	-39 475	-2,0
2016	2 383 182	403 724	20,4	-148 502	-6,2
2017	2 982 920	599 738	25,2	-188 519	-6,3
2018	3 558 706	575 786	19,3	-306 003	-8,6
2019	3 974 564	415 858	11,7	-311 183	-7,8
2020	4 194 102	219 538	5,5	-44 127	-1,1
2021	5 459 574	1 265 472	30,2	-61 363	-1,1

Джерело: складено на основі [3]

Як ми можемо спостерігати на рисунку, в період з 2015 по 2021 роки простежується зростання обсягу ВВП. Значне покращення економічної ситуації в країні відображається на основі підвищення основних макроекономічних показників, зокрема зростання ВВП за 2021 рік порівняно з 2015 року становило 3 480 116 млн. грн., що вказує на позитивну тенденцію, оскільки підвищується рівень монетизації економіки. Вочевидь, разом із зростанням обсягів ВВП зростає обсяг експортно-імпортних операцій, але імпорт в Україну в останні роки хронічно випереджає експорт, а їх різниця сягає інколи 8% ВВП, хоча з 2020 року цей показник суттєво зменшився.

Для розвинутих економік позитивний вплив інтеграції проявляється у зростанні обсягів зовнішньої торгівлі в результаті поглиблення спеціалізації країн. Оскільки національні корпорації промислово розвинених країн володіють сучасними технологіями та ефективним менеджментом, лібералізація торгівлі сприяє розширенню ринків збуту і, як наслідок, обсягів зовнішньої торгівлі країн. Глобалізація та інтеграція сприяє більш рівномірному розподілу ресурсів у межах світового господарства та кращому забезпеченню дефіцитними ресурсами та капітальними товарами за рахунок їх імпорту з інших країн. Зростання ж конкуренції сприяє підвищенню ефективності національних виробників, покращенню якості товарів та послуг, розширенню асортименту, зниженню цін на продукцію [4].

Інтеграція української економіки в світову, а також проєвропейський курс її розвитку передбачає лібералізацію митної політики України та спрощення переміщення товарів через

її митний кордон. Тому ефективна реалізація митної політики є одним із найважливіших чинників підвищення конкурентоспроможності економіки та забезпечення національної безпеки на міжнародній арені.

Щодо ефективності реалізації митної політики України, то її можна проаналізувати виходячи із показників динаміки податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції (рис. 1).

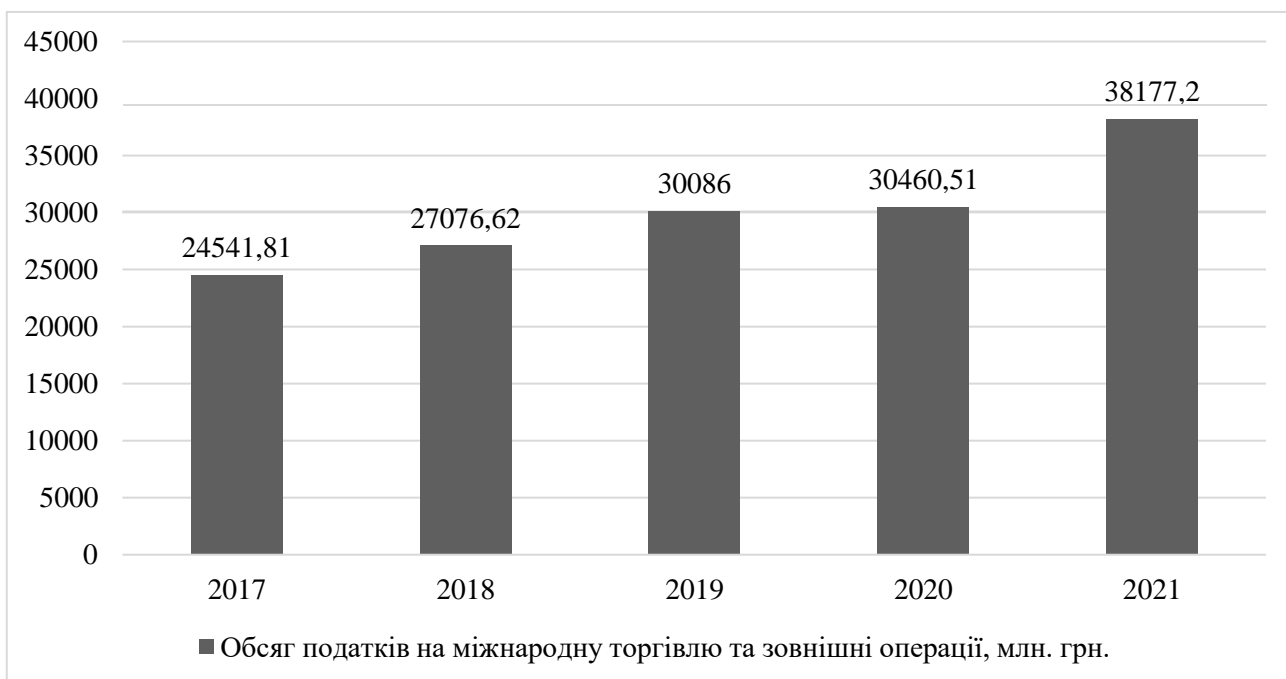

Рис. 1. Динаміка надходжень митних платежів до Державного бюджету за 2017-2021 рр. (млн. грн.)

Джерело: складено на основі [5]

Розглянувши дані Державної казначейської служби України, варто зазначити, що протягом останніх років можна спостерігати поступове збільшення обсягу податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції в Україні. Так, станом на 01.01.2017 року їх обсяг становив 24 541,81 млн. грн., а вже станом на 01.01.2020 року вони зросли на 13 635,81 млн. грн. (або 24,11%).

На підставі проведеного аналізу, можна відзначити позитивну динаміку розвитку зовнішньо-економічної діяльності у порівнянні з минулими роками. Проте, актуальною залишається необхідність розробки додаткових заходів вдосконалення митної політики України. Тому для досягнення наповненості бюджету та підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств в інтеграційних процесах сьогоденнями вважаємо, що доцільно реалізувати такі заходи: розвивати експортний потенціал (високоякісну та конкурентоздатну продукцію); удосконалити процес здійснення митних процедур для зменшення часу на оформлення документів та черг на кордоні; стимулювати взаємодію

митних органів та правоохоронних органів щодо боротьби з контрабандою та іншими митними правопорушеннями; підвищити рівень прозорості та відкритості роботи митниць; вдосконалити митне та податкове законодавство тощо.

Отже, глобалізація та інтеграція сучасної економіки має великий вплив на економічні процеси в Україні та на її розвиток в цілому. Саме тому українське законодавство потребує серйозних змін і перш за все в сфері митного управління, які повинні бути направлені на розвиток та підтримку міжнародної торгівлі та подальшу інтеграцію української економіки в світову спільноту.

Література:

1. Риков В. В. Вплив глобалізаційних процесів на економічну безпеку України. *Право та державне управління*. №2. 2020. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/33.pdf
2. Кирилов Ю. Є. Вплив процесів глобалізації на розвиток національних економік. *Ефективна економіка*. №12. 2016. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5297>
3. Міністерство фінансів України. Індекси. Офіційний сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>
4. Куцик П. О., Ковтун О. І., Башнянин Г. І. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: монографія. Львів: Видавництво ЛКА, 2015. 594 с.
5. Державна казначейська служба України. Офіційний сайт. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>

Трунько К. Ю., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Західна О. Р.

ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Реформа місцевого самоврядування стосується багатьох сфер в управлінні держави. Невід’ємною частиною функціонування територіальних громад (регіонів) є їх потенціал ресурсного забезпечення. Від його наявності, повноти наповнення та можливості використання залежить подальше функціонування регіонів, їх розвиток та ефективна економіка.

Вирішення проблем забезпечення ресурсних можливостей об’єднаної територіальної громади і визначення її ресурсного потенціалу є актуальним в сучасних реаліях і обумовлене необхідністю ефективного соціально-економічного розвитку територій, забезпечення

виробництва конкурентоспроможної і високоякісної продукції, здійснення модернізації та технічного переозброєння підприємств різних галузей.

Історичні передумови переважання централізованого державного управління обумовлюють значне втручання центру у регіональний розвиток. Ефективність управління територіальним розвитком має зростати з передачею повноважень місцевим органам влади та відповідним делегуванням відповідальності, що стимулює органи місцевого самоврядування до підвищення ефективності виконання своїх повноважень та використання стратегічного потенціалу регіону [6, с. 227; 2, с. 126-127].

Головною характеристикою ресурсного потенціалу є його структура. У вітчизняній літературі часто поділяють ресурсне забезпечення територіального розвитку громади на такі складові: як внутрішній ресурсний та зовнішній ресурсний потенціали. До структури внутрішнього ресурсного потенціалу відноситься: фінансовий потенціал (бюджетний, підприємницький, інвестиційний, інноваційний; економіко-виробничий потенціал (матеріально-технічна база, об'єкти комунальної власності); соціально-інфраструктурний потенціал (дорожньо-транспортні умови, освіта, охорона здоров'я, спорт, культура, торгівля та ін.); управлінський потенціал (кадри органів місцевого самоврядування, самоорганізаційна активність громади); людський потенціал (населення, у т. ч. за статеві-віковою, освітньо-кваліфікаційною, соціальною структурою, зайнятістю, міграційною активністю); туристично-рекреаційний потенціал (рельєфні особливості, облагороджені об'єкти природного, історико-культурного і рекреаційного характеру) та природно-кліматичний потенціал (мінеральні, водні, земельні, лісові ресурси, кліматичні умови, розташування). До зовнішнього ресурсного потенціалу належить: фінансовий потенціал (міжбюджетні механізми, зовнішні інвестиції та інновації, міжнародна торгівля); економіко-виробничий потенціал (об'єкти державної власності); соціально-інфраструктурний потенціал (інфраструктура обласного і державного значення); управлінський потенціал (професійна підготовка державних службовців); людський потенціал (демографічна ситуація в країні і регіоні); туристично-рекреаційний потенціал (промоція, безпека внутрішніх і міжнародних подорожей) [3, с. 31].

Ресурсний потенціал території не є чимось сталим, він може нарощуватись або втрачатись, може змінюватись його структура і так далі. Це означає, що інформація про ресурсний потенціал території має постійно актуалізуватись. Саме задля цього доцільним є запровадження у відповідних органах влади програмних продуктів – баз даних щодо ресурсного потенціалу. Визначити ресурсний потенціал – це лише початок. Подальшим завданням місцевої влади має стати оптимізація його використання з позицій ресурсного забезпечення програм розвитку регіону/територій [1, с. 6].

Реформа децентралізації надає можливість органам місцевого самоврядування обирати стратегію використання ресурсного потенціалу – орієнтуватись на внутрішні ресурсні можливості чи залишатись залежними від зовнішніх ресурсних залучень, особливо в частині формування фінансового потенціалу. Власне концепція спроможності в межах реформи децентралізації в Україні спонукає громади та їх органи місцевого самоврядування до первинної орієнтації на внутрішні ресурсні можливості. Тому розуміння власного ресурсного потенціалу в його розподілі на складові дозволяє оцінити стан формування ресурсів, можливості їх мобілізації, відтворення чи нагромадження згідно з цілями розвитку громади.

Первинна орієнтація на внутрішній ресурсний потенціал місцевого самоврядування підкреслює його розуміння власних ресурсів, але й водночас не відкидає можливості залучення зовнішніх ресурсів. Особливо це стосується інвестиційних цілей, якщо залучення фінансів зовнішнього (національного чи іноземного) інвестора не суперечить цілям розвитку громади [3, с. 30].

Процес формування потенціалу ресурсного забезпечення регіону включає у себе такі напрями, за якими доцільно його формувати: відтворення ресурсно-сировинної бази; формування, накопичення, можливість відтворення та ефективного використання ресурсно-сировинної бази; модернізація існуючих та створення нових підприємств по обробці ресурсів, сировини та виготовлення готової продукції; заохочення молоді та наукових кадрів до інноваційного розвитку регіонів; створення оптових ринків щодо формування крупних партій, зберігання та розподілу ресурсно-сировинної бази; здійснення заходів щодо формування попиту та стимулювання збуту ресурсно-сировинної бази (симбіоз маркетингу та логістики); вдосконалення інфраструктури регіону.

Величина потенціалу ресурсного забезпечення регіону є параметром, який дозволяє оцінити можливості саморозвитку регіону та визначити його подальшу соціально-економічну стратегію розвитку [6, с. 229].

До прикладу, Стратегія розвитку Трускавецького субрегіону на період до 2028 року [5], в якій представлені всі етапи розвитку громади та правильне використання ресурсного потенціалу регіону. Дана стратегія надає нам повну інформацію, щодо соціально-економічного розвитку субрегіону, аналізу та вибору шляхів розвитку (за допомогою SWOT-аналізу та SWOT-матриці; порівняння переваг, викликів і ризиків розвитку території; створення сценаріїв розвитку та структури цілей Стратегічного розвитку регіону, а також узгодженості даної стратегії з програмними та стратегічними документами, що в кінцевому, дає можливість на впровадження і моніторинг Стратегії).

Також, можемо додати, що Мінрегіоном було проведено аналіз соціально-економічного розвитку областей та міста Києва за 2021 рік, завдяки якому було виявлено слабкі та сильні

сторони кожної з областей. Розглядаючи, як приклад, SWOT-аналіз Одеської області (табл. 1) [4], можемо побачити, що він вже не є актуальним враховуючи війну в Україні.

Таблиця 1

SWOT-аналіз Одеської області

Сильні сторони (внутрішні чинники)	Слабкі сторони (внутрішні чинники)
<p>Вигідне географічне положення.</p> <p>Достатньо розвинута та розгалужена інфраструктура, з високою пропускною спроможністю, наявність засобів для перевезення великогабаритних і масових вантажів.</p> <p>Наявний туристично-рекреаційний потенціал регіону.</p> <p>Сприятливі агрокліматичні умови для розвитку тваринництва та вирощування майже усіх сільськогосподарських культур.</p> <p>Розвинута мережа природоохоронних територій.</p> <p>Інвестиційна привабливість регіону.</p> <p>Подальший розвиток харчової та переробної промисловості.</p> <p>Наявність великих виробничих потужностей з випуску мінеральних добрив, випуск фармацевтичної продукції, вагомий виробничий потенціал.</p> <p>Зростання продажів проволоко-волокнистої та кабельно-провідникової продукції.</p> <p>Освоєння альтернативних джерел генерації електричної енергії (СЕС, ВЕС).</p> <p>Наявність земельних ділянок з площею достатньою для будівництва СЕС.</p> <p>Сприятливе бізнес-середовище для сталого розвитку середнього та малого підприємництва.</p> <p>Значний культурний потенціал.</p> <p>Уніфікація адміністративних послуг, що надаються через ЦНАП.</p> <p>Створено систему телемедицини</p> <p>Створено мережу діалізних центрів.</p> <p>Міцна наукова підтримка медичної галузі.</p>	<p>Зовнішня конкуренція та слабка конкурентоздатність вітчизняної продукції.</p> <p>Високі ціни на енергетичні ресурси.</p> <p>Залежність від імпорту обладнання та сировини для промислового виробництва.</p> <p>Відсутність фінансування державою інноваційних розробок.</p> <p>Значний обсяг реалізації сировинної продукції або продукції низької глибини переробки.</p> <p>Виснаження та втрата родючості ґрунтів.</p> <p>Зношеність доріг місцевого значення, невідповідність глибин в окремих морських портах.</p> <p>Відсутність системного підходу до координації розвитку та довгострокового планування діяльності всіх видів транспорту з урахуванням соціально-економічних потреб населення, бізнесу, оборони та геополітичних інтересів України.</p> <p>Низький рівень екологічної освіти та культури населення.</p> <p>Незадовільний стан очисних споруд, які потребують ремонту або реконструкції, а в деяких населених пунктах взагалі відсутність водовідведення та очисних споруд.</p> <p>Забруднення водних басейнів.</p> <p>Високий рівень захоронення відходів на сміттєзвалищах.</p> <p>Відсутність проектів організації та розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду.</p> <p>Велика протяжність області, що зумовлює труднощі з відвідуванням туристами віддалених від обласного центру місць.</p> <p>Погана туристична інфраструктура на землях рекреації (пляжі, курортно-санаторні заклади, туристичні бази, кемпінги та супутні території).</p> <p>Недостатність кваліфікованих кадрів, особливо в сільській місцевості.</p> <p>Розміщення ЦНАП у приміщеннях, які не відповідають вимогам, що встановлені чинним законодавством і обмеженість фінансових ресурсів на відкриття ЦНАП за принципом «Прозорий офіс».</p> <p>Відсутність містобудівної документації з актуальними вихідними даними.</p> <p>Зношеність мереж та технічного устаткування.</p> <p>Недостатня кількість джерел водопостачання південних регіонів області та необхідність додаткової очистки таких вод.</p>

Можливості (зовнішні чинники)	Загрози (зовнішні чинники)
<p>Продовження процесів інтеграції з ЄС. Подальший розвиток альтернативної енергетики та поступове забезпечення енергонезалежності регіону від зовнішніх постачальників. Розширення географії експорту продукції та розвиток імпортозаміщення. Розвиток портово-промислових комплексів, індустріальних парків. Зростання продажів на внутрішній ринок за рахунок реалізації інвестиційних програм. Децентралізація влади, проведення адмінреформи та зростання бюджетної самостійності громад. Залучення дешевого фінансування за рахунок грантових та інших коштів міжнародних фінансових організацій: ЄБРР, НУФ, ІФС тощо. Збільшення інвестиційної привабливості регіону за рахунок попиту на різні види рекреаційної та туристичної діяльності на територіях природно-заповідного фонду; Зростання інвестиційної привабливості України. Спрощення дозвільної системи у бізнесі та земельних відносинах. Розвиток комбінованих маршрутів по вісі “Європа-Азія”, зокрема приєднання до TEN-T, ТМТМ та “Нового Шовкового шляху” через Чорне та Каспійське моря, що передбачає створення співдружності країн в регіоні між Балтійським, Чорним і Адріатичним морями. Міжнародна співпраця з європейськими країнами в рамках транскордонного співробітництва, членство туристичного бізнесу у європейських міжрегіональних об'єднаннях. Залучення інвестицій, розвиток технологій, забезпечення маркетингу територій, формування туристичних кластерів. Запровадження басейнового принципу управління для поліпшення стану водних об'єктів.</p>	<p>Профіцити потужностей з виробництва добрив у світі. Нарощування імпорту продукції. Складнощі з залученням фінансових ресурсів – високі кредитні ставки. Конкуренція з іноземними компаніями Спалахи захворювання тварин. Коливання на валютному ринку. Залежність від світових цін. Зростання зовнішньої енергетичної залежності. Труднощі переходу на технічні регламенти ЄС. Відсутність відповідного законодавства щодо забезпечення розвитку малих виноробних підприємств. Надзвичайні ситуації антропогенного та природного походження. Наслідки нераціонального використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Розміщення хімічних засобів захисту рослин на території області, що призводить до забруднення ґрунтів. Відсутність працюючого законодавче закріпленого механізму захисту інвестицій, що викликає недовіру бізнесових кіл. Обтяжливість процедури реєстрації оподаткування, ліцензування, сертифікації підприємницької діяльності. Наявність корупційних ризиків. Слабка поінформованість потенційних партнерів про можливості регіону. Високий рівень трудової міграції за кордон. Зростання дефіциту робочої сили за окремими робітничими професіями. Зростання рівня тіньової зайнятості внаслідок відсутності системних заходів щодо детінізації ринку праці. Відсутність КСЗІ (комплексної системи захисту інформації) на систему, де циркулюють персональні дані (система класу АС3).</p>

Джерело: [4]

Виходячи з цього, обласними та міськими державними адміністраціями підготовлено пропозиції щодо перегляду регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації з урахуванням останніх тенденцій соціально-економічного розвитку регіонів з метою подолання негативних тенденцій та вирішення найбільш гострих соціально-економічних проблем, а також проблем спричинених військовою агресією російської федерації проти України, як під час воєнного стану в Україні так і у післявоєнний період. Спираючись на аналіз соціально-економічного розвитку областей та міста Києва, а також рекомендацій державних адміністрацій, є необхідним відредагування Стратегії кожного регіону України для більш кращого виявлення потенційних сторін розвитку кожної із громад.

Отже, висвітлені етапи процесу формування потенціалу ресурсного забезпечення дозволять нам більш повно оцінити можливості саморозвитку та самозабезпечення громад, як наслідок, у подальшому сформувані потенційно якісне використання усіх наявних

ресурсів. Для цього необхідним етапом постає розробка та створення стратегії розвитку кожної територіальної громади. Дана стратегія визначить таку систему пріоритетів, цілей і завдань, які б стали для територій джерелом підвищення їх соціально-економічного розвитку, якості життя населення та забезпечення сталого розвитку на основі ефективного використання їх ресурсного потенціалу. Відштовхуючись від стратегії, наступним кроком постає залучення інвестиції у перспективні сфери місцевих економік, що слугуватиме поштовхом розвитку громад.

Література:

1. Берданова О. Ресурсне забезпечення регіонального та місцевого розвитку. К., 2014. 37 с.
2. Іванова О. Ю. Концептуальний підхід до формування потенціалу саморозвитку регіонів України. Науковий вісник Буковинського держ. фінансово-економіч. ун.-ту: зб. наукових праць. 2015. Вип. 28: Економічні науки. Ч. 2. С. 126-129.
3. Сірик, З. О., Панухник О. В., Білик Р. Р. Внутрішньо-ресурсний потенціал місцевого самоврядування: особливості використання. Український журнал прикладної економіки. 2020. Том 5. № 3. С. 26–41.
4. Стратегія розвитку Одеської області на період 2021-2027 роки. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://oda.od.gov.ua/odeshhyna/soczialno-ekonomichnyj-ta-kulturnyj-rozvytok/strategichni-plany-dij-ta-programy-rozvytku/strategiya-regionalnogo-rozvytku/strategiya-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky/>
5. Стратегія розвитку Трускавецького субрегіону на період до 2028 року. Трускавецька Міська Рада. URL: <https://tmr.gov.ua/urbanus/strategiia-mista/>
6. Топалова І. А. Особливості формування потенціалу ресурсного забезпечення регіону. Перспективні напрями розвитку наукової думки в ХХІ столітті. 2021. С. 225-131.

Юсковець І.М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц., Капленко Г.В.

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ:

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

Сьогодні існує реальна проблема пенсійного забезпечення в Україні, яка потребує реформування. Недосконалість пенсійної системи України є надзвичайно важливим питанням, оскільки ефективної тривірневої пенсійної системи так і не було створено. Завдяки статистичному аналізу можна сказати, що фактична ситуація і прогноз все ще

негативні: кількість працівників продовжує скорочуватися, а кількість виходів на пенсію збільшується з кожним роком.

Незважаючи на високий рівень охоплення послугами державного пенсійного страхування, залишається багато проблем, які перешкоджають успішному проведенню пенсійної реформи в країні, зокрема: недостатній рівень економічного розвитку в Україні та наявність великого тіньового сектору, незбалансоване навантаження на населення, на працездатне населення, хронічний дефіцит ПФУ та залежність ПФУ від фінансування з державного бюджету.

В Україні основний дохід пенсіонери отримують від солідарної частини пенсійної системи, яка наразі є надзвичайно низькою. Станом на 1 грудня 2021 року середня пенсія становила 3980 грн, що на 546 грн (або на 16%) більше, ніж за період минулого року (3434 грн), а середня заробітна плата – 14300 грн. Таким чином, коефіцієнт заміщення в Україні наразі становить 0,28 (28%), а мінімальний коефіцієнт розміру цих виплат становить 30%, який за стандартами МОП не повинен опускатися нижче 40% [1]. Пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) станом на 31.03.2021 становили 1 150,4 млн. грн., що на 16,6% більше в порівнянні з аналогічним періодом 2020 року (табл. 1), при цьому одноразові виплати зросли на 9,1%, пенсійні виплати на визначений строк – на 28,6%.

Фактичні загальні видатки Пенсійного фонду України у 2020 році становили 479,3 млрд грн, що на 43,4 млрд грн, або на 10,0%, більше у порівнянні з 2019 роком. На пенсійні виплати спрямовано 466,9 млрд грн, на погашення позики 2019 року – 1,1 млрд грн, видатки на виплату одноразової допомоги в розмірі 8000 грн – 3,6 млрд гривень. Інші видатки – 11,3 млрд грн, із них – 2,4 млрд грн – оплата послуг з виплати та доставки пенсійних виплат (0,5% загальних видатків), 5,3 млрд грн – адміністративні видатки (1,1%). У 2020 році надходженням власних коштів забезпечувались видатки, які фінансувались за рахунок власних коштів на 85,5%, що на 5,7% більше у порівнянні з 2019 роком [2].

Таблиця 1

Динаміка пенсійних виплат, млн грн.

Показник	Станом на			Приріст (31.03.2021р. порівняно з 31.03.2020р.), (%)
	31.03.2019	31.03.2020	31.03.2021	
Одноразові пенсійні виплати	556,7	608,3	663,6	9,1
Пенсійні виплати на визначений строк	285,3	378,4	486,8	28,6
Всього	842,0	986,7	1 150,4	16,6

Джерело: [7]

За 2020 рік доходи бюджету Пенсійного фонду України становили 466,1 млрд грн (без урахування залишку на початок року). У порівнянні з 2019 роком загальні доходи зросли на

31,2 млрд грн, або на 7,2%. У структурі загальних доходів 281,8 млрд грн (60,5%) – власні, 180,7 млрд грн (38,8%) – кошти Державного бюджету, 3,6 млрд грн (0,7%) – кошти з фонду боротьби з гострою хворобою COVID-19, та її наслідками для надання одноразової матеріальної допомоги застрахованим особам, які можуть втратити доходи у разі повної заборони сфери їх діяльності внаслідок посилення обмежувальних заходів [3, с.52]. Зазначимо, що доходи бюджету Пенсійного фонду України відіграють важливу роль у забезпеченні громадян, до нього входять як власні кошти, так і кошти, передані з бюджету та з інших державних позабюджетних фондів.

Водночас, враховуючи складність формування доходів бюджету ПФУ, необхідно досягти фінансової стійкості солідарної пенсійної системи. На жаль, забезпечення адекватності пенсійних виплат досягається лише частково. Проблема українських пенсій у тому, що виплати пенсіонерам часто є інструментом маніпулювання політиками. Під впливом фінансово-економічної кризи в Україні з 2009 року та агресії Російської Федерації (2014-2021 рр.) відбувся серйозний спад виробництва та зменшення кількості країн, що сплачують ЄСВ. В результаті бюджет ПФУ має дефіцит.

Розмір видатків бюджету ПФУ у різні роки становив близько 60% від видатків державного бюджету. Подальше ж зростання дефіциту фонду та складна демографічна ситуація постійно загострювали кризові явища в державі. Так, у 2018 р. розмір трансфертів з держбюджету уже становив 150 млрд. грн. (4,2% ВВП, 42,6 % від усіх доходів ПФУ, з яких 32 млрд. – покриття дефіциту). У 2019 – 181,8 млрд.грн. (4,6% від ВВП, 42 % від усіх доходів ПФУ). У 2020 р.– 180,7 млрд. грн. бюджетних коштів (4,7 % ВВП, 38,8% від усіх доходів ПФУ, з яких близько 34,4 млрд. дефіцит)(рис.1). Ці фактори вкрай негативно впливають на солідарну пенсійну систему та систему державних фінансів в цілому [4].

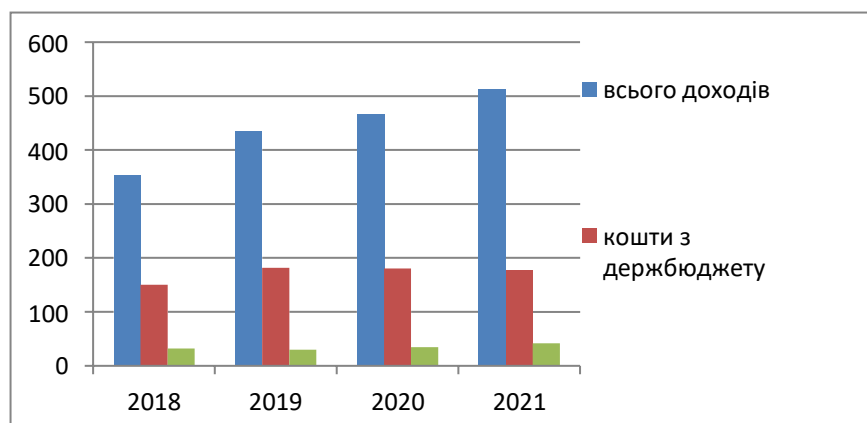

Рис. 1. Структура доходів бюджету ПФУ за 2018–2021 рр., млрд. грн.

Джерело: [2]

Результати аналізу неефективності солідарної системи (на основі фактичних статистичних показників) свідчать про необхідність подальшого вдосконалення. Оцінка

розміру пенсії для осіб пенсійного віку передбачає порівняння їх із середньомісячною заробітною платою по державі та економіці та визначення коефіцієнта заміщення-дохід-пенсія. В Україні цей показник становить 33% [3].

По-перше, уряду вдалося збалансувати солідарну пенсійну систему та забезпечити своєчасні виплати пенсіонерам, по-друге, фактично, навіть за умови понад 40% фінансових вливань у 2020 р. ПФУ забезпечував для 41% одержувачів виплати 2–3 тис. грн. і ще для 19% - 3–4 тис. грн. Станом на поч. 2022 р. ситуація практично не змінилась, не зважаючи на зростання цін. А майже 15% отримували менше 2 тис. грн. Тобто на поч. 2022 р. 80% пенсіонерів отримували виплати менші за мінімальну заробітну плату, що є мінімальною базою для нарахування ЄСВ [5,6].

Проведений аналіз суб'єктів пенсійної системи підтверджує необхідність пошуку шляхів підвищення рівня добробуту населення. Згідно даних, можна розрахувати коефіцієнт кореляції задля встановлення наявності зв'язку між доходами бюджету Пенсійного фонду (Y) та мінімальною заробітною платою (X) (табл.2) [5].

Таблиця 2

Залежність між фактором (x) та результативною ознакою (y)

Рік	Мінімальна заробітна плата, X	Дохід бюджету Пенсійного фонду, Y	D ²
2015	1 218	264 767 813,6	0
2016	1 378	266 535 578,7	0
2017	3 200	293 239 887,3	0
2018	3 723	353 947 822 984,7	4
2019	4 173	434 956 696,4	1
2020	4 723	481 555 951,4	1

Результати розрахунку показали сильну кореляцію між досліджуваними ознаками та свідчать про сильний зв'язок між досліджуваними ознаками, тобто коефіцієнт Спірмена становить 0,05. На основі отриманих даних зазначається, що основним чинником розвитку пенсійної системи є створення єдиної пенсійної системи. Проблема наповнення дохідної частини пенсійних фондів та поява тіні заробітної плати, тобто недостатніх відрахувань на податки та внески, завадили запровадженню обов'язкової накопичувальної пенсійної системи. Подолання кризи в пенсійних фондах України створить необхідні умови для запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення. Результати ще раз підтверджують, що пенсійна система України наразі перебуває у складному фінансовому становищі, що ускладнює забезпечення пенсіонерів доходами, необхідними для підтримки гідного рівня життя. Тому параметричні реформи останніх років не змогли повністю покрити дефіцит пенсійних фондів. Аналіз співвідношення між показником мінімальної заробітної плати та доходами пенсійного фонду, видатками пенсійного фонду та пенсійними внесками підтверджує необхідність посилення соціального забезпечення шляхом реформування пенсійної системи.

Література:

1. В грудні 2021 року середня пенсія вперше перевищила фактичний прожитковий мінімум з 2014 року. – URL: <http://surl.li/bxkrm>
2. Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2020 році. URL: <http://surl.li/brzty>
3. Майбутнє пенсійної системи України: адекватність, охоплення та стійкість / Міжнародна організація праці; Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. – Будапешт: МОП, 2019.
4. Звіти про виконання бюджету ПФУ. – URL: <http://surl.li/bspuu>
5. Інформація щодо мінімальної заробітної плати в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/labour/salary/min>
6. Інформація щодо діяльності Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua>
7. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.03.2021. – URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2021/06/npf_1_kv-2021.doc
8. Дідковська Т. О. Поняття та сутність пенсійного забезпечення в Україні : Сучасні реалії та перспективи розвитку. Форум права. 2012. № 1. С. 253–257.
9. Дефіцит Пенсійного фонду України поступово зменшується. Федерація професійних спілок України: веб – портал. URL: <http://surl.li/bsppj>

Ярема М.М., аспірантка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ Е-УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Поняття електронного урядування має на увазі, перш за все, надання необхідних адміністративних послуг фізичним та юридичним особам в електронній формі за допомогою глобальної мережі Інтернет. У більш широкому розумінні електронне урядування являє собою пакет інформаційно-комп'ютерних технологій і набір супутніх організаційних заходів нормативно-правового забезпечення для організації електронної взаємодії між органами державної влади, громадянами, організаціями та іншими суб'єктами економіки.

Пріоритетною метою соціально-економічного розвитку України є перетворення її на європейську державу з високим рівнем добробуту населення. Для цього потрібно активно розвивати сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), широко їх запроваджувати не тільки в економіку, а й у суспільно-політичне життя, що в результаті різко змінюють як структуру, так і сутність публічних комунікацій.

За визначенням, е-врядування та е-демократія – це форми організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності

органів державної влади та місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу публічної влади, орієнтованої на задоволення потреб громадян, забезпечення соціально економічного розвитку держави та добробуту населення, передусім підвищують довіру громадян до влади відповідно до принципів децентралізації, автономізації функціональних структур і покладання на ці структури соціальної і юридичної відповідальності за самостійність дій [2].

На початку потрібно зрозуміти наскільки необхідним є впровадження системи надання адміністративних послуг через веб ресурси. Ми вважаємо що саме принципи електронного врядування забезпечують прозорість діяльності державних органів загалом.

Основною ознакою демократичності суспільства є саме доступ до даних та прозорість діяльності. Запровадження електронного урядування є настільки ж складним процесом як боротьба з корупцією. Оскільки парадигма електронного уряду передбачає повністю прозору діяльність державних органів відчувається найбільший супротив цьому процесу, починаючи від звичайних працівників, до керівної верхівки, яка не завжди зацікавлена у відображенні своєї діяльності на публіку.

Для розуміння сутності процесів, що відбуваються у сфері е-урядування на місцевому та регіональному рівнях, необхідно розглянути та проаналізувати запровадженні Україною проекти, послуги е-врядування.

Сьогодні Україна посіла 69-е місце в світі за рівнем розвитку електронного урядування, що на 13 позицій вище, ніж у попередньому рейтингу 2020 року.

Саме е-урядування покликано забезпечити нову якість обслуговування громадян та бізнесу зі сторони держави та нову ефективність роботи державних установ за рахунок запровадження міжвідомчої електронної взаємодії, відкриття доступу до державних інформаційних ресурсів, запровадження електронних форм взаємодії суб'єктів звернення та суб'єктів надання адміністративних послуг, що вже десятиліттями діє в Європі.

Реалізація проектів електронного урядування відбувається у співпраці всіх державних структур, органів місцевого самоврядування за підтримки міжнародних партнерів.

Найважливішим напрямом у сфері електронного урядування є електронні послуги, бо саме вони стосуються кожного громадянина. Одним із головних завдань було – впровадження 100 електронних послуг до кінця 2020 року.

До затвердженого Урядом переліку увійшли найбільш пріоритетні послуги з боку бізнесу та громадян. Послуги, які б мінімізували корупційні ризики. Цього результату

досягнуто, і наразі на Урядовому порталі, який слугує «єдиним вікном» доступу до всіх онлайн-послуг, вже є 118 електронних послуг. Поміж них – такі суспільно важливі, як оформлення допомоги при народженні дитини, послуги з реєстрації бізнесу, послуги в земельній та будівельній сферах.

У 2020 році також були запуснені важливі набори електронних послуг для водіїв та перевізників, доступні відповідно в електронних кабінетах перевізника та водія. Ці послуги вже користуються значним попитом.

Важливою для пришвидшення темпів впровадження електронного урядування є адаптація українського законодавства до процесів цифровізації. У цьому напрямку зроблено важливий крок – прийнята постанова Кабінету Міністрів, яка передбачає впровадження принципу Digital by Default – «цифрового за замовчанням». Відповідно до нього, у всіх актах Уряду пріоритетним способом реалізації описаного в документі процесу за замовчанням буде визначений саме електронний спосіб. Для цього нормативно-правові акти Уряду будуть проходити цифрову експертизу [3].

Отже, розробка, вдосконалення електронної демократії та врядування може зробити вагомий внесок у підвищення ефективності всього процесу управління й істотно підсилити його демократичну складову. Незважаючи на низку проблем, Україна впевнено рухається в напрямку ефективного управління владою.

Література:

1. Семенченко А.І., Дрешпак В.М. (2017). Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб. Київ. 84 с.
2. Жовнірчик Я. Ф., Квасюк В.В. (2020) Електронне врядування та електронна демократія стосовно децентралізації в Україні: стратегії реалізації та розвитку. http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2020/19.pdf.
3. Е-урядування – ключ до реформ в Україні. Державне агентство з питань електронного урядування України. (2019). <https://www.kmu.gov.ua/news/e-uryaduvannya-klyuch-do-reform-v-ukrayini>.

«ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»

Матеріали доповідей II Всеукраїнської науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених

(м. Львів, 25 березня 2022 р.)

Оргкомітет не завжди поділяє думку та погляди авторів.

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, географічних назв, цитат, цифр та
інших відомостей несуть автори публікацій.

Рекомендовано до випуску Вченою радою факультету управління фінансами та
бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 5 від 28 квітня 2022 р.).

Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультету управління фінансами та бізнесу,
79000 м. Львів, вул. Коперника, 3